

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

พระวินัยปิฎก

เล่ม ๔

มหาวรรค ภาค ๑

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น
มหาขันธกะ

โพธิกถา ปฏิจจสมุปบาทมนสิการ

[๑] โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า แรกตรัสรู้ ประทับอยู่ ณ คางไม้โพธิพฤกษ์
ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ในอุรุเวลาประเทศ . ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งด้วยบัลลังก์เดียว
เสวยวิมุตติสุข ณ คางไม้โพธิพฤกษ์ตลอด ๗ วัน และทรงมนสิการปฏิจจสมุปบาทเป็นอนุโลม
และปฏิโลม ตลอดปฐมยามแห่งราตรี ว่าดังนี้ :

ปฏิจจสมุปบาท อนุโลม

เพราะอริชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขาร
เพราะสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ
เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา
เพราะตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน
เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ
เพราะภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ

เพราะชาติเป็นปัจจัย จึงมีชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส
เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งหมดนั้นย่อมเกิด ด้วยประการฉะนี้ .

ปฏิจจสมุปบาท ปฏิโลม

อนึ่ง เพราะอริชชานั้นแหละดับโดยไม่เหลือด้วยมรรคคือวิราคะ สังขาร จึงดับ

เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ
เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ
เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ
เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ
เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ
เพราะเวทนาดับ ตัณหาจึงดับ
เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ
เพราะภพดับ ชาติจึงดับ

เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส จึงดับ
เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งหมดนั้นย่อมดับ ด้วยประการฉะนี้ .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้น
ว่าดังนี้ : -

พุทธอุทานคาถาที่ ๑

เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์
ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวง
ของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะมารูธรรม
พร้อมทั้งเหตุ .

[๒] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงมนสิการปฏิจจสมุปบาท เป็นอนุโลมและปฏิโลม
ตลอดมัชฌิมยามแห่งราตรี ว่าดังนี้ : -

ปฏิจจสมุปบาท อนุโลม

เพราะอริชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขาร
เพราะสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ
เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป
เพราะนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ
เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา
เพราะเวทนาเป็นปัจจัย จึงมีตัณหา
เพราะตัณหาเป็นปัจจัย จึงมีอุปาทาน
เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย จึงมีภพ
เพราะภพเป็นปัจจัย จึงมีชาติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
เพราะชาติเป็นปัจฉัย จึงมีชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวทะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส
เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมเกิด ด้วยประการฉะนี้ .

ปฏิจจนสมุปบาท ปฏิโลม

อนึ่ง เพราะอวิชชาอันแหละดับโดยไม่เหลือด้วยมรรคคือวิราคะ สังขาร จึงดับ

เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ
เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ
เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ
เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ
เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ
เพราะเวทนาดับ ตัณหาจึงดับ
เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ
เพราะภพดับ ชาติจึงดับ

เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวทะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส จึงดับ

เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมดับ ด้วยประการฉะนี้ .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้น
ว่าดังนี้ :-

พุทธอุทานคาถาที่ ๒

เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์
ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวง
ของพราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะได้รับความ
สิ้นแห่งปัจฉัยทั้งหลาย .

[๓] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงมนสิการปฏิจจนสมุปบาท เป็นอนุโลมและปฏิโลม
ตลอดปัจฉิมยามแห่งราตรี ว่าดังนี้ :-

ปฏิจจนสมุปบาท อนุโลม

เพราะอวิชชาเป็นปัจฉัย จึงมีสังขาร
เพราะสังขารเป็นปัจฉัย จึงมีวิญญาณ
เพราะวิญญาณเป็นปัจฉัย จึงมีนามรูป
เพราะนามรูปเป็นปัจฉัย จึงมีสฬายตนะ
เพราะสฬายตนะเป็นปัจฉัย จึงมีผัสสะ
เพราะผัสสะเป็นปัจฉัย จึงมีเวทนา
เพราะเวทนาเป็นปัจฉัย จึงมีตัณหา
เพราะตัณหาเป็นปัจฉัย จึงมีอุปาทาน
เพราะอุปาทานเป็นปัจฉัย จึงมีภพ
เพราะภพเป็นปัจฉัย จึงมีชาติ

เพราะชาติเป็นปัจฉัย จึงมีชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวทะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส

เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมเกิด ด้วยประการฉะนี้ .

ปฏิจจนสมุปบาท ปฏิโลม

อนึ่ง เพราะอวิชชาอันแหละดับโดยไม่เหลือด้วยมรรคคือวิราคะ สังขาร จึงดับ

เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ
เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ
เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ
เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ
เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ
เพราะเวทนาดับ ตัณหาจึงดับ
เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ
เพราะภพดับ ชาติจึงดับ

เพราะชาติดับ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวทะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส จึงดับ

เป็นอันว่ากองทุกข์ทั้งมวลนั้นย่อมดับ ด้วยประการฉะนี้ .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้น
ว่าดังนี้ :-

พุทธอุทานคาถาที่ ๓

เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลาย ปรากฏแก่พราหมณ์
ผู้มีเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้น พราหมณ์นั้น ย่อม
กำจัดมารและเสนานเสียได้ ดุจพระอาทิตย์อุทัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ทำอากาศให้สว่าง ฉะนั้น .
ไพริกกา จบ

อชปาลนิโครธกถา
เรื่องพราหมณ์เห่หูกชาติ

[๔] ครั้นล่วง ๗ วัน พระผู้มีพระภาคทรงออกจากสมารินั้น เสด็จจากคางไม้
ไพริพฤกษ์ เข้าไปยังต้นไม้อชปาลนิโครธ แล้วประทับนั่งด้วยบัลลังก์เดียว เสวยวิมุตติสุข ณ
คางไม้ชปาลนิโครธตลอด ๗ วัน .

ครั้งนั้น พราหมณ์เห่หูกชาติคนหนึ่ง ได้ไปในพุทธสำนัก ครั้นถึงแล้วได้ทูลปราศรัย
กับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการทูลปราศรัยพอให้เป็นที่บันเทิง เป็นที่ระลึกถึงกัน ไปแล้ว ได้
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . พราหมณ์นั้นได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้ทูลคำนี้
แต่ผู้มีพระภาคว่า ท่านพระโคตม บุคคลชื่อว่าเป็นพราหมณ์ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ ก็แล
ธรรมเหล่าไหนทำบุคคลให้เป็นพราหมณ์?

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้น
ว่าดังนี้ :-

พุทธอุทานคาถา
พราหมณ์ใดมีบาปธรรมอันลดยเสียแล้ว ไม่
ตวาดผู้อื่นว่า หี หี ไม่มีกิเลสตจนำผาด มีตน
สำรวมแล้ว ถึงที่สุดแห่งเวท มีพรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว พราหมณ์นั้นไม่มีกิเลสเครื่องฟุ้ง
ในอารมณ์ไหนๆ ในโลก ควรกล่าวถ้อยคำว่า
ตนเป็นพราหมณ์โดยธรรม .

อชปาลนิโครธกถา จบ

มัจฉลินทกถา
เรื่องมัจฉลินทนาคราช

[๕] ครั้นล่วง ๗ วัน พระผู้มีพระภาคทรงออกจากสมารินั้น เสด็จจากคางไม้ชปาลนิโครธ
เข้าไปยังต้นไม้มัจฉลินท แล้วประทับนั่งด้วยบัลลังก์เดียว เสวยวิมุตติสุข ณ คางไม้มัจฉลินท
ตลอด ๗ วัน .

ครั้งนั้น เมฆใหญ่ในสมัยมิใช่ฤดูกาลตั้งขึ้นแล้ว ฝนตกพรำเจือด้วยลมหนาว ตลอด
๗ วัน . ครั้งนั้น มัจฉลินทนาคราชออกจากที่อยู่ของตน ได้แห่ดวงพระกายพระผู้มีพระภาคด้วย
ขนด ๗ รอบ ได้แผ่พังพานใหญ่เหนือพระเศียรสถิตอยู่ด้วยหวังใจว่า ความหนาว ความร้อน
อย่าเบียดเบียนพระผู้มีพระภาค สัมผัสแห่งเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลาน อย่า
เบียดเบียนพระผู้มีพระภาค . ครั้นล่วง ๗ วัน มัจฉลินทนาคราชรู้ว่า อากาศปลอดโปร่งปราศจาก
ฝนแล้ว จึงคลายขนดจากพระกายของพระผู้มีพระภาค จำแลงรูปของตนเป็นเพศมาณพ ได้ยืน
ประคองอัญชลิถวามนัสการพระผู้มีพระภาค ทางเบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาค .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งอุทานนี้ในเวลานั้น
ว่าดังนี้ :-

พุทธอุทานคาถา
ความสัจเป็นสุขของบุคคลผู้สันโดษ มีธรรม
ปรากฏแล้ว เห็นอยู่ ความไม่พยายาม คือความ
สำรวมในสัตว์ทั้งหลาย เป็นสุขในโลก ความ
ปราศจากกำหนด คือความว่างกามทั้งหลาย
เสียได้ เป็นสุขในโลก การกำจัดอัสมีมานะ
เสียได้นั้นแล เป็นสุขอย่างยิ่ง .
มัจฉลินทกถา จบ

ราชายตนกถา
เรื่องตปัสสะภัลลิกะ ๒ พ้อคำ

[๖] ครั้นล่วง ๗ วัน พระผู้มีพระภาคทรงออกจากสมารินั้น แล้วเสด็จจากคางไม้
มัจฉลินท เข้าไปยังต้นไม้อชปาลนิโครธ แล้วประทับนั่งด้วยบัลลังก์เดียว เสวยวิมุตติสุข ณ
คางไม้ราชายตนะ ตลอด ๗ วัน .

กัสมัยนั้น พ้อคำชื่อตปัสสะ ๑ ภัลลิกะ ๑ เดินทางไกลจากอุกกชชนบท ถึงตำบลนั้น .
ครั้งนั้น เป็นแพทย์คามุเป็นญาติสาโลหิตของตปัสสะ ภัลลิกะ ๒ พ้อคำ ได้กล่าวคำนี้กะ ๒ พ้อคำนั้น
ว่า ดูกรท่านผู้เฒ่าผู้แก่ พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้แรกตรัสรู้ ประทับอยู่ ณ คางไม้ราชายตนะ ท่าน
ทั้งสองจงไปบูชาพระผู้มีพระภาคนั้น ด้วยสัตตผง และ สัตตูก้อน การบูชาของท่านทั้งสองนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
จักเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ท่านทั้งหลายตลอดกาลนาน .
ครั้งนั้น พ่อค้าชื่อตปัสสะ และภิลลิกะ ถือสัตตผงและสัตตก้อนเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคแล้วถวายบังคม ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . สองพ่อค่านั้นยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่งแล้ว ครั้นแล้วได้ทูลค่านี้นแด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคจง
ทรงรับสัตตผงสัตตก้อนของข้าพระพุทธเจ้าทั้งสอง ซึ่งจะเป็น ไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายตลอดกาลนาน . ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงปริวิตกว่า พระตถาคต
ทั้งหลาย ไม่รับวัตถุด้วยมือ เราจะพึงรับสัตตผง และสัตตก้อนด้วยอะไรหนอ
ลำดับนั้น ท้าวมหาราชทั้ง ๔ องค์ทรงทราบพระปริวิตกแห่งจิตของพระผู้มีพระภาค ด้วย
ใจของตนแล้ว เสด็จมาจาก ๔ ทิศ ทรงนำบาตรที่สำเร็จด้วยศิลา ๔ ใบเข้าไปถวายพระผู้มี พระภาค
กราบทูลว่า ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับสัตตผงและสัตตก้อนด้วยบาตรนี้ พระพุทธเจ้าข้า .
พระผู้มีพระภาคทรงใช้บาตรสำเร็จด้วยศิลาอันใหม่เอี่ยม รับสัตตผงและสัตตก้อน
แล้วเสวย .
ครั้งนั้น พ่อค้าตปัสสะและภิลลิกะ ได้ทูลค่านี้นแด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองนี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาคและพระธรรมว่า เป็นสรณะ ขอพระผู้มีพระภาค
จงทรงจำข้าพระพุทธเจ้าทั้งสองว่าเป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป .
กนิยาพานิชสองคนนั้น ได้เป็นอุบาสกกล่าวอ้าง ๒ รัตนะ เป็นชุดแรกในโลก .
ราชาตณกถา จบ

[๗] ครั้นล่วง ๗ วัน พระผู้มีพระภาคทรงออกจากสมาธินั้นแล้ว เสด็จจากคางไม้
ราชาตณะ เข้าไปยังต้นไม้อชปาลนิโครธ . ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ คางไม้ชปาลนิโครธ
นั้น และพระองค์เสด็จไปในที่สงัด หลีกเร้นอยู่ ได้มีพระปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า ธรรม
ที่เราได้บรรลุแล้วนี้ เป็นคุณอันลึก เห็น ได้ยาก รู้ตาม ได้ยาก เป็นธรรมสงบ ประณีต ไม่หยิ่ง
ลงสู่ความตรึก ละเอียด เป็นวิสัยที่บัณฑิตจะพึงรู้แจ้ง ส่วนหมู่มสัตว์นี้ เรืองมยด้วยอาลัย ยินดีใน
อาลัย ชื่นชมในอาลัย ฐานะคือความที่อวิชาเป็นปัจฉิมแห่งสังขารเป็นต้นนี้ เป็นสภาพอาศัย
ปัจฉิมเกิดขึ้นนี้ อันหมู่มสัตว์ผู้เรืองมยด้วยอาลัย ยินดีในอาลัย ชื่นชมในอาลัยเห็น ได้ยาก แม้
ฐานะคือธรรมเป็นที่ระงับสังขารทั้งปวง เป็นที่สลัดคืนอุปธิทั้งปวง เป็นที่สิ้นต้นเหตุ เป็นที่สิ้น
กำหนด เป็นที่ดับสนิท หากแลสเครื่องร้อยรัดมิได้นี้ ก็แสนยากที่จะเห็น ได้ ก็ถ้าเราจะพึงแสดง
ธรรม สัตว์เหล่าอื่นก็จะไม่พึงรู้ทั่วถึงธรรมของเรา ซ่อนนั้น จะพึงเป็นความเหน็ดเหนื่อยเปล่า
แก่เรา จะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา .
อนึ่ง อนันจลริยาคาเหล่านี้ ที่ไม่เคยได้สดับในกาลก่อน ปรากฏแก่พระผู้มีพระภาค
ว่าดังนี้ :-

อนันจลริยาคา
บัดนี้ เรายังไม่ควรจะประกาศธรรมที่เราได้บรรลุแล้ว
โดยยาก เพราะธรรมนี้อันสัตว์ผู้อันราคะและโทสะ
ครอบงำแล้วไม่ตรัสรู้ได้ง่าย สัตว์ผู้อันราคะย่อมแล้ว
ถูกกองอวิชาหุ้มห่อแล้ว จักไม่เห็นธรรมอันละเอียด
ลึกซึ้ง ยากที่จะเห็น ละเอียดยิ่ง อันจะยังสัตว์
ให้ถึงธรรมที่ทวนกระแสคือนิพพาน .

เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงพิจารณาเห็นอยู่ ดังนี้ พระทัยก็น้อมไปเพื่อความชวนชวนน้อย
 ไม่น้อมไปเพื่อทรงแสดงธรรม .

พรหมยาจนกถา

[๘] ครั้งนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมทราบพระปริวิตกแห่งจิตของพระผู้มีพระภาคด้วยใจ
ของตนแล้วเกิดความปริวิตกว่า ชาวเราผู้เจริญ โลกจักจับหายหนอ โลกจักวินาศหนอ เพราะ
พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงน้อมพระทัยไปเพื่อความชวนชวนน้อย ไม่ทรงน้อม
พระทัยไปเพื่อทรงแสดงธรรม .

ลำดับนั้น ท้าวสหัมบดีพรหมได้หายไปในพรหมโลก มาปรากฏ ณ เบื้องพระพักตร์
ของพระผู้มีพระภาค ครอบุขมีกำลังเหยียดแขนที่คู้หรือคู้แขนที่เหยียดจะนั้น ครั้นแล้วห่มผ้า
อุตราชงศ์เจริยงบา คุกขานมณฑลเบื้องขวาลงบนแผ่นดิน ประณมอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาค
แล้ว ได้ทูลค่านี้นแด่พระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคได้โปรดทรงแสดงธรรม
ขอพระสวดได้โปรดทรงแสดงธรรม เพราะสัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีธุลีในจักขุน้อยมีอยู่ เพราะ
ไม่ได้พึงธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรมจักมี .

ท้าวสหัมบดีพรหมได้กราบทูลดังนี้แล้ว จึงกราบทูลเป็นประพันธคาถาต่อไปนี้ว่า

เมื่อก่อนธรรมไม่บริสุทธิ์อันคนมีมลทินทั้งหลาย
คิดแล้วได้ปรากฏในนครชนบท ขอพระองค์ได้
โปรดทรงเปิดประตูแห่งอมตธรรมนี้ ขอสัตว์ทั้ง
หลายจงพึงธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้หมด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
เสด็จจาริกไปทางพระนครพาราณสี .

เรื่องอุปกาชิวก

[๑๑] อาชิวกชื่ออุปกะได้พบพระผู้มีพระภาคเสด็จดำเนินทางไกลระหว่างแม่น้ำคยาและ
ไม้โพธิพฤกษ์ ครั้นแล้วได้ทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า ดุรอาวุโส อินทรีย์ของท่านผ่องใส
ยิ่งนัก ผิวพรรณของท่านบริสุทธิ์ผุดผ่อง ดุรอาวุโส ท่านบวชอยู่ที่ใด? ใครเป็นศาสดาของ
ท่าน? หรือท่านชอบธรรมของใคร? เมื่ออุปกาชิวกกราบทูลอย่างนี้แล้ว . พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสพระคาถาตอบอุปกาชิวกว่าดังนี้

เราเป็นผู้ครอบงำธรรมทั้งปวง ธรรมทั้งปวง
อันค้นหาและที่ปฏิญญาไม่จบหาแล้ว ในธรรมทั้งปวง
ละธรรมเป็นไปในภูมิสามได้หมด พ้นแล้วเพราะ
ความสิ้น ไปแห่งค้นหา เราตรัสรู้ยิ่งเองแล้ว จะพึง
อ้างใครเล่า อาจารย์ของเราไม่มี คนเช่นเรา
ก็ไม่มี บุคคลเสมอเหมือนเราก็มไม่มี ในโลกกับ
ทั้งเทวโลก เพราะเราเป็นพระอรหันต์ในโลก
เราเป็นศาสดา หากศาสดาอื่นยิ่งกว่ามิได้ เราผู้เดียว
เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ เราเป็นผู้เย็นใจ ดับกิเลส
ได้แล้ว เราจะไปเมืองในแคว้นกาสิ เพื่อ
ประกาศธรรมจักรให้เป็นไป เราจะตั้งกลองประกาศ
อมตธรรมในโลกอันมืด เพื่อให้สัตว์ได้ธรรมจักขุ .

อุปกาชิวกทูลว่า ดุรอาวุโส ท่านปฏิญญาโดยประการใด ท่านควรเป็นผู้ชนะหาที่สุด
มิได้ โดยประการนั้น .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า บุคคลเหล่านี้ได้ถึงความสิ้นอาสวะแล้ว บุคคลเหล่านั้นชื่อว่า
เป็นผู้ชนะเช่นเรา ดุรอาวุโส เราชนะธรรมอันลามกแล้ว เพราะฉะนั้นเราจึงชื่อว่าเป็นผู้ชนะ .

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อุปกาชิวกทูลว่า เป็นให้พอเถิด พอ ดังนี้ แล้ว
สิ้นศีรษะ ถือเอาทางผิดเดินหลีกไป .

เรื่องอุปกาชิวก จบ

เรื่องพระปัญจวัคคีย์

[๑๒] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน
แขวงเมืองพาราณสี เสด็จเข้าไปทางสำนักพระปัญจวัคคีย์ . พระปัญจวัคคีย์ได้เห็นพระผู้มีพระภาค
เสด็จมาแต่ไกล แล้วได้นัดหมายกันและกันว่า ท่านทั้งหลาย พระสมณะโคดมนี้เป็นผู้มักมาก
คลายความเพียร เรียนมาเพื่อความเป็นคนมักมาก กำลังเสด็จมา พวกเราไม่พึงอภิเวท ไม่พึง
ลุกขึ้นต้อนรับพระองค์ ไม่พึงรับบาตรจีวรของพระองค์ แต่พึงวางอาสนะไว้ ถ้าพระองค์ปรารถนา
ก็จักประทับนั่ง . ครั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปถึงพระปัญจวัคคีย์ พระปัญจวัคคีย์นั้นไม่ตั้งอยู่
ในกติกขาของตน ต่างลุกขึ้นต้อนรับพระผู้มีพระภาค รูปหนึ่งรับบาตรจีวรของพระผู้มีพระภาค
รูปหนึ่งป้ออาสนะ รูปหนึ่งจัดหาน้ำล้างพระบาท รูปหนึ่งจัดตั้งตั้งรองพระบาท รูปหนึ่ง
นำกระเบื้องเช็ดพระบาทเข้าไปถวาย พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะ ที่พระปัญจวัคคีย์
จัดถวาย แล้วทรงล้างพระบาท . ฝ่ายพระปัญจวัคคีย์เรียกพระผู้มีพระภาคโดยระบुพระนาม และ
ใช้คำว่า "อาวุโส" เมื่อพระปัญจวัคคีย์กล่าวอย่างนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสห้ามพระ
ปัญจวัคคีย์ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่าเรียกตถาคตโดยระบुชื่อ และอย่าใช้คำว่า "อาวุโส"
ดุรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ พวกเธอจงเจียสโตสดับ เราได้บรรลุ
อมตธรรมแล้ว เราจะสั่งสอน จะแสดงธรรม พวกเธอปฏิบัติอยู่ตามที่เราสั่งสอนแล้ว ไม่ช้า
สักเท่าไร จักทำให้แจ้งซึ่งคุณอันยอดเยี่ยม อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่กุลบุตรทั้งหลาย
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ .

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว . พระปัญจวัคคีย์ได้ทูลคำนับพระผู้มีพระภาคว่า
อาวุโสโคดม แม้ด้วยจริยานั้น แม้ด้วยปฏิปทานั้น แม้ด้วยทุกกรกิจยานั้น พระองค์ก็ยังไม่
ได้บรรลุตรีนมสนธรรม อันเป็นความรู้ความเห็นพิเศษอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ ก็บัดนี้
พระองค์เป็นผู้มักมาก คลายความเพียรเรียนมาเพื่อความเป็นคนมักมาก ไฉนจักบรรลุตรีนม
*มนสนธรรม อันเป็นความรู้ความเห็นพิเศษอย่างประเสริฐ อย่างสามารถได้เล่า .

เมื่อพระปัญจวัคคีย์กราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย
ตถาคตไม่ใช่เป็นคนมักมาก ไม่ได้เป็นคนคลายความเพียร ไม่ได้เรียนมาเพื่อความเป็นคนมักมาก
ดุรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ พวกเธอจงเจียสโตสดับ เราได้
บรรลุอมตธรรมแล้ว เราจะสั่งสอน จะแสดงธรรม พวกเธอปฏิบัติอยู่ตามที่เราสั่งสอนแล้ว
ไม่ช้าสักเท่าไร จักทำให้แจ้งซึ่งคุณอันยอดเยี่ยม อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่กุลบุตรทั้งหลาย
ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบัน

เข้าถึงอยู่ .

แม้ครั้งที่สอง พระปัญจวัคคีย์ได้ทูลค้านพระผู้มีพระภาคว่า . . .

แม้ครั้งที่สอง พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสว่า . . .

แม้ครั้งที่สาม พระปัญจวัคคีย์ได้ทูลค้านพระผู้มีพระภาคว่า อาวุโสโคดม แม้ด้วยจริยานั้น แม้ด้วยปฏิปทานั้น แม้ด้วยทศกัณฐิกิริยานั้น พระองค์ก็ยังไม่ได้รับรลุตตริมนุสสรธรรม อันเป็นความรู้ความเห็นพิเศษอย่างประเสริฐ อย่างสามารถ ก็บัดนี้พระองค์เป็นผู้มักมาก คลายความเพียร เรือนมาเพื่อความเป็นคนมักมาก โฉนจักบรรลุตตริมนุสสรธรรม อันเป็นความรู้ความเห็นพิเศษอย่างประเสริฐ อย่างสามารถได้แล้ว .

เมื่อพระปัญจวัคคีย์กราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอยังจำได้หรือว่า ถ้อยคำเช่นนี้เราได้เคยพูดแล้วในปางก่อน แต่กาลนี้ .

พระปัญจวัคคีย์กราบทูลว่า คำนี้ไม่เคยได้ฟังเลย พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตถาคตเป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ พวกเธอจงเงี้ยวไสตสดับ เราได้บรรลุมตรธรรมแล้ว เราจะสั่งสอน จักแสดงธรรม พวกเธอปฏิบัติอยู่ตามที่เราสั่งสอนแล้ว ไม่ช้าสักเท่าไร จักทำให้แจ้งซึ่งคุณอันยอดเยี่ยม อันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่กลบตรทั้งหลายออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ . พระผู้มีพระภาคทรงสามารถให้พระปัญจวัคคีย์ยินยอมได้แล้ว . ลำดับนั้นพระปัญจวัคคีย์ ได้ยอมเชื่อฟังพระผู้มีพระภาค เงี้ยวไสตสดับ ตั้งจิตเพ็ญอยู่ .

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

ปฐมเทศนา

[๑๓] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะพระปัญจวัคคีย์ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ที่สุดสองอย่างนี้อันบรรพชิต ไม่ควรเสพ คือ

การประกอบตนให้พัวพันด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย เป็นธรรมอันเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปฤชชน ไม่ใช่อริของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑

การประกอบความเหน็ดเหนื่อยแก่ตน เป็นความลำบาก ไม่ใช่อริของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปฏิปทาสายกลาง ไม่เข้าไปใกล้ที่สุดสองอย่างนั้น นั้นตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อบริพพาน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ปฏิปทาสายกลางที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อบริพพาน นั้น เป็นไฉน?

ปฏิปทาสายกลางนั้น ได้แก่อริยมรรค มีองค์ ๘ นี้แหละ คือปัญญาอันเห็นชอบ ๑ ความดำริชอบ ๑ เจรจาชอบ ๑ การงานชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ พยายามชอบ ๑ ระลึกชอบ ๑ ตั้งจิตชอบ ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้แหละคือปฏิปทาสายกลางนั้น ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อบริพพาน .

[๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขอริยสัง คือ ความเกิดก็เป็นทุกข์ ความแก่ก็เป็นทุกข์ ความเจ็บ ไข้ก็เป็นทุกข์ ความตายก็เป็นทุกข์ ความประจวบด้วยสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ปราศจากสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นก็เป็นทุกข์ โดยย่อ ๘ อปาทนชั้น ๕ เป็นทุกข์

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขสมุทัยอริยสัง คือ ตัณหาอันทำให้เกิดอีก ประกอบด้วยความกำหนดด้วยอำนาจความเพลิน มีปกติเพลิดเพลินในอารมณ์นั้นๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขนิโรธอริยสัง คือ ตัณหานั้นแลดับ โดยไม่เหลือ ด้วยมรรคคือวิราคะ สละ สละคืน ปล่อยไป ไม่พัวพัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แหละ คือ ปัญญาเห็นชอบ ๑ . . . ตั้งจิตชอบ ๑ .

[๑๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้ว แก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า นี้ทุกขอริยสัง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า ทุกขอริยสังนี้นั้นแล ควรกำหนดรู้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า ทุกขอริยสังนี้นั้นแล เราก็ได้กำหนดรู้แล้ว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า นีทุกขสมุทัยอริยสัง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า ทุกขสมุทัยอริยสังนั้นนั่นแล ควารละเสีย .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า ทุกขสมุทัยอริยสังนั้นนั่นแล เราได้ละแล้ว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า นีทุกขนิโรธอริยสัง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า ทุกขนิโรธอริยสังนั้นนั่นแล ควารทำให้แจ้ง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า ทุกขนิโรธอริยสังนั้นนั่นแล เราทำให้แจ้งแล้ว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า นีทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังนั้นนั่นแล ควารให้เจริญ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ดวงตา ญาณ ปัญญา วิทยา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยฟังมาก่อนว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสังนั้นนั่นแล เราให้เจริญแล้ว .

ญาณทัสสนะ มีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒

[๑๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปัญญาอันรู้เห็นตามเป็นจริงของเราในอริยสัง ๔ นี้ มีรอบ ๓
มีอาการ ๑๒ อย่างนี้ ยังไม่หมดจดดีแล้ว เพียงใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรายังยืนยันไม่ได้ว่า
เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ อันยอดเยี่ยมในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ใน
หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เพียงนั้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อใดแล ปัญญาอันรู้เห็นตามเป็นจริงของเรา ในอริยสัง ๔ นี้
มีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ อย่างนี้ หมดจดดีแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อนั้น เราจึงยืนยันได้ว่า
เป็นผู้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณ อันยอดเยี่ยมในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ .

อนึ่ง ปัญญาอันรู้เห็นได้เกิดขึ้นแล้วแก่เราว่า ความพินิจเศษของเราไม่กลับกำเริบชาติ
นี้เป็นที่สุด ภาพใหม่ไม่มีต่อไป .

ก็แลเมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสไวยากรณ์ภชาษิตนี้อยู่ ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากอสุติ
ปราศจากมลทิน ได้เกิดขึ้นแก่ท่านพระโกณฑัญญะว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา
สิ่งนั้นทั้งมวล มีความดับเป็นธรรมดา .

[๑๗] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงประกาศธรรมจักรให้เป็นไปแล้ว เหล่าภุมมเทวดาได้
บันลือเสียงว่า นั้นพระธรรมจักรอันยอดเยี่ยม พระผู้มีพระภาคทรงประกาศให้เป็นไปแล้ว ณ
ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสี อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือ
ใครๆ ในโลก จะปฏิวัติไม่ได้ .

เทวดาขึ้นจากตมหาราช ได้ยินเสียงของพวกภุมมเทวดาแล้ว ก็บันลือเสียงต่อไป .

เทวดาขึ้นดาวดึงส์ ได้ยินเสียงของพวกเทวดาขึ้นจากตมหาราชแล้ว ก็บันลือเสียงต่อไป .

เทวดาขึ้นยามา . . .

เทวดาขึ้นดุสิต . . .

เทวดาขึ้นนิมมานรดี . . .

เทวดาขึ้นปรนิมมิตตวาสดี . . .

เทวดาที่นับเนื่องในหมู่พรหม ได้ยินเสียงของพวกเทวดาขึ้นปรนิมมิตตวาสดีแล้ว ก็
บันลือเสียงต่อไปว่า นั้นพระธรรมจักรอันยอดเยี่ยม พระผู้มีพระภาคทรงประกาศให้เป็นไปแล้ว
ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตพระนครพาราณสี อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม
หรือใครๆ ในโลก จะปฏิวัติไม่ได้ .

ชั่วขณะการครู่หนึ่งนั้น เสียงกระฉ่อนขึ้นไปจนถึงพรหมโลก ด้วยประการฉะนี้แล .

ทั้งหมื่นโลกธาตุนี้ได้หวั่นไหวสะเทือนสะท้าน ทั้งแสงสว่างอันยิ่งใหญ่หาประมาณมิได้
ได้ปรากฏแล้วในโลก ล่วงเทวานภพของเทวดาทั้งหลาย .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงเปล่งพระอุทานว่า ท่านผู้เจริญ โภณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ
ท่านผู้เจริญ โภณฑัญญะ ได้รู้แล้วหนอ เพราะเหตุนั้น คำว่า อัญญาโภณฑัญญะนี้ จึงได้เป็นชื่อ
ของท่านพระโกณฑัญญะ ด้วยประการฉะนี้ .

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร จบ

ปัญจวัคคีย์ทูลขอพรพชาอุปสมบท

[๑๘] ครั้งนั้น ท่านพระอัญญาโภณฑัญญะ ได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้
รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก่แล้วกล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลคำนี้
ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึง ได้อุปสมบท ในสำนักพระผู้มีพระภาค
พระพุทธรเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ดังนี้ แล้วตรัสต่อไปว่าธรรมอันเรา
กล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด .

พระวราจาณั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุนั้น .

[๑๙] ครั้นต่อมา พระผู้มีพระภาคได้ทรงประทานโอวาทสั่งสอนภิกษุทั้งหลายที่เหลือ
จากนั้นด้วยธรรมีกถา . เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงประทานโอวาทสั่งสอนด้วยธรรมีกถาอยู่ ดวงตา
เห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดขึ้นแก่ท่านพระวิปัสและท่านพระภัททิยะว่า
สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา . ท่านทั้งสองนั้น
ได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ชำความ
สงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก่แล้วกล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นใน
คำสอนของพระศาสดา ได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ขอข้าพระองค์ทั้งสองพึงได้บรรพชา
พึง ได้อุปสมบท ในสำนักพระผู้มีพระภาค พระพุทธรเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เธอทั้งสองจงเป็นภิกษุมาเถิด ดังนี้ แล้วได้ตรัสต่อไปว่า
ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอทั้งสองจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด .

พระวราจาณั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุทั้งสองนั้น .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสวยพระกระยาหารที่ท่านทั้งสามนำมาถวาย ได้ทรงประทาน
โอวาทสั่งสอนภิกษุที่เหลือจากนั้นด้วยธรรมีกถา . ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตนำบิณฑบาตโตมา ทั้ง ๖
รูปก็เลี้ยงชีพด้วยบิณฑบาตนั้น .

วันต่อมา เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงประทานโอวาทสั่งสอนด้วยธรรมีกถาอยู่ ดวงตาเห็น
ธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ได้เกิดขึ้นแก่ท่านพระมหานามะและท่านพระอัสสชิว่า สิ่งใด
สิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา . ท่านทั้งสองได้เห็น
ธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ชำความ
สงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก่แล้วกล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอน
ของพระศาสดา ได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ขอข้าพระองค์ทั้งสอง พึงได้บรรพชา พึงได้
อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค พระพุทธรเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เธอทั้งสองจงเป็นภิกษุมาเถิด ดังนี้ แล้วได้ตรัสต่อไปว่า
ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอทั้งสองจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด .

พระวราจาณั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุทั้งสองนั้น .

ทรงแสดงอนัตตลักษณะสูตร

[๒๐] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะพระปัญจวัคคีย์ว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปเป็น
อนัตตา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว รูปนี้ไม่พึงเป็นเพื่ออาหาร และบุคคล
พึงได้ในรูปว่า รูปของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย . ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็เพราะรูปเป็นอนัตตา ฉะนั้นรูปจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในรูปว่า
รูปของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด รูปของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย .

เวทนาเป็นอนัตตา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเวทนานี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว เวทนานี้ไม่พึง
เป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้ในเวทนาว่า เวทนาของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด เวทนาของ
เราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเวทนาเป็นอนัตตา ฉะนั้น เวทนาจึง
เป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในเวทนาว่า เวทนาของเรา จงเป็นอย่างนั้นเกิด เวทนา
ของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย .

สัญญาเป็นอนัตตา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสัญญานี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว สัญญานี้ไม่พึง
เป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้ในสัญญาว่า สัญญาของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด สัญญาของเรา
อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะสัญญาเป็นอนัตตา ฉะนั้น สัญญาจึงเป็นไป
เพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในสัญญาว่า สัญญาของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด สัญญาของเรา
อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย .

สังขารทั้งหลายเป็นอนัตตา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าสังขารเหล่านี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว
สังขารเหล่านี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้ในสังขารทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายของ
เราจะเป็นอย่างนี้เกิด สังขารทั้งหลายของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะ
สังขารทั้งหลายเป็นอนัตตา ฉะนั้น สังขารทั้งหลายจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้
ในสังขารทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายของเรา จงเป็นอย่างนี้เกิด สังขารทั้งหลายของเราอย่าได้
เป็นอย่างนั้นเลย .

วิญญาณเป็นอนัตตา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าวิญญาณนี้จักได้เป็นอัตตาแล้ว วิญญาณนี้
ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลพึงได้ในวิญญาณว่า วิญญาณของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด
วิญญาณของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะวิญญาณเป็นอนัตตา ฉะนั้น
วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาหาร และบุคคลย่อมไม่ได้ในวิญญาณว่า วิญญาณของเราจะเป็นอย่างนี้เกิด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
วิญญานของเราอย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย .

ตรัสถามความเห็นของพระปัญจวัคคีย์

[๒๑] พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอสำคัญความนั้นเป็นไฉน
รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง?

พระปัญจวัคคีย์ทูลว่า ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า?

ป. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือจะตามเห็นสิ่ง
นั้นว่า นั้นของเรา นั้นเป็นเรา นั้นเป็นตนของเรา?

ป. ชื่อนั้น ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง?

ป. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า?

ป. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือจะตามเห็นสิ่ง
นั้นว่า นั้นของเรา นั้นเป็นเรา นั้นเป็นตนของเรา?

ป. ชื่อนั้น ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง?

ป. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า?

ป. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือจะตามเห็นสิ่ง
นั้นว่า นั้นของเรา นั้นเป็นเรา นั้นเป็นตนของเรา?

ป. ชื่อนั้น ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. สังขารทั้งหลายเที่ยงหรือไม่เที่ยง?

ป. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า?

ป. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือจะตามเห็นสิ่ง
นั้นว่า นั้นของเรา นั้นเป็นเรา นั้นเป็นตนของเรา?

ป. ชื่อนั้น ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. วิญญานเที่ยงหรือไม่เที่ยง?

ป. ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า?

ป. เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรหรือจะตามเห็นสิ่ง
นั้นว่า นั้นของเรา นั้นเป็นเรา นั้นเป็นตนของเรา?

ป. ชื่อนั้น ไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า .

ตรัสให้พิจารณาโดยยถาภูตญาณทัสสนะ

[๒๒] พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล รูปอย่างใด
อย่างหนึ่งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือ
ประณีต โกลหรือไกล ทั้งหมดก็เป็นแต่สักว่ารูป เธอทั้งหลายพึงเห็นรูปนั้นด้วยปัญญาอันชอบ
ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้นไม่ใช่ตนของเรา .

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก
หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือไกล ทั้งหมดก็เป็นแต่สักว่าเวทนา เธอทั้งหลาย
พึงเห็นเวทนานั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา
นั้นไม่ใช่ตนของเรา .

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบ
หรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือไกล ทั้งหมดก็เป็นแต่สักว่าสัญญา เธอทั้งหลายพึง
เห็นสัญญานั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา นั้น
ไม่ใช่ตนของเรา .

สังขารทั้งหลายอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก
หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือไกล ทั้งหมดก็เป็นแต่สักว่าสังขาร เธอทั้งหลาย
พึงเห็นสังขารนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้นไม่ใช่ของเรา นั้นไม่เป็นเรา
นั้นไม่ใช่ตนของเรา .

วิญญานอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ ทั้งหมดก็เป็นแต่สักว่าวิญญาน เธอทั้งหลาย
พึงเห็นวิญญานนั้นด้วยปัญญาอันชอบ ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั้น ไม่ใช่ของเรา นั้นไม่ใช่เรา
นั้นไม่ใช่ตนของเรา .

[๒๓] ดูกิริยาทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้ฟังแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้
ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสังขาร
ทั้งหลาย ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในวิญญาน เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมสิ้นกำหนด เพราะสิ้นกำหนด จิตก็พ้น
เมื่อจิตพ้นแล้ว ก็รู้ว่าพ้นแล้ว อริยสาวกนั้นทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว
กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี .

[๒๔] พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระสูตรนี้แล้ว พระปัญจวัคคีย์มีใจยินดี เพลิดเพลิน
ภายิตของพระผู้มีพระภาค . ก็แลเมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสไวยาภรณ์ภายิตนี้อยู่ จิตของพระปัญจวัคคีย์
พ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น .

อนัตตลักขณสูตร จบ

ครั้งนั้น มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖ องค์ .

ปฐมภาณวาร จบ

เรื่องยสกลบุตร

[๒๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ในพระนครพาราณสี มีกลบุตร ชื่อ ยส เป็นบุตรเศรษฐี
สุขุมาลชาติ . ยสกลบุตรนั้นมีปราสาท ๓ หลัง คือ หลังหนึ่งเป็นที่อยู่ในฤดูหนาว หลังหนึ่ง
เป็นที่อยู่ในฤดูร้อน หลังหนึ่งเป็นที่อยู่ในฤดูฝน . ยสกลบุตรนั้นรับบำเรอด้วยพวกคนตรี ไม่มี
บุรุษเจือปน ในปราสาทฤดูฝนตลอด ๔ เดือน ไม่ลงมาเบื้องล่างปราสาท . คำวันหนึ่ง เมื่อ
ยสกลบุตรอิมเอบพร้อมพริ้งบำเรออยู่ด้วยกามคุณ ๕ ได้นอนหลับก่อน ส่วนพวกบริวารชนนอน
หลับภายหลัง . ประทีปน้ำมันตามสว่างอยู่ตลอดคืน . คืนนั้นยสกลบุตรตื่นขึ้นก่อน ได้เห็น
บริวารชนของตนกำลังนอนหลับ บางนางมีพิณตกอยู่ที่ริวกเร่ บางนางมีตะโพนวางอยู่ข้างคอ
บางนางมีเปิงมางตกอยู่ที่อก บางนางสยายผม บางนางมีน้ำลายไหล บางนางบนละเมอต่างๆ
ปรากฏแก่ยสกลบุตรดุจปาชาผิติด . ครั้นแล้วความเห็นเป็นโทษได้ปรากฏแก่ยสกลบุตร จิตตั้งอยู่
ในความเบื่อหน่าย จึงยสกลบุตรเปล่งอุทานว่า ท่านผู้เจริญ ที่นี้วุ่นวายหนอ ที่นี้ขัดข้องหนอ
แล้วสวมรองเท้าทองเดินตรงไปยังประตูนิเวศน์ พวกอมนุษย์เปิดประตูให้ด้วยหวังใจว่า ใครๆ
อย่าได้ทำอันตรายแก่การออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตของยสกลบุตรเลย . ลำดับนั้น ยสกลบุตร
เดินตรงไปทางประตูพระนคร . พวกอมนุษย์เปิดประตูให้ด้วยหวังใจว่า ใครๆ อย่าได้ทำอันตราย
แก่การออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตของยสกลบุตร . ที่นั้น ยสกลบุตรได้เดินตรงไปทางป่า
อิสิปตนมฤคทายวัน .

[๒๖] ครั้นปัจจุสมัยแห่งราตรี พระผู้มีพระภาคตื่นบรรทมแล้วเสด็จจงกรมอยู่ ณ ที่แจ้ง
ได้ทอดพระเนตรเห็นยสกลบุตรเดินมาแต่ไกล ครั้นแล้วเสด็จลงจากที่จงกรมประทับนั่งบนอาสนะ
ที่ปูลาดไว้ . ขณะนั้น ยสกลบุตรเปล่งอุทานในที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านผู้เจริญ ที่นี้
วุ่นวายหนอ ที่นี้ขัดข้องหนอ . ทันทีนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะยสกลบุตรว่า ดูกายยส ที่นี้ไม่วุ่นวาย
ที่นี้ไม่ขัดข้อง มาเกิดยส นั่งลง เราจักแสดงธรรมแก่เธอ . ที่นั้น ยสกลบุตรรำเรงบันเทิงใจว่า
ได้ยินว่า ที่นี้ไม่วุ่นวาย ที่นี้ไม่ขัดข้อง ดังนี้ แล้วถอยรองเท้าทองเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อยสกลบุตรนั่งเรียบร้อยแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปพิทกา คือ ทรงประกาศทานกถา สิลกถา สัคคกถา โทษ
ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอันสงสีในความออกจากกาม . เมื่อพระองค์
ทรงทราบว่ายสกลบุตรมีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว
จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนา ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข
สมุทัย นิโรธ มรรค . ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากอริ ปราศจากมลทิน ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่ง
มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่ยสกลบุตร ณ ที่นั้น
นั้นแล ดุจดุจ่าที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำย่อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น .

บิดาของยสกลบุตรตามหา

[๒๗] ครั้นรุ่งเช้า มารดาของยสกลบุตรขึ้นไปยังปราสาท ไม่เห็นยสกลบุตร จึงเข้าไป
หาเศรษฐีผู้คหบดี แล้วได้ถามว่า ท่านคหบดีเจ้าข้า พอยสกลบุตรของท่านหายไปไหน? ฝ่าย
เศรษฐีผู้คหบดีส่งทูตขี้ม้าไปตามหาทั้ง ๔ ทิศแล้ว ส่วนตัวเองไปหาทางป่าอิสิปตนมฤคทายวัน .
ได้พบรองเท้าทองวางอยู่ ครั้นแล้วจึงตามไปสู่นั้น . พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็น
เศรษฐีผู้คหบดีมาแต่ไกล . ครั้นแล้วทรงพระดำริว่า โฉนหนอ เราพึงบันดาลอิทธิภิกษิงขารให้
เศรษฐีผู้คหบดีนั่งอยู่ ณ ที่นี้ ไม่เห็นยสกลบุตรผู้ นั่งอยู่ ณ ที่นี้ แล้วทรงบันดาลอิทธิภิกษิงขารให้
ดังพระพุทธดำริ . ครั้นนั้น เศรษฐีผู้คหบดีได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วทูลถามว่า พระผู้มีพระภาค
ทรงเห็นยสกลบุตรบ้างไหม พระพุทธเจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกายคหบดี ถ้าอย่างนั้น เขิญนั่ง บางทีท่านนั่งอยู่ ณ ที่นี้
จะพึงได้เห็นยสกลบุตรผู้ นั่งอยู่ ณ ที่นี้ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ครั้งนั้น เศรษฐีผู้คหบดีรำเรงบันเทิงใจว่า ได้ยินว่า เรานั่งอยู่ ณ ที่นี้แหละ จักเห็น
ยสกุลบตรผู้หนึ่งอยู่ ณ ที่นี้ จึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. เมื่อ
เศรษฐีผู้คหบดีนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปพิทกา คือ ทรงประกาศ
ทานกถา สีลกถา สัตตกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และ
อาณิสสในความออกจากกาม. เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ เศรษฐีผู้คหบดี มีจิตสงบ
มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนา
ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค. ดวงตา
เห็นธรรม ปราศจากอภิลิ ปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้น
ทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่เศรษฐีผู้คหบดี ณ ที่นั่งนั้นแล ดอกผ้าที่สะอาดปราศจาก
มลทิน ควรได้รับน้ำย้อม ฉะนั้น.

ครั้งเศรษฐีผู้คหบดี ได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว
มีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ข้ามความสงสัย ได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็น
ผู้แก่กล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลคำนับแด่พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า
พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอนุเบกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของ
ที่ปิด บอกรหัสแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักษุจักเห็นรูปดังนี้
ข้าพระพุทธเจ้านี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์
จงทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะจำเดิมแต่นี้เป็นต้นไป.

ก็เศรษฐีผู้คหบดีนั้น ได้เป็นอุบาสกกล่าวอ้างพระรัตนตรัย เป็นคนแรกในโลก.

ยสกุลบตรสำเร็จพระอรหัตต์

[๒๘] คราวเมื่อพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมแก่บิดาของยสกุลบตร จิตของยสกุลบตร
ผู้พิจารณาภูมิธรรมตามที่ตนได้เห็นแล้ว ได้รู้แจ้งแล้ว ก็พ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น.
ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า เมื่อเราแสดงธรรมแก่บิดาของยสกุลบตรอยู่ จิตของ
ยสกุลบตร ผู้พิจารณาเห็นภูมิธรรมตามที่ตนได้เห็นแล้ว ได้รู้แจ้งแล้ว พ้นแล้วจากอาสวะ
ทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น. ยสกุลบตรไม่ควรจะกลับเป็นคฤหัสถ์บริโศกคาม เหมือนเป็นคฤหัสถ์
ครั้งก่อน ถ้ากระไร เราพึงคลายอิทธิทธิสังขารนั้นได้แล้ว. พระองค์ก็ได้ทรงคลายอิทธิทธิสังขาร
นั้น. เศรษฐีผู้คหบดีได้เห็นยสกุลบตรนั่งอยู่ ครั้นแล้วได้พูดกะยสกุลบตรว่า พ่อยส มารดา
ของเจ้าโศกเศร้าคร่ำครวญถึง เจ้าจงให้ชีวิตแก่มารดาของเจ้าเถิด. ครั้งนั้น ยสกุลบตรได้เข้าไป
พระผู้มีพระภาคๆ ได้ตรัสแก่เศรษฐีผู้คหบดีว่า ดูกรคหบดี ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน?
ยสกุลบตรได้เห็นธรรมด้วยญาณทัสสนะเพียงเสขภูมิเหมือนท่าน เมื่อเธอพิจารณาภูมิธรรมตามที่
ตนได้เห็นแล้ว ได้รู้แจ้งแล้ว จิตพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น ดูกรคหบดี
ยสกุลบตรควรหรือเพื่อจะกลับเป็นคฤหัสถ์บริโศกคาม เหมือนเป็นคฤหัสถ์ครั้งก่อน?

เศรษฐีผู้คหบดีกราบทูลว่า ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า.

พระผู้มีพระภาคตรัสรับรองว่า ดูกรคหบดี ยสกุลบตรได้เห็นธรรมด้วยญาณทัสสนะ
เพียงเสขภูมิเหมือนท่าน เมื่อเธอพิจารณาภูมิธรรมตามที่ตนได้เห็นแล้ว ได้รู้แจ้งแล้ว จิตพ้นแล้ว
จากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น ดูกรคหบดี ยสกุลบตรไม่ควรจะกลับเป็นคฤหัสถ์บริโศกคาม
เหมือนเป็นคฤหัสถ์ครั้งก่อน.

เศรษฐีผู้คหบดีกราบทูลว่า การที่จิตของยสกุลบตรพ้นจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น
นั้น เป็นลาภของยสกุลบตร ยสกุลบตรได้ดีแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคมียสกุลบตร
เป็นปัจฉิมสมณะ จงทรงรับภัตตาหารของข้าพระพุทธเจ้า เพื่อเสวยในวันนี้เถิด พระพุทธเจ้าข้า.
พระผู้มีพระภาคทรงรับโดยคุณนิภาพ. ครั้นเศรษฐีผู้คหบดีทราบการรับนิมนต์ของพระผู้มีพระภาค
แล้ว ได้ลุกจากที่นั้น ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทำประทักษิณแล้วกลับไป.

กาลเมื่อเศรษฐีผู้คหบดีกลับไปแล้ว ไม่นาน ยสกุลบตรได้ทูลคำนับต่อพระผู้มีพระภาคว่า
พระพุทธเจ้าข้า ขอข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด แล้วได้ตรัสต่อไปว่า ธรรมอันแรกกล่าว
ดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เถิด.

พระวาจาที่นั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุนี้

สมัยนั้น มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๗ องค์.

ยสบรรพชา จบ

มารดาและภรรยาเก่าของพระยสได้ธรรมจักขุ

[๒๙] ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรมีท่าน
พระยสเป็นปัจฉิมสมณะ เสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่เนเวศน์ของเศรษฐีผู้คหบดี ครั้นถึงแล้ว
ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปลาดุกถวาย. ลำดับนั้น มารดาและภรรยาเก่าของท่านพระยส
พากันเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง. พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุปพิทกาแก่นางทั้งสอง คือ ทรงประกาศทานกถา สีลกถา สัตตกถา โทษ ความต่ำทราม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอาณิสสฺสในความออกจากกาม . เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ นางทั้งสองมีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธรเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทกขั สมุทัย นิโรธ มรรค . ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่นางทั้งสอง ณ ที่นั้นนั้นแล ดุจผ้าที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น . มารดาและภรรยาเก่าของท่านพระยสได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหนึ่งลงแล้ว ชำมความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก้แกล้วกล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลคำนี้อต่อพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธรเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือนบุคคผลหงายของทีคว่า เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือสองประทับในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ หม่อมฉันทั้งสองนี้ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม และพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำหม่อมฉันทั้งสองว่า เป็นอุบาสิกาผู้มอบชีวิตถึงสรณะ จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป .

ก็มารดาและภรรยาเก่าของท่านพระยส ได้เป็นอุบาสิกา กล่าวอ้างพระรัตนตรัยเป็นชุดแรกในโลก . ครั้นนั้น มารดาบิดาและภรรยาเก่าของท่านพระยส ได้โอกาสพระผู้มีพระภาคและท่านพระยส ด้วยขาทนียโภชนาหารอันประณีตด้วยมือของตนๆ จนให้ห้ามกัถ ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้มารดาบิดา และภรรยาเก่าของท่านพระยส เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ร่ำรวย ด้วยธรรมิกถาแล้วเสด็จจากอาสนะกลับไป .

สหาคฤหัสถ์ ๔ คนของพระยสออกบรรพชา

[๓๐] สหาคฤหัสถ์ ๔ คนของท่านพระยส คือ วิมล ๑ สุพาหุ ๑ ปุณณชิ ๑ ควัมปตี ๑ เป็นบุตรของสกุลเศรษฐีสืบๆ มา ในพระนครพาราณสี ได้ทราบข่าวว่า ยสกุลบุตรปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสายะ ออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตแล้ว . ครั้นทราบดังนั้นแล้ว ได้ดำริว่า ธรรมวินัยและบรรพชาที่ยสกุลบุตร ปลงผมและหนวดนุ่งห่มผ้ากาสายะออกจากเรือน บวชเป็นบรรพชิตแล้วนั้น คงไม่ต่ำทรามแน่นอน ดังนี้ จึงพากันเข้าไปหาท่านพระยส อภิวัตแล้ว ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง จึงท่านพระยสพาสหาคฤหัสถ์ทั้ง ๔ นั้น เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลว่า พระพุทธรเจ้าข้า สหาคฤหัสถ์ของข้าพระองค์ ๔ คนนี้ ชื่อ วิมล ๑ สุพาหุ ๑ ปุณณชิ ๑ ควัมปตี ๑ เป็นบุตรของสกุลเศรษฐีสืบๆ มาในพระนครพาราณสี ขอพระผู้มีพระภาคโปรดประทานโอวาทสั่งสอนสหายของข้าพระองค์เหล่านี้ .

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุปพพิกถาแก่พวกเขา คือ ทรงประกาศทานกถา สีลกถา สักคกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอาณิสสฺสในความออกจากกาม . เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่ พวกเขา มีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธรเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทกขั สมุทัย นิโรธ มรรค . ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่พวกเขา ณ ที่นั้นนั้นแล ดุจผ้าที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น . พวกเขาได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหนึ่งลงแล้ว ชำมความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก้แกล้วกล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลคำนี้อต่อพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธรเจ้าข้า ขอพวกข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พวกเขาจะเป็นภิกษุมาเกิด ดังนี้ แล้วได้ตรัสต่อไปว่า ธรรมอันแรกกล่าวดีแล้ว พวกเขาจะประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเกิด .

พระวาจา นั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุเหล่านั้น .

ต่อมา พระผู้มีพระภาคทรงประทานโอวาทสั่งสอนภิกษุเหล่านั้นด้วยธรรมิกถา . เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงประทานโอวาทสั่งสอนภิกษุเหล่านั้นด้วยธรรมิกถา จิตของภิกษุเหล่านั้น พ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น .

สมัยนั้น มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๑๑ องค์ .

สหาคฤหัสถ์ ๔ คน ของพระยสออกบรรพชา จบ .

สหาคฤหัสถ์ ๕๐ คน ของพระยสออกบรรพชา

[๓๑] สหาคฤหัสถ์ของท่านพระยส เป็นชาวชนบทจำนวน ๕๐ คน เป็นบุตรของสกุลเก่าสืบๆ กันมา ได้ทราบข่าวว่า ยสกุลบุตร ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสายะ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตแล้ว . ครั้นทราบดังนั้นแล้ว ได้ดำริว่า ธรรมวินัยและบรรพชาที่ยสกุลบุตรปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสายะออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตแล้วนั้น คงไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ตำราหมั่นนอน ดังนี้ จึงพากันเข้าไปหาท่านพระยส อภิวัตแล้ว ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
จึงท่านพระยสพาสทหายคฤหัสถ์จำนวน ๕๐ คนนั้นเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า สหายคฤหัสถ์ของข้าพระองค์เหล่านี้เป็นชาว
ชนบท เป็นบุตรของสกุลเกาสีบๆ กันมา ขอพระผู้มีพระภาคโปรดประทานโอวาทสั่งสอนสหาย
ของข้าพระองค์เหล่านี้ .

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุปพิทกาแก่พวกเขา คือ ทรงประกาศทานกถา สีกถา
สัคคกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลาย และอนิสงสีในความออกจาก
กาม . เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบ ว่า พวกเขามีจิตสงบ มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์
มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนา ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยก
ขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทกขั สมุทัย นิโรธ มรรค . ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากอริ
ปราศจากมลทิน ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา
ได้เกิดแก่พวกเขา ณ ที่นั้นนั่นแล ดูผ้าที่สะอาดปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดี
ฉะนั้น . พวกเขาได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันหยั่งลง
แล้ว ชำมความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ถึงความเป็นผู้แก่แล้วกล้า
ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า
ขอพวกข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
พวกเธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ดังนี้ แล้วได้ตรัสต่อไปว่า ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจง
ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด .

พระวาจาที่นั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุเหล่านั้น .

ต่อมาพระผู้มีพระภาคทรงประทานโอวาทสั่งสอนภิกษุเหล่านั้น ด้วยธรรมิกถา . เมื่อพระ
ผู้มีพระภาคทรงประทานโอวาทสั่งสอนภิกษุเหล่านั้นด้วยธรรมิกถา จิตของภิกษุเหล่านั้นพ้นแล้ว
จากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น .

สมัยนั้น มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖๑ องค์ .

สหายคฤหัสถ์ ๕๐ คน ของพระยสออกบรรพชา จบ .

เรื่องพ้นจากบ่วง

[๓๒] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้ว
จากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง
ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่
ชนหมู่มาก เพื่ออนเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์
พวกเธออย่าได้ไปรวมทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง
งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ์ สัตว์ทั้งหลาย
จำพวกที่มีอริคือกิเลสในจักขุน้อย มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรม จักมี
ดูภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม .

เรื่องพ้นจากบ่วง จบ .

เรื่องมาร

[๓๓] ครั้นนั้น มารผู้มีบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วได้ทูลพระผู้มีพระภาค
ด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นผู้อันบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ ผูกพันไว้แล้ว ท่าน
เป็นผู้อันเครื่องผูกใหญ่รัดรั้งแล้ว แน่สมณะ ท่านจักไม่พ้นเรา .

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า เราเป็นผู้พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่
เป็นของมนุษย์ เราเป็นผู้พ้นแล้วจากเครื่องผูกใหญ่ ดูกรมาร ท่านถูกเรากำจัดเสียแล้ว .

มารกราบทูลว่า บ่วงนี้เที่ยวไปได้ในอากาศ เป็นของมีในจิต สัญจรอยู่ เรจักผูกมัด
ท่านด้วยบ่วงนั้น แน่สมณะ ท่านจักไม่พ้นเรา .

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า เราปราศจากความพอใจในอารมณ์เหล่านี้ คือ รูป เสียง
กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อันเป็นที่รื่นรมย์ใจ ดูกรมาร ท่านถูกเรากำจัดเสียแล้ว .

ครั้นนั้น มารผู้มีบาปรู้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสฤตทรงรู้จักเรา ดังนี้แล้ว
มีทกขั เสียใจ หายไปในที่นั่นเอง .

เรื่องมาร จบ .

ทรงอนุญาตบรรพชาและอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์

[๓๔] ก็โดยสมัยนั้น ภิกษุทั้งหลายพากันอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์และอุปสมบท มาจาก
ทิศต่างๆ จากชนบทต่างๆ ด้วยตั้งใจว่า พระผู้มีพระภาคจักให้พวกเขาบรรพชาอุปสมบท . ใน
เพราะเหตุนั้น ทั้งพวกภิกษุ ทั้งกุลบุตรผู้มุ่งบรรพชาและกุลบุตรผู้มุ่งอุปสมบท ย่อมลำบาก .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับในที่สงัด หลีกเร้นอยู่ มีพระทัยปริวิตกเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า
บัดนี้ ภิกษุทั้งหลายพากันอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์และอุปสมบทมาจากทิศต่างๆ จากชนบทต่างๆ
ด้วยตั้งใจว่า พระผู้มีพระภาคจักให้พวกเขาบรรพชา อุปสมบท ในเพราะเหตุนี้ ทั้งพวกภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ทั้งกุลบุตรผู้มุ่งบรรพชาและกุลบุตรผู้มุ่งอุปสมบท ย่อมลำบาก ผิดจะนั้น เราพึงอนุญาตแก่ภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดุครภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั้นแหละจงให้กุลบุตรทั้งหลายบรรพชาอุปสมบท
ในทิศนั้นๆ ในชนบทนั้นๆ เกิด . ครั้นเวลาเย็น เสด็จออกจากที่เรือน รับประทานอาหารแล้ว รับประทานอาหาร
ในเพราะเหตุเป็นแค้นนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น ทรงทำธรรมิกถาแล้ว รับประทานอาหาร
ทั้งหลายว่า ดุครภิกษุทั้งหลาย เราไปในที่สงัด หลีกเร้นอยู่ ณ ที่นี้ ได้มีใจปรวิตกเกิดขึ้นอย่างนี้
ว่า บัดนี้ ภิกษุทั้งหลายพากุลบุตรผู้มุ่งบรรพชาและผู้มุ่งอุปสมบท มาจากทิศต่างๆ จากชนบท
ต่างๆ ด้วยตั้งใจว่า พระผู้มีพระภาคจักให้พวกเขาบรรพชาอุปสมบท ในเพราะเหตุนี้ ทั้งพวก
ภิกษุ ทั้งกุลบุตรผู้มุ่งบรรพชาและกุลบุตรผู้มุ่งอุปสมบท ย่อมลำบาก ผิดจะนั้น เราพึงอนุญาต
แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุครภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั้นแหละจงให้กุลบุตรทั้งหลายบรรพชา
อุปสมบทในทิศนั้นๆ ในชนบทนั้นๆ เกิด . ดุครภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ เราอนุญาต พวกเธอ
นั้นแหละจงให้กุลบุตรทั้งหลายบรรพชาอุปสมบท ในทิศนั้นๆ ในชนบทนั้นๆ เกิด .

ดุครภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงให้กุลบุตรบรรพชาอุปสมบทอย่างนี้ :-

ขึ้นแรก พวกเธอพึงให้กุลบุตรผู้มุ่งบรรพชาและผู้มุ่งอุปสมบท ปลงผมและหนวด แล้ว
ให้ครองผ้ากาสาเยะ ให้ทำผ้าอูตราสงค์เจวียงบา ให้กราบเท้าภิกษุทั้งหลายแล้ว ให้นั่งกระหย่ง
ประคองอัญชลิสังว่า เธอจงว่าอย่างนี้ แล้วให้ว่าสรณคณณ์ ดังนี้ :-

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง

ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง

แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง

แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง

แม้วาระที่ ๒ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง

แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง

แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าถึงพระธรรมเป็นที่พึ่ง

แม้วาระที่ ๓ ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง

ดุครภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตบรรพชาอุปสมบท ด้วยไตรสรณคณณ์นี้ .

กล่าวด้วยอุปสมบทด้วยไตรสรณคณณ์ จบ .

ทรงประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์

[๓๕] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงจำพรรษาแล้ว รับประทานอาหารแล้ว รับประทานอาหาร
ทั้งหลาย เพราะทำในใจโดยแยบคาย เพราะตั้งความเพียรชอบโดยแยบคาย เราจึงได้บรรลุ
อนุตตรวิมุตติ จึงได้ทำอนุตตรวิมุตติให้แจ้ง แม้พวกเธอก็ได้บรรลุอนุตตรวิมุตติ ทำอนุตตรวิมุตติ
ให้แจ้ง เพราะทำในใจโดยแยบคาย เพราะตั้งความเพียรชอบโดยแยบคาย .

ครั้งนั้น มารผู้มีใจบาปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วได้ทูลพระผู้มีพระภาคด้วย
คาถาว่า

ท่านเป็นผู้อันบ่วงมาร ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็นของมนุษย์ผูกพันไว้แล้ว ท่านเป็น
ผู้อันเครื่องผูกแห่งมารรัดตรึงแล้ว แน่สมณะ ท่านจักไม่พ้นเรา .

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า เราเป็นผู้พ้นแล้วจากบ่วงมาร ทั้งที่เป็นของทิพย์ ทั้งที่เป็น
ของมนุษย์ เราเป็นผู้พ้นแล้วจากเครื่องผูกแห่งมาร ดุครมาร ท่านถูกเรากำจัดเสียแล้ว .

ครั้งนั้น มารผู้มีใจบาปรู้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้จักเรา พระสุดทรวงรู้จักเรา ดังนี้แล้ว
มีทุกข์ เสียใจ หายไปในที่นั่นเอง .

เรื่องสหายภัททวัคคีย์

[๓๖] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระนครพาราณสีตามพระพุทธานุชาคริยม์ แล้วเสด็จ
จาริกไปโดยมรรคาอันจะ ไปสู่ตำบลอรุเวลา และทรงแวะจากทาง แล้วเสด็จเข้าไปยังไพรสณฑ์
แห่งหนึ่ง ครั้นถึงไพรสณฑ์นั้นแล้ว ประทับนั่ง ณ โคนไม้ต้นหนึ่ง .

ก็โดยสมัยนั้นแล สหายภัททวัคคีย์จำนวน ๓๐ คน พร้อมด้วยปชาบดีบ่าเรอกันอยู่ ณ
ไพรสณฑ์แห่งนั้น . สหายคนหนึ่งไม่มีปชาบดี . สหายทั้งหลายจึงได้นำหญิงแพศยามาเพื่อ
ประโยชน์แก่เขา . ต่อมาหญิงแพศยานั้น เมื่อพวกสหายนั้นเผลอตัวมัวบ่าเรอกันอยู่ ได้ลัก
เครื่องประดับหนีไป . จึงพวกสหายนั้น เมื่อจะทำการช่วยเหลือสหาย เทียวตามหาหญิงแพศยา
นั้น ไปถึงไพรสณฑ์แห่งนั้น ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่ ณ โคนไม้ต้นหนึ่ง ครั้นแล้ว
จึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค แล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า พระผู้มีพระภาคเห็นหญิงบ้างไหม
เจ้าข้า?

พระผู้มีพระภาคทรงย้อนถามว่า ดุครกumarทั้งหลาย พวกเธอจะต้องการอะไรด้วย
หญิงเล่า?

ภิก . เจ้าข้า พวกข้าพเจ้าเป็นสหายภัททวัคคีย์จำนวน ๓๐ คน ในตำบลนี้ พร้อมด้วย
ปชาบดี บ่าเรอกันอยู่ในไพรสณฑ์แห่งนี้ สหายคนหนึ่งไม่มีปชาบดี พวกข้าพเจ้าจึงได้นำหญิง
แพศยามาเพื่อประโยชน์แก่เขา ต่อมา หญิงแพศยานั้น เมื่อพวกข้าพเจ้าเผลอตัวมัวบ่าเรอกันอยู่
ได้ลักเครื่องประดับหนีไป เพราะเหตุนี้ พวกข้าพเจ้าประสงค์ผู้เป็นสหายกัน เมื่อจะทำการช่วยเหลือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
สหาย จึงเที่ยวตามหาหญิงนั้นมาถึงไพรสณฑ์แห่งนี้ เจ้าข้า .

ภ. ดุรกรรมารทั้งหลาย พวกเธอสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ข้อที่พวกเธอแสวงหาหญิง
หรือแสวงหาตนนั้น อย่างไหนเป็นความดีของพวกเธอเล่า?

ภท. ข้อที่พวกข้าพระองค์แสวงหาตนนั้นแล เป็นความดีของพวกข้าพเจ้า เจ้าข้า .

ภ. ดุรกรรมารทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้นพวกเธอนิ่งลงเถิด เราจักแสดงธรรมแก่พวกเธอ .

พวกสหายภททวิคคีย์เหล่านั้น รับพระพุทธานัติพจนว่า อย่างนั้น เจ้าข้า ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว นิ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุปพิงกา
แก่พวกเขา คือทรงประกาศทานกถา สีกกถา สักคกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของ
กามทั้งหลาย และอันสงส์ในความออกจากกาม . เมื่อพระองค์ทรงทราบว่า พวกเขามีจิตสงบ
มีจิตอ่อน มีจิตปลอดจากนิวรณ์ มีจิตเบิกบาน มีจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนา
ที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค . ดวงตา
เห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทินว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้น
ทั้งมวลมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่พวกเขา ณ ที่นั้นนั้นแล ดุจผ้าที่สะอาด ปราศจากมลทิน
ควรได้รับน้ำย้อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น . พวกเขาได้เห็นธรรมแล้ว ได้บรรลุธรรมแล้ว ได้รู้ธรรม
แจ่มแจ้งแล้ว มีธรรมอันยิ่งยงแล้ว ข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย
ถึงความเป็นผู้แก่กล้า ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลคำนี้อต่อพระผู้มีพระภาค
ว่า พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พวกเธอจงเป็นภิกษุมารเกิด ดังนี้ แล้วได้ตรัสต่อไปว่า ธรรม
อันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด .

พระวาจานั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุเหล่านั้น .

เรื่องสหายภททวิคคีย์ จบ

ทุติยภาณวาร จบ .

เรื่องชฎิล ๓ พิน้อง

[๓๗] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกโดยลำดับ ถึงตำบลอรุเวลาแล้ว . ก็โดย
สมัยนั้นแล ชฎิล ๓ คน คือ อรุเวลกัศสป ๑ นทกัศสป ๑ คยาก็สสป ๑ อาศัยอยู่ในตำบล
อรุเวลา . บรรดาชฎิล ๓ คนนั้น ชฎิลชื่ออรุเวลกัศสป เป็นผู้นำ เป็นผู้ฝึกสอน เป็นผู้เลิศ เป็น
หัวหน้า เป็นประธาน ของชฎิล ๕๐๐ คน . ชฎิลชื่อนทกัศสป เป็นผู้นำ เป็นผู้ฝึกสอน เป็น
ผู้เลิศ เป็นหัวหน้า เป็นประธาน ของชฎิล ๓๐๐ คน . ชฎิลชื่อยกัศสป เป็นผู้นำ เป็น
ผู้ฝึกสอน เป็นผู้เลิศ เป็นหัวหน้า เป็นประธาน ของชฎิล ๒๐๐ คน . ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาค
ได้เสด็จเข้าไปสู่อาศรมของชฎิลชื่ออรุเวลกัศสป แล้ว ได้ตรัสกะชฎิลชื่ออรุเวลกัศสปว่า ดุกร
กัศสป ถ้าท่านไม่หนักใจ เราขออาศัยอยู่ในโรงบูชาเพลิงสักคืนหนึ่ง .

อรุ. ข้าแต่มหาสมณะ ข้าพเจ้าไม่หนักใจเลย แต่ในโรงบูชาเพลิงนั้นมีพญานาคดุร้าย
มีฤทธิ์ เป็นอสรพิษ มีพิษร้ายแรง อย่าเลย มันจะทำให้ท่านลำบาก .

แม้ครั้งที่สอง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่ชฎิลชื่ออรุเวลกัศสปว่า ดุกรกัศสป ถ้าท่าน
ไม่หนักใจ เราขออาศัยอยู่ในโรงบูชาเพลิงสักคืนหนึ่ง .

อรุ. ข้าแต่มหาสมณะ ข้าพเจ้าไม่หนักใจเลย แต่ในโรงบูชาเพลิงนั้นมีพญานาคดุร้าย
มีฤทธิ์ เป็นอสรพิษ มีพิษร้ายแรง อย่าเลย มันจะทำให้ท่านลำบาก .

แม้ครั้งที่สาม พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่ชฎิลชื่ออรุเวลกัศสปว่า ดุกรกัศสป ถ้าท่าน
ไม่หนักใจ เราขออาศัยอยู่ในโรงบูชาเพลิงสักคืนหนึ่ง .

อรุ. ข้าแต่มหาสมณะ ข้าพเจ้าไม่หนักใจเลย แต่ในโรงบูชาเพลิงนั้นมีพญานาคดุร้าย
มีฤทธิ์ เป็นอสรพิษ มีพิษร้ายแรง อย่าเลย มันจะทำให้ท่านลำบาก .

ภ. ลางที พญานาคจะไม่ทำให้เราลำบาก ดุกรกัศสป เอาเถิด ขอท่านจงอนุญาตโรง
บูชาเพลิง .

อรุ. ข้าแต่มหาสมณะ เชิญท่านอยู่ตามสบายเถิด .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปสู่โรงบูชาเพลิง แล้วทรงปฐญา เครื่องลาด ประทับ
นั่งคู้บัลลังก์ ตั้งพระกายตรง ดำรงพระสติมั่น .

ปาฏิหาริย์ที่ ๑

[๓๘] ครั้นนั้น พญานาคนั้นได้เห็นพระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปตั้งนั้น ครั้นแล้ว มี
ความซึ่งเกิดขึ้นไม่พอใจ จึงบังหวนคว้นขึ้น . ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงดำริว่า ไฉนหนอ
เราพึงครอบงำเดชของพญานาคนี้ด้วยเดชของตน ไม่กระทบกระทั่งผิวหนัง เนื้อ เอ็น กระดูก
และเยื่อในกระดูก ดังนี้ แล้วทรงบันดาลอิทธิทธิสังขารเช่นนั้น ทรงบังหวนคว้นแล้ว . พญานาค
นั้นทนความลอบหลอไม่ได้ จึงพ่นไฟสูในทันที . แม้พระผู้มีพระภาคก็ทรงเข้ากลิ่นสมาบัติมีเตโชธาตุ
เป็นอารมณ์ บันดาลไฟต้านทานไว้ . เมื่อทั้งสองฝ่ายโพล่งไฟขึ้น โรงบูชาเพลิงรุ่งโรจน์เป็นเปลว
เพลิงดุจไฟลุกไหม้ทั่วไป . ซึ่งชฎิลพวกนั้นพากันล้อมโรงบูชาเพลิง แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ชาวเรา
พระมหาสมณะรูปงามคงถูกพญานาคเบียดเบียนแน่ . ต่อมา พระผู้มีพระภาคได้ทรงครอบงำเดชของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
พยานาคนั้น ด้วยเดชของพระองค์ ไม่กระทบกระทั่งผิวหนัง เนื้อ เอ็น กระดูก และเยื่อใน
กระดูก ทรงชดพยานาคไว้ในบาตร โดยผ่านราตรีนั้น แล้วทรงแสดงแก่ชฎิลอุรวลกัสสปด้วย
พระพุทธรูปดำรัสว่า ดูกรกัสสป นีพยานาคของท่าน เราครอบงำเดชของมันด้วยเดชของเราแล้ว
จึงชฎิลอุรวลกัสสปได้ดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานภาพมากแท้ จึงครอบงำเดช
ของพยานาคที่ร้าย มีฤทธิ์ เป็นอสรพิษ มีพิษร้ายแรง ด้วยเดชของตนได้ แต่พระมหาสมณะ
นี้ก็ไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

[๓๙] ที่แม่น้ำเนรัญชรา พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแก่ชฎิลอุรวลกัสสป ว่าดังนี้ :-

ดูกรกัสสป ถ้าท่านไม่หนักใจ เราขออาศัยอยู่ในโรงบูชาเพลิงสักวันหนึ่ง .

อรุ. ข้าแต่มหาสมณะ ข้าพเจ้าไม่หนักใจเลย แต่ข้าพเจ้าหวังความสำราญจึงห้ามท่านว่า
ในโรงบูชาเพลิงนี้มีพยานาคร้าย มีฤทธิ์ เป็นอสรพิษ มีพิษร้ายแรง อย่าเลย มันจะทำให้
ท่านลำบาก .

ภ. ลางที พยานาคนั้นจะไม่ทำให้เราลำบาก ดูกรกัสสป เอาเถิด ท่านจงอนุญาตโรง
บูชาเพลิง .

พระผู้มีพระภาคทรงทราบอุรวลกัสสปนั้นว่า อนุญาตให้แล้ว ไม่ทรงครั้นคร้าม ปราศจาก
ความกลัว เสด็จเข้าไป .

พยานาคเห็นพระผู้มีพระภาคผู้แสวงคุณความดี เสด็จเข้าไปแล้ว ไม่พอใจ จึงบังหวน
คว้นขึ้น .

ส่วนพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นมนุษย์ประเสริฐ มีพระทัยดี มีพระทัยไม่ขัดเคือง ทรงบังหวน
คว้นขึ้นในที่นั้น .

แต่พยานาคทนความลบลเหตุไม่ได้ จึงพ่นไฟสู้ .

ส่วนพระพุทธรูปเจ้าผู้เป็นมนุษย์ประเสริฐ ทรงฉลาดในกสิณสมาบัติมีเตโชธาตุเป็นอารมณ์
ได้ทรงบันดาลไฟต้านทานไว้ในที่นั้น .

เมื่อทั้งสองฝ่ายไฟลงไฟขึ้นแล้ว โรงบูชาเพลิงรุ่งโรจน์เป็นเปลวเพลิง . พวกชฎิลกล่าว
กันว่า ชาวเรา พระสมณะรูปงามคงถูกพยานาคเบียดเบียนแน่ .

ครั้นราตรีผ่านไป เปลวไฟของพยานาคไม่ปรากฏ . แต่เปลวไฟสีต่างๆ ของพระผู้มี
พระภาคผู้ทรงฤทธิ์ยังสถิตอยู่ .

พระรัศมีสีต่างๆ คือสีเขียว สีแดง สีหงสบาท สีเหลือง สีแก้วผลึก ปรากฏที่พระกาย
พระอังคีรส .

พระพุทธรูปทรงชดพยานาคไว้ในบาตรแล้ว ทรงแสดงแก่พราหมณ์ว่า ดูกรกัสสป
นีพยานาคของท่าน เราครอบงำเดชของมันด้วยเดชของเราแล้ว .

ครั้งนั้น ชฎิลอุรวลกัสสป เลื่อมใสนิ่ง เพราะอิทธิปาฏิหาริย์นี้ของพระผู้มีพระภาค
ได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่มหาสมณะ นิมนต์อยู่ในที่นี้แหละ ข้าพเจ้าจักบำรุงท่าน
ด้วยภัตตาหารประจำ .

ปาฏิหาริย์ที่ ๑ จบ

ปาฏิหาริย์ที่ ๒

[๔๐] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ไพรสน์แห่งหนึ่ง ไม่ไกลจากอาศรม
ของชฎิลอุรวลกัสสป . ครั้งนั้น ท้าวมหาราชทั้ง ๔ เมื่อราตรีปฐมยามผ่านไปแล้ว เปล่งรัศมีงาม
ยัง ไพรสน์ทั้งสิ้นให้สว่างไสว แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้วจึงถวายบังคมพระผู้มี
พระภาค ได้ยืนเฝ้าอยู่ทั้ง ๔ ทิศ ดุจกองไฟใหญ่จะนั้น . ต่อมาชฎิลอุรวลกัสสป เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคโดยผ่านราตรีนั้น ครั้นถึงแล้วได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว
มหาสมณะ ภัตตาหารเสร็จแล้ว พวกนั้นคือใครกันหนอ เมื่อราตรีปฐมยามผ่านไปแล้ว มีรัศมี
งาม ยัง ไพรสน์ทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปหาท่าน ครั้นถึงแล้วอภิวาทท่าน ได้ยืนอยู่ทั้ง ๔ ทิศ
ดุจกองไฟใหญ่จะนั้น ?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรกัสสป พวกนั้นคือท้าวมหาราชทั้ง ๔ เข้ามาหาเราเพื่อ
ฟังธรรม .

ครั้งนั้น ชฎิลอุรวลกัสสปได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานภาพมาก
แท้ ถึงกับท้าวมหาราชทั้ง ๔ เข้ามาหาเพื่อฟังธรรม แต่ก็ไม่ใช่พระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสวยภัตตาหารของชฎิลอุรวลกัสสป แล้วประทับอยู่ใน
ไพริสน์ตำบลนั้นแล .

ปาฏิหาริย์ที่ ๒ จบ

ปาฏิหาริย์ที่ ๓

[๔๑] ครั้งนั้น ท้าวสักกะจอมทวยเทพ เมื่อราตรีปฐมยามล่วงไปแล้ว เปล่งรัศมีงาม ยัง
ไพริสน์ทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้วจึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
ได้ประทับยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ดุจกองไฟใหญ่ งามและประณีตกว่ารัศมีแต่ก่อน . ต่อมา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ชฎิลอรุเวลก็สสไปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคโดยผ่านราตรีนั้น ครั้นถึงแล้วได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มี
พระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว มหาสมณะ กัดอาหารเสร็จแล้ว ผู้นั้นคือใครกันหนอ เมื่อราตรีปฐมยาม
ผ่านไปแล้ว เปล่งรัศมีงาม ยังไพโรสนท์ทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้ามาหาท่าน ครั้นถึงแล้วอภิวาท
ท่าน ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ดูกองไฟใหญ่ งามและประณีตกว่ารัศมีแต่ก่อน?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรกัศสป ผู้นั้น คือ ท้าวสักกะจอมทวยเทพเข้ามาหาเรา
เพื่อฟังธรรม .

ครั้งนั้น ชฎิลอรุเวลก็สสไปได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากแท้
ถึงกับท้าวสักกะจอมทวยเทพเข้ามาหาเพื่อฟังธรรม แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสวยภัตตาหารของชฎิลอรุเวลก็สสไป แล้วประทับอยู่ใน
ไพโรสนท์ตำบลนั้นแล .

ปาฏิหาริย์ที่ ๓ จบ

ปาฏิหาริย์ที่ ๔

[๔๒] ครั้งนั้น ท้าวสัทธิมบดีพรหม เมื่อราตรีปฐมยามล่วงไปแล้ว เปล่งรัศมีงาม ยัง
ไพโรสนท์ทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้วจึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ดูกองไฟใหญ่ งามและประณีตกว่ารัศมีแต่ก่อน . ครั้นล่วง
ราตรีนั้น ชฎิลอรุเวลก็สสไป ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้วได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มี
พระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว มหาสมณะ กัดอาหารเสร็จแล้ว ผู้นั้นคือใครกันหนอ เมื่อราตรีปฐมยาม
ผ่านไปแล้ว เปล่งรัศมีงาม ยังไพโรสนท์ทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้ามาหาท่าน ครั้นถึงแล้วอภิวาท
ท่าน ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ดูกองไฟใหญ่ งามและประณีตกว่ารัศมีแต่ก่อน?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรกัศสป ผู้นั้น คือ ท้าวสัทธิมบดีพรหมเข้ามาหาเรา
เพื่อฟังธรรม .

ครั้งนั้น ชฎิลอรุเวลก็สสไปได้ดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากแท้
ถึงกับท้าวสัทธิมบดีพรหมเข้ามาหาเพื่อฟังธรรม แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสวยภัตตาหารของชฎิลอรุเวลก็สสไป แล้วประทับอยู่ใน
ไพโรสนท์ตำบลนั้นแล .

ปาฏิหาริย์ที่ ๔ จบ

ปาฏิหาริย์ที่ ๕

[๔๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ชฎิลอรุเวลก็สสไปเตรียมการบูชาัญญเป็นการใหญ่ . และ
ประชาชนชาวอังคะและมคธทั้งสิ้น ถือน้ำของเคี้ยวของบริโภคเป็นอันมาก บ่ายหน้ามุ่งไปหา .
จึงชฎิลอรุเวลก็สสไปดำริว่า บัดนี้ เราได้เตรียมการบูชาัญญเป็นการใหญ่ และประชาชนชาวอังคะ
และมคธทั้งสิ้น ได้นำของเคี้ยวของบริโภคเป็นอันมากบ่ายหน้ามุ่งมาหา ถ้าพระมหาสมณะจักทำ
อิทธิปาฏิหาริย์ในหม่อมหาชน ลากสักการะจักเจริญยิ่งแก่พระมหาสมณะ ลากสักการะของเรา
จักเสื่อม โอ ทำใจน วันพรุ่งนี้ พระมหาสมณะจึงจะไม่มาฉัน . ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค
ทรงทราบความปริวิตกแห่งจิตของชฎิลอรุเวลก็สสไปด้วยพระทัยแล้ว เสด็จไปออตตรกฐทวีป ทรง
นำบิณฑบาตมาจากออตตรกฐทวีปนั้น แล้วเสวยที่ริมสระอโนดาต ประทับกลางวันอยู่ ณ ที่นั้นแหละ .
ครั้นล่วงราตรีนั้น ชฎิลอรุเวลก็สสไปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้วได้ทูลคำนี้ต่อ
พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว มหาสมณะ กัดอาหารเสร็จแล้ว เพราะเหตุไรหนอ วานนี้ท่าน
จึงไม่มา เป็นความจริง พวกข้าพเจ้าระลึกถึงท่านว่า เพราะเหตุไรหนอ พระมหาสมณะจึงไม่มา
แต่ส่วนแห่งขาทินิยาหาร ข้าพเจ้าได้จัดไว้เพื่อท่าน

พระผู้มีพระภาคตรัสย้อนถามว่า ดูกรกัศสป ท่านได้ดำริอย่างนี้มีใช่หรือว่า บัดนี้
เราได้เตรียมการบูชาัญญเป็นการใหญ่ และประชาชนชาวอังคะและมคธทั้งสิ้น ได้นำของเคี้ยวและ
ของบริโภคเป็นอันมากบ่ายหน้ามุ่งมาหา ถ้าพระมหาสมณะจักทำอิทธิปาฏิหาริย์ ในหม่อมหาชน
ลากสักการะจักเจริญยิ่งแก่พระมหาสมณะ ลากสักการะของเราจักเสื่อม โอ ทำใจน วันพรุ่งนี้
พระมหาสมณะจึงจะไม่มาฉัน ดูกรกัศสป เรานั้นแลทราบความปริวิตกแห่งจิตของท่านด้วยใจ
ของเรา จึงไปออตตรกฐทวีป นำบิณฑบาตมาจากออตตรกฐทวีปนั้น มาฉันที่ริมสระอโนดาตแล้ว
ได้พักกลางวันอยู่ ณ ที่นั้นแหละ .

ที่นั้น ชฎิลอรุเวลก็สสไปดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากแท้
จึงได้ทราบความคิดนึกแม้ด้วยใจได้ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสวยภัตตาหารของชฎิลอรุเวลก็สสไป แล้วประทับอยู่ ณ
ไพโรสนท์ตำบลนั้นแล .

ปาฏิหาริย์ที่ ๕ จบ

ผ้าบังสุกุล

[๔๔] ก็โดยสมัยนั้น ผ้าบังสุกุลบังเกิดแก่พระผู้มีพระภาค . จึงพระองค์ได้ทรงพระดำริว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

เราจะฟังชกผ้าบังสกุล ณ ที่ไหนหนอ . ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมทวยเทพ ทรงทราบพระดำริ ในพระทัยของพระผู้มีพระภาคด้วยพระทัยของพระองค์ จึงขุดสระโบกขรณีด้วยพระหัตถ์ แล้ว ได้ทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคโปรดชกผ้าบังสกุลในสระนี้ . ที่นั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า เราจะฟังข่าผ้าบังสกุล ณ ที่ไหนหนอ . ลำดับนั้น ท้าวสักกะ จอมทวยเทพ ทรงทราบพระดำริในพระทัยของพระผู้มีพระภาคด้วยพระทัยของพระองค์แล้ว ได้ ยกศิลาแผ่นใหญ่มาวางพลางทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงข่าผ้าบังสกุล บนศิลาแผ่นนี้ . ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า เราจะฟังพาดผ้าบังสกุลไว้ ณ ที่ไหนหนอ . ครั้นนั้น เทพดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นกุ่มบก ทราบพระดำริในพระทัยของพระผู้มี พระภาคด้วยใจของตน จึงน้อมกิ่งกุ่มลงมา พลองกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาค โปรดทรงพาดผ้าบังสกุลไว้ที่กิ่งกุ่มนี้ . ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า เราจะฟังผ้า บังสกุล ณ ที่ไหนหนอ . ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมทวยเทพ ทรงทราบพระดำริในพระทัยของ พระผู้มีพระภาคด้วยพระทัยของพระองค์แล้ว ได้ยกแผ่นศิลาใหญ่มาวางไว้ พลองกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงฟังผ้าบังสกุลบนศิลาแผ่นนี้ .

หลังจากนั้น ขฤลอรุเวลกัสสปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคโดยลวงราตรีนั้น ครั้นถึงแล้ว ได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว มหาสมณะ ภัตตาหารเสร็จแล้ว เพราะเหตุไรหนอ มหาสมณะ เมื่อก่อนสระนี้ไม่มีที่นี่ เดียวนี้สระอยู่ที่นี้ เมื่อก่อนศิลาเหล่านี้ไม่มีวางอยู่ ใคร ยกศิลาเหล่านี้มาวางไว้ เมื่อก่อนกิ่งกุ่มบกต้นนี้ไม่น้อมลงมา เดียวนี้กิ่งนั้นน้อมลงมา?

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรกัสสป ผ้าบังสกุลบังเกิดแก่เรา ณ ที่นี้ เรานั้นได้ ดำริว่า จะฟังชกผ้าบังสกุล ณ ที่ไหนหนอ ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมทวยเทพ ทรงทราบความดำริ ในจิตของเราด้วยพระทัยของพระองค์แล้ว จึงขุดสระโบกขรณีด้วยพระหัตถ์ แล้วตรัสบอกแก่ เราว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงชกผ้าบังสกุลในสระนี้ สระนี้อันผู้มีโสมนุษย์ ได้ขุดแล้วด้วยมือ ดูกรกัสสป เรานั้นได้ดำริว่า จะฟังข่าผ้าบังสกุล ณ ที่ไหนหนอ ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมทวยเทพ ทรงทราบความดำริในจิตของเราด้วยพระทัยของพระองค์แล้ว ได้ทรงยก ศิลาแผ่นใหญ่มาวางไว้ โดยทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงข่าผ้าบังสกุล บนศิลาแผ่นนี้ ศิลาแผ่นนี้อันผู้มีโสมนุษย์ได้ยกมาวางไว้ ดูกรกัสสป เรานั้นได้ดำริว่า จะฟัง พาดผ้าบังสกุล ณ ที่ไหนหนอ ครั้นนั้น เทพดาที่สิงสถิตอยู่ที่ต้นกุ่มบก ทราบความดำริในจิต ของเราด้วยใจของตนแล้ว จึงน้อมกิ่งกุ่มลงมาโดยทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้มีพระภาค โปรดทรงพาดผ้าบังสกุลไว้บนกิ่งกุ่มนี้ ต้นกุ่มบกนี้หนึ่งประหนึ่งจะกราบทูลว่า ขอพระองค์จง ทรงนำพระหัตถ์มาแล้วน้อมลงมา ดูกรกัสสป เรานั้นได้ดำริว่า จะฟังผ้าบังสกุล ณ ที่ไหนหนอ ครั้นนั้น ท้าวสักกะจอมทวยเทพ ทรงทราบความดำริแห่งจิตของเราด้วยพระทัยของพระองค์แล้ว ได้ยกศิลาแผ่นใหญ่มาวางไว้ โดยทูลว่า พระพุทธเจ้า ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงฟังผ้าบังสกุล บนศิลาแผ่นนี้ ศิลาแผ่นนี้อันผู้มีโสมนุษย์ได้ยกมาวางไว้ .

ครั้นนั้น ขฤลอรุเวลกัสสปได้ดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานภาพมากแท้ ถึงกับท้าวสักกะจอมทวยเทพได้ทำการช่วยเหลือ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสวยภัตตาหารของขฤลอรุเวลกัสสป แล้วประทับอยู่ใน ไพรสน์ท่าบัลลังก์นั้นแล .

ผ้าบังสกุล จบ .

ปาฏิหาริย์เก็บผลหว่า เป็นต้น

[๔๔] ครั้นลวงราตรีนั้นไป ขฤลอรุเวลกัสสปเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้วจึง

กราบทูลกัฏฐกาลแด่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว มหาสมณะ ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกัสสป ท่านไปเกิด เราจะตามไป . พระผู้มีพระภาค ทรงส่งขฤลอรุเวลกัสสปไปแล้ว ทรงเก็บผลหว่าจากต้นหว่าประจำชมพูทวีป แล้วเสด็จมาประทับ นิ่งในโรงบูชาเพลิงก่อน . ขฤลอรุเวลกัสสปได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนิ่งในโรงบูชาเพลิงแล้ว ได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่มหาสมณะ ท่านมาทางไหน ข้าพเจ้ากลับมาก่อนท่าน แต่ท่านยังมานิ่งในโรงบูชาเพลิงก่อน?

ภ. ดูกรกัสสป เราส่งท่านไปแล้ว ได้เก็บผลหว่าจากต้นหว่าประจำชมพูทวีป แล้วมา นิ่งในโรงบูชาเพลิงนี้ก่อน ดูกรกัสสป ผลหว่านี้แล สมบูรณ์ด้วยสี กลิ่น รส ถ้าท่านต้องการ เขียวบริโภคนั้น .

อรุ. ออย่าเลย มหาสมณะ ท่านนั้นแหละเก็บผลไม้นี้มา ท่านนั้นแหละ จงฉันผลไม นี้เถิด .

ลำดับนั้น ขฤลอรุเวลกัสสปได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานภาพมากแท้ เพราะสงรามาก่อนแล้ว ยังเก็บผลหว่าจากต้นหว่าประจำชมพูทวีปแล้วมานิ่งในโรงบูชาเพลิงก่อน แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสวยภัตตาหารของขฤลอรุเวลกัสสปแล้ว ประทับอยู่ใน ไพรสน์ท่าบัลลังก์นั้นแล .

ครั้นลวงราตรีนั้นไป ขฤลอรุเวลกัสสปไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้ว จึงทูลกัฏฐกาล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

แต่พระผู้มีพระภาคว่า ถึงเวลาแล้ว มหาสมณะ ภัตตาหารเสร็จแล้ว .

พระผู้มีพระภาคทรงส่งชฎิลอุรวลกัสสปไปด้วยพระดำรัสว่า ดูกรกัสสป ท่านไปเกิดเราจักตามไป แล้วทรงเก็บผลมะม่วง . . . ผลมะขามป้อม . . . ผลสมอ ในที่ไม่ไกลต้นหว่าประจำชมพูทวีปนั้น . . . เสด็จไปสูภพดาวดึงส์ ทรงเก็บดอกปาริฉัตตกะ แล้วมาประทับนั่งในโรงบูชาเพลิงก่อน . ชฎิลอุรวลกัสสปได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งในโรงบูชาเพลิง ครั้นแล้วได้ทูลคำนี้อต่อพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่มหาสมณะ ท่านมาทางไหน ข้าพเจ้ากลับมาก่อนท่าน แต่ท่านยังมานั่งในโรงบูชาเพลิงก่อน? .

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ดูกรกัสสป เราส่งท่านแล้วได้ไปสูภพดาวดึงส์ เก็บดอกปาริฉัตตกะแล้ว มานั่งในโรงบูชาเพลิงก่อน ดูกรกัสสป ดอกปาริฉัตตกะนี้แล สมบูรณ์ด้วยสีและกลิ่น .

ครั้งนั้น ชฎิลอุรวลกัสสปได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากแท้ เพราะส่งเรามาก่อนแล้วยังไปสูภพดาวดึงส์ เก็บดอกปาริฉัตตกะแล้ว มานั่งในโรงบูชา-
*เพลิงก่อน แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ปาฏิหาริย์ผ่าฟัน

[๔๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ชฎิลเหล่านั้นปรารถนาจะบำเรอไฟ แต่ไม่อาจจะผ่าฟันได้ . จึงชฎิลเหล่านั้นได้มีความดำริต่อกันว่า ข้อที่พวกเราไม่อาจผ่าฟันได้นั้น คงเป็นอิทธิคุณภาพของพระมหาสมณะ ไม่ต้องสงสัยเลย . ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะชฎิลอุรวลกัสสปว่า ดูกรกัสสป พวกชฎิลจงผ่าฟันเกิด .

ชฎิลอุรวลกัสสป รับพระพุทธรดำรัสว่า ข้าแต่มหาสมณะ พวกชฎิลจงผ่าฟันกัน .

ชฎิลทั้งหลายได้ผ่าฟัน ๕๐๐ ทอนคราวเดียวเท่านั้น . ครั้งนั้นแล ชฎิลอุรวลกัสสปได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจพมากแท้ ถึงกับให้พวกชฎิลผ่าฟันได้ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ปาฏิหาริย์ก่อไฟ

[๔๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ชฎิลเหล่านั้นปรารถนาจะบำเรอไฟ แต่ไม่อาจจะก่อไฟให้ลุกได้ . จึงชฎิลเหล่านั้นได้มีความดำริต่อกันว่า ข้อที่พวกเราไม่อาจจะก่อไฟให้ลุกขึ้นได้นั้น คงเป็นอิทธิคุณภาพของพระมหาสมณะ ไม่ต้องสงสัยเลย . ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะชฎิลอุรวลกัสสปว่า ดูกรกัสสป พวกชฎิลจงก่อไฟให้ลุกเกิด .

ชฎิลอุรวลกัสสป รับพระพุทธรดำรัสว่า ข้าแต่มหาสมณะ พวกชฎิลจงก่อไฟให้ลุก .

ไฟทั้ง ๕๐๐ กอง ได้ลุกขึ้นคราวเดียวกันเทียว . ลำดับนั้น ชฎิลอุรวลกัสสป ได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจพมากแท้ ถึงกับให้ไฟลุกขึ้นได้ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ปาฏิหาริย์ดับไฟ

[๔๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ชฎิลเหล่านั้นบำเรอไฟกันแล้วไม่อาจดับไฟได้ . จึงได้คิดต่อกันว่า ข้อที่พวกเราไม่อาจดับไฟได้นั้น คงเป็นอิทธิคุณภาพของพระสมณะ ไม่ต้องสงสัยเลย . ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะชฎิลอุรวลกัสสปว่า ดูกรกัสสป พวกชฎิลจงดับไฟเกิด .

ชฎิลอุรวลกัสสป รับพระพุทธรดำรัสว่า ข้าแต่มหาสมณะ พวกชฎิลจงดับไฟกัน .

ไฟทั้ง ๕๐๐ กอง ได้ดับคราวเดียวกันเทียว .

ครั้งนั้นแล ชฎิลอุรวลกัสสปได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจพมากแท้ ถึงกับให้พวกชฎิลดับไฟได้ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ปาฏิหาริย์กองไฟ

[๔๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ชฎิลเหล่านั้น พากันด่าลงบ้าง ทุตขึ้นบ้าง ทั้งด่าทั้งทุตบ้าง ในแม่น้ำในริษขรา ในราตรีหนาวเหม็นตฤดู ระหว่างท่ายเดือน ๓ ต้นเดือน ๔ ในสมัยน้ำค้างตก . ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงนิรมิตกองไฟไว้ ๕๐๐ กอง สำหรับให้ชฎิลเหล่านั้นขึ้นจากน้ำแล้วจะได้ผิง . จึงชฎิลเหล่านั้นได้มีความดำริต่อกันว่า ข้อที่กองไฟเหล่านี้ถูกนิรมิตไว้นั้น คงต้องเป็นอิทธิคุณภาพของพระมหาสมณะ ไม่ต้องสงสัยเลย . ครั้งนั้น ชฎิลอุรวลกัสสปได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอำนาจพมากแท้ ถึงกับนิรมิตกองไฟได้มากมายถึงเพียงนั้น แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ปาฏิหาริย์น้ำท่วม

[๕๐] ก็โดยสมัยนั้นแล เมฆใหญ่ในสมัยที่มีโชกฤดูกาลยังฝนให้ตกแล้ว ห้วงน้ำใหญ่ได้ไหลนองไป . ประเทศที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่นั้นถูกน้ำท่วม . ขณะนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า โฉนหนอ เราพึงบันดาลให้น้ำห่างออกไปโดยรอบ แล้วจงกรมอยู่บนภาคพื้นอันมีฝนฟุ้งขึ้นตอนกลาง . ครั้นแล้วจึงทรงบันดาลให้น้ำห่างออกไปโดยรอบแล้วเสด็จจงกรมอยู่บนภาคพื้น อันมีฝนฟุ้งขึ้นตอนกลาง . ต่อมา ชฎิลอุรวลกัสสปกล่าวว่า พระมหาสมณะอย่าได้ถูกน้ำพัดไปเสียเลย ดังนี้ แล้วพร้อมด้วยชฎิลมากด้วยกัน ได้เอาเรือไปสู่ประเทศที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ . ได้เห็นพระผู้มีพระภาคผู้ทรงบันดาลให้น้ำห่างออกไปโดยรอบแล้ว เสด็จจงกรมอยู่บนภาคพื้นอันมีฝนฟุ้งขึ้นตอนกลาง แล้วได้ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่มหาสมณะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ท่านยังอยู่ที่นี้ดอกหรือ? พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่าภคชะ กัสสป เรายังอยู่ที่นี้ ดังนี้แล้ว
เสด็จขึ้นสู่เวหาสปรากฏอยู่ที่เรือ . จึงชกิลอุรวลกัสสปได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก
มีอานภาพมากแท้ ถึงกับบันดาลไม่ให้น้ำไหลไปได้ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่ .

ทูลขอบรรพชาและอุปสมบท

[๔๑] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงพระดำริว่า โมฆบุรุษนี้ ได้มีความคิดอย่างนี้
มานานแล้วว่า พระมหาสมณะมีฤทธิ์มาก มีอานภาพมากแท้ แต่ก็ไม่เป็นพระอรหันต์เหมือนเราแน่
ถ้ากระไร เราพึงให้ชกิลนี้สลัดใจ แล้วจึงตรัสกะชกิลอุรวลกัสสปว่า ดูกรกัสสป ท่านไม่ใช่
พระอรหันต์แน่ ทั้งยังไม่พบทางแห่งความเป็นพระอรหันต์ แม้ปฏิทาของท่านที่จะเป็นเหตุให้เป็น
พระอรหันต์ หรือพบทางแห่งความเป็นพระอรหันต์ ก็ไม่มี . ที่นั้น ชกิลอุรวลกัสสปได้
ชบเคียรลงที่พระบาทของพระผู้มีพระภาค แล้วทูลขอบรรพชาอุปสมบทต่อพระผู้มีพระภาคว่า
ขอข้าพระพุทธเจ้าพึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรกัสสป ท่านเป็นผู้หน้า เป็นผู้ฝึกสอน เป็นผู้เลิศ เป็นหัวหน้า
เป็นประธานของชกิล ๕๐๐ คน ท่านจงบอกกล่าวพวกนั้นก่อน พวกนั้นจักทำตามที่เขาใจ .

ลำดับนั้น ชกิลอุรวลกัสสปเข้าไปหาชกิลเหล่านั้น ครั้นแล้วได้แจ้งความประสงค์
ต่อชกิลเหล่านั้นว่า ผู้เจริญทั้งหลาย เราปรารถนาจะประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะ
ท่านผู้เจริญทั้งหลาย จงทำตามที่เขาใจ .

ชกิลพวกนั้นกราบเรียนว่า พวกข้าพเจ้าเลื่อมใสยิ่งในพระมหาสมณะมานานแล้ว ขอรับ
ถ้าท่านอาจารย์จักประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะ พวกข้าพเจ้าทั้งหมดจักประพฤติ-

*พรหมจรรย์ในพระมหาสมณะเหมือนกัน .

ต่อมา ชกิลเหล่านั้นได้ลอยผม ชกิล เครื่องบริขาร และเครื่องบูชาเพลิงในน้ำ แล้ว
พากันเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ชบเคียรลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาค แล้วได้ทูลขอบรรพชา
อุปสมบทต่อพระผู้มีพระภาคว่า ขอพวกข้าพระองค์พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระ
ผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พวกเธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ดังนี้แล้ว ได้ตรัสต่อไปว่า ธรรม
อันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด .

พระวาจานั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุเหล่านั้น .

[๔๒] ชกิลที่กัสสปได้เห็นผม ชกิล เครื่องบริขาร และเครื่องบูชาเพลิงลอยน้ำมา
ครั้นแล้วได้มีความดำริว่า อุปสรรคอย่าได้มีแก่พี่ชายเราเลย จึงส่งชกิลไปด้วยคำสั่งว่า พวกเธอ
จงไป จงรู้พี่ชายของเรา ดังนี้แล้ว ทั้งตนเองกับชกิล ๓๐๐ ได้เข้าไปหาท่านพระอุรวลกัสสป
แล้วเรียนถามว่า ข้าแต่พี่กัสสป พรหมจรรย์นี้ประเสริฐแน่หรือ?

พระอุรวลกัสสปตอบว่า แน่ละเธอ พรหมจรรย์นี้ประเสริฐ .

หลังจากนั้น ชกิลเหล่านั้นลอยผม ชกิล เครื่องบริขารและเครื่องบูชาเพลิงในน้ำ แล้ว
พากันเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ชบเคียรลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาค แล้วได้ทูลขอบรรพชา
อุปสมบทต่อพระผู้มีพระภาคว่า ขอพวกข้าพระพุทธเจ้าพึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนัก
พระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พวกเธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ดังนี้แล้ว ได้ตรัสต่อไปว่า ธรรม
อันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด .

พระวาจานั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุเหล่านั้น .

[๔๓] ชกิลคยากัสสปได้เห็นผม ชกิล เครื่องบริขาร และเครื่องบูชาเพลิง ลอยน้ำมา .
ครั้นแล้ว ได้มีความดำริว่า อุปสรรคอย่าได้มีแก่พี่ชายทั้งสองของเราเลย แล้วส่งชกิลไปด้วย
คำสั่งว่า พวกเธอจงไป จงรู้พี่ชายทั้งสองของเรา ดังนี้แล้ว ทั้งตนเองกับชกิล ๒๐๐ คน ได้เข้า
ไปหาท่านพระอุรวลกัสสป แล้วเรียนถามว่า ข้าแต่พี่กัสสป พรหมจรรย์นี้ประเสริฐแน่หรือ?

พระอุรวลกัสสปตอบว่า แน่ละเธอ พรหมจรรย์นี้ประเสริฐ .

หลังจากนั้น ชกิลเหล่านั้นลอยผม ชกิล เครื่องบริขาร และเครื่องบูชาเพลิงในน้ำ
แล้วพากันเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ชบเคียรลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาคแล้ว ได้ทูลขอ
บรรพชาอุปสมบทต่อพระผู้มีพระภาคว่า ขอพวกข้าพระพุทธเจ้าพึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบท
ในสำนักพระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พวกเธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ดังนี้แล้ว ได้ตรัสต่อไปว่า ธรรม
อันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด .

พระวาจานั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุเหล่านั้น .

[๔๔] พวกชกิลนั้น ผ้าฟืน ๕๐๐ ทอนไม่ได้ แล้วผ้าได้ ก่อไฟไม่ติด แล้วก่ไฟติด
ขึ้นได้ ดับไฟไม่ดับ แล้วดับได้ ด้วยการเพ่งอธิษฐานของพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค
ทรงนิรมิตกองไฟไว้ ๕๐๐ กอง . ปาฏิหาริย์ ๓๕๐๐ วิธี ย่อมมีโดยนัยนี้ .

อาทิตตปริยายสูตร

[๔๕] ครั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตำบลอุรุเวลา ตามพระพุทธาภิรมย์แล้ว เสด็จ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
จาริกไปโดยมรรคาอันจะไปสู่ตำบลคยาสิละ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ๑๐๐๐ รูป ล้วนเป็น
ปราณชฎิล. ได้ยินว่า พระองค์ประทับอยู่ที่ตำบลคยาสิละ ใกล้แม่น้ำคยานันน์ พร้อมด้วยภิกษุ
๑๐๐๐ รูป.

ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน กิเลสเหล่าชื่อว่าสิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักษุเป็นของร้อน รูปทั้งหลายเป็นของร้อน วิญญาณอาศัยจักษุเป็นของร้อน
สัมผัสอาศัยจักษุเป็นของร้อน ความเสวยอารมณ์ เป็นสุขเป็นทุกข์ หรือมิใช่สุขมิใช่ทุกข์ ที่
เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย แม้นั้นก็เป็นของร้อน ร้อนเพราะอะไร? เรากล่าวว่า ร้อน
เพราะไฟคือราคะ เพราะไฟคือโทสะ เพราะไฟคือโมหะ ร้อนเพราะความเกิด เพราะความแก่
และความตาย ร้อนเพราะความโศก เพราะความรำพัน เพราะทุกข์กาย เพราะทุกข์ใจ เพราะ
ความคับแค้น .

โสตเป็นของร้อน เสียงทั้งหลายเป็นของร้อน . . .

ฆานะเป็นของร้อน กลิ่นทั้งหลายเป็นของร้อน . . .

ชีวหาเป็นของร้อน รสทั้งหลายเป็นของร้อน . . .

กายเป็นของร้อน โผฏฐัพพะทั้งหลายเป็นของร้อน . . .

มณะเป็นของร้อน ธรรมทั้งหลายเป็นของร้อน วิญญาณอาศัยมณะเป็นของร้อน

สัมผัสอาศัยมณะเป็นของร้อน ความเสวยอารมณ์เป็นสุข เป็นทุกข์หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ที่
เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย แม้นั้นก็เป็นของร้อน ร้อนเพราะอะไร? เรากล่าวว่า ร้อน
เพราะไฟคือราคะ เพราะไฟคือโทสะ เพราะไฟคือโมหะ ร้อนเพราะความเกิด เพราะความแก่
และความตาย ร้อนเพราะความโศก เพราะความรำพัน เพราะทุกข์กาย เพราะทุกข์ใจ เพราะ
ความคับแค้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้ฟังแล้วเห็นอย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในจักษุ
ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูปทั้งหลาย ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในวิญญาณอาศัยจักษุ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ใน
สัมผัสอาศัยจักษุ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในความเสวยอารมณ์ ที่เป็นสุข เป็นทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์
มิใช่สุข ที่เกิดขึ้นเพราะจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในโสต ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเสียงทั้งหลาย . . .

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในฆานะ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในกลิ่นทั้งหลาย . . .

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในชีวหา ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรสทั้งหลาย . . .

ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในกาย ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในโผฏฐัพพะทั้งหลาย . . .

ย่อมเบื่อหน่ายในมณะ ย่อมเบื่อหน่ายในธรรมทั้งหลาย ย่อมเบื่อหน่ายแม้ใน
วิญญาณอาศัยมณะ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในสัมผัสอาศัยมณะ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในความเสวยอารมณ์
ที่เป็นสุข เป็นทุกข์ หรือมิใช่ทุกข์มิใช่สุข ที่เกิดขึ้นเพราะมโนสัมผัสเป็นปัจจัย .

เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมสิ้นกำหนด เพราะสิ้นกำหนด จิตก็พ้น เมื่อจิตพ้นแล้ว ก็รู้ว่าเป็น
แล้ว อริยสาวกนั้นทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จ
แล้ว กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้ไม่มี. ก็แล เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสไวยารณภาษิตนี้
จิตของภิกษุ ๑๐๐๐ รูปนั้น พ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย เพราะไม่ถือมั่น .

อาทิตตปริยายสูตร จบ

อรุณเวลปาฏิหาริย์ ตติยภาณวาร จบ .

ทรงเทศนาโปรดพระเจ้าพิมพิสาร

เสด็จพระนครราชคฤห์ครั้งแรก

[๕๖] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ตำบลคยาสิละตามพระพุทธานุญาตแล้ว
เสด็จจาริกไป โดยมรรคาอันจะไปสู่พระนครราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่จำนวน
๑๐๐๐ รูป ล้วนเป็นปราณชฎิล. เสด็จจาริกโดยลำดับถึงพระนครราชคฤห์แล้ว. ทราบว่า พระองค์
ประทับอยู่ที่ใต้ต้นไทรชื่อสุประดิษฐเจดีย์ ในสวนตาลหนุ่ม เขตพระนครราชคฤห์นั้น .

[๕๗] พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ได้ทรงสดับข่าวถนัดแน่นว่า พระสมณโคตม
ตากยบุตรทรงผนวชจากคากยตระกูล เสด็จพระนครราชคฤห์โดยลำดับ ประทับอยู่ที่ใต้ต้นไทร
ชื่อสุประดิษฐเจดีย์ ในสวนตาลหนุ่ม เขตพระนครราชคฤห์ ก็แลพระกิตติศัพท์อันงามของท่าน
พระโคตมพระองค์นั้น ขจรไปแล้วอย่างนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรง
เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ เสด็จ ไปดี ทรงทราบโลก
ทรงเป็นสารถิฝิภรรยาที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทพและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้
เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม พระองค์ทรงทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
ให้แจ้งชัด ด้วยพระปัญญาอันยิ่งของพระองค์เอง แล้วทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณะ พราหมณ์
เทพ และมนุษย์ ให้รู้ ทรงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรง
ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะบริบูรณ์บริสุทธิ ออึ่ง การเห็นพระอรหันต์ทั้งหลาย
เห็นปานนั้น เป็นความดี .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

หลังจากนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนาามาครราช ทรงแวดล้อมด้วยพราหมณ์โคหบดีชาวมคร ๑๒ นหุต เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงจึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ส่วนพราหมณ์โคหบดีชาวมคร ๑๒ นหุต นั้นแล บางพวกถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกได้ทูลปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการทูลปราศรัยพอให้เป็นที่ยินดี เป็นที่ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประคองอัญชลีไปทางที่พระผู้มีพระภาคประทับ แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกประกาศนามและโคตรในสำนักพระผู้มีพระภาค แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง บางพวกนั่งนิ่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ครั้นนั้น พราหมณ์โคหบดีชาวมคร ๑๒ นหุตนั้น ได้มีความดำริว่า พระมหาสมณะประพฤติพรหมจรรย์ในท่านอรุเวลกัสสป หรือว่าท่านอรุเวลกัสสป ประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะ . ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความดำริในใจของพราหมณ์โคหบดีชาวมคร ๑๒ นหุตนั้น ด้วยพระทัยของพระองค์ ได้ตรัสกะท่านอรุเวลกัสสป ด้วยพระคาถาว่า ดังนี้ :-

ดูกรท่านผู้อยู่ในอรุเวลมานาน เคยเป็นอาจารย์สั่งสอนหมู่ชฎิลผู้เฒ่า เพราะกำลังพรต ท่านเห็นเหตุอะไร จึงยอมละเพลิงเสียเล่า?

ดูกรกัสสป เรากลามเนื้อความนี้กะท่าน ท่านละเพลิงที่บูชาเสียทำไมเล่า?

ท่านอรุเวลกัสสปทูลตอบว่า ยัยทั้งหลายนกลายกย่องรูปเสียงและรสที่น่าปรารถนา และสตรีทั้งหลาย ข้าพระพุทธเจ้ารู้ว่าเป็นมลทินในอุปธิทั้งหลายแล้ว เพราะเหตุนี้ จึงไม่ยินดี ในการเชนสรวง ในการบูชา .

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรกัสสป ก็ใจของท่านไม่ยินดีแล้วในอาภรณ์ คือรูป เสียงและรสเหล่านั้น ดูกรกัสสป ก็เมื่อเป็นเช่นนั้น ใจของท่านยินดีในสิ่งใดเล่า ในเทวโลก หรือมนุษย์โลก ท่านจงบอกข้อนั้นแก่เรา?

ท่านอรุเวลกัสสปทูลตอบว่า ข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นทางอันสงบ ไม่มีอุปธิ ไม่มีกังวล ไม่ติดอยู่ในกามภพ ไม่มีภาวะเป็นอย่างอื่น ไม่ใช่ธรรมที่ผู้อื่นแนะนำให้บรรลุ เพราะฉะนั้น จึงไม่ยินดีในการเชนสรวง ในการบูชา

[๔๘] ลำดับนั้น ท่านอรุเวลกัสสปลุกจากอาสนะ ห่มผ้าอุตราสงค์เจี๋ยงบา ขบเคียรลงที่พระบาทของพระผู้มีพระภาค แล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นสาวก , พระผู้มีพระภาคเป็นพระศาสดาของข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าเป็นสาวก พระพุทธเจ้าข้า .

ลำดับนั้น พราหมณ์โคหบดีชาวมคร ทั้ง ๑๒ นหุต นั้น ได้มีความเข้าใจว่า ท่านอรุเวลกัสสปประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะ . ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่งจิตของพราหมณ์โคหบดีชาวมครทั้ง ๑๒ นหุตนั้น ด้วยพระทัยของพระองค์แล้ว ทรงแสดงอนุปพิทกา คือทรงประกาศทานกถา สิลกถา สัคคกถา โทษ ความต่ำทราม ความเศร้าหมองของกามทั้งหลายและอันสงสีในความออกจากกาม . เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบว่า พวกเขามิจิตสงบ มิจิตอ่อน มิจิตปลอดจากนิวรณ์ มิจิตเบิกบาน มิจิตผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงด้วยพระองค์เอง คือทุกข สมทัย นิโรธ มรรค . ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากอริ ปราศจากมลทิน ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดมีความดับเป็นธรรมดา ได้เกิดแก่พราหมณ์โคหบดีชาวมคร ๑๑ นหุต ซึ่งมีพระเจ้าพิมพิสารเป็นประมุข ณ ที่นั่นนั้นแล ดุจดุจด่าที่สะอาด ปราศจากมลทิน ควรได้รับน้ำย่อมเป็นอย่างดี ฉะนั้น . พราหมณ์โคหบดีอีก ๑ นหุต แสดงตนเป็นอุบาสก .

[๔๙] ครั้นนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนาามาครราช ได้ทรงเห็นธรรมแล้ว ได้ทรงบรรลุธรรมแล้ว ได้ทรงรู้ธรรมแจ่มแจ้งแล้ว ทรงมีธรรมอันหยั่งลงแล้ว ทรงข้ามความสงสัยได้แล้ว ปราศจากถ้อยคำแสดงความสงสัย ทรงถึงความเป็นผู้แก่ล้าแล้ว ไม่ต้องทรงเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ทูลพระวาทันต่อพระผู้มีพระภาคว่า ครึ่งก่อน เมื่อหม่อมฉันยังเป็นราชกุมาร ได้มีความปรารถนา ๕ อย่าง บัดนี้ ความปรารถนา ๕ อย่างนั้น ของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว .

ความปรารถนา ๕ อย่าง

๑ . ครึ่งก่อน เมื่อหม่อมฉันยังเป็นราชกุมาร ได้มีความปรารถนาว่า โฉนหนอ ขนทั้งหลายพึงอภิเษกเราในราชสมบัติดังนี้ นี้เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่ ๑ บัดนี้ ความปรารถนานั้น ของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

๒ . ขอพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พึงเสด็จมาสู่แคว้นแคว้นของหม่อมฉันนั้น นี้เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่ ๒ บัดนี้ ความปรารถนานั้นของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

๓ . ขอหม่อมฉันพึงได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น นี้เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่ ๓ บัดนี้ ความปรารถนานั้น ของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

๔ . ขอพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นพึงแสดงธรรมแก่หม่อมฉัน นี้เป็นความปรารถนาของหม่อมฉันประการที่ ๔ บัดนี้ความปรารถนานั้น ของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า

๕ . ขอหม่อมฉันพึงรู้ทั่วถึงธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น นี้เป็นความปรารถนา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ของหม่อมฉันประการที่ ๕ บัดนี้ ความปรารถนานั้น ของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว พระพุทธเจ้าข้า
พระพุทธเจ้าข้า ครั้นก่อนหม่อมฉันยังเป็นราชกุมาร ได้มีความปรารถนา ๕ อย่างนี้
บัดนี้ความปรารถนา ๕ อย่างนั้นของหม่อมฉันสำเร็จแล้ว ภาสิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ภาสิต
ของพระองค์ไพเราะนัก พระพุทธเจ้าข้า พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอนกปริยายอย่างนี้
เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีป
ในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ดังนี้ หม่อมฉันนี้ ขอถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม
และพระภิกษุสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์จงทรงจำหม่อมฉันว่า เป็นอุบาสกผู้มอบชีวิตถึงสรณะ
จำเดิมแต่วันนี้เป็นต้นไป และขอพระผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์จงทรงรับภัตตาหารของ
หม่อมฉัน ในวันพรุ่งนี้ .

พระผู้มีพระภาคทรงรับด้วยอุชณีภาพ . ครั้นพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชทรงทราบ
การรับนิมนต์ของพระผู้มีพระภาคแล้ว เสด็จออกจากที่ประทับถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำ
ประทักษิณแล้วเสด็จกลับไป .

[๖๐] หลังจากนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช รับสั่งให้ตกแต่งของเคี้ยว
ของฉันอันประณีตโดยผ่านราตรีนั้น แล้วให้เจ้าพนักงานไปกราบทูลภัตตาหารแด่พระผู้มีพระภาคว่า
ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ภัตตาหารเสร็จแล้ว . ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรง
อันตรวาสกแล้ว ทรงถือบาตรจีวร เสด็จพระพุทธดำเนินสู่พระนครราชคฤห์ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์
หมู่ใหญ่ จำนวน ๑๐๐๐ รูป ล้วนปรารถนาลิขิต .

[๖๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ท้าวสักกะจอมทวยเทพทรงนิรมิตเพศเป็นมาณพ เสด็จพระ
ดำเนินนำหน้าภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข พลงขับคาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้ : -

คาถาสวดดีพระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาค มีพระฉวีเสมอด้วยลิมทองสิงคี ทรงฝึก
อินทรีย์แล้ว ทรงพันวิเศษแล้ว เสด็จประเวศสู่พระนคร
ราชคฤห์พร้อมด้วยพระปราณชฎิลทั้งหลาย ผู้ฝึกอินทรีย์
แล้ว ผู้พันวิเศษแล้ว .

พระผู้มีพระภาค มีพระฉวีเสมอด้วยลิมทองสิงคี ทรงพัน
แล้ว ทรงพันวิเศษแล้ว เสด็จประเวศสู่พระนครราชคฤห์
พร้อมด้วยพระปราณชฎิลทั้งหลาย ผู้พันแล้ว ผู้พันวิเศษ
แล้ว . พระผู้มีพระภาคมีพระฉวีเสมอด้วยลิมทองสิงคี
ทรงข้ามแล้ว ทรงพันวิเศษแล้ว เสด็จประเวศสู่พระนคร
ราชคฤห์ พร้อมด้วยพระปราณชฎิลทั้งหลาย ผู้พันแล้ว
ผู้พันวิเศษแล้ว .

พระผู้มีพระภาค มีพระฉวีเสมอด้วยลิมทองสิงคี ทรงสงบ
แล้ว ทรงพันวิเศษแล้ว เสด็จประเวศสู่พระนครราชคฤห์
พร้อมด้วยพระปราณชฎิลทั้งหลาย ผู้สงบแล้ว ผู้พันวิเศษ
แล้ว .

พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นทรงมือรียวสธรรม ๑๐ ประการ
เป็นเครื่องอยู่ ทรงประกอบด้วยพระกำลัง ๑๐ ทรงทราบ
ธรรม คือ กรรมบถ ๑๐ และทรงประกอบด้วยธรรมอันเป็น
องค์ของพระอเสขะ ๑๐ มีภิกษุบริวารพันหนึ่ง เสด็จ
ประเวศสู่พระนครราชคฤห์

[๖๒] ประชาชนได้เห็นท้าวสักกะจอมทวยเทพแล้วพากันกล่าวอย่างนี้ว่า พ่อหนุ่มนี้
มีรูปร่างยังนัก น่าดูนัก น่าชมนัก พ่อหนุ่มนี้ของใครหนอ . เมื่อประชาชนกล่าวอย่างนี้แล้ว
ท้าวสักกะจอมทวยเทพได้กล่าวตอบประชาชนพวกนั้นด้วยคาถา ว่าดังนี้ : -

พระผู้มีพระภาคพระองค์ใดเป็นนักปราชญ์ ทรงฝึกอินทรีย์
ทั้งปวงแล้ว เป็นผู้ผ่องแผ้วหาบุคคลเปรียบมิได้ ไกลจาก
กิเลส เสด็จไปได้แล้วในโลก ข้าพเจ้าเป็นผู้รับใช้ของ
พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น .

ทรงรับพระเวฬุวันเป็นสังฆิกาวาส

[๖๓] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จพระพุทธดำเนิน ไปสู่พระราชนิเวศน์ของพระเจ้า
พิมพิสารจอมเสนามาคธราช ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนือพระพุทธอาสน์ที่เขาจัดถวายพร้อมด้วย
ภิกษุสงฆ์ . จึงพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ทรงอังกาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข
ด้วยขาทนียโภชนาหารอันประณีตด้วยพระหัตถ์ของพระองค์ จนให้พระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จ
ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตร ห้ามภัตแล้ว จึงประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ท้าวเธอได้ทรง
พระราชดำริว่า พระผู้มีพระภาคพึงประทับอยู่ ณ ที่ไหนดีหนอ ซึ่งจะเป็นสถานที่ไม่ไกล ไม่ใกล้
จากบ้านนัก สะดวกด้วยการคมนาคม การที่ประชาชนผู้ต้องประสงค์จะเข้าไปเฝ้าได้ กลางวัน
ไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด เสียงไม่กึกก้อง ปราศจากลมแต่ชนที่เดินเข้าออก ควรเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สั่ง และควรเป็นที่หลีกเลี่ยงนอยตามสมณวิสัย . แล้วได้ทรงพระราช
ดำริต่อไปว่า สนวนเวฬุวันของเรานี้แล ไม่ไกลไม่ใกล้จากบ้านนัก สะดวกด้วยการคมนาคม ควรที่
ประชาชนผู้ต้องประสงค์จะพึงเข้าไปเฝ้าได้ กลางวัน ไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด เสียงไม่
กึกก้อง ปราศจากลมแต่ชนที่เข้าออก ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สั่ง และควร
เป็นที่หลีกเลี่ยงนอยตามสมณวิสัย ฉะนั้น เราพึงถวายสวนเวฬุวันแก่ภิกษุสงฆ์ผู้มีพระพุทเจ้า
เป็นประมุข ดังนี้ . ลำดับนั้น จึงทรงจับพระสุวรรณภิงคาร ทรงหลังน้ำน้อมถวายแด่พระผู้มีพระภาค
ด้วยพระราชดำริสว่า หม่อมฉันถวายสวนเวฬุวันนั้นแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข
พระพุทเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคทรงรับอารามแล้ว . และทรงชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช
ทรงเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ ไร่ร้าง ด้วยธรรมิกถา แล้วเสด็จจากที่ประทับเสด็จกลับ .
ต่อมา พระองค์ทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นแค้นมุนิน แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตอาราม .

ทรงเทศนาโปรดพระเจ้าพิมพิสาร จบ .

พระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะบรรพชา

พระอัสสชิเถระ

[๖๔] ก็โดยสมัยนั้นแล สกฺขียปริพาชกอาศัยอยู่ในพระนครราชคฤห์ พร้อมด้วย
ปริพาชกบริษัทหมู่ใหญ่ จำนวน ๒๕๐ คน . ก็ครั้งนั้น พระสารีบุตรพระโมคคัลลานะประพต
พรหมจรรย์อยู่ในสำนักสกฺขียปริพาชก . ท่านทั้งสองได้ทำตีกากันไว้ว่า ผู้ใดบรรลุธรรมก่อน
ผู้นั้นจงบอกแก่อีกคนหนึ่ง . ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า ท่านพระอัสสชินั่งอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรจีวร
เข้าไปบิณฑบาตยังพระนครราชคฤห์ มีมรรยาทก้าวไป ถอยกลับ แลเหลียว คู้แขน เขยียดแขน
นำเลื่อมใส มีนัยนตาทอดลง ถึงพร้อมด้วยอิริยาบถ . สารีบุตรปริพาชกได้เห็นท่านพระอัสสชิ
กำลังเที่ยวบิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ มีมรรยาทก้าวไป ถอยกลับ แลเหลียว คู้แขน
เขยียดแขน นำเลื่อมใส มีนัยนตาทอดลง ถึงพร้อมด้วยอิริยาบถ ครั้นแล้ว ได้มีความดำริว่า
บรรดาพระอรหันต์ หรือท่านผู้ได้บรรลุพระอรหันต์มรรคในโลก ภิกษุรูปนี้คงเป็นผู้ใดผู้หนึ่งแน่
ถ้ากระไร เราพึงเข้าไปหาภิกษุรูปนี้ แล้วถามว่า ท่านบวชเฉพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน
หรือท่านชอบใจธรรมของใคร? แล้วได้ดำริต่อไปว่า ยังเป็นกาลไม่สมควรจะถามภิกษุรูปนี้ เพราะ
ท่านกำลังขาละแวกบ้านเที่ยวบิณฑบาต ฉะนั้น เราพึงติดตามภิกษุรูปนี้ ไปข้างหลังๆ เพราะเป็น
ทางอันผู้มุ่งประโยชน์ทั้งหลายจะต้องสนใจ . ครั้งนั้น ท่านพระอัสสชิเที่ยวบิณฑบาตในพระนคร
ราชคฤห์ ถือบิณฑบาตกลับ . จึงสารีบุตรปริพาชกเข้าไปหาท่านพระอัสสชิ ถึงแล้วได้พูด
ปราศรัยกับท่านพระอัสสชิ ครั้นผ่านการพูดปราศรัยพอให้เป็นที่บันเทิง เป็นที่ระลึกถึงกันไปแล้ว
ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง . สารีบุตรปริพาชกยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวคำนี้
กะท่านพระอัสสชิว่า อินทรีย์ของท่านผ่องใส ผิวพรรณของท่านบริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านบวช
เฉพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน หรือท่านชอบใจธรรมของใคร ขอรับ?

อ. มื้ออยู่ ท่าน พระมหาสมณะศากยบุตร เสด็จออกทรงผนวชจากศากยตระกูล เรา
บวชเฉพาะพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นเป็นศาสดาของเรา และเรา
ชอบใจธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น .

สา. ก็พระศาสดาของท่านสอนอย่างไร แนะนำอย่างไร?

อ. เราเป็นคนใหม่ บวชยังไม่นาน เพิ่งมาสู่พระธรรมวินัยนี้ ไม่อาจแสดงธรรมแก่ท่าน
ได้กว้างขวาง แต่จักกล่าวใจความแก่ท่านโดยย่อ .

สา. น้อยหรือมาก นิมนต์กล่าวเถิด ท่านจงกล่าวแต่ใจความแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าต้อง
การใจความอย่างเดียว ท่านจักทำพญฺุชนะให้มากทำไม่ .

พระอัสสชิเถระแสดงธรรม

[๖๕] ลำดับนั้น ท่านพระอัสสชิ ได้กล่าวธรรมปริยายนี้แก่สารีบุตรปริพาชก ว่าดังนี้ :-

ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุแห่งธรรม
เหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติ
ทรงสั่งสอนอย่างนี้ .

สารีบุตรปริพาชกได้ดวงตาเห็นธรรม

[๖๖] ครั้นได้ฟังธรรมปริยายนี้ ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากอริ ปราศจากมลทินว่า สิ่งใด
สิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับไปเป็นธรรมดา ได้เกิดขึ้นแก่
สารีบุตรปริพาชก

ธรรมนี้แหละถ้ามีก็เพียงนี้เท่านั้น ท่านทั้งหลายจงแห่ง
ตลอดบทอันหาความโตกมิได้ บทอันหาความโตกมิได้นี้
พวกเรายังไม่เห็น ล่วงเลยมาแล้วหลายหมื่นกัลป์ .

สารีบุตรปริพาชกเปลื้องคำปฏิญญา

[๖๗] เวลาต่อมา สารีบุตรปริพาชกเข้าไปหาโมคคัลลานปริพาชก . โมคคัลลานปริพาชก
ได้เห็นสารีบุตรปริพาชกเดินมาแต่ไกล ครั้นแล้ว ได้ถามสารีบุตรปริพาชกว่า ผู้มีอายุ อินทรีย์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ของท่านผ่องใส ผิวพรรณของท่านบริสุทธิ์ผุดผ่อง ท่านได้บรรลุอมตธรรมแล้วกระมังหนอ?

สา. ถูกละ ผู้มีอายุ เราได้บรรลุอมตธรรมแล้ว.

โมค. ท่านบรรลุอมตธรรมได้อย่างไร ด้วยวิธีไร?

สา. ผู้มีอายุ วันนี้เราได้เห็นพระอัสสชีกำลังเที่ยวบิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ มี
มรรยาทก้าวไป ถอยกลับ แลเหลียว เหยียดแขน คู่แขน นำเลื่อมใส มีนัยน์ตาทอดลง ถึง
พร้อมด้วยอริยาบถ ครั้นแล้วเราได้รับความดำริว่า บรรดาพระอรหันต์หรือท่านผู้ได้บรรลุอรหัตมรรค
ในโลก ภิกษุรูปนี้คงเป็นผู้ใดผู้หนึ่งแน่ ถ้ากระไร เราพึงเข้าไปหาภิกษุรูปนี้ แล้วถามว่า ท่าน
บวชเฉพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน หรือท่านชอบใจธรรมของใคร เรานั้น ได้ยังคิดว่า ยัง
เป็นกาลไม่สมควรจะถามภิกษุรูปนี้ เพราะท่านยังกำลังเข้าละแวกบ้านเที่ยวบิณฑบาต ฉะนั้น
เราพึงติดตามภิกษุรูปนี้ ไปข้างหลังๆ เพราะเป็นทางอันผู้มุ่งประโยชน์ทั้งหลายจะต้องสนใจ ลำดับ
นั้น พระอัสสชียกมือบิณฑบาตในพระนครราชคฤห์ ถือบิณฑบาตกลับไปแล้ว ต่อมา เราได้เข้า
ไปหาพระอัสสชि ครั้นถึงแล้ว ได้พูดปราศรัยกับพระอัสสชิ ครั้นผ่านการพูดปราศรัยพอให้เป็น
ที่บันเทิง เป็นที่ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เรายืนอยู่ ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่งแล้ว ได้กล่าวคำนี้ต่อพระอัสสชิวว่า อินทรีย์ของท่านผ่องใส ผิวพรรณของท่านบริสุทธิ์
ผุดผ่อง ท่านบวชเฉพาะใคร ใครเป็นศาสดาของท่าน หรือท่านชอบใจธรรมของใคร ขอรับ?
พระอัสสชิตอบว่า มีอยู่ ท่าน พระมหาสมณะศากยบุตรเสด็จออกทรงผนวชจากศากยตระกูล เรา
บวชเฉพาะพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เราได้ถามพระอัสสชิตต่อไปว่า ก็พระศาสดาของ
ชอบใจธรรมของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เราได้ถามพระอัสสชิตต่อไปว่า ก็พระศาสดาของ
ท่านสอนอย่างไร และน้ออย่างไร? พระอัสสชิตอบว่า เราเป็นคนใหม่ บวชยังไม่นาน เพิ่งมา
สู่พระธรรมวินัยนี้ ไม่อาจแสดงธรรมแก่ท่านได้กว้างขวาง แต่จักกล่าวใจความแก่ท่านโดยย่อ เรา
ได้เรียนว่า น้อยหรือมาก นิมนต์กล่าวเถิด ท่านจงกล่าวแต่ใจความแก่ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าต้องการ
ใจความอย่างเดียว ท่านจักทำพญฺญชนะให้มากทำไฉน.

[๖๘] ผู้มีอายุ ครั้งนั้น พระอัสสชิได้กล่าวธรรมปริยายนี้ ว่าดังนี้ :-

ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุ
แห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น
พระมหาสมณะมีปกติทรงสั่งสอนอย่างนี้.

โมคคัลลานปริพาชกได้ดวงตาเห็นธรรม

[๖๙] ครั้นได้ฟังธรรมปริยายนี้ ดวงตาเห็นธรรม ปราศจากอฐิ ปราศจากมลทินว่า
สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลมีความดับไปเป็นธรรมดา ได้เกิดขึ้นแก่
โมคคัลลานปริพาชก

ธรรมนี้แหละถ้ามีก็เพียงนี้เท่านั้น ท่านทั้งหลายจงแห่งตลอดบทธอนหาความ
โศกมิได้ บทธอนหาความโศกมิได้นี้ พวกเรายังไม่เห็น ลวงเลยมาแล้ว
หลายหมื่นกัลป์.

สองสหายอำลาอาจารย์

[๗๐] ครั้งนั้น โมคคัลลานปริพาชกได้กล่าวชักชวนสาริบุตรปริพาชกว่า ผู้มีอายุ เรา
พากันไปสำนักพระผู้มีพระภาคเถิด เพราะพระผู้มีพระภาคนั้นเป็นพระศาสดาของเรา.

สาริบุตรปริพาชกกล่าวว่า ผู้มีอายุ ปริพาชก ๒๕๐ คนนี้อาศัยเรา เห็นแก่เรา จึงอยู่ใน
สำนักนี้ เราจึงบอกกล่าวพวกนั้นก่อน พวกนั้นจักทำตามที่เราใจ.

ลำดับนั้น สาริบุตรโมคคัลลანะพากันเข้าไปหาปริพาชกเหล่านั้น ครั้นถึงแล้ว ได้กล่าว
คำนี้ต่อพวกปริพาชกนั้นว่า ท่านทั้งหลาย เราจะไปในสำนักพระผู้มีพระภาค เพราะพระผู้มีพระภาค
นั้นเป็นพระศาสดาของเรา.

พวกปริพาชกตอบว่า พวกข้าพเจ้าอาศัยท่าน เห็นแก่ท่านจึงอยู่ในสำนักนี้ ถ้าท่าน
จักประพฤติพรหมจรรย์ในพระมหาสมณะ พวกข้าพเจ้าทั้งหมด ก็จักประพฤติพรหมจรรย์ใน
พระมหาสมณะด้วย.

ต่อมา สาริบุตรโมคคัลลันะได้พากันเข้าไปหาท่านสมุชชีปริพาชก ครั้นถึงแล้ว ได้เรียน
ว่า ท่านขอรับ พวกกระผมจะไปในสำนักพระผู้มีพระภาค เพราะพระผู้มีพระภาคนั้นเป็นพระ
ศาสดาของพวกกระผม

สมุชชีปริพาชกพูดห้ามว่า อย่าเลย ท่านทั้งหลาย อย่าไปเลย เราทั้งหมด ๓ คน
จักช่วยกันบริหารคณะนี้.

แม้ครั้งที่ ๒ . . .

แม้ครั้งที่สาม สาริบุตรโมคคัลลันะได้กล่าวคำนี้ต่อสมุชชีปริพาชกว่า ท่านขอรับ พวก
กระผมจะไปในสำนักพระผู้มีพระภาค เพราะพระผู้มีพระภาคนั้นเป็นพระศาสดาของพวกกระผม.

สมุชชีปริพาชกพูดห้ามว่า อย่าเลย ท่านทั้งหลาย อย่าไปเลย เราทั้งหมด ๓ คน
จักช่วยกันบริหารคณะนี้.

ครั้งนั้น สาริบุตรโมคคัลลันะพาปริพาชก ๒๕๐ คนนั้น มุ่งไปทางที่จะไปพระวิหาร
เวฬุวัน. ก็โลहितร้อนได้พุ่งออกจากปากสมุชชีปริพาชกในที่นั้นเอง.

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ทรงพยากรณ์พระอัครสาวก

[๗๑] พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นสารีบุตรโมคคัลลามาแต่ไกลเที่ยว ครั้นแล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สหายสองคนนั้น คือโกลิตะ และอุปติสสะกำลังมานั้น จักเป็นคู่สาวกของเรา จักเป็นคู่อันเจริญขึ้นเยี่ยมของเรา

ก็สหายสองคนนั้นพ้นวิเศษแล้ว ในธรรมอันเป็นที่สิ้นอุปรี อันยอดเยี่ยม มีญาณวิสัยอันลึกซึ้ง
ยังมา ไม่ทันถึงพระวิหารเวฬุวัน พระศาสดาทรงพยากรณ์ ว่าดังนี้
สหายสองคนนี้คือ โกลิตะและอุปติสสะกำลังมานั้น จักเป็นคู่สาวกของเรา จักเป็นคู่อันเจริญขึ้นเยี่ยมของเรา .

เข้าเฝ้าทูลขอบรรพชาอุปสมบท

[๗๒] ครั้นนั้น สารีบุตรโมคคัลลันะได้พากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้วได้ขอบบวชที่พระบาทของผู้มีพระภาค แล้วทูลขอบรรพชาอุปสมบทต่อพระผู้มีพระภาคว่า ขอพวกข้าพระพุทธเจ้า พึงได้บรรพชา พึงได้อุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาค พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า พวกเธอจงเป็นภิกษุมารเกิด ดังนี้ แล้วได้ตรัสต่อไปว่า ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว พวกเธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเกิด .

พระวาจานั้นแล ได้เป็นอุปสมบทของท่านผู้มีอายุเหล่านั้น .

เสียงตีเตือน

[๗๓] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกกุลบุตรชาวมคธที่มีชื่อเสียงๆ พากันประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค . ประชาชนพากันฟังโทษ ตีเตือน โพนทนาว่า พระสมณะโคดมปฏิบัติเพื่อให้ชายไม่มีบุตร พระสมณโคดมปฏิบัติเพื่อให้หญิงเป็นหม้าย พระสมณโคดมปฏิบัติเพื่อตัดสกุล บัดนี้ พระสมณโคดมให้ชฎิลพันรูปบวชแล้ว และให้ปริพาชกศิษย์ของท่านสญชัย ๒๕๐ คนนี้บวชแล้ว และกุลบุตรชาวมคธที่มีชื่อเสียงๆ พากันประพฤติพรหมจรรย์ในพระสมณโคดม . อนึ่ง ประชาชนได้เห็นภิกษุทั้งหลายแล้ว ได้โจทก์ด้วยคากานี้ ว่าดังนี้ :-

พระมหาสมณะเสด็จมาสู่พระนครคอกเขาของชาวมคธแล้ว ได้ทรงนำปริพาชกพวกสญชัย ทั้งปวงไปแล้ว บัดนี้ จักทรงนำใครไปอีกเล่า .

[๗๔] ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนพวกนั้นฟังโทษ ตีเตือน โพนทนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เสียงนั้นจักอยู่ไม่ได้นาน จักอยู่ได้เพียง ๗ วันเท่านั้น พ้น ๗ วันก็จักหายไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ายกเหล่าใดกล่าวหาต่อพวกเธอ ด้วยคากานี้ ว่าดังนี้ :-

พระมหาสมณะเสด็จมาสู่พระนครคอกเขาของชาวมคธแล้ว ได้ทรงนำปริพาชกพวกสญชัย ทั้งปวงไปแล้ว บัดนี้ จักทรงนำใครไปอีกเล่า .

[๗๕] พวกเธอจงกล่าวโต้ตอบชนเหล่านั้น ด้วยคากานี้ ว่าดังนี้ :-

พระตถาคตทั้งหลายผู้แก่ล้ามาก ย่อมทรงนำชนทั้งหลายไปด้วยพระสัทธรรม เมื่อชนทั้งหลายอันพระองค์ทรงนำไปอยู่โดยธรรม ผู้เข้าใจอย่างนี้จะริษยาทำไม .

ก็โดยสมัยนั้นแล ประชาชนทั้งหลายได้เห็นภิกษุทั้งหลายแล้ว ย่อมกล่าวหาด้วยคากานี้ ว่าดังนี้ :-

พระมหาสมณะเสด็จมาสู่พระนครคอกเขาของชาวมคธแล้ว ได้ทรงนำปริพาชกพวกสญชัย ทั้งปวงไปแล้ว บัดนี้ จักทรงนำใครไปอีกเล่า .

ภิกษุทั้งหลายได้กล่าวโต้ตอบประชาชนพวกนั้น ด้วยคากานี้ ว่าดังนี้ :-

พระตถาคตทั้งหลายผู้แก่ล้ามาก ย่อมทรงนำชนทั้งหลายไปด้วยพระสัทธรรม เมื่อชนทั้งหลายอันพระองค์ทรงนำไปอยู่โดยธรรม ผู้เข้าใจอย่างนี้จะริษยาทำไม .

[๗๖] ประชาชนกล่าวอย่างนี้ว่า ได้ยินว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรทรงนำชนทั้งหลายไปโดยธรรม ไม่ทรงนำไปโดยธรรม .

เสียงนั้น ได้มีเพียง ๗ วันเท่านั้น พ้น ๗ วันก็หายไป .

พระสารีบุตรพระโมคคัลลันะบรรพชา จบ .

จตุตถภาณวาร จบ

ต้นเหตุอุปชฌายัตถ

[๓๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายไม่มีอุปชฌาย์ ไม่มีใครตักเตือน ไม่มีใครพร่ำสอน ย่อมนั่งห่มไม่เรียบร้อย มีมรรยาทไม่สมควร เทียวบิณฑบาต เมื่อประชาชนกำลังบริโภค ย่อมนั่งมัตราสำหรับเทียวบิณฑบาตเข้าไปข้างบนของควรวริโกคบ้าง ข้างบนของควรเคียวบ้าง ข้างบนของควรลิมบ้าง ข้างบนของควรติ่มบ้าง ขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเองมาฉัน แม้ในโรงอาหารก็เป็นผู้มีเสียงอื้ออึง มีเสียงดังอยู่ .

คนทั้งหลายจึงเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระตักขิบาลบุตร จึงได้นั่งห่มไม่เรียบร้อย มีมรรยาทไม่สมควร เทียวบิณฑบาต เมื่อประชาชนกำลังบริโภค ได้น้อมมาตราสำหรับเทียวบิณฑบาตเข้าไปข้างบนของควรวริโกคบ้าง ข้างบนของควรเคียวบ้าง ข้างบนของควรลิมบ้าง ข้างบนของควรติ่มบ้าง ขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเองมาฉัน แม้ในโรงอาหารก็ได้เป็นผู้มีเสียงอื้ออึง มีเสียงดังอยู่ เหมือนพวกพราหมณ์ในสถานที่เลี้ยงพราหมณ์ ฉะนั้น .

[๓๘] ภิกษุทั้งหลายได้ยินประชาชนพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ . บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความละเอียด มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ตักเตือน ต่างก็เฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนภิกษุทั้งหลาย จึงได้นั่งห่มไม่เรียบร้อย มีมรรยาทไม่สมควร เทียวบิณฑบาต เมื่อประชาชนกำลังบริโภค ได้น้อมมาตราสำหรับเทียวบิณฑบาตเข้าไปข้างบนของควรวริโกคบ้าง ข้างบนของควรเคียวบ้าง ข้างบนของควรลิมบ้าง ข้างบนของควรติ่มบ้าง ขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเองมาฉัน แม้ในโรงอาหารก็ได้เป็นผู้มีเสียงอื้ออึง มีเสียงดังอยู่ ดังนี้ แล้วกราบทูลความนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ประชุมภิกษุสงฆ์ทรงสอบถาม

[๓๙] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้าว่า ภิกษุทั้งหลาย นั่งห่มไม่เรียบร้อย มีมรรยาทไม่สมควร เทียวบิณฑบาต เมื่อประชาชนกำลังบริโภค ย่อมนั่งมัตราสำหรับเทียวบิณฑบาต เข้าไปข้างบนของควรวริโกคบ้าง ข้างบนของควรเคียวบ้าง ข้างบนของควรลิมบ้าง ข้างบนของควรติ่มบ้าง ขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเองมาฉัน แม้ในโรงอาหารก็เป็นผู้มีเสียงอื้ออึง มีเสียงดังอยู่ จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงตีเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้น ไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ซีกิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้น จึงได้นั่งห่มไม่เรียบร้อย มีมรรยาทไม่สมควร เทียวบิณฑบาต เมื่อประชาชนกำลังบริโภค ได้น้อมมาตราสำหรับเทียวบิณฑบาตเข้าไปข้างบนของควรวริโกคบ้าง ข้างบนของควรเคียวบ้าง ข้างบนของควรลิมบ้าง ข้างบนของควรติ่มบ้าง ขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเองมาฉัน แม้ในโรงอาหารก็ได้เป็นผู้มีเสียงอื้ออึง มีเสียงดังอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้น นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของชนบางพวกผู้เลื่อมใสแล้ว .

ทรงอนุญาตอุปชฌายะ

[๔๐] ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงตีเตียนภิกษุเหล่านั้นโดยอเนกปริยายดังนี้แล้ว จึงตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความเป็นคนบ่ารุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคนบ่ารุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ ความกำจัด ความขัดเกลา อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ทรงทำธรรมิกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุปชฌายะ อุปชฌายะจักตั้งจิตตนิทสนมในสังฆวิหารีกันบุตร สังฆวิหารีจักตั้งจิตตนิทสนมในอุปชฌายะฉันบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ อุปชฌายะและสังฆวิหารีกันนั้น ต่างจักมีความเคารพ ยำเกรง ประพฤติกลมเกลียวกัน อยู่ จักถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลสังฆวิหารีกันพึงถืออุปชฌายะอย่างนี้ .

วิธีถืออุปชฌายะ

สังฆวิหารีกันนั้น พึงห่มผ้าอุตราสงค์เจริยงา ใหว่เท้า นั่งกระหย่ง ประคองอัญชลีแล้ว กล่าวคำอย่างนี้ ๓ หน

ท่านเจ้าข้า ขอท่านจงเป็นอุปชฌายะของข้าพเจ้า, ท่านเจ้าข้า ขอท่านจงเป็นอุปชฌายะของข้าพเจ้า, ท่านเจ้าข้า ขอท่านจงเป็นอุปชฌายะของข้าพเจ้า .

อุปชฌายะรับว่า ตีละ เบาละ จะละ ชอบแก้บายละ สมควรละ หรือรับว่า จงยังความปฏิบัติให้ถึงพร้อมด้วยอาการอันน่าเลื่อมใสเถิด ดังนี้ก็ได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
รับด้วยกาย รับด้วยวาจา รับด้วยกายด้วยวาจาก็ได้ เป็นอันสัทธิวิหาริกถืออุปัชฌายะ
แล้ว
ไม่รับด้วยกาย ไม่รับด้วยวาจา ไม่รับด้วยทั้งกายและวาจา ไม่เป็นอันสัทธิวิหาริกถือ
อุปัชฌายะ .

อุปัชฌายวัตร

[๘๑] ดุกรภิกษุทั้งหลาย สัทธิวิหาริกพึงประพฤติชอบในอุปัชฌายะ .

วิธีประพฤติชอบในอุปัชฌายะนั้น มีดังต่อไปนี้ :-

สัทธิวิหาริกพึงลุกแต่เช้าตรู่ ถอดรองเท้า ห่มผ้าเจริยงบา แล้วถวายไม้ชำระฟัน
ถวายน้ำล้างหน้า ปูอาสนะไว้

ถ้ายามค่ำ พึ่งล้างภาชนะแล้วน้อมมาคูลงเข้าไปถวาย เมื่ออุปัชฌายะดื่มยาแล้ว พึ่งถวายน้ำ
รับภาชนะมา ถูต้ำๆ อย่าให้กระทบกัน ล้างให้สะอาดแล้วเก็บไว้ เมื่ออุปัชฌายะลุกแล้ว พึ่งเก็บ
อาสนะ

ถ้าที่นั้นรก พึ่งกวาดที่นั้นเสีย .

ถ้าอุปัชฌายะประสงค์จะเข้าบ้าน พึ่งถวายผ่านุง พึ่งรับผ่านุงผลัดมา พึ่งถวายประคตเอา
พึ่งพับผ้าสังฆาฏิเป็นชั้นถวาย พึ่งล้างบาตรแล้วถวายพร้อมทั้งน้ำด้วย

ถ้าอุปัชฌายะปรารภจะให้เป็นปัจฉิมสมณะ พึ่งปกปิดมณฑล ๓ นุงให้เป็นปริมณฑล
แล้วถอดประคตเอา ห่มสังฆาฏิ ทำเป็นชั้น กลัดคุดม ล้างบาตรแล้ว ถูไป เป็นปัจฉิมสมณะ
ของอุปัชฌายะ ไม่พึงเดินให้ห่างนัก ไม่พึงเดินให้ชิดนัก พึ่งรับวัตถุที่เนื่องในบาตร

เมื่ออุปัชฌายะกำลังพูด ไม่พึงพูดสอดขึ้นในระหว่าง อุปัชฌายะกล่าวถ้อยคำใกล้ต่อ
อาบัติ พึ่งห้ามเสีย

เมื่อกลับ พึ่งมาก่อน แล้วปูอาสนะที่นั่นจนไว้ พึ่งเตรียมน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า
กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ พึ่งลุกขึ้นรับบาตรและจีวร พึ่งถวายผ่านุงผลัด พึ่งรับผ่านุงมา .

ถ้าจีวรชุ่มหรือ พึ่งผึ่งแดดไว้ครู่หนึ่ง แต่ไม่พึงผึ่งทิ้งไว้ที่แดด

พึงพับจีวร เมื่อพับจีวร พึ่งพับให้เหลื่อมมมกัน ๔ นิ้ว ด้วยตั้งใจให้มีรอยพับตรงกลาง
พึงทำประคตเอาไว้ในเขตอันตรวาสก .

ถ้าบิณฑบาตมี และอุปัชฌายะประสงค์จะฉัน พึ่งถวายน้ำ แล้วน้อมบิณฑบาตเข้าไปถวาย
พึงถามอุปัชฌายะด้วยน้ำฉัน เมื่ออุปัชฌายะฉันแล้ว พึ่งถวายน้ำ รับบาตรมา ถูต้ำๆ อย่าให้
กระทบ ล้างให้สะอาด เช็ดให้แห้งแล้ว ผึ่งไว้ที่แดดครู่หนึ่ง แต่ไม่พึงผึ่งทิ้งไว้ที่แดด

พึงเก็บบาตรจีวร เมื่อเก็บบาตร พึ่งเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำ
ใต้เตียงหรือใต้ตั่ง แล้วจึงเก็บบาตร แต่ไม่พึงเก็บบาตรไว้บนพื้นที่ไม่มียี่งใดรอง

เมื่อเก็บจีวร พึ่งเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวรหรือสายระเดียง
แล้วทำชายไว้ข้างนอก ทำขนาดไว้ข้างใน แล้วจึงเก็บจีวร

เมื่ออุปัชฌายะลุกแล้ว พึ่งเก็บอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า
ถ้าที่นั้นรก พึ่งกวาดที่นั้นเสีย .

ถ้าอุปัชฌายะใครจะสรณะ พึ่งจัดน้ำสรณะถวาย ถ้าต้องการน้ำเย็น พึ่งจัดน้ำเย็นถวาย
ถ้าต้องการน้ำร้อน พึ่งจัดน้ำร้อนถวาย .

ถ้าอุปัชฌายะประสงค์จะเข้าเรือนไฟ พึ่งบดฉนวน แฉดิน ถูตั่งสำหรับเรือนไฟแล้ว
เดินตามหลังอุปัชฌายะไป ถวายตั่งสำหรับเรือนไฟแล้ว รับจีวรมาวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
พึงถวายฉนวน ถวายดิน

ถ้าอุตสาหะอยู่ พึ่งเข้าเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ พึ่งเอาดินทาหน้า ปิดทั้งข้างหน้า
ข้างหลัง แล้วเข้าเรือนไฟ ไม่พึงนั่งเบียดภิกษุผู้เถระ ไม่พึงห้ามกันอาสนะภิกษุใหม่ พึ่งทำ
บริการกรรม แก่อุปัชฌายะในเรือนไฟ

เมื่อออกจากเรือนไฟ พึ่งถือตั่งสำหรับเรือนไฟ แล้วปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลังออกจาก
เรือนไฟ

พึงทำบริการกรรมแก่อุปัชฌายะแม้ในน้ำ อาบเสร็จแล้ว พึ่งขึ้นมาก่อน ทำตัวของตน
ให้แห้งน้ำ นุ่งผ้าแล้ว พึ่งเช็ดน้ำจากตัวของอุปัชฌายะ พึ่งถวายผ่านุง พึ่งถวายผ้าสังฆาฏิ
ถือตั่งสำหรับเรือนไฟมาก่อน แล้วปูอาสนะไว้ เตรียมน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้
พึงถามอุปัชฌายะด้วยน้ำฉัน .

ถ้าประสงค์จะเรียนบาลี พึ่งขอให้อุปัชฌายะแสดงบาลีขึ้น

ถ้าประสงค์จะสอบถามอรรถกถา พึ่งสอบถาม .

อุปัชฌายะอยู่ในวิหารแห่งใด ถ้าวินัยแห่งนั้นรก ถ้าอุตสาหะอยู่ พึ่งปิดกวาดเสีย
เมื่อปิดกวาดวิหาร พึ่งขนบาตรจีวรออกก่อน แล้ววางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พึ่งขนผ้าปูนั้ง
และผ้าปูนอน พูก หมอน ออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เตียงตั่ง สัทธิวิหาริกพึงยกต้ำๆ อย่าให้ครูดลี อย่าให้กระทบกระแทกบานและกรอบ
ประตู ขนออกให้เรียบร้อย แล้วตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เขียงรองเตียง กระโถน พนัง
พึงขนออกตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เครื่องปูพื้น พึ่งสังเกตที่ปูไว้เดิม แล้วขนออกวางไว้

ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ถ้าในวิหารมีหยากเยื่อ ฟุ้งกวาดแต่เพดานลงมาก่อน กรอบหน้าต่างและมุมห้องฟุ้งเช็ดเสีย ถ้าฝาเขาทำบริกรรมด้วยน้ำมัน หรือพื้นเขาทาสีดำขึ้นรา ฟุ้งเอาผ้าขมบน้ำบิดแล้วเช็ดเสีย ถ้าพื้นเขามิได้ทำ ฟุ้งเอาน้ำประพรมแล้วเช็ดเสีย ระวังอย่าให้วิหารฟุ้งด้วยธุลี ฟุ้งกวาดหยากเยื่อทิ้งเสีย ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เครื่องลาดพื้น ฟุ้งฝั่งแดด ชำระ เคาะปิด แล้วชนกลับปูไว้ตามเดิม เชียงรองเตียง ฟุ้งฝั่งแดด ชัด เช็ด แล้วชนกลับตั้งไว้ที่เดิม เตียงตั้ง ฟุ้งฝั่งแดดขัดสี เคาะเสีย ยกต่างๆ อย่าให้ครูดสี กระทบกระแทกบานและกรอบประตู ชนกลับไปให้ดีๆ แล้วตั้งไว้ตามเดิม พูก หมอน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน ฟุ้งฝั่งแดด ทำให้สะอาด ตบเสีย แล้วนำกลับวางปูไว้ตามเดิม กระโถน พนักอิง ฟุ้งฝั่งแดด เช็ดถูเสียแล้วชนกลับตั้งไว้ตามเดิม

ฟุ้งเก็บบาตรจีวร เมื่อเก็บบาตร ฟุ้งเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบลำไต้เตียงหรือไต้ตั้งแล้วจึงเก็บบาตร แต่ไม่ฟุ้งเก็บบาตรบนพื้นที่ไม่มีสิ่งใดรอง

เมื่อเก็บจีวร ฟุ้งเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวรหรือสายระเตียง แล้วทำชายไว้ข้างนอก ทำขนาดไว้ข้างใน แล้วเก็บจีวร .

ถ้าลมเจือด้วยผงคลีพัดมาแต่ทิศตะวันออก ฟุ้งปิดหน้าต่างด้านตะวันออก ถ้าพัดมาแต่ทิศตะวันตก ฟุ้งปิดหน้าต่างด้านตะวันตก ถ้าพัดมาแต่ทิศเหนือ ฟุ้งปิดหน้าต่างด้านเหนือ ถ้าพัดมาแต่ทิศใต้ ฟุ้งปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดูหนาวฟุ้งเปิดหน้าต่างกลางวัน กลางคืนฟุ้งปิด ถ้าฤดูร้อน ฟุ้งปิดหน้าต่างกลางวัน กลางคืนฟุ้งเปิด .

ถ้าบริเวณ ชุมน้ำ โรงเงิน โรงไฟ วัจจกฏี รุก ฟุ้งปิดกวาดเสีย ถ้าน้ำฉันทน้ำไขไม่มี ฟุ้งจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี ฟุ้งตักน้ำมาไว้ในหม้อชำระ .

ถ้าความกระสันบังเกิดแก่อุปัชฌายะ สัทธิวิหาริกฟุ้งช่วยระงับ หรือฟุ้งวานภิกษุอื่นให้ช่วยระงับ หรือฟุ้งภรรยาภิกษุแก่อุปัชฌายะนั้น ถ้าความรำคาญบังเกิดแก่อุปัชฌายะ สัทธิวิหาริก ฟุ้งช่วยบรรเทา หรือฟุ้งวานภิกษุอื่นให้ช่วยบรรเทา หรือฟุ้งภรรยาภิกษุแก่อุปัชฌายะนั้น ถ้าความเห็นผิดบังเกิดแก่อุปัชฌายะ สัทธิวิหาริกฟุ้งให้สละเสีย หรือฟุ้งวานภิกษุอื่นให้ช่วย หรือฟุ้งภรรยาภิกษุแก่อุปัชฌายะนั้น . ถ้าอุปัชฌายะต้องอาบัติหนักควรปริวาส สัทธิวิหาริกฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟุ้งให้ปริวาสแก่อุปัชฌายะ ถ้าอุปัชฌายะควรชกเข้าหาอาบัติเดิม สัทธิวิหาริกฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟุ้งชกอุปัชฌายะเข้าหาอาบัติเดิม ถ้าอุปัชฌายะควรมานัต สัทธิวิหาริกฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟุ้งให้มานัตแก่อุปัชฌายะ ถ้าอุปัชฌายะควรอัปทาน สัทธิวิหาริกฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟุ้งอัปทานแก่อุปัชฌายะ .

ถ้าสงฆ์ปรารภจะทำกรรมแก่อุปัชฌายะ คือ ตัชชเนยยกรรม นียสกรรม ปัพพาชเนยยกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม สัทธิวิหาริก ฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ไม่ฟุ้งทำกรรมแก่อุปัชฌายะ หรือสงฆ์ฟุ้งน้อมไปเพื่อกรรมสถานเบา หรืออุปัชฌายะนั้นถูกสงฆ์ลงตัชชเนยยกรรม นียสกรรม ปัพพาชเนยยกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรมแล้ว สัทธิวิหาริกฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ อุปัชฌายะ ฟุ้งประพฤติชอบ ฟุ้งหายเยอหยิ่ง ฟุ้งประพฤติแก้ตัว สงฆ์ฟุ้งระงับกรรมนั้นเสีย .

ถ้าจีวรของอุปัชฌายะจะต้องซัก สัทธิวิหาริกฟุ้งซัก หรือฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟุ้งซักจีวรของอุปัชฌายะ ถ้าจีวรของอุปัชฌายะจะต้องทำ สัทธิวิหาริกฟุ้งทำ หรือฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟุ้งทำจีวรของอุปัชฌายะ ถ้าน้ำย้อมของอุปัชฌายะจะต้องต้ม สัทธิวิหาริกฟุ้งต้ม หรือฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟุ้งต้มน้ำย้อมของอุปัชฌายะ ถ้าจีวรของอุปัชฌายะจะต้องย้อม สัทธิวิหาริกฟุ้งย้อม หรือฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟุ้งย้อมจีวรของอุปัชฌายะ เมื่อย้อมจีวร ฟุ้งย้อมพลิกกลับไปกลับมาให้ดีๆ เมื่อหยาดน้ำย้อมยังหยดไม่ขาดสาย ไม่ฟุ้งพลิกไปเสีย .

สัทธิวิหาริกไม่บอกอุปัชฌายะก่อน ไม่ฟุ้งให้บาตรแก่ภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งรับบาตรของภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งให้จีวรแก่ภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งรับจีวรของภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งให้บริวารแก่ภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งรับบริวารของภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งปลงผมให้ภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งให้ภิกษุบางรูปปลงผมให้ ไม่ฟุ้งทำบริกรรม ไม่ฟุ้งให้ภิกษุบางรูปทำบริกรรมให้ ไม่ฟุ้งทำความชวนชวายเป็นแก่ภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งสั้ให้ภิกษุบางรูปทำความชวนชวายเป็น ไม่ฟุ้งเป็นปัจฉาสมณะของภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งพาภิกษุบางรูปไปเป็นปัจฉาสมณะ ไม่ฟุ้งนำบิณฑบาตไปให้ภิกษุบางรูป ไม่ฟุ้งให้ภิกษุบางรูปนำบิณฑบาตมาให้ ไม่ลาอุปัชฌายะก่อน ไม่ฟุ้งเข้าบ้าน ไม่ฟุ้งไปป่าช้า ไม่ฟุ้งหลีกไปสู่ทิศ ถ้าอุปัชฌายะอาพาธ ฟุ้งพยาบาลจนตลอดชีวิต ฟุ้งรอนกว่าจะหาย .

อุปัชฌายะวัตร จบ

สัทธิวิหาริกวัตร

[๘๒] ดุคภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะฟุ้งประพฤติชอบในสัทธิวิหาริก .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

วิธีประพฤติชอบในสัทธีวิหาริกนั้น มีดังต่อไปนี้ :-

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะพึงสงเคราะห์ อนุเคราะห์ สัทธีวิหาริก ด้วยสอนบาลี และอรรถกถา ด้วยให้อาวาสและอนุศาสน์ .

ถ้าอุปัชฌายะมีบาตร สัทธีวิหาริกไม่มีบาตร อุปัชฌายะพึงให้บาตรแก่สัทธีวิหาริก หรือ พึงทำความชวนชวาวา ด้วยอุบายอย่างไรหนอ บาตรพึงบังเกิดแก่สัทธีวิหาริก

ถ้าอุปัชฌายะมีจีวร สัทธีวิหาริกไม่มีจีวร อุปัชฌายะพึงให้จีวรแก่สัทธีวิหาริก หรือ พึงทำความชวนชวาวา ด้วยอุบายอย่างไรหนอ จีวรพึงบังเกิดแก่สัทธีวิหาริก

ถ้าอุปัชฌายะมีบริวาร สัทธีวิหาริกไม่มีบริวาร อุปัชฌายะ พึงให้บริวารแก่สัทธีวิหาริก หรือพึงทำความชวนชวาวา ด้วยอุบายอย่างไรหนอ บริวารพึงบังเกิดแก่สัทธีวิหาริก .

ถ้าสัทธีวิหาริกอาพาธ อุปัชฌายะพึงลุกแต่เช้าตรู่ แล้วให้ไม่ชำระฟัน ให้นำล้างหน้า ปูอาสนะไว้

ถ้ายากุมิ พึงล้างภาชนะแล้ว นำยาคุเข้าไปให้ เมื่อสัทธีวิหาริกดื่มยาคุแล้ว พึงให้นำ รับประทานมา ถือต่างๆ อย่าให้กระทบกัน ล้างให้สะอาดแล้วเก็บไว้ เมื่อสัทธีวิหาริกลุกแล้ว พึงเก็บอาสนะ ถ้าที่นั้นรก พึงกวาดที่นั้นเสีย .

ถ้าสัทธีวิหาริกประสงค์จะเข้าบ้าน พึงให้ผ่านุง พึงรับผ่านุงผลัดมา พึงให้ประคตเอา พึงพับสังฆาฏิเป็นชั้นให้ พึงล้างบาตรแล้วให้พร้อมทั้งน้ำด้วย พึงปูอาสนะที่นั้นงั้นไว้ ด้วยกำหนด ในใจว่าเพียงเวลาเท่านั้น สัทธีวิหาริกจักกลับมา นำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า พึงเตรียมตั้งไว้ พึงลุกขึ้นรับบาตรและจีวร พึงให้ผ่านุงผลัด พึงรับผ่านุงมา .

ถ้าจีวรชุ่มหรือ พึงผึ่งแดด ไว้ครู่หนึ่ง แต่ไม่พึงผึ่งทิ้งไว้ที่แดด

พึงพับจีวร เมื่อพับจีวร พึงพับให้เหลื่อมมมกัน ๔ นิ้ว ด้วยตั้งใจให้มีรอยพับ ตรงกลาง พึงทำประคตเอาไว้ในชนดอันตราวาสก .

ถ้าบิณฑบาตมี และสัทธีวิหาริกประสงค์จะงั้น พึงให้นำแล้วนำบิณฑบาตเข้าไปให้ พึงถามสัทธีวิหาริกด้วยน้ำจั้น เมื่อสัทธีวิหาริกงั้นแล้ว พึงให้นำ รับประทานมา ถือต่างๆ อย่าให้ กระทบ ล้างให้สะอาด เช็ดให้แห้ง แล้วพึงผึ่งไว้ที่แดดครู่หนึ่ง แต่ไม่พึงผึ่งทิ้งไว้ที่แดด

พึงเก็บบาตรจีวร เมื่อเก็บบาตร พึงเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำ ใต้เตียงหรือใต้เตียงแล้วจึงเก็บบาตร แต่ไม่พึงเก็บบาตรไว้บนพื้นที่ไม่มียังใครอง

เมื่อเก็บจีวร พึงเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวร หรือสายระเดียง แล้วทำชายไว้ข้างนอก ชนดไว้ข้างในแล้วจึงเก็บจีวร

เมื่อสัทธีวิหาริกลุกแล้ว พึงเก็บอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ถ้าที่นั้นรก พึงกวาดที่นั้นเสีย .

ถ้าสัทธีวิหาริกใครจะสร้งน้ำ พึงจัดน้ำสร้งให้ ถ้าต้องการน้ำเย็น พึงจัดน้ำเย็นให้ ถ้าต้องการน้ำร้อน พึงจัดน้ำร้อนให้ .

ถ้าสัทธีวิหาริกประสงค์จะเข้าเรือนไฟ พึงบดจุน แขนดิน ถือกตั้งสำหรับเรือนไฟไป แล้วให้ตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วรับจีวรมาวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พึงให้จุน ให้ดิน

ถ้าอุตสาหะอยู่ พึงเข้าเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ พึงเอาดินทาหน้า ปิดทั้งข้างหน้า ทั้งข้างหลัง แล้วเข้าเรือนไฟ ไม่พึงนั่งเบียดภิกษุผู้เถระ ไม่พึงห้ามกันอาสนะภิกษุใหม่ พึงทำ บริกรรมแก่สัทธีวิหาริกในเรือนไฟ

เมื่อออกจากเรือนไฟ พึงถือตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง ออกจาก เรือนไฟ

พึงทำบริกรรมแก่สัทธีวิหาริก แม้นในน้ำ อาบเสร็จแล้วพึงขึ้นมาก่อน ทำตัวของตน ให้แห้งน้ำ ぬ้ผ้าแล้วพึงเช็ดน้ำจากตัวของสัทธีวิหาริก พึงให้ผ่านุง พึงให้ผ้าสังฆาฏิ พึงถือตั้ง สำหรับเรือนไฟมาก่อน แล้วปูอาสนะไว้ เตรียมน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ พึงถามสัทธีวิหาริกด้วยน้ำจั้น .

สัทธีวิหาริกอยู่ในวิหารแห่งใด ถ้าวิหารแห่งนั้นรก ถ้าอุตสาหะอยู่ พึงปิดกวาดเสีย เมื่อปิดกวาดวิหาร พึงขนบาตรจีวรออกก่อนแล้ววางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พึงขนผ้าปูนั่ง และผ้าปูนอน พูก หมอน ออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เตียงตั้ง อุปัชฌายะพึงยกต่างๆ อย่าให้ครูดสี อย่าให้กระทบกระแทกบานและกรอบประตู ขนออกให้เรียบร้อย แล้วตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เขียงรองเตียง กระโถน พนังกิ่ง พึงขนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เครื่องปูพื้น พึงสังเกตที่ปูไว้ที่เดิม แล้วขนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ถ้าในวิหารมีหยากเยื่อ พึงกวาดแต่เพดานลงมาก่อน กรอบหน้าต่างและมมห้อง พึง เช็ดเสีย ถ้าฝนเขาทำบริกรรมด้วยน้ำมัน หรือพื้นเขาทาสีดำขึ้นรา พึงเอาผ้าขมบน้ำบิดแล้วเช็ดเสีย ถ้าพื้นเขามีได้ท่า พึงเอาน้ำประพรมแล้วเช็ดเสีย ระวังอย่าให้วิหารพุงด้วยขุติ พึงกวาดหยากเยื่อ ทั้งเสีย ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เครื่องลาดพื้น พึงผึ่งแดด ชำระ เคาะ ปิดแล้ว ขนกลับไปไว้ตามเดิม เขียงรองเตียง พึง ผึ่งแดด ชัด เช็ดแล้ว ขนกลับไปไว้ในที่เดิม เตียงตั้ง พึงผึ่งแดด ชัดสี เคาะเสีย ยกต่างๆ อย่าให้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ครุฑสี อย่ำให้กระหนกระแทกบานและกรอบประตู ขนกลับ ไปให้ดีๆ แล้วตั้งไว้ตามเดิม ฟูก
หมอน ผ้าปูเตียง ผ้าปูนอน ฟุ้งผิงแดด ทำให้สะอาด ตบเสียบ แล้วนำกลับวางปูไว้ตามเดิม กระโถน
พนังกอง ฟุ้งผิงแดด เช็ด ภูเสียบ แล้วขนกลับตั้งไว้ตามเดิม

ฟุ้งเก็บบาตรจีวร เมื่อเก็บบาตร ฟุ้งเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบลำ
ใต้เตียงหรือใต้เตียง แล้วจึงเก็บบาตร แต่ไม่ฟุ้งวางบาตรบนพื้นที่ไม่มีสิ่งใดรอง

เมื่อเก็บจีวร ฟุ้งเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวรหรือสายระเตียงแล้ว
ทำชายไว้ข้างนอก ทำขन्दไว้ข้างในแล้วจึงเก็บจีวร .

ถ้าลมเจ็ดด้วยผลคลิพัฒมาแต่ทิศตะวันออก ฟุ้งปิดหน้าต่างด้านตะวันออก ถ้าพัดมา
แต่ทิศตะวันตก ฟุ้งปิดหน้าต่างด้านตะวันตก ถ้าพัดมาแต่ทิศเหนือ ฟุ้งปิดหน้าต่างด้านเหนือ
ถ้าพัดมาแต่ทิศใต้ ฟุ้งปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดูหนาว ฟุ้งเปิดหน้าต่างกลางวัน ฟุ้งปิดกลางคืน
ถ้าฤดูร้อน ฟุ้งปิดหน้าต่างกลางวัน ฟุ้งเปิดกลางคืน .

ถ้าบริเวณ ชุมน้ำ โรงฉัน โรงไฟ รั้วจุกฎี รุก ฟุ้งปิดกวาดเสียบ ถ้าน้ำฉันน้ำใช้ไม่มี
ฟุ้งจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี ฟุ้งตักน้ำมาไว้ในหม้อชำระ .

ถ้าความกระสันบังเกิดแก่สังฆวิหาริก อภิษณายะฟุ้งขวยระจับหรือฟุ้งวานภิกษุอื่นให้
ขวยระจับ หรือฟุ้งทำกรรมกถาแก่สังฆวิหาริกนั้น ถ้าความรำคาญบังเกิดแก่สังฆวิหาริก อภิษณายะ
ฟุ้งบรรเทา หรือฟุ้งวานภิกษุอื่นให้ช่วยบรรเทา หรือฟุ้งทำกรรมกถาแก่สังฆวิหาริกนั้น ถ้าความ
เห็นผิดบังเกิดแก่สังฆวิหาริก อภิษณายะฟุ้งให้สละเสียบ หรือฟุ้งวานภิกษุอื่นให้ช่วย หรือฟุ้งทำ
กรรมกถาแก่สังฆวิหาริกนั้น . ถ้าสังฆวิหาริกต้องอาบัติหนัก ควรปริวาส อภิษณายะฟุ้งทำความ
ชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟุ้งให้ปริวาสแก่สังฆวิหาริก ถ้าสังฆวิหาริกควรชกเข้า
หาอาบัติเดิม อภิษณายะฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟุ้งชกสังฆวิหาริก
เข้าหาอาบัติเดิม ถ้าสังฆวิหาริกควรมานัต อภิษณายะฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไร
หนอ สงฆ์ฟุ้งให้มานัตแก่สังฆวิหาริก ถ้าสังฆวิหาริกควรอัปทาน อภิษณายะฟุ้งทำความชวนชวายเป็น
ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟุ้งอัปทานสังฆวิหาริก .

ถ้าสงฆ์ปรารภจะทำกรรมแก่สังฆวิหาริก คือ ตัชชฌนียกรรม นียสกรรม ปัพพาทนียกรรม
ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม อภิษณายะฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ
สงฆ์ไม่ฟุ้งทำกรรมแก่สังฆวิหาริก หรือสงฆ์ฟุ้งน้อมไปเพื่อกรรมสถานเบา หรือสังฆวิหาริกนั้น
ถูกสงฆ์ลงตัชชฌนียกรรม นียสกรรม ปัพพาทนียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรมแล้ว
อภิษณายะฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สังฆวิหาริกฟุ้งประพฤติชอบ
ฟุ้งหายเยอหยัง ฟุ้งประพฤติแก้ตัว สงฆ์ฟุ้งระงับกรรมนั้นเสีย .

ถ้าจีวรของสังฆวิหาริกจะต้องชก อภิษณายะฟุ้งบอกว่า ท่านฟุ้งชกอย่างนี้ หรือฟุ้งทำ
ความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟุ้งชกจีวรของสังฆวิหาริก ถ้าจีวรของ
สังฆวิหาริกจะต้องทำ อภิษณายะฟุ้งบอกว่า ท่านฟุ้งทำอย่างนี้ หรือฟุ้งทำความชวนชวายเป็น
ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟุ้งทำจีวรของสังฆวิหาริก ถ้าน้ำย้อมของสังฆวิหาริกจะต้องต้ม
อภิษณายะฟุ้งบอกว่า ท่านฟุ้งต้มอย่างนี้ หรือฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ
ใครๆ ฟุ้งต้มน้ำย้อมของสังฆวิหาริก ถ้าจีวรของสังฆวิหาริกจะต้องย้อม อภิษณายะฟุ้งบอกว่า
ท่านฟุ้งย้อมอย่างนี้ หรือฟุ้งทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟุ้งย้อมจีวรของ
สังฆวิหาริก เมื่อย้อมจีวร ฟุ้งย้อมพลิกกลับไปมาให้ดีๆ เมื่อหยาดน้ำย้อมยังไม่ขาดสาย ไม่ฟุ้ง
พลิกไปเสีย . ถ้าสังฆวิหาริกอาพาธ ฟุ้งพยาบาลจนตลอดชีวิต ฟุ้งรอนกว่าจะหาย .

สังฆวิหาริกวัตร จบ

การประณามและการให้ขมา

[๘๓] ก็โดยสมัยนั้นแล สังฆวิหาริกทั้งหลายไม่ประพฤติชอบในอธิษณายะทั้งหลาย .
บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . ต่างก็เฟงโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนสังฆวิหาริกทั้งหลาย
จึง ไม่ประพฤติชอบในอธิษณายะทั้งหลายแล้ว ได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่า สังฆวิหาริก
ทั้งหลาย ไม่ประพฤติชอบในอธิษณายะทั้งหลาย จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงตีเตียน

พระผู้มีพระภาคพทเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โฉนสังฆวิหาริกทั้งหลายจึง
ไม่ประพฤติชอบในอธิษณายะทั้งหลายแล้ว ครั้นแล้วทรงทำกรรมกถา รับสังกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหาริกจะไม่ประพฤติชอบในอธิษณายะไม่ได้ รูปใด ไม่ประพฤติชอบ
ต้องอาบัติทุกกฏ .

สังฆวิหาริกทั้งหลายยังไม่ประพฤติชอบอย่างเดิม . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ประณามสังฆวิหาริกผู้
ไม่ประพฤติชอบ

วิธีประณาม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล อุปัชฌายะพึงประณามสังฆวิหริกริกอย่างนี้ว่า จันประณามเธอ เธออย่าเข้ามา ณ ที่นี้ เธอจงขนบาตรจีวรของเธอออกไปเสีย, พึงประณามว่า เธอไม่ต้องอุปฐากฉัน ดังนี้ก็ได้

อุปัชฌายะย่อมยังสังฆวิหริกริกให้รู้ด้วยกายก็ได้ ให้รู้ด้วยวาจาก็ได้ ให้รู้ด้วยทั้งกายและวาจาก็ได้ เป็นอันประณามแล้ว ถ้ายังมีได้แสดงอาการกายให้รู้ ยังมีบอกให้รู้ด้วยวาจา ยังมิได้แสดงอาการกายและวาจาให้รู้ สังฆวิหริกริกไม่ชื่อว่าถูกประณาม .

สมัยต่อมา สังฆวิหริกริกทั้งหลายถูกประณามแล้ว ไม่ขอให้อุปัชฌายะอดโทษ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สังฆวิหริกริกขอให้อุปัชฌายะอดโทษ .

สังฆวิหริกริกทั้งหลาย ไม่ยอมขอให้อุปัชฌายะอดโทษอย่างเดิม . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหริกริกถูกประณามแล้ว จะไม่ให้อุปัชฌายะอดโทษ ไม่ได้ รูปใดไม่ให้อุปัชฌายะอดโทษ ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา อุปัชฌายะทั้งหลายอันพวกสังฆวิหริกริกขอให้อดโทษอยู่ ก็ไม่ยอมอดโทษ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อุปัชฌายะอดโทษ .

อุปัชฌายะทั้งหลายยังไม่ยอมอดโทษอย่างเดิม . พวกสังฆวิหริกริกหลีกไปเสียบ้าง ลี้กไปเสียบ้าง ไปเข้ารีตเดียรถียเสียบ้าง . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะอันพวกสังฆวิหริกริกขอให้อดโทษอยู่ จะไม่ยอมอดโทษ ไม่ได้ รูปใดไม่ยอมอดโทษ ต้องอาบัติทุกกฏ .

[๔๘] ก็โดยสมัยนั้นแล อุปัชฌายะประณามสังฆวิหริกริกผู้ประพฤติชอบ ไม่ประณามสังฆวิหริกริกผู้ประพฤติมิชอบ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหริกริกผู้ประพฤติชอบ อุปัชฌายะไม่พึงประณาม รูปใดประณามต้องอาบัติทุกกฏ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง สังฆวิหริกริกผู้ประพฤติมิชอบ อุปัชฌายะจะไม่ประณามไม่ได้ รูปใดไม่ประณามต้องอาบัติทุกกฏ .

องค์แห่งการประณาม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะพึงประณามสังฆวิหริกริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ :-

๑. หาคความรักใคร่อย่างยิงในอุปัชฌายะมิได้
๒. หาคความเลื่อมใสอย่างยิงมิได้
๓. หาคความละอายอย่างยิงมิได้
๔. หาคความเคารพอย่างยิงมิได้ และ
๕. หาคความหวังดีต่ออย่างยิงมิได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะพึงประณามสังฆวิหริกริก ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล .
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะไม่พึงประณามสังฆวิหริกริก ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. มีความรักใคร่อย่างยิงในอุปัชฌายะ
๒. มีความเลื่อมใสอย่างยิง
๓. มีความละอายอย่างยิง
๔. มีความเคารพอย่างยิง และ
๕. มีความหวังดีต่ออย่างยิง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุปัชฌายะไม่พึงประณามสังฆวิหริกริก ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหริกริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ควรประณาม คือ

๑. หาคความรักใคร่อย่างยิงในอุปัชฌายะมิได้
๒. หาคความเลื่อมใสอย่างยิงมิได้
๓. หาคความละอายอย่างยิงมิได้
๔. หาคความเคารพอย่างยิงมิได้ และ
๕. หาคความหวังดีต่ออย่างยิงมิได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหริกริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ควรประณาม .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหริกริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ควรประณาม คือ

๑. มีความรักใคร่อย่างยิงในอุปัชฌายะ
๒. มีความเลื่อมใสอย่างยิง
๓. มีความละอายอย่างยิง
๔. มีความเคารพอย่างยิง และ
๕. มีความหวังดีต่ออย่างยิง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหริกริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ควรประณาม .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังฆวิหริกริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อุปัชฌายะเมื่อไม่ประณาม มีโทษ เมื่อประณาม ไม่มีโทษ คือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

๑. หาคความรักใคร่อย่างยิงในอุปัชฌายะมิได้
๒. หาคความเลื่อมใสอย่างยิงมิได้
๓. หาคความละอายอย่างยิงมิได้
๔. หาคความเคารพอย่างยิงมิได้ และ
๕. หาคความหวังดีต่ออย่างยิงมิได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัทธีวิหาริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล อุปัชฌายะ เมื่อไม่ประณาม มีโทษ เมื่อประณาม ไม่มีโทษ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัทธีวิหาริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อุปัชฌายะ เมื่อประณาม มีโทษ เมื่อไม่ประณามไม่มีโทษ คือ

๑. มีความรักใคร่อย่างยิงในอุปัชฌายะ
๒. มีความเลื่อมใสอย่างยิง
๓. มีความละอายอย่างยิง
๔. มีความเคารพอย่างยิง และ
๕. มีความหวังดีต่ออย่างยิง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัทธีวิหาริกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล อุปัชฌายะ เมื่อประณาม มีโทษ เมื่อไม่ประณาม ไม่มีโทษ

มูลเหตุอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรม

เรื่องพราหมณ์คนหนึ่ง

[๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์คนหนึ่งเข้าไปหาภิกษุทั้งหลาย แล้วขอบรรพชา . ภิกษุทั้งหลายไม่ปรารถนาจะให้เธอบรรพชา . เมื่อเธอไม่ได้บรรพชาในสำนักภิกษุ จึงได้ชบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณคล้ำ มีผิวเหลืองๆ ขึ้น มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น . พระผู้มีพระภาคทอดพระเนตรเห็นพราหมณ์นั้นชบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณคล้ำ มีผิวเหลืองๆ ขึ้น มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น ครั้นแล้วรับสั่งถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุไฉนพราหมณ์นั้นจึงได้ชบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณคล้ำ มีผิวเหลืองๆ ขึ้น มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็นเล่า?

ภิกษุทั้งหลายทูลว่า เพราะพราหมณ์นั้นเข้าไปหาภิกษุทั้งหลาย แล้วขอบรรพชา ภิกษุทั้งหลายไม่ปรารถนาจะให้เธอบรรพชา เมื่อเธอไม่ได้บรรพชาในสำนักภิกษุ จึงได้ชบผอม เสร้าหมอง มีผิวพรรณคล้ำ มีผิวเหลืองๆ ขึ้น มีเนื้อตัวสะพรั่งด้วยเอ็น พระพุทธเจ้าข้า .

ที่นั่น พระผู้มีพระภาครับสั่งถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ใครระลึกถึงบุญคุณของพราหมณ์นั้นได้บ้าง? เมื่อตรัสถามอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้ทูลคำนี้ต่อพระผู้มีพระภาคว่า ข้าพระพุทธเจ้าระลึกถึงบุญคุณของพราหมณ์นั้นได้อยู่ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ดูกรสารีบุตร ก็เธอรุณถึงบุญคุณของพราหมณ์นั้นได้อย่างไรบ้าง?

สา. พระพุทธเจ้าข้า เมื่อข้าพระพุทธเจ้าเที่ยวบิณฑบาตอยู่ ณ พระนครราชคฤห์นี้ พราหมณ์ผู้นั้นได้สั่งให้ถวายภิกษา ๑ ทัพพี ข้าพระพุทธเจ้าระลึกถึงบุญคุณของพราหมณ์นั้นได้เท่านี้แล พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ดีละๆ สารีบุตร ความจริงสัตบุรุษทั้งหลาย เป็นผู้กตัญญูทเวที สารีบุตร ถ้าเช่นนั้น เธอจงให้พราหมณ์นั้นบรรพชาอุปสมบทเถิด .

สา. ข้าพระพุทธเจ้าจะให้พราหมณ์นั้นบรรพชาอุปสมบทอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า?

อุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นแควมลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เราห้ามการอุปสมบทด้วยไตรสรณคมน์ ซึ่งเราได้อนุญาตไว้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรม

วิธีให้อุปสมบท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พวกเธอพึงให้อุปสมบทอย่างนี้ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาให้อุปสมบท

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ สงฆ์อุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ การอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สอง ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ สงฆ์อุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
การอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้
หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สาม ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ ผู้นี้
เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ สงฆ์อุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ
การอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้
หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

ผู้มีชื่อนี้ สงฆ์อุปสมบทแล้ว มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้น
จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

ภิกษุประพุดตือนาจาร

[๘๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งพออุปสมบทแล้ว ได้ประพุดตือนาจาร . ภิกษุ
ทั้งหลายพากันกล่าวห้ามอย่างนี้ว่า อาวุโส คุณอย่าได้ทำอย่างนั้น เพราะนั้นไม่ควร . เธอกล่าว
อย่างนี้ว่า กระผมมิได้ขอร้องท่านทั้งหลายว่า ขอจงให้กระผมอุปสมบท ท่านทั้งหลายมิได้ถูก
ขอร้องแล้ว ให้กระผมอุปสมบทเพื่ออะไร . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีได้รับการขอร้อง ไม่พึงอุปสมบทให้ รูปใด
อุปสมบทให้ ต้องอาบัติทุกกฏ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้ถูกขอร้องอุปสมบทให้ .

วิธีขออุปสมบท

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อุปสัมปทาเปกขะพึงขออย่างนี้
อุปสัมปทาเปกขะนั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าเจริยงบา ไหว้ทำภิกษุทั้งหลาย นั่ง
กระหย่ง ประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำขออุปสมบทอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าขออุปสมบทต่อสงฆ์ เจ้าข้า ขอสงฆ์โปรดเอ็นดูยกข้าพเจ้าขึ้นเถิด เจ้าข้า . พึง
ขอแม่ครั้งที่สอง . . . พึงขอแม่ครั้งที่สาม . . .

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-
กรรมวาจาให้อุปสมบท

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มี
ชื่อนี้ . ผู้มีชื่อนี้ขออุปสมบทต่อสงฆ์ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . ถ้าความพร้อมพรั่งของ
สงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มี
ชื่อนี้ ผู้มีชื่อนี้ขออุปสมบทต่อสงฆ์ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ สงฆ์อุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มี
ท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . การอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ ชอบแก่
ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สอง . . .

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สาม . . .

ผู้มีชื่อนี้ สงฆ์อุปสมบทแล้ว มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้น
จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

พราหมณ์ขออุปสมบท

[๘๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ประชาชนทั้งหลายได้จัดตั้งลำดับภัตตาคารอันประณีตไว้ที่ใน
พระนครราชคฤห์ . ครั้งนั้น พราหมณ์คนหนึ่งได้มีความดำริว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
เหล่านี้ มีปกติเป็นสุข มีความประพุดติสบาย ฉันทโภชนะที่ดี นอนบนที่นอนที่เจียบสงัด
ถ้ากระไร เราพึงบวชในพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเถิด ดังนี้ แล้วได้เข้าไปหาภิกษุทั้งหลาย
แล้วขอบรรพชา . ภิกษุทั้งหลายให้เขาบรรพชาอุปสมบทแล้ว . ครั้นเขาบวชแล้ว ประชาชนให้
เล็กลำดับภัตตาคารเสีย . ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า คุณจงมาเถียวนี้ พวกเราจักไปบิณฑบาต .
เธอพูดอย่างนี้ว่า กระผมมิได้บวชเพราะเหตุนี้ว่า จักเที่ยวบิณฑบาต ถ้าท่านทั้งหลายให้กระผม
กระผมจักฉัน ถ้าไม่ให้กระผม กระผมจะสึก ขอรับ .

พวกภิกษุถามว่า อาวุโส ก็คุณบวชเพราะเหตุแห่งท้องหรือ?

เธอตอบว่า อย่างนั้นซี ขอรับ .

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โจนภิกษุจึงได้บวช
ในพระธรรมวินัย อันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้วอย่างนี้ เพราะเหตุแห่งท้องแล้ว แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุนั้นว่า จริงหรือ ภิกษุ ข้าว่า เธอบวชเพราะเหตุ
แห่งท้อง?

ภิกษุนั้นทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงตีเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ โจนเธอจึงได้บวชในธรรมวินัยที่
เรากล่าวดีแล้วอย่างนี้ เพราะเหตุแห่งท้องแล้ว ดูกรโมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไป
เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ครั้นแล้ว ทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้ให้
อุปสมบท บอกนิสสัย ๔ ว่าดังนี้ :-

นิสสัย ๔

๑. บรรพชาอาศัยโภชนะคือข้าวจ้าวอันหาได้ด้วยกำลังปลีแข้ง เธอพึงทำอุตสาหะในสิ่ง
นั้นตลอดชีวิต อติเรกลาก คือ กัดถวยสงฆ์ กัดเฉพาะสงฆ์ การนิมนต์ กัดถวยตามสลาก
กัดถวยในปึกษ์ กัดถวยในวันอุโบสถ กัดถวยในวันปาฏิบถ .

๒. บรรพชาอาศัยบังสกุลจีวร เธอพึงทำอุตสาหะในสิ่งนั้นตลอดชีวิต อติเรกลาก
คือ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ ผ้าปาน ผ้าเจ๊กัน . (เช่นผ้าด้ายเกมใหม่)

๓. บรรพชา อาศัยโคนไม้เป็นเสนาสนะ เธอพึงทำอุตสาหะในสิ่งนั้นตลอดชีวิต
อติเรกลาก คือ วิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือนโล้น ถ้ำ .

๔. บรรพชาอาศัยมูตรเน่าเป็นยา เธอพึงทำอุตสาหะในสิ่งนั้นตลอดชีวิต อติเรกลาก
คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย .

อุปัชฌาย์ไตรภวนวาร จบ

การบอกนิสสัย

[๘๘] ก็โดยสมัยนั้นแล มาณพคนหนึ่งเข้าไปหาภิกษุทั้งหลาย แล้วขอบรรพชา .
พวกภิกษุได้บอกนิสสัยแก่เธอก่อนบวช . เธอจึงพูดอย่างนี้ว่า ถ้าเมื่อกระผมบวชแล้ว พระคุณเจ้า
ทั้งหลายพึงบอกนิสสัยแก่กระผม กระผมก็จะยินดียิ่ง บัดนี้ กระผมจักไม่บวชละ เพราะนิสสัย
เป็นสิ่งที่น่าเกลียด เป็นปฏิกุลแก่กระผม . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงบอกนิสสัยก่อนบวช รูปใดบอก ต้องอาบัติ-
*ทุกกฎ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พออุปสมบทแล้ว เรานุญาตให้บอกนิสสัย .

อุปสมบทด้วยคณะ

[๘๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายให้อุปสมบทด้วยคณะมีพวกสองบ้าง มีพวกสาม
บ้าง มีพวกสี่บ้าง . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงให้อุปสมบทด้วยคณะ ซึ่งมีพวกหย่อน ๑๐ รูปใดให้อุปสมบท
ต้องอาบัติทุกกฎ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้อุปสมบทด้วยคณะมีพวก ๑๐ หรือมีพวก
เกิน ๑๐ .

พระอุปเสนวังคันทบตรอุปสมบทสัทธีริหาริก

[๙๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายมีพรราชาหนึ่งบ้าง มีพรราชาสองบ้าง อุปสมบท
สัทธีริหาริก . แม่ท่านพระอุปเสนวังคันทบตร มีพรราชาเดียว อุปสมบทสัทธีริหาริก . ท่านออก
พรราชาแล้ว มีพรราชาสอง ได้พาสัทธีริหาริกมีพรราชาหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้ว
ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

ก็การที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระอัครนาคะทั้งหลาย นั้นเป็น
พุทธประเพณี . ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระอุปเสนวังคันทบตรว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ร่างกายของพวกเธอยังพอทนได้ ยังพอให้เป็นไปได้หรือ พวกเธอเดินทางมามีความลำบาก
น้อยหรือ?

ท่านพระอุปเสนวังคันทบตรกราบทูลว่า ยังพอทนได้ พระพุทธเจ้าข้า ยังพอให้เป็นไปได้
พระพุทธเจ้าข้า และพวกข้าพระพุทธเจ้าเดินทางมาก็มีความลำบากน้อย พระพุทธเจ้าข้า .

พุทธประเพณี

พระตถาคตทั้งหลาย ทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่ ย่อมไม่ตรัสถามก็มี
ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้วไม่ตรัสถาม พระตถาคตทั้งหลายย่อมตรัสถามสิ่ง
ที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ในสิ่งที่ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ พระองค์ทรงกำจัดเสียด้วยข้อปฏิบัติ . พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลายย่อมทรงสอบถาม
ภิกษุทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือจักทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง จักทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
พระสาวกทั้งหลายอย่างหนึ่ง .

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระอุปเสนวังคันทบตรว่า เธอมีพรราชาได้เท่าไร
ภิกษุ?

อุป. ข้าพระพุทธเจ้ามีพรราชาได้สอง พระพุทธเจ้า .

ภ. ภิกษุรูปนี้เล่ามีพรราชาได้เท่าไร?

อุป. มีพรราชาเดียว พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. ภิกษุรูปนี้เป็นอะไรกับเธอ?

อุป. เป็นสัทธีริหาริกของข้าพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโฆมบุรุษ การกระทำของเธอนั้น ไม่เหมาะ
ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ดูกรโฆมบุรุษ เธอยังเป็นผู้อันผู้อื่น
พึงโอวาทอนุศาสน์อยู่ โจนจึงสำคัญตนเพื่อโอวาทอนุศาสน์ผู้อื่นแล้ว เธอเรียนมาเพื่อความเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ผู้มักมาก ซึ่งมีความพัวพันด้วยหมู่เรวเกินนัก การกระทำของเธอ นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใส
ของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . . ครั้นแล้วทรงทำ
ธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้มีพรรษาหย่อน ๑๐ ไม่พึงให้อุปสมบท
รูปใดให้อุปสมบท ต้องอาบัติทุกกฏ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้มีพรรษาได้ ๑๐
หรือมีพรรษาเกิน ๑๐ ให้อุปสมบท .

พระอุปัชฌายะมีการศึกษาน้อยกว่าสัทธีวิหาริก

[๙๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายคิดว่าเรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว เรามีพรรษาได้ ๑๐
แล้ว ดังนี้ แต่ยังเป็นผู้เขลา ไม่เฉียบแหลม ย่อมให้อุปสมบท . ปรากฏว่าพระอุปัชฌายะ
เป็นผู้เขลา สัทธีวิหาริกเป็นผู้ฉลาด ปรากฏว่าพระอุปัชฌายะเป็นผู้ไม่เฉียบแหลม สัทธีวิหาริก
เป็นผู้เฉียบแหลม ปรากฏว่าพระอุปัชฌายะเป็นผู้มีสติระน้อย สัทธีวิหาริกเป็นผู้มีสติระมาก
ปรากฏว่าพระอุปัชฌายะเป็นผู้มีปัญญาทราม สัทธีวิหาริกเป็นผู้มีปัญญา . แม้ภิกษุรูปหนึ่งเคยเป็น
อัญญุเตียรถีย์ เมื่อพระอุปัชฌายะว่ากล่าวอยู่โดยชอบธรรม ได้ยกาทะขึ้นโต้เถียงแก่พระ
อุปัชฌายะ แล้วหลีก ไปสู่ลัทธิเตียรถีย์นั้นตามเดิม .

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนภิกษุทั้งหลาย
จึงได้อ้างว่า เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว ดังนี้ แต่ยังเป็นผู้เขลา
ไม่เฉียบแหลม ให้อุปสมบท ปรากฏว่าพระอุปัชฌายะเป็นผู้เขลา สัทธีวิหาริกเป็นผู้ฉลาด
ปรากฏว่าพระอุปัชฌายะเป็นผู้ไม่เฉียบแหลม สัทธีวิหาริกเป็นผู้เฉียบแหลม ปรากฏว่าพระ
อุปัชฌายะเป็นผู้มีสติระน้อย สัทธีวิหาริกเป็นผู้มีสติระมาก ปรากฏว่าพระอุปัชฌายะเป็นผู้มี
ปัญญาทราม สัทธีวิหาริกเป็นผู้มีปัญญาแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่าภิกษุทั้งหลาย
อ้างว่า เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว ดังนี้ แต่ยังเป็นผู้เขลา ไม่เฉียบแหลม
ให้อุปสมบท ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้เขลา สัทธีวิหาริกเป็นผู้ฉลาด ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้
ไม่เฉียบแหลม สัทธีวิหาริกเป็นผู้เฉียบแหลม ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้มีสติระน้อย สัทธีวิหาริก
เป็นผู้มีสติระมาก ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้มีปัญญาทราม สัทธีวิหาริกเป็นผู้มีปัญญา จริงหรือ?
ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงตีเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โฉนโมฆบุรุษเหล่านั้นจึงได้
อ้างว่า เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว ดังนี้ แต่ยังเป็นผู้เขลา ไม่เฉียบแหลม
ให้อุปสมบท ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้เขลา สัทธีวิหาริกเป็นผู้ฉลาด ปรากฏว่าอุปัชฌายะ
เป็นผู้ไม่เฉียบแหลม สัทธีวิหาริกเป็นผู้เฉียบแหลม ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้มีสติระน้อย
สัทธีวิหาริกเป็นผู้มีสติระมาก ปรากฏว่าอุปัชฌายะเป็นผู้มีปัญญาทราม สัทธีวิหาริกเป็นผู้มีปัญญาแล้ว
ดูกรภิกษุทั้งหลาย การกระทำของพวกโมฆบุรุษนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยัง
ไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่ง
กะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เขลา ไม่เฉียบแหลม ไม่พึงให้อุปสมบท รูปใด
ให้อุปสมบท ต้องอาบัติทุกกฏ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุ ผู้ฉลาดผู้สามารถ มีพรรษา
ได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐ ให้อุปสมบท .

ทรงอนุญาตอาจารย์

[๙๒] ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อพระอุปัชฌายะทั้งหลายหลีก ไปเสียก็ดี สึกเสียก็ดี ถึง
มรณภาพก็ดี ไปเข้าริตเตียรถีย์เสียก็ดี ภิกษุทั้งหลายไม่มีอาจารย์ ไม่มีใครตักเตือน ไม่มีใคร
พร่ำสอน ย่อมมุ่งหม้ม ไม่เรียบร้อย มีมรรยาทไม่สมควร เทียวบิณฑบาต . เมื่อประชาชนกำลังบริโภค
ย่อมโน้มบาตรสำหรับเทียวบิณฑบาตเข้าไปข้างบนของควรรบริโภคบ้าง ข้างบนของควรรเคียวบ้าง
ข้างบนของควรรลุ่มบ้าง ข้างบนของควรรติมบ้าง ขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเองมาฉัน
แม้ในโรงอาหารก็เป็นผู้มีเสียงอื้ออึง มีเสียงดังอยู่ .

ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
จึงได้นุ่งหม้ม ไม่เรียบร้อย มีมรรยาทไม่สมควร เทียวบิณฑบาตแล้ว เมื่อประชาชนกำลังบริโภค
ได้น้อมบาตรสำหรับเทียวบิณฑบาตเข้าไป ข้างบนของควรรบริโภคบ้าง ข้างบนของควรรเคียวบ้าง
ข้างบนของควรรลุ่มบ้าง ข้างบนของควรรติมบ้าง ขอแกงบ้าง ข้าวสุกบ้าง ด้วยตนเองมาฉัน
แม้ในโรงอาหาร ก็เป็นผู้มีเสียงอื้ออึง มีเสียงดังอยู่ เหมือนพวกพราหมณ์ในสถานที่เลี้ยงพราหมณ์
ฉะนั้น .

ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวาอยู่ บรรดาที่เป็นผู้มักน้อย . . .
ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนภิกษุทั้งหลาย จึงได้นุ่งหม้ม ไม่เรียบร้อย มีมรรยาท
ไม่สมควร . . . แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ทรงสอบถาม

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาค . . . ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ขาวว่า
ภิกษุทั้งหลายมุ่งหม้ม ไม่เรียบร้อย มีมรรยาทไม่สมควร . . . จริงหรือ?

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียน . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตอาจารย์ . อาจารย์จักตั้งจิตสนิหสนมในอันเตवासิกฉินบุตร
อันเตवासิกจักตั้งจิตสนิหสนมในอาจารย์ฉินบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ อาจารย์และอันเตवासิกนั้น
ต่างจักมีความเคารพ ยำเกรง ประพฤติกลมเกลียวกันอยู่ จักถึงความเจริญงอกงาม ไพบูลย์ในธรรม
วินัยนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้อาศัยภิกษุมีพรรษา ๑๐ อยู่ อนุญาตให้ภิกษุมีพรรษาได้
๑๐ ให้นิสัย .

วิธีถือนิสัย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลอันเตवासิกพึงถืออาจารย์อย่างนี้
อันเตवासิกนั้นพึงห่มผ้าอุตราสงค์เจี๋ยงบา ไหว้เท้า นั่งกระหย่ง ประคองอัญชลี แล้ว
กล่าวอย่างนี้ ๓ หน

ท่านเจ้าข้า ขอท่านจงเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจักอาศัยท่านอยู่, ท่านเจ้าข้า
ขอท่านจงเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจักอาศัยท่านอยู่, ท่านเจ้าข้า ขอท่านจงเป็นอาจารย์ของ
ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจักอาศัยท่านอยู่

อาจารย์รับว่า ดีละ เมาใจละ ชอบเกอบายละ สมควรละ หรือรับว่าจงยังความปฏิบัติ
ให้ถึงพร้อมด้วยอาการอันน่าเลื่อมใสเถิด ดังนี้ก็ได้ รับด้วยกาย รับด้วยวาจา รับด้วยทั้งกาย
และวาจาก็ได้ เป็นอันว่าอันเตवासิกถืออาจารย์แล้ว, ไม่รับด้วยกาย ไม่รับด้วยวาจา ไม่รับด้วย
ทั้งกายและวาจา ไม่เป็นอันว่าอันเตवासิกถืออาจารย์แล้ว .

อาจริยวัตร

[๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันเตवासิกพึงประพฤติชอบในอาจารย์ .

วิธีประพฤติชอบในอาจารย์นั้น ดังต่อไปนี้

อันเตवासิกพึงลุกแต่เช้าตรู่ ถอดรองเท้า ห่มผ้าเจี๋ยงบา แล้วถวายไม้ชำระฟัน
ถายน้ำล้างหน้า ปูอาสนะไว้

ถ้าหากมี พิงล้างภาชนะแล้วน้อมมาคูดเข้าไปถวาย เมื่ออาจารย์ตีมาคูดแล้ว พิงถายน้ำ
รับภาชนะมา ถือต่างๆ อย่าให้กระทบกัน ล้างให้สะอาดแล้วเก็บไว้ เมื่ออาจารย์ลุกแล้ว พิงเก็บ
ผ้าอาสนะ

ถ้าที่นั้นรก พิงกวาดเสีย .

ถ้าอาจารย์ประสงค์จะเข้าบ้าน พิงถวายผ้าห่ม พิงรับผ้าห่มผลัดมา พิงถวายประคตเอา
พิงพับผ้าสังฆฎีให้เป็นชั้นถวาย พิงล้างบาตรแล้วถวายพร้อมทั้งน้ำด้วย

ถ้าอาจารย์ปรารถนาให้เป็นปัจฉิมขณะ พิงปกปิดมณฑลสาม นุ่งให้เป็นปริมณฑล
แล้วคาดประคตเอา ห่มสังฆาฎีทำเป็นชั้น ถัดคุดม ล้างบาตรแล้วถือไป เป็นปัจฉิมขณะของ
อาจารย์ ไม่พึงเดินให้ห่างนัก ไม่พึงเดินให้ชิดนัก พิงรับวัตรที่เนื่องในบาตร

เมื่ออาจารย์กำลังพูด ไม่พึงพูดสอดขึ้นในระหว่าง อาจารย์กล่าวถ้อยคำใกล้ต่ออบัติ
พิงห้ามเสีย

เมื่อกลับ พิงมาก่อนแล้วปูอาสนะที่นั่งฉินไว้ พิงเตรียมน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า
กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ พิงลุกขึ้นรับบาตรและจีวร พิงถวายผ้าห่มผลัด พิงรับผ้าห่มมา .

ถ้าจีวรชุ่มหรือ พิงผิงแดดไว้ครู่หนึ่ง แต่ไม่พิงผิงทิ้งไว้ที่แดด

พิงพับจีวร เมื่อพับจีวร พิงพับจีวรให้หล้อมมมกัน ๔ นิ้ว ด้วยตั้งใจมิให้รอยพับ
ตรงกลาง พิงทำประคตเอาไว้ในเขตนอนตราวาสก .

ถ้าบิณฑบาตมี และอาจารย์ประสงค์จะฉิน พิงถายน้ำแล้วน้อมบิณฑบาตเข้าไปถวาย
พิงถามอาจารย์ด้วยน้ำฉิน เมื่ออาจารย์ฉินแล้ว พิงถายน้ำ รับบาตรมา ถือต่างๆ อย่าให้กระทบ
ล้างให้สะอาด เช็ดให้แห้ง แล้วผิงไว้ที่แดดครู่หนึ่ง แต่ไม่พิงผิงทิ้งไว้ที่แดด

พิงเก็บบาตรจีวร เมื่อเก็บบาตร พิงเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำ
ใต้เตียงหรือใต้เตียง แล้วจึงเก็บบาตร แต่ไม่พิงเก็บบาตรไว้บนพื้นที่ไม่มียี่งใดรอง

เมื่อเก็บจีวร พิงเอามือข้างหนึ่งถือจีวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจีวร หรือสายระเดียง
แล้วทำชายไว้ข้างนอก ทำขนาดไว้ข้างใน แล้วจึงเก็บจีวร

เมื่ออาจารย์ลุกแล้ว พิงเก็บอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า
ถ้าที่นั้นรก พิงกวาดที่นั้นเสีย .

ถ้าอาจารย์ใครจะสร้งน้ำ พิงจัดน้ำสร้งถวาย ถ้าต้องการน้ำเย็น พิงจัดน้ำเย็นถวาย
ถ้าต้องการน้ำร้อน พิงจัดน้ำร้อนถวาย .

ถ้าอาจารย์ประสงค์จะเข้าเรือนไฟ พิงบดจณ แซดิน หรือถือตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้ว
เดินตามหลังอาจารย์ไป ถวายตั้งสำหรับเรือนไฟแล้ว รับจีวรมาวางไว้ ณ ที่ควรตั้งข้างหนึ่ง
พิงถวายจณ ถวายดิน

ถ้าอุตสาหะอยู่ พิงเข้าเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ พิงเอาดินทาหน้า ปิดทั้งข้างหน้า
ข้างหลัง แล้วเข้าเรือนไฟ ไม่พิงนั่งเบียดภิกษุผู้เถระ ไม่พิงห้ามกันอาสนะภิกษุใหม่ พิงทำ

บริการรถแก่อาจารย์ในเรือนไฟ

เมื่อออกจากเรือนไฟ ฟังถือตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลังออกจากเรือนไฟ

ฟังทำบริการรถแก่อาจารย์แม่น้ำน้ำ อาบเสร็จแล้ว ฟังขึ้นมาก่อน ทำตัวของตนให้แห้งน้ำนุ่งผ้าแล้ว ฟังเช็ดน้ำจากตัวของอาจารย์ ฟังถวายผ้านุ่ง ฟังถวายผ้าสังฆาฏิ ถือเอาตั้งสำหรับเรือนไฟมาก่อน แล้วปูอาสนะไว้ เตรียมน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ ฟังถามอาจารย์ด้วยน้ำฉัน .

ถ้าประสงค์จะเรียนบาลี ฟังขอให้อาจารย์แสดงบาลีขึ้น ถ้าประสงค์จะสอบถามอรรถกถา ฟังสอบถาม .

อาจารย์อยู่ในวิหารแห่งใด ถ้ำวิหารแห่งนั้นรก ถ้ำอุตสาหะอยู่ ฟังปิดกวาดเสีย เมื่อปิดกวาดวิหาร ฟังขนบาตรจิวรออกก่อนแล้ววางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฟังขนผ้าปูนั่งและผ้าปูนอน ฟูก หมอน ออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เตียงตั้ง อันเตवासักฟังยกต่ำๆ อย่าให้ครูดลี อย่าให้กระทบกระเทกบานและกรอบประตู ขนออกให้เรียบร้อย แล้วตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . เขียงรองเตียง กระโถน พนักอิง ฟังขนออกตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เครื่องปูพื้น ฟังล้างที่ปูไว้เดิม แล้วขนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

ถ้าในวิหารมีหยากเยื่อ ฟังกวาดแต่เพดานลงมาก่อน กรอบหน้าต่างและมมห้อง ฟังขีดเสีย ถ้าฝาเขาทำบริการด้วยน้ำมัน หรือพื้นเขาทาสีดำขึ้นรา ฟังเอาผ้าเช็ดน้ำบิดแล้วขีดเสีย ถ้าพื้นเขามาได้ทำ ฟังเอาน้ำประพรมแล้วขีดเสีย ระวังอย่าให้วิหารฟังด้วยธูลี ฟังกวาดหยากเยื่อทิ้งเสีย ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เครื่องลาดพื้น ฟังผึ่งแดด ชำระ เคาะ ปิด แล้วขนกลับไปไว้ตามเดิม เขียงรองเตียง ฟังผึ่งแดด ชัด เช็ด แล้วขนกลับตั้งไว้ที่เดิม เตียงตั้ง ฟังผึ่งแดดขีดลี เคาะเสีย ยกต่ำๆ อย่าให้ครูดลี กระทบกระเทกบานและกรอบประตู ขนกลับไปให้ดีๆ แล้วตั้งไว้ตามเดิม ฟูก หมอน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน ฟังผึ่งแดดทำให้สะอาด ตบเสีย แล้วนำกลับไปวางไว้ตามเดิม กระโถน พนักอิง ฟังผึ่งแดด เช็ด ถูเสีย แล้วขนกลับตั้งไว้ตามเดิม

ฟังเก็บบาตรจิวร เมื่อเก็บบาตร ฟังเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบลำไต้เตียงหรือไต้ตั้ง แล้วจึงเก็บบาตร แต่ไม่ฟังเก็บบาตร บนพื้นที่ไม่มีสิ่งใดรอง

เมื่อเก็บจิวร ฟังเอามือข้างหนึ่งถือจิวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจิวรหรือสายระเตียงแล้ว ทำชายไว้ข้างนอก ทำขนดไว้ข้างใน แล้วเก็บจิวร .

ถ้าลมเจือด้วยผงคลี พัดมาแต่ทิศตะวันออก ฟังปิดหน้าต่างด้านตะวันออก ถ้าพัดมาแต่ทิศตะวันตก ฟังปิดหน้าต่างด้านตะวันตก ถ้าพัดมาแต่ทิศเหนือ ฟังปิดหน้าต่างด้านเหนือ ถ้าพัดมาแต่ทิศใต้ ฟังปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดูหนาวฟังเปิดหน้าต่างกลางวัน ปิดกลางคืน ถ้าฤดูร้อน ฟังปิดหน้าต่างกลางวัน เปิดกลางคืน

ถ้าปริเวณ ชุมน้ำ โรงฉัน โรงไฟ วัจจกฏี รก ฟังปิดกวาดเสีย ถ้าน้ำฉัน น้ำใช้ไม่มี ฟังจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระไม่มี ฟังตักน้ำมาไว้ในหม้อชำระ

ถ้าความกระสันบังเกิดแก่อาจารย์ อันเตवासักฟังช่วยระงับ หรือฟังวานภิกษุอื่นให้ช่วยระงับ หรือฟังทำธรรมิกถาแก่อาจารย์นั้น ถ้าความรำคาญบังเกิดแก่อาจารย์ อันเตवासักฟังช่วยบรรเทา หรือฟังวานภิกษุอื่นให้ช่วยบรรเทา หรือฟังทำธรรมิกถาแก่อาจารย์นั้น ถ้าความเห็นผิดบังเกิดแก่อาจารย์ อันเตवासักฟังให้สละเสีย หรือฟังวานภิกษุอื่นให้ช่วย หรือฟังทำธรรมิกถาแก่อาจารย์นั้น . ถ้าอาจารย์ต้องอาบัติหนัก ควรปริวาส อันเตवासักฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังให้ปริวาสแก่อาจารย์ ถ้าอาจารย์ควรชกเข้าหาอาบัติเดิม อันเตवासักฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังชกอาจารย์เข้าหาอาบัติเดิม ถ้าอาจารย์ควรมานัต อันเตवासักฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังให้มานัตแก่อาจารย์ ถ้าอาจารย์ควรอัphan อันเตवासักฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังอัphanอาจารย์ .

ถ้าสงฆ์ปรารภจะทำกรรมแก่อาจารย์ คือ ตัซขณียกรรม นียสกรรม ปัพพาทนียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม อันเตवासักฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ไม่ฟังทำกรรมแก่อาจารย์ หรือสงฆ์ฟังนุ่มไปเพื่อกรรมสถานเบา หรืออาจารย์นั้นถูกสงฆ์ลงตัซขณียกรรม นียสกรรม ปัพพาทนียกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรมแล้ว อันเตवासักฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ อาจารย์ฟังประพฤตชอบ ฟังหายเยอหยิ่ง ฟังประพฤตแก้ตัว สงฆ์ฟังระงับกรรมนั้นเสีย .

ถ้าจิวรของอาจารย์จะต้องชก อันเตवासักฟังชก หรือฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟังชกจิวรของอาจารย์ ถ้าจิวรของอาจารย์จะต้องทำ อันเตवासักฟังทำ หรือฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟังทำจิวรของอาจารย์ ถ้าน้ำย้อมของอาจารย์จะต้องต้ม อันเตवासักฟังต้ม หรือฟังทำความชวนชวายเป็นด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟังต้มน้ำย้อมของอาจารย์ ถ้าจิวรของอาจารย์จะต้องย้อม อันเตवासักฟังย้อม หรือฟัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟังย่อมจิวรของอาจารย์ เมื่อย่อมจิวร
ฟังย่อมพลิกกลับไปกลับมาให้ดีๆ เมื่อหยาดน้ำย่อมยังหยดไม่ขาดสาย ไม่ฟังพลิกไปเสีย .
อันเตवासสิกไม่บอกอาจารย์ก่อน ไม่ฟังให้บาตรแก่ภิกษุบางรูป ไม่ฟังรับบาตรของภิกษุ
บางรูป ไม่ฟังให้จิวรแก่ภิกษุบางรูป ไม่ฟังรับจิวรของภิกษุบางรูป ไม่ฟังให้บริขารแก่ภิกษุบางรูป
ไม่ฟังรับบริขารของภิกษุบางรูป ไม่ฟังปลงผมให้ภิกษุบางรูป ไม่ฟังให้ภิกษุบางรูปปลงผมให้
ไม่ฟังทำปริกรรมแก่ภิกษุบางรูป ไม่ฟังให้ภิกษุบางรูปทำปริกรรมให้ ไม่ฟังทำความชวนชวาย
แก่ภิกษุบางรูป ไม่ฟังสิ่งให้ภิกษุบางรูปทำความชวนชวาย ไม่ฟังเป็นปัจฉาสมณะของภิกษุบางรูป
ไม่ฟังพาภิกษุบางรูปไปเป็นปัจฉาสมณะ ไม่ฟังนำบิณฑบาตไปให้ภิกษุบางรูป ไม่ฟังให้ภิกษุบางรูป
นำบิณฑบาตมาให้ ไม่บอกลาอาจารย์ก่อน ไม่ฟังเข้าบ้าน ไม่ฟังไปป่าช้า ไม่ฟังพลิกไปสูทิศ
ถ้าอาจารย์อาพาธ ฟังพยาบาล จนตลอดชีวิต ฟังรอนกวางจะหาย .

อาจารย์วัตร จบ

อันเตवासิกวัตร

[๙๔] ดุกรภิกษุทั้งหลาย อาจารย์ฟังประพฤติชอบในอันเตवासิก

วิธีประพฤติชอบในอันเตवासิกนั้น ดังต่อไปนี้ :-

ดุกรภิกษุทั้งหลาย อาจารย์ฟังสงเคราะห์ อนุเคราะห์อันเตवासิก ด้วยสอนบาลีและ
อรรถกถา ด้วยให้อาพาทและอนุศาสน์ .

ถ้าอาจารย์มีบาตร อันเตवासิก ไม่มีบาตร อาจารย์ฟังให้บาตรแก่อันเตवासิก หรือฟังทำ
ความชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ บาตรฟังบังเกิดแก่อันเตवासิก

ถ้าอาจารย์มีจิวร อันเตवासิก ไม่มีจิวร อาจารย์ฟังให้จิวรแก่อันเตवासิก หรือฟังทำความ
ชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ จิวรฟังบังเกิดแก่อันเตवासิก

ถ้าอาจารย์มีบริขาร อันเตवासิก ไม่มีบริขาร อาจารย์ฟังให้บริขารแก่อันเตवासิก หรือ
ฟังทำความชวนชวายว่า ด้วยอุบายอย่างไรหนอ บริขารฟังบังเกิดแก่อันเตवासิก .

ถ้าอันเตवासิกอาพาธ อาจารย์ยกแต่เข้าตรู แล้วฟังให้ไม่ชำระฟัน ให้นำล้างหน้า
ปุอาสนะไว้

ถ้ายากมี ฟังล้างภาชนะ แล้วนำยากเข้าไปให้ เมื่ออันเตवासิกดื่มยากแล้ว ฟังให้นำ
รับภาชนะมา ถูต้ำๆ อย่านำให้กระทบกัน ล้างให้สะอาดแล้วเก็บไว้ เมื่ออันเตवासิกลูกแล้ว
ฟังเก็บอาสนะ ถ้าที่นั้นรก ฟังกวาดที่นั้นเสีย .

ถ้าอันเตवासิกประสงค์จะเข้าบ้าน ฟังให้ผ้าถุง ฟังรับผ้าถุงผลัดมา ฟังให้ประคตเอา
ฟังพับผ้าสังฆาฏิเป็นชั้นให้ ฟังล้างบาตรแล้วให้พร้อมทั้งน้ำด้วย ฟังปูผ้าอาสนะที่นั้นจนไว้
ด้วยกำหนดใจในใจว่า เพียงเวลาเท่านี้ อันเตवासิกจักกลับมา น้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้อง
เช็ดเท้า ฟังเตรียมตั้งไว้ ฟังลุกขึ้นรับบาตรและจิวร ฟังให้ผ้าถุงผลัด ฟังรับผ้าถุงมา .

ถ้าจิวรชุ่มหรือ ฟังผึ่งแดดไว้ครู่หนึ่ง แต่ไม่ผึ่งผึ่งทิ้งไว้ที่แดด

ฟังพับจิวร เมื่อพับจิวร ฟังพับให้เหลื่อมมมกัน ๔ นิ้ว ด้วยตั้งใจให้มีรอยพับ
ตรงกลาง ฟังทำประคตเอาไว้ในชนดอันตรวาสก .

ถ้าบิณฑบาตมี และอันเตवासิกประสงค์จะฉัน ฟังให้นำแล้วนำบิณฑบาตเข้าไปให้
ฟังถามอันเตवासิกด้วยน้ำฉัน เมื่ออันเตवासิกฉันแล้ว ฟังให้นำ รับบาตรมา ถูต้ำๆ อย่านำให้
กระทบ ล้างให้สะอาด เช็ดให้แห้ง แล้วผึ่งไว้ที่แดดครู่หนึ่ง แต่ไม่ผึ่งผึ่งทิ้งไว้ที่แดด

ฟังเก็บบาตรจิวร เมื่อเก็บบาตร ฟังเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบคลำใต้เตียง
หรือใต้คู้ แล้วเก็บบาตร แต่ไม่ฟังเก็บบาตร ไว้บนพื้นที่ไม่ผึ่งสิ่งใดรอง

เมื่อเก็บจิวร เอามือข้างหนึ่งถือจิวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจิวรหรือสายระเดียง แล้ว
ทำชายไว้ข้างนอก ทำขนดไว้ข้างใน แล้วจึงเก็บจิวร

เมื่ออันเตवासิกลูกแล้ว ฟังเก็บอาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า
ถ้าที่นั้นรก ฟังกวาดที่นั้นเสีย .

ถ้าอันเตवासิกใครจะสร้งน้ำ ฟังจัดน้ำสร้งให้ ถ้าต้องการน้ำเย็น ฟังจัดน้ำเย็นให้
ถ้าต้องการน้ำร้อน ฟังจัดน้ำร้อนให้ .

ถ้าอันเตवासิกประสงค์จะเข้าเรือนไฟ ฟังบดจุน แขนดิน ถูต้ำสำหรับเรือนไฟไป
ให้ตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วรับจิวรมาวางไว้ ณ ที่ควารส่วนข้างหนึ่ง ฟังให้จุน ให้ดิน

ถ้าอุตสาหะอยู่ ฟังเข้าเรือนไฟ เมื่อเข้าเรือนไฟ ฟังเอาดินทาหน้า ปิดทั้งข้างหน้า
ทั้งข้างหลัง แล้วเข้าเรือนไฟ ไม่ฟังนั่งเบียดภิกษุผู้เถระ ไม่ฟังห้ามกันอาสนะภิกษุใหม่ ฟัง
ทำปริกรรมแก่อันเตवासิกในเรือนไฟ

เมื่อออกจากเรือนไฟ ฟังถือตั้งสำหรับเรือนไฟ แล้วปิดทั้งข้างหน้าทั้งข้างหลัง ออกจาก
เรือนไฟ

ฟังทำปริกรรมแก่อันเตवासิกแม้ในน้ำ อาบเสร็จแล้วฟังขึ้นมาก่อน ทำตัวของตนให้
แห้งน้ำ ぬ้ผ้าแล้วฟังเช็ดน้ำจากตัวของอันเตवासิก ฟังให้ผ้าถุง ฟังให้ผ้าสังฆาฏิ ฟังถือตั้ง
สำหรับเรือนไฟมาก่อน แล้วปุอาสนะไว้ เตรียมน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้

ฟังถามอันเตวาลิกด้วยน้ำฉัน .

อันเตวาลิกอยู่ในวิหารแห่งใด ถ้าวินัยแห่งนั้นรก ถ้าวุทธสาหะอยู่ ฟังปิดกวาดเสีย เมื่อปิดกวาดวิหาร ฟังชนบาตรจิรวรออกก่อน แล้ววางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ฟังชนผ้าปูนั่ง และผ้าปูนอน ฟูก หมอน ออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

เตียงตั้งอาจารย์ฟังยกต่ำๆ อย่าให้ครูดสี อย่าให้กระทบกระเทือกบานและกรอบประตู ขนออกให้เรียบร้อย แล้วตั้งไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เขียงรองเตียง กระโถน พนักอิง ฟังชนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เครื่องปูพื้นฟังสังเกตที่ปูไว้เดิม แล้วขนออกวางไว้ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .

ถ้าในวิหารมีหยากเยื่อ ฟังกวาดแต่เพดานลงมาก่อน กรอบหน้าต่างและมมห้อง ฟังเช็ดเสีย ถ้าฝ่าเขาทำบริกรรมด้วยน้ำมัน ฟันเขาทาสีดำขึ้นรา ฟังเอาผ้าชุบน้ำบิดแล้วเช็ดเสีย ถ้าพื้นเขามิได้ทำ ฟังเอาน้ำประพรมแล้วเช็ดเสีย ระวังอย่าให้วิหารฟังด้วยธูลี ฟังกวาดหยากเยื่อ ฟังเสีย ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เครื่องลาดพื้น ฟังฝั่งแดด ชำระ เคาะ ปิดเสีย ขนกลับปูไว้ตามเดิม เขียงรองเตียง ฟังฝั่งแดด ชัด เช็ด เสีย ขนกลับตั้ง ไว้ที่เดิม เตียงตั้งฟังฝั่งแดด ชัดสี เคาะเสีย ยกต่ำๆ อย่าให้ครูดสี อย่าให้กระทบกระเทือกบานและกรอบประตู ขนกลับไปให้ดีๆ แล้วตั้งไว้ตามเดิม ฟูก หมอน ผ้าปูนั่ง ผ้าปูนอน ฟังฝั่งแดด ทำให้สะอาด ตบเสีย แล้วนำกลับวางปูไว้ตามเดิม กระโถน พนักอิง ฟังฝั่งแดด เช็ด ฤเสีย แล้วขนกลับตั้งไว้ตามเดิม

ฟังเก็บบาตรจิรวร เมื่อเก็บบาตร ฟังเอามือข้างหนึ่งจับบาตร เอามือข้างหนึ่งลูบลำไต้เตียงหรือไต้ตั้ง แล้วจึงเก็บบาตร แต่ไม่ฟังวางบาตรบนพื้นที่ไม่ต้องมีเตียง

เมื่อเก็บจิรวร ฟังเอามือข้างหนึ่งถือจิรวร เอามือข้างหนึ่งลูบราวจิรวร หรือสายระเตียงแล้ว ทำชายไว้ข้างนอก ทำขนดไว้ข้างใน แล้วจึงเก็บจิรวร .

ถ้าลมเจือด้วยผงคลิพัฒมาแต่ทิศตะวันออก ฟังปิดหน้าต่างด้านตะวันออก ถ้าพัดมาแต่ทิศตะวันตก ฟังปิดหน้าต่างด้านตะวันตก ถ้าพัดมาแต่ทิศเหนือ ฟังปิดหน้าต่างด้านเหนือ ถ้าพัดมาแต่ทิศใต้ ฟังปิดหน้าต่างด้านใต้ ถ้าฤดูหนาวฟังเปิดหน้าต่างกลางวัน ปิดกลางคืน ถ้าฤดูร้อน ฟังปิดหน้าต่างกลางวัน เปิดกลางคืน .

ถ้าปริเวณ ชุ่มน้ำ โรงฉัน โรงไฟ วัจจกุฎี รก ฟังปิดกวาดเสีย ถ้าน้ำฉัน น้ำใช้ ไม่มี ฟังจัดตั้งไว้ ถ้าน้ำในหม้อชำระ ไม่มี ฟังตักน้ำไว้ในหม้อชำระ .

ถ้าความกระสันบังเกิดแก่อนเตวาลิก อาจารย์ฟังช่วยระจับ หรือฟังวานภิกษุอื่นให้ช่วยระจับ หรือฟังทำธรรมิกถาแก่อนเตวาลิกนั้น ถ้าความรำคาญบังเกิดแก่อนเตวาลิก อาจารย์ฟังบรรเทา หรือฟังวานภิกษุอื่นให้ช่วยบรรเทา หรือฟังทำธรรมิกถาแก่อนเตวาลิกนั้น ถ้าความเห็นผิดบังเกิดแก่อนเตวาลิก อาจารย์ฟังให้สละเสีย หรือฟังวานภิกษุอื่นให้ช่วย หรือฟังทำธรรมิกถาแก่อนเตวาลิกนั้น . ถ้าอันเตวาลิกต้องอาบัติหนัก ควรปริวาส อาจารย์ฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังให้ปริวาสแก่อนเตวาลิก ถ้าอันเตวาลิกควรชกเข้าหาอาบัติเดิม อาจารย์ฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังชกอันเตวาลิกเข้าหาอาบัติเดิม ถ้าอันเตวาลิกควรมานัต อาจารย์ฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังให้มานัตแก่อนเตวาลิก ถ้าอันเตวาลิกควรอัพภาน อาจารย์ฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ฟังอัพภานอันเตวาลิก .

ถ้าสงฆ์ปรารถนาจะทำกรรมแก่อนเตวาลิก คือ ตัชชเนยยกรรม นียสกรรม ปัพพชเนยยกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม อาจารย์ฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ สงฆ์ไม่ฟังทำกรรมแก่อนเตวาลิก หรือสงฆ์ฟังน้อม ไปเพื่อกรรมสถานเบา หรืออันเตวาลิกนั้น ถูกสงฆ์ลงตัชชเนยยกรรม นียสกรรม ปัพพชเนยยกรรม ปฏิสารณียกรรม หรืออุกเขปนียกรรม แล้ว อาจารย์ฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ อันเตวาลิกฟังประพฤติชอบ ฟังหายย่อหยิ่ง ฟังประพฤติแก้ตัว สงฆ์ฟังระงับกรรมนั้นเสีย .

ถ้าจิรวรของอันเตวาลิกจะต้องชก อาจารย์ฟังบอกว่า เธอฟังชกอย่างนี้ หรือฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟังชกจิรวรของอันเตวาลิก ถ้าจิรวรของอันเตวาลิก จะต้องทำ อาจารย์ฟังบอกว่า เธอฟังทำอย่างนี้ หรือฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟังทำจิรวรของอันเตวาลิก ถ้าน้ำย้อมของอันเตวาลิกจะต้องต้ม อาจารย์ฟังบอกว่า เธอฟังต้มอย่างนี้ หรือฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟังต้มน้ำย้อมของอันเตวาลิก ถ้าจิรวรของอันเตวาลิกจะต้องย้อม อาจารย์ฟังบอกว่า เธอฟังย้อมอย่างนี้ หรือฟังทำความชวนชวายเป็น ด้วยอุบายอย่างไรหนอ ใครๆ ฟังย้อมจิรวรของอันเตวาลิก เมื่อย้อมจิรวร ฟังย้อมพลิกกลับ ไปกลับมาให้ดีๆ เมื่อหยาดน้ำย้อมยังหยดไม่ขาดสาย ไม่ฟังหลีกไปเสีย . ถ้าอันเตวาลิกอาพาธ ฟังพยาบาลจนตลอดชีวิต ฟังรอนกว่าจะหาย .

อันเตวาลิกวัตร จบ

ว่าด้วยการประณาม

[๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล อันเตวาลิกทั้งหลายไม่ประพฤติชอบในอาจารย์ทั้งหลาย . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
อันเตวาลิกจะไม่ประพฤติชอบในอาจารย์ไม่ได้ รูปใดไม่ประพฤติชอบ ต้องอาบัติทุกกฏ .

พวกอันเตวาลิกยังไม่ประพฤติชอบตามเดิม . ภิษทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิษทั้งหลาย เรานุญาตให้ประณามอันเตวาลิกผู้ไม่ประพฤติชอบ .

วิธีประณาม

ดูกรภิษทั้งหลาย ก็อาจารย์พึงประณามอันเตวาลิกอย่างนี้ว่า จันประณามเธอ เธออย่างเข้ามา ณ ที่นี้ เธอจงขณบาตรจีวรของเธอออกไปเสีย หรือพึงประณามว่า เธอไม่ต้องอุปฐากฉัน ดังนี้ ก็ได้ อาจารย์ยอมยั้งอันเตวาลิกให้รู้ด้วยกายก็ได้ ให้รู้ด้วยวาจาก็ได้ ให้รู้ด้วยทั้งกายและวาจาก็ได้ อันเตวาลิกชื่อว่า เป็นอันถูกประณามแล้ว ถ้ามิให้รู้ด้วยกาย มิให้รู้ด้วยวาจา มิให้รู้ด้วยทั้งกายและวาจา อันเตวาลิกไม่ชื่อว่าถูกประณาม .

สมัยต่อมา พวกอันเตวาลิกถูกประณามแล้ว ไม่ขอให้อาจารย์อดโทษ . ภิษทั้งหลาย จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิษทั้งหลาย เรานุญาตให้อันเตวาลิกขอให้อาจารย์อดโทษ . พวกอันเตวาลิกไม่ยอมขอให้อาจารย์อดโทษอย่างเดิม . ภิษทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิษทั้งหลาย อันเตวาลิกถูกประณามแล้ว จะไม่ขอให้อาจารย์อดโทษไม่ได้ รูปใดไม่ขอให้อาจารย์อดโทษ ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา อาจารย์ทั้งหลายอันเหล่านันเตวาลิกขอให้อดโทษอยู่ ก็ไม่ยอมอดโทษ . ภิษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิษทั้งหลาย เรานุญาตให้อาจารย์อดโทษ .

อาจารย์ทั้งหลายยังไม่ยอมอดโทษอย่างเดิม . พวกอันเตวาลิกหลีกเลี่ยงบ้าง สึกเสียบ้าง ไปเข้ารีตเดียรัถยสืบบ้าง . ภิษทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิษทั้งหลาย อาจารย์อันพวกอันเตวาลิกขอให้อดโทษอยู่ จะไม่ยอมอดโทษไม่ได้ รูปใดไม่ยอมอดโทษ ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา อาจารย์ทั้งหลายประณามอันเตวาลิกผู้ประพฤติชอบ ไม่ประณามอันเตวาลิกผู้ประพฤติมิชอบ . ภิษทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิษทั้งหลาย อันเตวาลิกผู้ประพฤติชอบ อาจารย์ไม่พึงประณาม รูปใดประณาม ต้องอาบัติทุกกฏ . แต่อันเตวาลิกผู้ประพฤติมิชอบ อาจารย์จะไม่ประณามไม่ได้ รูปใดไม่ประณาม ต้องอาบัติทุกกฏ .

องค์แห่งการประณาม

ดูกรภิษทั้งหลาย อาจารย์พึงประณามอันเตวาลิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. หาคความรักใคร่อย่างยั้งในอาจารย์มิได้
๒. หาคความเลื่อมใสอย่างยั้งมิได้
๓. หาคความละอายอย่างยั้งมิได้
๔. หาคความเคารพอย่างยั้งมิได้ และ
๕. หาคความหวังดีต่ออย่างยั้งมิได้

ดูกรภิษทั้งหลาย อาจารย์พึงประณามอันเตวาลิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล .

ดูกรภิษทั้งหลาย อาจารย์ไม่พึงประณามอันเตวาลิก ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. มีความรักใคร่อย่างยั้งในอาจารย์
๒. มีความเลื่อมใสอย่างยั้ง
๓. มีความละอายอย่างยั้ง
๔. มีความเคารพอย่างยั้ง และ
๕. มีความหวังดีต่ออย่างยั้ง

ดูกรภิษทั้งหลาย อาจารย์ไม่พึงประณามอันเตวาลิก ผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล .

ดูกรภิษทั้งหลาย อันเตวาลิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ควรประณาม คือ

๑. หาคความรักใคร่อย่างยั้งในอาจารย์มิได้
๒. หาคความเลื่อมใสอย่างยั้งมิได้
๓. หาคความละอายอย่างยั้งมิได้
๔. หาคความเคารพอย่างยั้งมิได้ และ
๕. หาคความหวังดีต่ออย่างยั้งมิได้

ดูกรภิษทั้งหลาย อันเตวาลิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ควรประณาม .

ดูกรภิษทั้งหลาย อันเตวาลิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ควรประณาม คือ

๑. มีความรักใคร่อย่างยั้งในอาจารย์
๒. มีความเลื่อมใสอย่างยั้ง
๓. มีความละอายอย่างยั้ง
๔. มีความเคารพอย่างยั้ง และ
๕. มีความหวังดีต่ออย่างยั้ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันเตवासิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ควรประณาม .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันเตवासิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อาจารย์เมื่อไม่ประณาม มีโทษ เมื่อประณาม ไม่มีโทษ คือ

๑. หากความรักใคร่อย่างยิ่งในอาจารย์มิได้
๒. หากความเลื่อมใสอย่างยิ่งมิได้
๓. หากความละเอียดอย่างยิ่งมิได้
๔. หากความเคารพอย่างยิ่งมิได้ และ
๕. หากความหวังดีต่ออย่างยิ่งมิได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันเตवासิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล อาจารย์เมื่อไม่ประณาม มีโทษ เมื่อประณาม ไม่มีโทษ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันเตवासิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ อาจารย์เมื่อประณามมีโทษ เมื่อไม่ประณาม ไม่มีโทษ คือ

๑. มีความรักใคร่อย่างยิ่งในอาจารย์
๒. มีความเลื่อมใสอย่างยิ่ง
๓. มีความละเอียดอย่างยิ่ง
๔. มีความเคารพอย่างยิ่ง และ
๕. มีความหวังดีต่ออย่างยิ่ง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันเตवासิกผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล อาจารย์เมื่อประณาม มีโทษ เมื่อไม่ประณาม ไม่มีโทษ .

การให้นิสสัย

[๙๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายคิดว่า เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว ดังนี้ แต่ยังเป็นผู้เขลา ไม่เจียบแหลม ย่อมให้นิสสัย ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้เขลา พวกอันเตवासิกเป็นผู้ฉลาด ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้ไม่เจียบแหลม พวกอันเตवासิกเป็นผู้เจียบแหลม ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้ได้ยิน ได้ฟังน้อย พวกอันเตवासิกเป็นผู้ได้ยิน ได้ฟังมาก ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้มีปัญญาทรม พวกอันเตवासิกเป็นผู้มีปัญญา .

บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย . . . ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โจนภิกษุทั้งหลาย จึงได้อ่าง่า เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว ดังนี้ แต่ยังเป็นผู้เขลา ไม่เจียบแหลม ให้นิสสัย ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้เขลา พวกอันเตवासิกเป็นผู้ฉลาด ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้ไม่เจียบแหลม พวกอันเตवासิกเป็นผู้เจียบแหลม ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้ได้ยิน ได้ฟังน้อย พวกอันเตवासิกเป็นผู้ได้ยิน ได้ฟังมาก ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้มีปัญญาทรม พวกอันเตवासิกเป็นผู้มีปัญญา แล้วกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาค .

ทรงสอบถาม

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าภิกษุทั้งหลายอ้างว่า เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว เรามีพรรษาได้ ๑๐ แล้ว ดังนี้ แต่ยังเป็นผู้เขลา ไม่เจียบแหลม ให้นิสสัย ปรากฏว่าพวกอาจารย์เป็นผู้เขลา . . . พวกอันเตवासิก เป็นผู้มีปัญญา จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงตีเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงตีเตียน . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสังกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เขลา ไม่เจียบแหลม ไม่ฟังให้นิสสัย รูปใดให้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐ ให้นิสสัย .

นิสสัยระงับจากอุปัชฌาย์และอาจารย์

[๙๗] ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่ออาจารย์และอุปัชฌาย์หลีกเลี่ยงไปเสียก็ดี สึกเสียก็ดี ถึงมรณภาพก็ดี ไปเข้าริตเตียรถียก็ดี ภิกษุทั้งหลายไม่รู้ว่านิสสัยระงับ . พวกเธอจึงกราบทูลเรื่องนั้น แต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิสสัยระงับจากอุปัชฌายะ ๕ อย่าง ดังนี้ คือ

๑. อุปัชฌายะหลีกเลี่ยงไป
๒. สึกเสีย
๓. ถึงมรณภาพ
๔. ไปเข้าริตเตียรถีย และ
๕. สัมผัส

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิสสัยระงับจากอุปัชฌายะ ๕ อย่างนี้แล .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิสสัยระงับจากอาจารย์ ๖ อย่าง ดังนี้ คือ

๑. อาจารย์หลีกเลี่ยงไป
๒. สึกเสีย
๓. ถึงมรณภาพ

๔. ไปชำระคดีเรียบร้อยแล้ว
 ๕. สิ่งบังคับ และ
 ๖. ไปร่วมเข้ากับอุปัชฌายะ
- ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิสสัยระงับจากอาจารย์ ๖ อย่างนี้แล .
การให้นิสสัย จบ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ให้อุปสมบท ๑๖ หมวด
กัณห์ปิฎก ๑

[๙๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย
ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ไม่ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสขะ
๒. ไม่ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ
๓. ไม่ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ
๔. ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ และ
๕. ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย
ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศกฺกปิฎก ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้
สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสขะ
๒. ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ
๓. ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ
๔. ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ และ
๕. ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย
พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิฎก ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้
นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ตนเอง ไม่ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสขะ และไม่ชักชวนผู้อื่น
ในกองศีล อันเป็นของพระอเสขะ
๒. ตนเอง ไม่ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ และไม่ชักชวนผู้อื่น
ในกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ
๓. ตนเอง ไม่ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ และไม่ชักชวนผู้อื่น
ในกองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ
๔. ตนเอง ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ และไม่ชักชวนผู้อื่น
ในกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ และ
๕. ตนเอง ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ และ
ไม่ชักชวนผู้อื่นในกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย
ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศกฺกปิฎก ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้
สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ตนเองประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นในกองศีล
อันเป็นของพระอเสขะ
๒. ตนเองประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นใน
กองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ
๓. ตนเองประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นใน
กองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ
๔. ตนเองประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นในกอง
วิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ และ
๕. ตนเองประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวน
ผู้อื่นในกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย

ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิกษ์ ๓

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก ไม่ฟังให้อุปสมบท ไม่ฟังให้นิสสัย ไม่ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
๒. เป็นผู้ไม่มีหิริ
๓. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ
๔. เป็นผู้เกียจคร้าน และ
๕. เป็นผู้มึสตีพันเพื่อน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ฟังให้อุปสมบท ไม่ฟังให้นิสสัย ไม่ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศุกลปิกษ์ ๓

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ฟังให้อุปสมบท ฟังให้นิสสัย ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. เป็นผู้มีศรัทธา
๒. เป็นผู้มีหิริ
๓. เป็นผู้มีโอตตปปะ
๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร และ
๕. เป็นผู้มึสตีตั้งมั่น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ฟังให้อุปสมบท ฟังให้นิสสัย ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิกษ์ ๔

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก ไม่ฟังให้อุปสมบท ไม่ฟังให้นิสสัย ไม่ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. เป็นผู้วิบัติด้วยศีล ในอธิศีล
๒. เป็นผู้วิบัติด้วยอาจารย์ ในอธฺยาจาร
๓. เป็นผู้วิบัติด้วยทักขิ ในทักขิยั้ง
๔. เป็นผู้ไต่ยินได้ฟังน้อย และ
๕. เป็นผู้มึปัญญาทราวม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ฟังให้อุปสมบท ไม่ฟังให้นิสสัย ไม่ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศุกลปิกษ์ ๔

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ฟังให้อุปสมบท ฟังให้นิสสัย ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. เป็นผู้ไม่วิบัติด้วยศีล ในอธิศีล
๒. เป็นผู้ไม่วิบัติด้วยอาจารย์ ในอธฺยาจาร
๓. เป็นผู้ไม่วิบัติด้วยทักขิ ในทักขิยั้ง
๔. เป็นผู้ไต่ยินได้ฟังมาก และ
๕. เป็นผู้มึปัญญา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ฟังให้อุปสมบท ฟังให้นิสสัย ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิกษ์ ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก ไม่ฟังให้อุปสมบท ไม่ฟังให้นิสสัย ไม่ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ไม่สามารถจะพยายาลเอง หรือให้ผู้อื่นพยายาลอันเตวาลิก หรือสัทธิวิหาริก ผู้อาพาธ
๒. ไม่สามารถจะระงับเอง หรือหาผู้อื่นให้ช่วยระงับความกระสัน
๓. ไม่สามารถจะบรรเทาเอง หรือหาผู้อื่นให้ช่วยบรรเทาความเบือหน่ายอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม
๔. ไม่รู้จักอาบัติ และ
๕. ไม่รู้จักวิธีออกจากอาบัติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ฟังให้อุปสมบท ไม่ฟังให้นิสสัย ไม่ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศุกลปิกษ์ ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ฟังให้อุปสมบท ฟังให้นิสสัย ฟังให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

๑. อาจจะทำพยานเอง หรือให้ผู้อื่นพยานอันเตวาลิก หรือสัททริวิหริกผู้อาพาธ
๒. อาจจะทำรับเอง หรือหาผู้อื่นให้ช่วยรับความกระสัน
๓. อาจจะทำบรรเทาเอง หรือหาผู้อื่นให้ช่วยบรรเทาความเบื้อหน่าย อันเกิดขึ้นแล้ว

โดยธรรม

๔. รู้จักอาบัติ และ
๕. รู้จักวิธีออกจากอาบัติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก .

กัณห์ปิกษ์ ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. ไม่อาจจะฝึกปรืออันเตวาลิกหรือสัททริวิหริก ในสิกขาอันเป็นอภิสมจาร
๒. ไม่อาจจะแนะนำในสิกขา อันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์
๓. ไม่อาจจะแนะนำในธรรมอันยิ่งขึ้นไป
๔. ไม่อาจจะแนะนำในวินัยอันยิ่งขึ้นไป และ
๕. ไม่อาจจะเปลื้องความเห็นผิดอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก .

ศุกลปิกษ์ ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. อาจจะทำฝึกปรืออันเตวาลิกหรือสัททริวิหริก ในสิกขาอันเป็นอภิสมจาร
๒. อาจจะทำแนะนำในสิกขา อันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์
๓. อาจจะทำแนะนำในธรรมอันยิ่งขึ้นไป
๔. อาจจะทำแนะนำในวินัยอันยิ่งขึ้นไป และ
๕. อาจจะทำเปลื้องความเห็นผิดอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก .

กัณห์ปิกษ์ ๗

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. ไม่รู้จักอาบัติ
๒. ไม่รู้จักอนาบัติ
๓. ไม่รู้จักอาบัติเบา
๔. ไม่รู้จักอาบัติหนัก และ
๕. เธอจำปาติโมกข์ทั้งสอง ไม่ได้ดีโดยพิสดาร จำแนกไม่ได้ด้วยดี ไม่คล่องแคล่วดี วินิจฉัยไม่เรียบร้อย โดยสุตตะ โดยอนุพยัญชนะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก .

ศุกลปิกษ์ ๗

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. รู้จักอาบัติ
๒. รู้จักอนาบัติ
๓. รู้จักอาบัติเบา
๔. รู้จักอาบัติหนัก และ
๕. เธอจำปาติโมกข์ทั้งสอง ได้ดีโดยพิสดาร จำแนกดี คล่องแคล่วดี วินิจฉัยเรียบร้อย

โดยสุตตะ โดยอนุพยัญชนะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก .

กัณห์ปิกษ์ ๘

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. ไม่รู้จักอาบัติ
๒. ไม่รู้จักอนาบัติ
๓. ไม่รู้จักอาบัติเบา

๔. ไม่รู้จักอาบัติหนัก และ

๕. มีพรรษาหย่อน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก .

ศกฺกปิฎก ๘

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. รู้จักอาบัติ

๒. รู้จักอนาบัติ

๓. รู้จักอาบัติเบา

๔. รู้จักอาบัติหนัก และ

๕. มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ให้อุปสมบท ๑๖ หมวด จบ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ให้อุปสมบท ๑๖ หมวด

กัณ्हปิฎก ๑

[๙๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. ไม่ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสชชะ

๒. ไม่ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสชชะ

๓. ไม่ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสชชะ

๔. ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสชชะ

๕. ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสชชะ และ

๖. มีพรรษาหย่อน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก .

ศกฺกปิฎก ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสชชะ

๒. ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสชชะ

๓. ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสชชะ

๔. ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสชชะ

๕. ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสชชะ และ

๖. มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปฐาก .

กัณ्हปิฎก ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อื่นอีก ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก คือ

๑. ตนเองไม่ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสชชะ และไม่ชักชวนผู้อื่นในกองศีล อันเป็นของพระอเสชชะ

๒. ตนเองไม่ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสชชะ และไม่ชักชวนผู้อื่นในกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสชชะ

๓. ตนเองไม่ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสชชะ และไม่ชักชวนผู้อื่นในกองปัญญา อันเป็นของพระอเสชชะ

๔. ตนเองไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสชชะ และไม่ชักชวนผู้อื่นในกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสชชะ

๕. ตนเองไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสชชะ และไม่ชักชวนผู้อื่นในกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสชชะ และ

๖. มีพรรษาหย่อน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก .

ศกฺกปิฎก ๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ตนเองประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นในกองศีล อันเป็นของพระอเสขะ

๒. ตนเองประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นในกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ

๓. ตนเองประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นในกองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ

๔. ตนเองประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นในกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ

๕. ตนเองประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ และชักชวนผู้อื่นในกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ และ

๖. มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิกษ์ ๓

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อันอื่น ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา

๒. เป็นผู้ไม่มีหิริ

๓. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ

๔. เป็นผู้เกียจคร้าน

๕. เป็นผู้สติดังเพื่อน และ

๖. เป็นผู้มีพรรษาหย่อน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศุกลปิกษ์ ๓

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. เป็นผู้มิศรัทธา

๒. เป็นผู้มิหิริ

๓. เป็นผู้มิโอตตปปะ

๔. เป็นผู้ปรารภความเพียร

๕. เป็นผู้สติดังมัน และ

๖. เป็นผู้มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิกษ์ ๔

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อันอื่น ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. เป็นผู้วิบัติด้วยศีล ในอธิศีล

๒. เป็นผู้วิบัติด้วยอาจารย์ ในอรัญญิก

๓. เป็นผู้วิบัติด้วยทฤษฎี ในทฤษฎี

๔. เป็นผู้ไต่ยินได้ฟังน้อย

๕. เป็นผู้มิปัญญาทรม และ

๖. เป็นผู้มีพรรษาหย่อน ๑๐

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศุกลปิกษ์ ๔

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีวิบัติด้วยศีล ในอธิศีล

๒. เป็นผู้ไม่มีวิบัติด้วยอาจารย์ ในอรัญญิก

๓. เป็นผู้ไม่มีวิบัติด้วยทฤษฎี ในทฤษฎี

๔. เป็นผู้ไต่ยินได้ฟังมาก

๕. เป็นผู้มิปัญญา และ

๖. เป็นผู้มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิณฑ ๕

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อื่นอีก ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ไม่สามารถจะพยาบาลเอง หรือให้ผู้อื่นพยาบาลอันเตวาลิก หรือสัททริวิหาริก ผู้อาพาธ
๒. ไม่สามารถจะระงับเอง หรือหาผู้อื่นให้ช่วยระงับความกระสัน
๓. ไม่สามารถจะบรรเทาเอง หรือหาผู้อื่นให้ช่วยบรรเทาความเบียดเบียนอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม
๔. ไม่รู้จักอาบัติ
๕. ไม่รู้จักวิธีออกจากอาบัติ และ
๖. มีพรรษาหย่อน ๑๐

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วย องค์ ๖ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศุกกปิณฑ ๕

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. อาจพยาบาลเอง หรือให้ผู้อื่นพยาบาล อันเตวาลิกหรือสัททริวิหาริก ผู้อาพาธ
๒. อาจระงับเอง หรือหาผู้อื่นให้ช่วยระงับความกระสัน
๓. อาจบรรเทาเอง หรือหาผู้อื่นให้ช่วยบรรเทาความเบียดเบียนอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม
๔. รู้จักอาบัติ
๕. รู้จักวิธีออกจากอาบัติ และ
๖. มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิณฑ ๖

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อื่นอีก ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ไม่อาจฝึกปรืออันเตวาลิกหรือสัททริวิหาริก ในสิกขาอันเป็นอภิสมจากร
๒. ไม่อาจแนะนำในสิกขา อันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์
๓. ไม่อาจแนะนำในธรรมอันยิ่งขึ้นไป
๔. ไม่อาจแนะนำในวินัยอันยิ่งขึ้นไป
๕. ไม่อาจเปลื้องความเห็นผิดอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม และ
๖. มีพรรษาหย่อน ๑๐

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

ศุกกปิณฑ ๖

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. อาจฝึกปรืออันเตวาลิกหรือสัททริวิหาริก ในสิกขาอันเป็นอภิสมจากร
๒. อาจแนะนำในสิกขา อันเป็นส่วนเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์
๓. อาจแนะนำในธรรมอันยิ่งขึ้นไป
๔. อาจแนะนำในวินัยอันยิ่งขึ้นไป
๕. อาจเปลื้องความเห็นผิดอันเกิดขึ้นแล้วโดยธรรม และ
๖. มีพรรษาได้ ๑๐ หรือมีพรรษาเกิน ๑๐

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก .

กัณห์ปิณฑ ๗

คุณวิเศษทั้งหลาย ภิษณผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อื่นอีก ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย ไม่พึงให้สามเณรอุปัฏฐาก คือ

๑. ไม่รู้จักอาบัติ
๒. ไม่รู้จักอนาบัติ
๓. ไม่รู้จักอาบัติเบา
๔. ไม่รู้จักอาบัติหนัก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

๕. เธอจำปาติโมกข์ทั้งสองไม่ได้ดีโดยพิสดาร จำแนกไม่ได้ด้วยดี ไม่คล่องแคล่วดี
วินิจฉัยไม่เรียบร้อย โดยสุตตะ โดยอนุพยัญชนะ และ

๖. มีพรรษาหย่อน ๑๐

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่พึงให้อุปสมบท ไม่พึงให้นิสสัย
ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก .

ศกฉบับที่ ๗

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึงให้
สามเณรอุปฐาก คือ

๑. รู้จักอาบัติ

๒. รู้จักอนาบัติ

๓. รู้จักอาบัติเบา

๔. รู้จักอาบัติหนัก

๕. เธอจำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดี โดยพิสดาร จำแนกได้ดี คล่องแคล่วดี วินิจฉัย
เรียบร้อย โดยสุตตะ โดยอนุพยัญชนะ และ

๖. มีพรรษาได้ ๑๐ หรือพรรษาเกิน ๑๐

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล พึงให้อุปสมบท พึงให้นิสสัย พึง
ให้สามเณรอุปฐาก .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ให้อุปสมบท ๑๖ หมวด ๑- จบ

๑๑ ตามบาลีนับได้ ๑๔ หมวด

ติดถียปริวาส

[๑๐๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ อันพระอุปัชฌายะวาทกล่าวอยู่
โดยชอบธรรม ได้ยกวาทะของอุปัชฌายะเสีย แล้วเข้าไปสู่ลัทธิเดียรถีย์นั้นดังเดิม . เธอกลับมา
ขออุปสมบทต่อภิกษุทั้งหลายอีก . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้
มีพระภาคตรัสว่า

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ อันพระอุปัชฌายะวาทกล่าวอยู่โดย
ชอบธรรม ได้ยกวาทะของอุปัชฌายะเสีย แล้วเข้าไปสู่ลัทธิเดียรถีย์นั้นดังเดิม มาแล้ว ไม่พึง
อุปสมบทให้ แม่ผู้คนที่เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ หวังบรรพชาอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้ พึงให้
ปริวาส ๔ เดือนแก่เธอ .

คุณภิกษุทั้งหลาย ก็แลสงฆ์พึงให้ติดถียปริวาสอย่างนี้ :-

วิธีให้ติดถียปริวาส

ขั้นต้นพึงให้กัลมตรที่เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ปลงผมและหนวด ให้ครองผ้ากาสายะ
ให้ห่มผ้าเจริยงบา ให้กราบทำภิกษุทั้งหลาย แล้วนั่งกระหย่ง ให้ประคองอัญชลีสัจจะ จงว่า
อย่างนี้ แล้วให้วาสรณคมนัน ดังนี้ :-

ไตรสรณคมนัน

พุทธ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง

ธมฺมํ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระธรรม เป็นที่พึ่ง

สงฺฆํ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง

ทตฺติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง แม่ครั้งที่สอง

ทตฺติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระธรรม เป็นที่พึ่ง แม่ครั้งที่สอง

ทตฺติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง แม่ครั้งที่สอง

ทตฺติยมฺปิ พุทฺธํ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง แม่ครั้งที่สาม

ทตฺติยมฺปิ ธมฺมํ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระธรรม เป็นที่พึ่ง แม่ครั้งที่สาม

ทตฺติยมฺปิ สงฺฆํ สรณํ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง แม่ครั้งที่สาม

คุณภิกษุทั้งหลาย กัลมตรที่เคยเป็นอัญญเดียรถีย์นั้น พึงเข้าไปหาสงฆ์ ห่มผ้าเจริยงบา
กราบทำภิกษุทั้งหลาย นั่งกระหย่ง ประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำขอติดถียปริวาสอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

คำขอติดถียปริวาส

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าผู้มีชื่อนี้ เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ หวังอุปสมบทในพระธรรมวินัยนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้านั้น ขอปริวาส ๔ เดือนต่อสงฆ์ .

ฟังขอแม่ครั้งที่สอง ฟังขอแม่ครั้งที่สาม .

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหตุยกรรมมาจา ว่าดังนี้ : -
กรรมมาจาให้ตติยปริวาส

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ผู้นี้ เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ หวังอุปสมบท
ในพระธรรมวินัยนี้ เธอขอปริวาส ๔ เดือนต่อสงฆ์ . ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว
สงฆ์พึงให้ปริวาส ๔ เดือน แก่ผู้มีชื่อนี้ ผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ . นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ หวังอุปสมบท
ในพระธรรมวินัยนี้ เธอขอปริวาส ๔ เดือนต่อสงฆ์ . สงฆ์ให้ปริวาส ๔ เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้
ผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ . การให้ปริวาส ๔ เดือนแก่ผู้มีชื่อนี้ ผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ ชอบ
แก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด

ปริวาส ๔ เดือน สงฆ์ให้แล้ว แก่ผู้มีชื่อนี้ ผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ ชอบแก่สงฆ์
เหตุหนึ่งจึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ ไว้ด้วยอย่างนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ เป็นผู้ปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี อย่างนี้ และ
เป็นผู้ปฏิบัติมิให้สงฆ์ยินดีอย่างนี้ .

ข้อปฏิบัติที่มิให้สงฆ์ยินดี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติมิให้
สงฆ์ยินดี?

๑ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ในพระธรรมวินัยนี้ เข้าบ้านเข้า
เกิน ไป กลับสายเกิน ไป แม้เช่นนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติมิให้สงฆ์ยินดี .

๒ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ เป็นผู้มิหญิง
แพศยาเป็นโจร มีหญิงหม้ายเป็นโจร มีสาวเทีอเป็นโจร มีบ้นปะทะกเป็นโจร หรือมี
ภิกษุณีเป็นโจร แม้เช่นนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติมิให้สงฆ์ยินดี .

๓ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ เป็นผู้ไม่ขยัน
เกียจคร้านในการงานใหญ่่น้อยของเพื่อนสหพหมาจารีทั้งหลาย ไม่ประกอบด้วยปัญญาพิจารณา
สอดส่อง ในการนั้น ไม่อาจทำ ไม่อาจจัดการ แม้เช่นนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติมิให้สงฆ์ยินดี

๔ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ เป็นผู้ไม่สนใจ
ในการเรียนบาลี ในการเรียนอรรถกถา ในอริศัล อริจิต อธิปัญญา แม้เช่นนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้
ปฏิบัติมิให้สงฆ์ยินดี .

๕ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ ตนหลีกมาจาก
สำนักเดียรถีย์แห่งครุคนใด เมื่อมีผู้กล่าวติครุคนนั้น ตีความเห็น ความชอบใจ ความพอใจ
และความยึดถือ ของครุคนนั้น ยังโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ เมื่อมีผู้กล่าวติพระพุทเจ้า
พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับพอใจ ไร่เรง ชอบใจ ก็หรือตนหลีกมาจากสำนักเดียรถีย์
แห่งครุคนใด เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญครุคนนั้น สรรเสริญความเห็น ความชอบใจ ความพอใจ
และความยึดถือ ของครุคนนั้น ย่อมพอใจ ไร่เรง ชอบใจ เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญพระพุทเจ้า
พระธรรม หรือพระสงฆ์ กลับโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นเครื่องสอบสวนในข้อปฏิบัติที่ไม่ชวนให้สงฆ์ยินดีแห่ง
กุลบุตรผู้เคยเป็นเดียรถีย์ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติมิให้
สงฆ์ยินดี . กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ ปฏิบัติมิให้สงฆ์ยินดีเช่นนี้แล มาแล้ว ไม่พึง
อุปสมบทให้ .

ข้อปฏิบัติที่ให้สงฆ์ยินดี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างไรเล่า กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ เป็นผู้ปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี?

๑ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ในพระธรรมวินัยนี้ เข้าบ้าน
ไม่เข้าเกิน ไป กลับไม่สายเกิน ไป แม้เช่นนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี .

๒ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ ไม่เป็นผู้มี
หญิงแพศยาเป็นโจร ไม่มีหญิงหม้ายเป็นโจร ไม่มีสาวเทีอเป็นโจร ไม่มีบ้นปะทะกเป็นโจร
ไม่มีภิกษุณีเป็นโจร แม้เช่นนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี .

๓ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ เป็นผู้ขยัน
ไม่เกียจคร้านในการงานใหญ่่น้อยของเพื่อนสหพหมาจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาพิจารณา
สอดส่องในการนั้น อาจทำได้ อาจจัดการได้ แม้เช่นนี้ ก็ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี

๔ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ เป็นผู้สนใจ
ในการเรียนบาลี ในการเรียนอรรถกถา ในอริศัล อริจิต อธิปัญญา แม้เช่นนี้ ก็ชื่อ
ว่าเป็นผู้ปฏิบัติให้สงฆ์ยินดี .

๕ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง กุลบุตรผู้เคยเป็นอัญญเดียรถีย์ ตนหลีกมาจาก
สำนักเดียรถีย์แห่งครุคนใด เมื่อมีผู้กล่าวติครุคนนั้น ตีความเห็น ความชอบใจ ความพอใจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
และความยึดถือ ของครุคนั้น ย่อมพอใจ ร่าเริง ชอบใจ เมื่อเขากล่าวดีพระพุทเจ้า พระธรรม
หรือพระสงฆ์ กลับโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ ก็หรือตนหนักมาจากสำนักเดียรฉัตรแห่งครุคนใด
เมื่อมีผู้กล่าวสรรเสริญครุคนั้น สรรเสริญความเห็น ความชอบใจ ความพอใจ และความยึดถือ
ของครุคนั้น ย่อมโกรธ ไม่พอใจ ไม่ชอบใจ เมื่อเขากล่าวสรรเสริญพระพุทเจ้า พระธรรม
หรือพระสงฆ์ กลับพอใจ ร่าเริง ชอบใจ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้เป็นเครื่องสอบสวนในข้อปฏิบัติที่ชวนให้สงฆ์ยินดี แห่ง
กัลบุตรผู้เคยเป็นอัญญาเดียรฉัตร .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล กัลบุตรผู้เคยเป็นอัญญาเดียรฉัตร ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติให้สงฆ์
ยินดี . กัลบุตรผู้เคยเป็นอัญญาเดียรฉัตรปฏิบัติให้สงฆ์ยินดีเช่นนี้แล มาแล้ว ฟังอุปสมบทให้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้ากัลบุตรผู้เคยเป็นอัญญาเดียรฉัตร เปลือยกายมา ต้องแสวงหาจิ๋ว
ซึ่งมีอุปชฌายะเป็นเจ้าของ ถ้ายังมีได้ปลงผมมา สงฆ์ฟังอุปโลกน์ เพื่อปลงผม .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชฎิลผู้บูชาไฟเหล่านั้นมาแล้ว ฟังอุปสมบทให้ ไม่ต้องให้ปริวาส
แก่พวกเธอ . ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร? ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะชฎิลเหล่านั้น เป็นกรรมวาที
กิริยวาที .

ถ้าศากยะโดยกำเนิดเคยเป็นอัญญาเดียรฉัตรมา เธอมาแล้วฟังอุปสมบทให้ ไม่ต้องให้
ปริวาสแก่เธอ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราให้บริหารข้อนี้เป็นสวนพิเศษเฉพาะหมู่ญาติ .

อัญญาตถิยปัพพกา จบ
ภณวารที่ ๗ จบ

อันตรายิกกรรม
โรค ๕ ชนิด

[๑๐๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ในนครชนบทเกิดโรคระบาดขึ้น ๕ ชนิด คือ โรคเรื้อน ๑
โรคฝี ๑ โรคกลาก ๑ โรคมองคร้อ ๑ โรคลมบ้าหมู ๑ ประชาชนอันโรค ๕ ชนิดกระทบเข้าแล้ว
ได้เข้าไปหาหมอชิวโกมารักจัจ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ขอโอกาส ท่านอาจารย์ ขอท่านกรุณา
ช่วยรักษาพวกข้าพเจ้าด้วย .

ซี . เจ้าทั้งหลาย ฉันทะ มึกิจมาก มึงานที่ต้องทำมาก ฉันทองถวายอภิบาลพระเจ้า
พิมพิสารจอมเสนามาคธราช ทั้งพวกฝ่ายใน และพระสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ฉันท
สามารถจะช่วยรักษาได้ .

ป . ท่านอาจารย์ ทรัพย์สมบัติทั้งหมดยกให้ท่าน และพวกข้าพเจ้ายอมเป็นทาสของท่าน
ขอโอกาส ท่านอาจารย์ ขอท่านกรุณาช่วยรักษาพวกข้าพเจ้าด้วย .

ซี . เจ้าทั้งหลาย ฉันทะ มึกิจมาก มึงานที่ต้องทำมาก ฉันทองถวายอภิบาลพระเจ้า
พิมพิสารจอมเสนามาคธราช ทั้งพวกฝ่ายใน และพระสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ฉันท
สามารถจะช่วยรักษาได้ .

จึงประชาชนพวกนั้น ได้คิดว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านั้นแล มีปกติเป็นสุข
มีความประพฤติสบาย ฉันทอาหารที่ดี นอนในห้องนอนอันมิดชิด ถ้ากระไร พวกเราฟังบวช
ในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ในที่นั้น ภิกษุทั้งหลายจักพยาบาล และหมอชิวโก
โกมารักจัจจักรักษา . ต่อมา พวกเขาพากันเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายแล้วขอบรรพชา . ภิกษุทั้งหลาย
ให้พวกเขาบรรพชาอุปสมบท แล้วต้องพยาบาล และหมอชิวโกมารักจัจต้องรักษาพวกเขา .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายพยาบาลภิกษุอาพาธมากรูป ย่อมเป็นผู้มากด้วยการขอร้อง
มากด้วยการขอยู่ว่า ของงให้อาหารสำหรับภิกษุอาพาธ ของงให้อาหารสำหรับภิกษุผู้พยาบาล
ภิกษุอาพาธ ของงให้เภสัชสำหรับภิกษุผู้อาพาธ . แม้หมอชิวโกมารักจัจมีรักษาภิกษุอาพาธ
มากรูป ได้ปฏิบัติราชการบางอย่างบกพร่อง . บุรุษแม่คนหนึ่ง ถูกโรค ๕ ชนิดกระทบเข้าแล้ว
ก็เข้าไปหาหมอชิวโกมารักจัจ แล้วกราบเรียนว่า ขอโอกาส ท่านอาจารย์ ขอท่านกรุณา
ช่วยรักษากระผมด้วย .

ซี . เจ้า ข้าณะ มึกิจมาก มึงานที่ต้องทำมาก ต้องถวายอภิบาลพระเจ้าพิมพิสาร
จอมเสนามาคธราช ทั้งพวกฝ่ายใน และพระสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ข้า ไม่สามารถจะช่วย
รักษาได้ .

บุรุษ . ท่านอาจารย์ ทรัพย์สมบัติทั้งหมดยกให้ท่าน และกระผมยอมเป็นทาสของท่าน
ขอโอกาส ท่านอาจารย์ ขอท่านกรุณาช่วยรักษากระผมด้วย .

ซี . เจ้า ข้าณะ มึกิจมาก มึงานที่ต้องทำมาก ต้องถวายอภิบาลพระเจ้าพิมพิสาร
จอมเสนามาคธราช ทั้งพวกฝ่ายใน และพระสงฆ์มีพระพุทเจ้าเป็นประมุข ข้า ไม่สามารถ
จะช่วยรักษาได้ .

จึงบุรุษนั้น ได้คิดว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านั้นแล มีปกติเป็นสุข มีความ
ประพฤติสบาย ฉันทอาหารที่ดี นอนในห้องนอนอันมิดชิด ถ้ากระไร เราฟังบวชในสำนัก
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ในที่นั้น ภิกษุทั้งหลายจักพยาบาล และหมอชิวโกมารักจัจ
จักรักษา เราหายโรคแล้วจักสึก จึงบุรุษนั้นเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายแล้วขอบรรพชา . ภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ให้บรุษนั้นบรรพชาอุปสมบทแล้วต้องพยายาล และหมอลูกโกมารภักจต้องรักษาภิกษุนั้น . ภิกษุ
นั้นหายโรคแล้วสิ .

หมอลูกโกมารภักจได้เห็นบรุษนั้นสึกแล้ว จึงได้ไต่ถามบรุษนั้นว่า เจ้าบวชในสำนัก
ภิกษุมีไซหรือ?

บรุษ . ไซแล้วขอรับ ท่านอาจารย์ .

ซี . เจ้าได้ทำพฤติกรรมเช่นนั้น เพื่อประสงค์อะไร?

จึงบรุษนั้น ได้เรียนเรื่องนั้นให้หมอลูกโกมารภักจทราบ .

หมอลูกโกมารภักจ จึงพึงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระคุณเจ้าทั้งหลายจึงได้
ให้กุลบุตรผู้ถูโรค ๕ ชนิดกระทบเข้าแล้วบวชเล่า . ครั้นแล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลขอประทานพรต่อพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าพระพุทธเจ้า ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายไม่พึงยังกุลบุตรผู้ถูโรค ๕ ชนิด
กระทบเข้าแล้ว ให้บวช .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้หมอลูกโกมารภักจ เห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ
ร่าเริง ด้วยธรรมิกถา . ครั้นหมอลูกโกมารภักจอันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้
สมทาน ให้อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้วลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
ทำประทักษิณแล้วกลับไป .

ทรงห้ามบวชคนเป็นโรคติดต่อ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคัมภีร์นั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรผู้ถูโรค ๕ ชนิด กระทบ
เข้าแล้ว ภิกษุไม่พึงให้บวช รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

เรื่องราชกัญญา

[๑๐๒] ก็โดยสมัยนั้นแล เมืองปลายเขตแดนของพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช
เกิดจลาจล . ครั้นนั้น ท้าวเธอจึงมีพระบรมราชโองการสั่งพวกราชอำมาตย์ผู้เป็นแม่ทัพนายกองว่า
ดูกรพนาย ท่านทั้งหลายจงไปปรับปรุงเมืองปลายเขตแดนให้เรียบร้อย . พวกราชอำมาตย์ผู้เป็น
แม่ทัพนายกองกราบทูลรับสนองพระบรมราชโองการพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราชว่า ขอ
เดชะ พระพุทธเจ้าข้า . ครั้นนั้น เหล่าทหารบรรดาที่มีชื่อเสียง ได้มีความปรวิติกว่า พวกเรา
พอใจในการรบ พวกกันไปทำบาปกรรม และประสพกรรมมีโทษมาก ด้วยวิธีอย่างไรหนอ
พวกเราพึงงดเว้นจากบาปกรรม แลทำแต่ความดี ดังนี้ และได้มีความปรวิติต่อไปว่า พระสมณะ
เชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้แล เป็นผู้ประพฤดิธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์
กล่าวแต่คำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม ถ้าแลพวกเราจะพึงบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสาย
พระศากยบุตร ด้วยวิธีอย่างนี้ พวกเราจะพึงงดเว้นจากบาปกรรม และทำแต่ความดี ดังนี้
จึงพากันเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายแล้วขอบรรพชา . ภิกษุทั้งหลายให้พวกเขาบรรพชาอุปสมบทแล้ว .

พวกราชอำมาตย์ผู้เป็นแม่ทัพนายกองถามพวกราชกัญญาว่า แน่ะพนาย ทหารผู้มีชื่อนี้
และมีชื่อนี้ หายไปไหน?

พวกราชกัญญาเรียนว่า นาย ทหารผู้มีชื่อนี้และมีชื่อนี้ บวชในสำนักภิกษุแล้ว ขอรับนาย .

พวกราชอำมาตย์ผู้เป็นแม่ทัพนายกอง จึงพึงโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนเหล่า-

* พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรจึงได้ให้ราชกัญญาแล้ว กราบบังคมทูลความเรื่องนั้น
แต่พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาครราช .

จึงท้าวเธอได้ตรัสถามพวกราชกัญญาว่า ดูกรพนาย ภิกษุรูปใดให้ราชกัญญา
ภิกษุรูปนั้นจะต้องโทษสถานไร?

คณะมหาอำมาตย์ผู้พิพากษากราบทูลว่า ขอเดชะ พระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม
พระอภัยนายจะต้องถูกตัดศีรษะ พระอนสวานจารย์ต้องถูกตั้งลิ้นออกมา พระคณะปุระจะต้องถูก
หักซี่โครงแถบหนึ่ง พระพุทธเจ้าข้า

จึงท้าวเธอเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้วจึงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วประทับ
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วได้กราบทูลขอประทานพรต่อพระผู้มีพระภาคว่า มีอยู่ พระพุทธเจ้า
ข้า พระเจ้าแผ่นดินทั้งหลาย ที่ไม่มีศรัทธา ไม่ทรงเลื่อมใสจะพึงเบียดเบียนภิกษุทั้งหลาย แม้
ด้วยกรณีเพียงเล็กน้อย หม่อมฉันขอประทานพระวโรกาส พระพุทธเจ้าข้า ขอพระผู้เป็นเจ้า
ทั้งหลายไม่พึงให้ราชกัญญา . ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนา-

* มาครราชทรงเห็นแจ้ง ทรงสมทาน ทรงอาจหาญ ทรงร่าเริงด้วยธรรมิกถา . ครั้นท้าวเธออัน
พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจง ให้ทรงเห็นแจ้ง ทรงสมทาน ทรงอาจหาญ ทรงร่าเริงด้วยธรรมิกถา
แล้ว เสด็จลุกจากพระที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับ .

ทรงห้ามบวชราชกัญญา

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคัมภีร์นั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ราชกัญญา ภิกษุไม่พึงให้บวช รูปใด
ให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

ห้ามบวชโจรที่ขึ้นชื่อโด่งดัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

[๑๐๓] ก็โดยสมัยนั้นแล โจรงคิลิมาลบวชในสำนักภิกษุ . ชาวบ้านเห็นแล้วพากันหวาดเสียวบ้าง ตกใจบ้าง หนีไปบ้าง ไปโดยทางอื่นบ้าง เมินหน้าไปทางอื่นบ้าง ปิดประตูเสียวบ้าง . ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงให้โจรที่ขึ้นชื่อโด่งดังบวชเล่า . ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกนั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โจรที่ขึ้นชื่อโด่งดัง ภิกษุไม่พึงให้บวช รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

อภยวราถนวาร

ห้ามบวชโจรหนีเรือนจำ

[๑๐๔] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ได้ทรงมีพระบรมราชา-

* อนุญาตไว้ว่า กุลบุตรเหล่าใดบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร กุลบุตรเหล่านั้นใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ เพราะธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว จึงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเกิด .

สมัยต่อมา บุรุษคนหนึ่งทำโจรกรรมแล้ว ถูกเจ้าหน้าที่จองจำไว้ในเรือนจำ . เขาหนีเรือนจำหลบไปบวชในสำนักภิกษุ . คนทั้งหลายเห็นแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปนี้คือโจรหนีเรือนจำคนนั้น ถ้ากระไร พวกเราจงจับมัน .

คนบางคนพูดตัดทานอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้พูดเช่นนั้น เพราะพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ได้มีพระบรมราชานุญาตไว้ว่า กุลบุตรเหล่าใดบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร กุลบุตรเหล่านั้น ใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ เพราะธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว จึงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเกิด .

ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ มีไซ้ผู้หลบหลีกภัย ใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ แต่โจนจึงให้โจรผู้หนีเรือนจำบวชเล่า . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โจรผู้หนีเรือนจำ ภิกษุไม่พึงให้บวช รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

ห้ามบวชโจรผู้ถูกออกหมายสั่งจับ

[๑๐๕] ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งทำโจรกรรม แล้วหนีไปบวชในสำนักภิกษุ และบุรุษนั้นถูกเจ้าหน้าที่ออกหมายประกาศไว้ทั่วราชอาณาจักรว่า พบในที่ใด พึงฆ่าเสียในที่นั้น . คนทั้งหลายเห็นแล้ว กล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปนี้ คือโจรผู้ถูกออกหมายจับคนนั้น ถ้ากระไร พวกเราจงฆ่ามันเสีย .

คนบางพวกพูดตัดทานอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้พูดเช่นนั้น เพราะพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชได้มีพระบรมราชานุญาตไว้ว่า กุลบุตรเหล่าใดบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร กุลบุตรเหล่านั้น ใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ เพราะธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว จึงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเกิด .

ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ มีไซ้ผู้หลบหลีกภัย ใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ แต่โจนจึงให้โจรผู้ถูกออกหมายสั่งจับบวชเล่า . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โจรผู้ถูกออกหมายสั่งจับ ภิกษุไม่พึงให้บวช รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

ห้ามบวชบุรุษผู้ถูกเขียนด้วยหยา

[๑๐๖] ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งถูกลงอาญาเขียนด้วยหยา บวชในสำนักภิกษุ-

* ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงให้บุรุษผู้ถูกลงอาญาเขียนด้วยหยาบวชเล่า . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษผู้ถูกลงอาญาเขียนด้วยหยา ภิกษุไม่พึงให้บวช รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

ห้ามบวชบุรุษผู้ถูกสักหมายโทษ

[๑๐๗] ก็โดยสมัยนั้นแล บุรุษคนหนึ่งถูกลงอาญาสักหมายโทษ บวชในสำนักภิกษุ

ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา โฉนสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงให้บุรุษผู้ถูกลงอาญาสักหมายโทษบวชเล่า . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษผู้ถูกลงอาญาสักหมายโทษ ภิกษุไม่พึงให้บวช รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

ห้ามบวชคนมีหนี้

[๑๐๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ลูกหนี้คนหนึ่งหนีบวชในสำนักภิกษุ . พวกเจ้าทรัพย์พบแล้ว

กล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปนี้คือลูกหนี้ของพวกเราคนนั้น ถ้ากระไร พวกเราจงจับมัน .

เจ้าทรัพย์บางพวกพูดตัดทานอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้พูดเช่นนั้น เพราะพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช ได้มีพระบรมราชานุญาตไว้ว่า กุลบุตรเหล่าใดบวชในสำนักพระ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
สมณะเชื้อสายพระศากยบุตร กุลบุตรเหล่านั้น ใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ เพราะธรรมอันพระผู้มี
พระภาคตรัสไว้ดีแล้ว จึงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเกิด .

ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้
มิใช่ผู้หลบลภัยใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ แต่ใจนจึงให้คนมีหนี้บวชเล่า . ภิษุทั้งหลาย
กราบทูลความ เรื่อนั้นแต่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย คนมีหนี้ ภิษุไม่พึงให้บวช
รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

ห้ามบวชทาส

[๑๐๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ทาสคนหนึ่งหนีไปบวชในสำนักภิษุ . พวกเจ้านายพบเข้า
จึงกล่าวอย่างนี้ว่า ภิษุรูปนี้คือทาสของพวกเราคนนั้น ถ้ากระไร พวกเราจงจับมัน .

เจ้านายบางพวกพูดทาดานอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายอย่าได้พูดเช่นนี้ เพราะพระเจ้า
พิมพิสารจอมเสนามครราช ได้ทรงมีพระบรมราชานุญาตไว้ว่า กุลบุตรเหล่าใดบวชในสำนัก
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร กุลบุตรเหล่านั้น ใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ เพราะธรรมอัน
พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดีแล้ว จึงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเกิด .

ประชาชนจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้
มิใช่ผู้หลบลภัยใครๆ จะทำอะไร ไม่ได้ แต่ใจนจึงให้ทาสบวชเล่า . ภิษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่อนั้นแต่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย คนเป็นทาส ภิษุไม่พึงบวช
รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

ทรงอนุญาตการปลงผม

[๑๑๐] ก็โดยสมัยนั้นแล บุตรช่างทองศิระะไล่นคนหนึ่ง ทะเลาะกับมารดาบิดา แล้ว
ไปอารามบวชในสำนักภิษุ . ครั้นนั้น มารดาบิดาของเขาสืบหาเขาอยู่ ได้ไปอารามถามภิษุทั้งหลาย
ว่า ท่านเจ้าข้า ท่านทั้งหลายเห็นเด็กชายมีรูปร่างเช่นนี้บ้างไหม .

บรรดาภิษุพวกที่ไม่รู้เลยตอบว่า พวกอาตมาไม่รู้ พวกที่ไม่เห็นเลยตอบว่า พวก
อาตมาไม่เห็น

ครั้นมารดาบิดาของเขาสืบหาอยู่ ได้เห็นเขาบวชแล้วในสำนักภิษุ จึงเพ่งโทษ ตีเตียน
โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ ช่างไม่ละอาย เป็นคนทุศีล พูดเท็จ
รู้อยู่แท้ๆ บอกว่าไม่รู้ เห็นน้อยซัดๆ บอกว่าไม่เห็น เด็กคนนี้บวชแล้วในสำนักภิษุ . ภิษุ
ทั้งหลายได้ยินมารดาบิดาของบุตรช่างทองศิระะไล่นนั้น เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึง
กราบทูลเรื่อนั้นแต่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อปโลกนต่อ
สงฆ์ เมื่อการปลงผม

พวกเด็กชายสัตตรสวัคคีย์บวช

[๑๑๑] ก็สมัยนั้นแล ในพระนครราชคฤห์มีเด็กชายพวกหนึ่ง ๑๗ คน เป็นเพื่อนกัน
เด็กชายอุบาลีเป็นหัวหน้าของเด็กพวกนั้น . ครั้นนั้น มารดาบิดาของเด็กชายอุบาลีได้หารือกันว่า
ด้วยวิธีอะไรหนอ เมื่อเราทั้งสองล่วงลับไปแล้ว เจ้าอุบาลีจะอยู่เป็นสุข และจะไม่ต้องลำบาก .
ครั้นแล้วหารือกันต่อไปว่า ถ้าเจ้าอุบาลีจะพึงเรียนหนังสือ ด้วยวิธีอย่างนี้แหละ เมื่อเราทั้งสอง
ล่วงลับไปแล้ว เจ้าอุบาลี จะพึงอยู่เป็นสุข และจะไม่ต้องลำบาก แล้วหารือกันต่อไปอีกว่า
ถ้าเจ้าอุบาลีจักเรียนหนังสือ นิ้วมือก็จักระบม ถ้าเจ้าอุบาลีเรียนวิชาคำนวณ ด้วยอุบายอย่างนี้แหละ
เมื่อเราทั้งสองล่วงลับไปแล้ว เจ้าอุบาลีจะพึงอยู่เป็นสุข และไม่ต้องลำบาก . ครั้นต่อมาจึงหารือ
กันอีกว่า ถ้าเจ้าอุบาลีจักเรียนวิชาคำนวณเขาจักหนักอก ถ้าจะพึงเรียนวิชาดูรูปภาพ ด้วยอุบาย
อย่างนี้แหละ เมื่อเราทั้งสองล่วงลับไปแล้ว เจ้าอุบาลีก็จะพึงอยู่เป็นสุข และไม่ต้องลำบาก
ครั้นต่อมา จึงหารือกันอีกว่า ถ้าเจ้าอุบาลีจักเรียนวิชาดูรูปภาพ นัยนตาทั้งสองของเขาจักชอกช้ำ
พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้แล มีปกติเป็นสุข มีความประพฤติเรียบร้อย ฉันทอาหาร
ที่ดี นอนในห้องนอนอันมิดชิด ถ้าเจ้าอุบาลีจะพึงบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
ด้วยวิธีนี้แหละ เมื่อเราทั้งสองล่วงลับไปแล้ว เจ้าอุบาลีก็จะอยู่เป็นสุข และจะไม่ต้องลำบาก .

เด็กชายอุบาลีได้ยินถ้อยคำที่มารดาบิดาสันทนาหารือกัน ดังนี้ จึงเข้าไปหาเพื่อนเด็ก
เหล่านั้น ครั้นแล้วได้พูดชวนว่า มาเถิดพวกเจ้า พวกเราจักพากันไปบวชในสำนักพระสมณะ
เชื้อสายพระศากยบุตร .

เด็กชายเหล่านั้นพูดว่า ถ้าเจ้าบวช แม่พวกเราก็จักบวชเหมือนกัน .

เด็กชายเหล่านั้น ไม่รอช้า ต่างคนต่างก็เข้าไปหามารดาบิดาของตนๆ แล้วขออนุญาตว่า
ขอท่านทั้งหลายจงอนุญาตให้ข้าพเจ้า ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตเถิด .

มารดาบิดาของเด็กชายเหล่านั้นก็อนุญาตทันที ด้วยคิดเห็นว่า เด็กเหล่านี้ต่างก็มีฉันทะ
ร่วมกัน มีความมุ่งหมายดีด้วยกันทุกคน .

เด็กพวกนั้นเข้าไปหาภิษุทั้งหลายแล้วขอบรรพชา . ภิษุทั้งหลายให้พวกเขาบรรพชา
อุปสมบท .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ครั้นปัจจุสมย์แห่งราตรี ภิษุใหม่เหล่านั้นลุกขึ้นร้องให้ รังวอนว่า ขอท่านทั้งหลาย
จงให้ข้าวมื้อ จงให้ข้าวมื้อ จงให้ของเคี้ยว .

ภิษุทั้งหลายพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย จงรอให้ราตรีสว่างก่อน ถ้าข้าวมื้อมี
จักได้เต็ม ถ้าข้าวมื้อมี จักได้ฉัน ถ้าของเคี้ยวมี จักได้เคี้ยว ถ้าข้าวมื้อ ข้าวมื้อ หรือของ
เคี้ยวไม่มี ต้องเที่ยวบิณฑบาตฉัน . ภิษุใหม่เหล่านั้นอันภิษุทั้งหลายเมื่อก้าวอยู่อย่างนี้แล
ก็ยังร้องให้รังวอนอยู่อย่างนั้นแล้ว จงให้ข้าวมื้อ จงให้ข้าวมื้อ จงให้ของเคี้ยว ถ้าอุจจาระ
รดบ้าง ถ่ายปัสสาวะรดบ้าง ซึ่งเสนาสนะ .

พระผู้มีพระภาคทรงตื่นบรรทมในปัจจุสมย์แห่งราตรี ทรงได้ยินเสียงเด็ก ครั้นแล้ว
ตรัสเรียกท่านพระอานนท์มาตรัสถามว่า ดูกรอานนท์ นั้นเสียงเด็ก หรือ?

จึงท่านพระอานนท์กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย ข้าว่าภิษุทั้งหลายร่ำอยู่
ให้บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี อุปสมบท จริงหรือ?

ภิษุทั้งหลายกราบทูลว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำเนียงว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย โฉนโหมฆบรุษพวกนั้นร่ำอยู่
จึงได้ให้บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี อุปสมบทแล้ว ดูกรภิษุทั้งหลาย บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปี
เป็นผู้ไม่อดทนต่อเย็น ร้อน หิว ระบาย เป็นผู้มีปกติไม่อดกลั้นต่อสัมผัส แห่งเหลือบ
ยุบ ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน ตลอดจนแห่งถ้อยคำที่เขากล่าวร้าย อันมาแล้วไม่ดี ต่อทุกขเวทนา
ทางกายที่เกิดขึ้นแล้วอันกล้าแข็งกล้า เผ็ดร้อน ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่พอใจ อันอาจนำชีวิต
เสียได้ ส่วนบุคคลมีอายุ ๒๐ ปี ย่อมเป็นผู้อดทนต่อเย็น ร้อน หิว ระบาย เป็นผู้มีปกติ
อดกลั้นต่อสัมผัสแห่งเหลือบ ยุบ ลม แดด สัตว์เลื้อยคลาน ตลอดจนแห่งถ้อยคำที่เขากล่าวร้าย
อันมาแล้วไม่ดี ต่อทุกขเวทนาทางกายที่เกิดขึ้นแล้ว อันกล้าแข็งเผ็ดร้อน ไม่เป็นที่ยินดี ไม่เป็นที่
พอใจ อันอาจนำชีวิตเสียได้ ดูกรภิษุทั้งหลาย การกระทำของโหมฆบรุษเหล่านั้นนั้น ไม่เป็น
ไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใส
แล้ว . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถารับสั่งกะภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย ภิษุร่ำอยู่ ไม่พึงให้
บุคคลมีอายุหย่อน ๒๐ ปีอุปสมบท รูปใดให้อุปสมบท ต้องปรับตามธรรม .

เรื่องตายเพราะอหิวาตกโรค

กำหนดอายุผู้บวชเป็นสามเณร

[๑๑๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ตระกูลหนึ่งได้ตายลง เพราะอหิวาตกโรค . ตระกูลนั้น
เหลืออยู่แต่พ่อกับลูก . คนทั้งสองนั้นบวชในสำนักภิษุแล้ว เที่ยวบิณฑบาตด้วยกัน . ครั้นเมื่อ
เขาถวายภิษุแก่ภิษุผู้เป็นบิดา สามเณรน้อยก็ได้วิ่งเข้าไปพูดว่า พ่อจ๋า ขอจงให้แก่หนูบ้าง
พ่อจ๋า ขอจงให้แก่หนูบ้าง .

ประชาชนจึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้
มิใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ สามเณรน้อยรูปนี้ชะรอยเกิดแต่ภิษุณี . ภิษุทั้งหลายได้ยินประชาชน
พวกนั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เด็กชายมีอายุหย่อน ๑๕ ปี
ภิษุไม่พึงให้บวช รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

เด็กชายตระกูลอุปัฏฐากบรรพชา

[๑๑๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ตระกูลอุปัฏฐากของท่านพระอานนท์มีศรัทธาเลื่อมใส ได้
ตายลงเพราะอหิวาตกโรค . เหลืออยู่แต่เด็กชายสองคน . เด็กชายทั้งสองเห็นภิษุทั้งหลาย จึงวิ่ง
เข้าไปหาด้วยกิริยาที่คุ้นเคยแต่ก่อนมา . ภิษุทั้งหลายไล่ไปเสีย . เด็กชายทั้งสองนั้นเมื่อถูกภิษุ
ทั้งหลายไล่ก็ร้องให้ จึงท่านพระอานนท์ได้มีความดำริว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติ มิให้บวช
เด็กชายมีอายุหย่อน ๑๕ ปี ก็เด็กชายทั้งสองคนนี้มีอายุหย่อน ๑๕ ปี ด้วยวิธีอะไรหนอ เด็กชาย
สองคนนี้จึงจะไม่เลื่อมใส ดังนี้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรอานนท์ เด็กชายสองคนนั้นอาจโลภได้ไหม?

ท่านพระอานนท์กราบทูลว่า อาจ พระพุทธเจ้าข้า .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้บวชเด็กชาย
มีอายุหย่อน ๑๕ ปี แต่สามารถโลภได้ .

เรื่องสามเณรของท่านพระอุปนันท์

[๑๑๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระอุปนันท์ศากยบุตรมีสามเณรอยู่ ๒ รูป คือสามเณร
กัณฐกะ ๑ สามเณรหมณะ ๑ . เธอทั้งสองประทุษร้ายกันและกัน . ภิษุทั้งหลายจึงฟังโทษ
ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนสามเณรทั้งสองจึงได้ประพฤติต่อนาจารย์เห็นปานนั้นแล้ว แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิษุทั้งหลายว่า ดูกรภิษุทั้งหลาย ภิษุรูปเดียว ไม่พึงให้
สามเณร ๒ รูปอุปฐาก รูปใดให้อุปฐาก ต้องอาบัติทุกกฏ .

เรื่องถือนิสสัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

[๑๑๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์นั้นแล ตลอด
ฤดูฝน ฤดูหนาว ฤดูร้อน . คนทั้งหลายพากันเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ทิศทั้งหลาย
คืบแคบมีตมณแก่พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ทิศทั้งหลายไม่ปรากฏแก่พระสมณะพวกนี้
ภิกษุทั้งหลายได้ยินคนพวกนั้นเฟ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้
มีพระภาค

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระอานนท์มาว่า ดูก่อนอานนท์ เธอจงไป
ไซดาล บอกภิกษุทั้งหลายในบริเวณวิหารว่า อาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงปรารถนาจะเสด็จ
จาริกทักขินาครีชนบท ท่านผู้ใดมีความประสงค์ ท่านผู้นั้นจงมา .

ท่านพระอานนท์รับสนองพระพุทธรบัญชาแล้ว ไซดาลแจ้งแก่ภิกษุทั้งหลายในบริเวณ
วิหารว่า อาวุโสทั้งหลาย พระผู้มีพระภาคทรงปรารถนาจะเสด็จจาริกทักขินาครีชนบท ท่านผู้ใด
มีความประสงค์ ท่านผู้นั้นจงมา .

ภิกษุทั้งหลายกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส อานนท์ พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติให้ภิกษุ
ถือนิสสัยอยู่ตลอด ๑๐ พรรษา และให้ภิกษุมีพรรษาได้ ๑๐ ให้นิสสัย พวกผมจักต้องไปใน
ทักขินาครีชนบท จักต้องถือนิสสัยด้วย จักพักอยู่เพียงเล็กน้อยก็ต้องกลับมาอีก และจักต้องกลับ
ถือนิสสัยอีก ถ้าพระอาจารย์ พระอุปัชฌาย์ ของพวกผมไป แม่พวกผมก็จักไป หากท่านไม่ไป
แม่พวกผมก็จักไม่ไป อาวุโส อานนท์ ความที่พวกผมมีใจเบาจักปรากฏ .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกทักขินาครีชนบท กับภิกษุสงฆ์มีจำนวนน้อย .
ครั้นพระองค์เสด็จอยู่ ณ ทักขินาครีชนบทตามพระพุทธานุญาตแล้วเสด็จกลับมาสู่พระนคร
ราชคฤห์อีกตามเดิม และพระองค์ตรัสเรียกท่านพระอานนท์มาสอบถามว่า ดูก่อนอานนท์ ตถาคต
จาริกทักขินาครีชนบท กับภิกษุสงฆ์มีจำนวนน้อย เพราะเหตุไร? จึงท่านพระอานนท์กราบทูล
ความเรื่องนั้นให้พระผู้มีพระภาคทรงทราบ

พระพุทธานุญาตให้ถือนิสสัย

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุ
ผู้ฉลาด ผู้สามารถ ถือนิสสัยอยู่ ๕ พรรษา และให้ภิกษุผู้ไม่ฉลาด ถือนิสสัยอยู่ตลอดชีวิต .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ต้องถือนิสสัย

[๑๑๖] ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. ไม่ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสชะ
๒. ไม่ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสชะ
๓. ไม่ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสชะ
๔. ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสชะ และ
๕. ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสชะ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถือนิสสัย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ คือ

๑. ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสชะ
๒. ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสชะ
๓. ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสชะ
๔. ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสชะ และ
๕. ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสชะ

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ต้องถือนิสสัย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
๒. เป็นผู้ไม่มีhiri
๓. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ
๔. เป็นผู้เกียจคร้าน และ
๕. เป็นผู้มึสตีพินเพื่อน

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถือนิสสัย

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ คือ

๑. เป็นผู้มีศรัทธา
๒. เป็นผู้มีhiri
๓. เป็นผู้มีโอตตปปะ
๔. เป็นผู้ปรารถนาความเพียร และ
๕. เป็นผู้มึสตีตั้งมั่น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ต้องถือนิสสัย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. เป็นผู้วิบัติด้วยศีล ในอธิศีล
๒. เป็นผู้วิบัติด้วยอาจารย์ ในอธยาจาร
๓. เป็นผู้วิบัติด้วยทฎฐิ ในทฎฐิยัม
๔. เป็นผู้ได้ยิน ได้ฟังน้อย และ
๕. เป็นผู้มิปัญญาทราวม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถือนิสสัย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ คือ

๑. เป็นผู้ไม่วิบัติด้วยศีล ในอธิศีล
๒. เป็นผู้ไม่วิบัติด้วยอาจารย์ ในอธยาจาร
๓. เป็นผู้ไม่วิบัติด้วยทฎฐิ ในทฎฐิยัม
๔. เป็นผู้ได้ยิน ได้ฟังมาก และ
๕. เป็นผู้มิปัญญา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ต้องถือนิสสัย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. ไม่รู้จักอาบัติ
๒. ไม่รู้จักอนาบัติ
๓. ไม่รู้จักอาบัติเบา
๔. ไม่รู้จักอาบัติหนัก และ
๕. เธอจำปาติโมกข์ทั้งสองไม่ได้ดีโดยพิสดาร จำแนกไม่ได้ด้วยดี ไม่คล่องแคล่วดี
วินิจฉัยไม่เรียบร้อย โดยสุตตะ โดยอนุพยัญชนะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถือนิสสัย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ คือ

๑. รู้จักอาบัติ
๒. รู้จักอนาบัติ
๓. รู้จักอาบัติเบา
๔. รู้จักอาบัติหนัก และ
๕. เธอจำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดีโดยพิสดาร จำแนกดี คล่องแคล่วดี วินิจฉัย
เรียบร้อย โดยสุตตะ โดยอนุพยัญชนะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ต้องถือนิสสัย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ แม้อื่นอีก จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. ไม่รู้จักอาบัติ
๒. ไม่รู้จักอนาบัติ
๓. ไม่รู้จักอาบัติเบา
๔. ไม่รู้จักอาบัติหนัก และ
๕. มีพรรษาหย่อน ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๕ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถือนิสสัย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ คือ

๑. รู้จักอาบัติ
๒. รู้จักอนาบัติ
๓. รู้จักอาบัติเบา
๔. รู้จักอาบัติหนัก และ
๕. มีพรรษาได้ ๕ หรือมีพรรษาเกิน ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ต้องถือนิสสัย

[๑๑๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ จะไม่ถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. ไม่ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสชชะ
๒. ไม่ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสชชะ
๓. ไม่ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสชชะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

๔. ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ
๕. ไม่ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ และ
๖. มีพรรษาหย่อน ๕

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล จะไม่ถึงนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถึงนิสสัย

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ ไม่ต้องถึงนิสสัยอยู่ คือ

๑. ประกอบด้วยกองศีล อันเป็นของพระอเสขะ
๒. ประกอบด้วยกองสมาธิ อันเป็นของพระอเสขะ
๓. ประกอบด้วยกองปัญญา อันเป็นของพระอเสขะ
๔. ประกอบด้วยกองวิมุตติ อันเป็นของพระอเสขะ
๕. ประกอบด้วยกองวิมุตติญาณทัสสนะ อันเป็นของพระอเสขะ และ
๖. มีพรรษาได้ ๕ หรือมีพรรษาเกิน ๕

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่ต้องถึงนิสสัยอยู่ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ต้องถึงนิสสัย

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อื่นอีก จะไม่ถึงนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธา
๒. เป็นผู้ไม่มีหิริ
๓. เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ
๔. เป็นผู้เกียจคร้าน
๕. เป็นผู้มึสติเฟิ่นเฟือน และ
๖. มีพรรษาหย่อน ๕

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล จะไม่ถึงนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถึงนิสสัย

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ ไม่ต้องถึงนิสสัยอยู่ คือ

๑. เป็นผู้มีศรัทธา
๒. เป็นผู้มีหิริ
๓. เป็นผู้มีโอตตปปะ
๔. เป็นผู้ปรารภความเพียร
๕. เป็นผู้มึสติตั้งมั่น และ
๖. มีพรรษาได้ ๕ หรือมีพรรษาเกิน ๕

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่ต้องถึงนิสสัยอยู่ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ต้องถึงนิสสัย

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อื่นอีก จะไม่ถึงนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. เป็นผู้วิบัติด้วยศีล ในอริศีล
๒. เป็นผู้วิบัติด้วยอาจาระ ในอธยาจาร
๓. เป็นผู้วิบัติด้วยทักขุ ในทักขุขีง
๔. เป็นผู้ไต่ยิ่น ได้ฟังน้อย
๕. เป็นผู้มีปัญหาทราวม และ
๖. มีพรรษาหย่อน ๕

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล จะไม่ถึงนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถึงนิสสัย

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ ไม่ต้องถึงนิสสัยอยู่ คือ

๑. เป็นผู้ไปไม่วิบัติด้วยศีล ในอริศีล
๒. เป็นผู้ไม่วิบัติด้วยอาจาระ ในอธยาจาร
๓. เป็นผู้ไม่วิบัติด้วยทักขุ ในทักขุขีง
๔. เป็นผู้ไต่ยิ่น ได้ฟังมาก
๕. เป็นผู้มีปัญหา และ
๖. มีพรรษาได้ ๕ หรือมีพรรษาเกิน ๕

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่ต้องถึงนิสสัยอยู่ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ต้องถึงนิสสัย

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ แม้อื่นอีก จะไม่ถึงนิสสัยอยู่ไม่ได้ คือ

๑. ไม่รู้จักอาบัติ
๒. ไม่รู้จักอนาบัติ
๓. ไม่รู้จักอาบัติเบา
๔. ไม่รู้จักอาบัติหนัก
๕. เธอจำปาติโมกข์ทั้งสองไม่ได้ดีโดยพิสดาร จำแกลงไม่ได้ด้วยดี ไม่คล่องแคล่วดี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

วินัจฉัยไม่เรียบร้อยโดยสุดตะ โดยอนุพยัญชนะ และ

๖. มีพรรษาหย่อน ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล จะไม่ถึงนิสสัยอยู่ไม่ได้ .

องค์ ๖ แห่งภิกษุผู้ไม่ต้องถึงนิสสัย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ ไม่ต้องถึงนิสสัยอยู่ คือ

๑. รู้จักอาบัติ

๒. รู้จักอนาบัติ

๓. รู้จักอาบัติเบา

๔. รู้จักอาบัติหนัก

๕. เธอจำปาติโมกข์ทั้งสองได้ดีโดยพิสดาร จำแนกดี คล่องแคล่วดี วินัจฉัยเรียบร้อย โดยสุดตะ โดยอนุพยัญชนะ และ

๖. มีพรรษาได้ ๕ หรือมีพรรษาเกิน ๕

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ ๖ นี้แล ไม่ต้องถึงนิสสัยอยู่ .

เรื่องถึงนิสสัย จบ

อภยวารภาณวาร จบ .

ท้ายชชภาณวาร

พระราหุลกุมารทรงผนวชเป็นสามเณร

[๑๑๘] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานุญาต

แล้ว เสด็จจาริกไปทางพระนครกบิลพัสดุ์ เสด็จเที่ยวจาริกโดยลำดับถึงพระนครกบิลพัสดุ์ แล้ว .

ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ นิโครธาราม เขตพระนครกบิลพัสดุ์ ลี้กชนบทนั้น . ครั้น

เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสกแล้ว ทรงถือบาตรจีวร เสด็จพระพุทธานุชาตินไปสู

พระราชนิเวศน์ของพระเจ้าสุทโธทนะศาकยะ ครั้นแล้วประทับนั่งเหนือพระพุทธานุชาตินที่เขาปูลาด

ถวาย . ครั้งนั้นพระเทวีราหุลมารดา ได้มีพระสวานิเกราหุลกุมารว่า ดูกรราหุล พระสมณะนั้น

เป็นบิดาของเจ้า เจ้าจงไปทูลขอทรัพย์มรดกต่อพระองค์ จิงราหุลกุมารเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

ครั้นถึงแล้ว ได้ประทับยืนเบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาค พลังกราบทูลว่า ข้าแต่พระสมณะ

พระฉายาของพระองค์เป็นสุข . ทันทันนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จอุฏฐาการจากพระพุทธานุชาตินแล้ว

กลับไป จิงราหุลกุมารได้ตามเสด็จพระผู้มีพระภาคไปเบื้องหลังๆ พลังทูลขอว่า ข้าแต่พระสมณะ

ขอได้โปรดประทานทรัพย์มรดกแก่หม่อมฉัน ข้าแต่พระสมณะ ขอได้โปรดประทานทรัพย์มรดก

แก่หม่อมฉัน .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระสารีบุตรมารับสั่งว่า ดูกรสารีบุตร ถ้าเช่นนั้น

เธองงให้ราหุลกุมารบวช .

ท่านพระสารีบุตรทูลถามว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะให้ราหุลกุมารทรงผนวชอย่างไร พระพุทธ-

*เจ้าข้า?

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะ

เหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการบวชกุลบุตร

เป็นสามเณรด้วย ไตรสรณคณณ์ .

วิธีให้บรรพชา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุพึงให้กุลบุตรบวชอย่างนี้ :-

ขึ้นต้น พึงให้โกนผมและหนวด แล้วให้ครองผ้าย้อมผาด ให้ห่มผ้าเจริยงบา ให้

กราบทำภิกษุทั้งหลาย ให้หนึ่งกระหย่ง ให้ประคองอัญชลี แล้วสั่งว่า จงว่าอย่างนี้ แล้วสอนให้

ว่าสรณคณณ์ดังนี้ :-

ไตรสรณคณณ์

พุทธ สรณ คจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง

ธมม สรณ คจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระธรรม เป็นที่พึ่ง

สงฆ สรณ คจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง

ทติยมปี พุทธ สรณ คจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า เป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๒

ทติยมปี ธมม สรณ คจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระธรรม เป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๒

ทติยมปี สงฆ สรณ คจจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง แม้ครั้งที่ ๒

ทติยมปี พุทธ สรณ คจจามิ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ข้าพเจ้าถึงพระพุทธเจ้า เป็นที่พึง แม่ครั้งที่ ๓

ตติยมปี่ รมมฺ สรณฺ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระธรรม เป็นที่พึง แม่ครั้งที่ ๓

ตติยมปี่ สงฺฆํ สรณฺ คจฺจามิ

ข้าพเจ้าถึงพระสงฆ์ เป็นที่พึง แม่ครั้งที่ ๓

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตการบวชกุลบุตรเป็นสามเณรด้วยไตรสรณคมนี .

คราวนั้น ท่านพระสารีบุตร ให้ราหุลกุมารบรรพชาแล้ว .

พระเจ้าสุทโธทนะยกย่องพระพร

ต่อมา พระเจ้าสุทโธทนะยกย่องเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นถึงแล้วถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นท้าวเธอประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งแล้ว ได้กราบทูลขอพระพรต่อพระผู้มีพระภาคว่า หม่อมฉันขอประทานพรต่อพระผู้มีพระภาคสักอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคถวายพระพรว่า ดูกรพระองค์ผู้โคตมะ ตถาคตทั้งหลาย มีพรล่วงเลยเสียแล้ว

สุท. หม่อมฉันทูลขอพรที่สมควรและไม่มีโทษ พระพุทธเจ้าข้า .

ภ. พระองค์โปรดตรัสบอกพรนั้นเถิด โคตมะ .

สุท. เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงผนวชแล้ว ความทุกข์สิ้นพ้น ได้บังเกิดแก่หม่อมฉัน เมื่อพอนั้นทะบวชก็เช่นเดียวกัน เมื่อพอราหุลบรรพชา ทุกข์ยิ่งมากขึ้น พระพุทธเจ้าข้า ความรักบุตรยอมตัดผิว ครั้นแล้ว ตัดหนัง ตัดเนื้อ ตัดเอ็น ตัดกระดูก แล้วตั้งอยู่จรดเยื่อในกระดูก หม่อมฉันขอประทานพระวโรกาส พระคุณเจ้าทั้งหลาย ไม่พึงบวชบุตรที่บิดามารดายังมี ได้อนุญาตพระพุทธเจ้าข้า .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระเจ้าสุทโธทนะยกย่องเห็นแจ้ง ทรงสมათาน ทรงอาจหาญ ทรงร่าเริง ด้วยธรรมิกถา . เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะยกย่อง อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง สมათาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมิกถาแล้ว เสด็จลุกจากพระที่ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณแล้วเสด็จกลับ .

ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุตรที่มารดาบิดาไม่อนุญาต ภิกษุไม่พึงให้บวช รูปใดให้บวช ต้องอาบัติทุกกฏ .

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครกบิลพัสดุ์ ตามพระพุทธานุชากรรมแล้ว เสด็จจาริกไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จเที่ยวจาริกโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถีแล้ว . ทราบว่าพระองค์ประทับอยู่ในพระวิหารเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น

เรื่องทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉลาดมีสามเณรมากรูปได้

[๑๑๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ตระกูลอุปฐากของท่านพระสารีบุตร ส่งเด็กชายไปในสำนักท่านพระสารีบุตร ด้วยมอบหมายว่า ขอพระเถระโปรดบรรพชาเด็กคนนี้ . ที่นั้น ท่านพระสารีบุตร ได้มีความดำริว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไม่ให้ภิกษุรูปเดียวรับสามเณร ๒ รูปไว้อุปฐาก ก็เรามีสามเณรราหุลนี้อยู่แล้ว ที่นี้เราจะปฏิบัติอย่างไร ดังนี้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถรูปเดียว รับสามเณรสองรูปไว้อุปฐากได้ ก็หรือเธออาจจะโอวาท อนุศาสน์สามเณรมีจำนวนเท่าใดก็ได้ให้รับไว้อุปฐาก มีจำนวนเท่านั้น .

สิกขาบทของสามเณร

[๑๒๐] ครั้งนั้น สามเณรทั้งหลาย ได้มีความดำริว่า สิกขาบทของพวกเรามีเท่าไรหนอแล และพวกเราจะต้องศึกษาในอะไร . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสิกขาบท ๑๐ แก่สามเณรทั้งหลาย และให้สามเณรทั้งหลายศึกษาในสิกขาบท ๑๐ นั้น คือ

๑. เว้นจากการทำสัตว์ที่มีชีวิตให้ตกลงไป
๒. เว้นจากถือเอาพัสดอันเจ้าของมิได้ให้
๓. เว้นจากกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์
๔. เว้นจากการกล่าวเท็จ
๕. เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
๖. เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
๗. เว้นจากเพื่อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นที่เป็นข้าศึก
๘. เว้นจากการที่ตบตบแต่งด้วยดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว

๙. เว้นจากที่นิ่งและที่นอนอันสูงและใหญ่

๑๐. เว้นจากการรับทองและเงิน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสิกขาบท ๑๐ นี้ แก่สามเณรทั้งหลาย และให้สามเณร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ทั้งหลายศึกษาในสิกขาบท ๑๐ นี้ .

เรื่องลงทัณฑ์กรรมแก่สามเณร

[๑๒๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกสามเณรไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง มีความประพฤติไม่เหมาะสม ในภิกษุทั้งหลายอยู่ . ภิกษุทั้งหลายจึงพึงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โจนพวกสามเณรจึงได้ไม่มีความเคารพ ไม่มีความยำเกรง มีความประพฤติไม่เหมาะสมในภิกษุทั้งหลายอยู่แล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรมแก่สามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ คือ

๑. พยายามเพื่อความเสื่อมลาภแห่งภิกษุทั้งหลาย
๒. พยายามเพื่อความพินาศแห่งภิกษุทั้งหลาย
๓. พยายามเพื่อความอยู่ไม่ได้แห่งภิกษุทั้งหลาย
๔. ด่า บริภาษ ภิกษุทั้งหลาย
๕. ยยงภิกษุต่อภิกษุให้แตกกัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรมแก่สามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ ๕ นี้แล .

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความดำริว่า จะพึงลงทัณฑ์กรรมอย่างไรหนอแล แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรม คือ ห้ามปราม .

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายลงทัณฑ์กรรมคือห้ามสังฆารามทุกแห่งแก่พวกสามเณร . สามเณรเข้าอารามไม่ได้ จึงหลีกไปเสียบ้าง สึกเสียบ้าง ไปเข้าริตเตียรถียบ้าง . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงลงทัณฑ์กรรมคือห้ามสังฆารามทุกแห่ง รูปใดลงต้องอาบัติทุกกฏ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ลงทัณฑ์กรรมคือ ห้ามเฉพาะสถานที่ที่สามเณรจะอยู่หรือจะเข้าไปได้ .

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายลงทัณฑ์กรรมคือห้ามอาหารซึ่งจะกลืนเข้าไปทางช่องปากแก่พวกสามเณร . คนทั้งหลายทำปานะคือยาคุบ้าง สิ่งขมกัตรบ้าง จึงกล่าวนิมนต์พวกสามเณรอย่างนี้ว่า นิมนต์ท่านทั้งหลายมาดื่มยาคุ นิมนต์ท่านทั้งหลายมาฉันภัตตาหาร . พวกสามเณรจึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกอาตมาทำอย่างนั้นไม่ได้ เพราะภิกษุทั้งหลายลงทัณฑ์กรรมคือห้ามไว้ .

ประชาชนจึงพึงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โจนพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าผู้เจริญทั้งหลาย จึงได้ห้ามอาหาร ซึ่งจะกลืนเข้าไปทางช่องปากแก่พวกสามเณรแล้ว . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค รับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงลงทัณฑ์กรรมคือห้ามอาหารที่จะกลืนเข้าไปทางช่องปาก รูปใดลง ต้องอาบัติทุกกฏ .

เรื่องลงทัณฑ์กรรมแก่สามเณร จบ .

เรื่องกักกันสามเณรต้องขออนุญาตก่อน

[๑๒๒] ก็โดยสมัยนั้นแล พระจันพัคคิย์ไม่อาปจฉาพระอุปัชฌาย์ก่อน แล้วทำการกักกันสามเณรทั้งหลายไว้ . พระอุปัชฌาย์ทั้งหลายเที่ยวตามหาด้วยนึกสงสัยว่า ทำไมหนอสามเณรของพวกเราจึงหายไป .

ภิกษุทั้งหลายได้แจ้งให้ทราบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พระจันพัคคิย์ได้กักกันไว้ .

พระอุปัชฌาย์ทั้งหลาย จึงพึงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โจนพระจันพัคคิย์จึงไม่อาปจฉาพวกเราก่อน แล้วทำการกักกันสามเณรของพวกเราแล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ไม่อาปจฉาอุปัชฌาย์ก่อนแล้ว ไม่พึงทำการกักกันสามเณรไว้ รูปใดทำ ต้องอาบัติทุกกฏ .

เรื่องทรงห้ามเกลี้ยกล่อมสามเณร

[๑๒๓] ก็โดยสมัยนั้นแล พระจันพัคคิย์พากันเกลี้ยกล่อมพวกสามเณรของพระเถระทั้งหลาย . พระเถระทั้งหลายต้องหิบบไม่ชำระฟันบ้าง ตักน้ำล้างหน้าบ้าง ด้วยตนเอง ย่อมลำบาก จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บริษัทของภิกษุอื่น ภิกษุ ไม่พึงเกลี้ยกล่อม รูปใดเกลี้ยกล่อม ต้องอาบัติทุกกฏ .

องค์แห่งนาสนะ ๑๐ ของสามเณร

[๑๒๔] ก็โดยสมัยนั้นแล สามเณรของท่านพระอุปัชฌาย์บทรชื้อ กัณฏกะ ได้ประทุษร้ายภิกษุณีกัณฏกะ . ภิกษุทั้งหลายจึงพึงโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา โจนสามเณรจึงได้ประทุษฐานอาจารเห็นปานนี้แล้ว แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๐ คือ

๑. ทำสัตว์ที่มีชีวิตให้ตกลงไป
๒. ถือเอาพัสดอ้นเจ้าของมิได้ให้
๓. ประพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์

๔. กล่าววาจาเท็จ
๕. ดื่มน้ำเมา
๖. กล่าวดีพระพุทธรเจ้า
๗. กล่าวดีพระธรรม
๘. กล่าวดีพระสงฆ์
๙. มีความเห็นผิด
๑๐. ประทุษร้ายภิกษุณี

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ท่านสามเณรผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๐ นี้ .

เรื่องห้ามบ้นเตาะกมิให้อุปสมบท

[๑๒๕] ก็โดยสมัยนั้นแล บ้นเตาะกคนหนึ่งบวชในสำนักภิกษุ . เธอเข้าไปหาภิกษุหนุ่มๆ แล้วพูดชวนอย่างนี้ว่า มาเถิดท่านทั้งหลาย จงประทุษร้ายข้าพเจ้า . ภิกษุทั้งหลายพูดรุกรานว่า เจ้าบ้นเตาะกจงฉิบหาย เจ้าบ้นเตาะกจงพินาศ จะประโยชน์อะไรด้วยเจ้า . เธอถูกพวกภิกษุพูดรุกราน จึงเข้าไปหาพวกสามเณรโคงผู้มีร่างลำสัน แล้วพูดชวนอย่างนี้ว่า มาเถิดท่านทั้งหลาย จงประทุษร้ายข้าพเจ้า . พวกสามเณรพูดรุกรานว่า เจ้าบ้นเตาะกจงฉิบหาย เจ้าบ้นเตาะกจงพินาศ จะประโยชน์อะไรด้วยเจ้า . เธอถูกพวกสามเณรพูดรุกราน จึงเข้าไปหาพวกคนเลี้ยงช้างคนเลี้ยงม้า แล้วพูดชวนอย่างนี้ว่า มาเถิด ท่านทั้งหลาย จงประทุษร้ายข้าพเจ้า . พวกคนเลี้ยงช้างพวกคนเลี้ยงม้า ประทุษร้ายแล้วจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้เป็นบ้นเตาะก บรรดาพวกสมณะเหล่านี้ แม่พวกใดที่มีบ้นเตาะก แม่พวกนั้นก็ประทุษร้ายบ้นเตาะก เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสมณะเหล่านี้ก็ล้วนแต่ไม่ใช่เป็นผู้ประพฤติพรหมจรรย์ . ภิกษุทั้งหลายได้ยินพวกคนเลี้ยงช้าง พวกคนเลี้ยงม้า พวกคนเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปัสัมบัน คือ บ้นเตาะก ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย .

เรื่องห้ามคนลักเพศและคนเข้ารีตมิให้อุปสมบท

[๑๒๖] ก็โดยสมัยนั้นแล บุตรของตระกูลเก่าแก่คนหนึ่ง เป็นสุขุมลชาติ มีหมูญาติที่รู้จักกันในตระกูลหมดสิ้นไป . ครั้นนั้น เขาได้มีความดำริว่า เราเป็นผู้ดี ไม่สามารถจะหาโภคทรัพย์ที่ยังหาไม่ได้ หรือ ไม่สามารถจะทำโภคทรัพย์ที่หาได้แล้วให้เจริญงอกงาม ด้วยวิธีอะไรหนอ เราจึงจะอยู่เป็นสุข และไม่ต้องลำบาก แล้วคิดได้ในทันทีนั้นว่า พวกสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้แล มีปกติเป็นสุข มีความประพฤติเรียบร้อย ฉันทอาหารที่ดี นอนในห้องนอนอันมิดชิด ถ้ากระไร เราพึงจัดแจงบาตรจีวร โคนผมและหนวด ครองผ้าย่อมฝาดเสียเองแล้ว ไปอารามอยู่ร่วมกับภิกษุทั้งหลาย . ต่อมา เขาได้จัดแจงบาตรจีวร โคนผมและหนวด ครองผ้าย่อมฝาดเอง แล้วไปอารามกราบไหว้ภิกษุทั้งหลาย .

ภิกษุทั้งหลายถามว่า คุณมีพรษาได้เท่าไร?

เขาย้อนถามว่า ที่ชื่อว่าพรษาได้เท่าไร นั้นอะไรกัน ขอรับ?

ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโส ใครเป็นพระอุปัชฌาย์ของคุณ?

เขาย้อนถามว่า ที่ชื่อว่าพระอุปัชฌาย์ นั้นอะไรกัน ขอรับ?

ภิกษุทั้งหลายได้แจ้งเรื่องนั้นต่อท่านพระอุบาลีว่า อาวุโสอุบาลี ขอนิมนต์ท่านสอบสวนบรรพชิตรูปนี้ .

ครั้นเขาถูกท่านพระอุบาลีสอบสวน จึงแจ้งเรื่องนั้นให้ทราบ . ท่านพระอุบาลีได้แจ้งให้ภิกษุทั้งหลายทราบแล้ว . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปัสัมบัน คือ คนลักเพศ ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปัสัมบัน คือ ผู้ไปเข้ารีตเตียรถีย์ ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้ว ต้องให้สึกเสีย .

เรื่องนาคแปลงกายเป็นมนุษย์มาขอบวช

[๑๒๗] ก็โดยสมัยนั้นแล นาคตัวหนึ่งชื่อออด ระอา เกลียดกำเนิดนาค จึงนาคนั้นได้มีความดำริว่า ด้วยวิธีอะไรหนอ เราจึงจะพ้นจากกำเนิดนาค และกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์เร็วพลัน . ครั้นแล้วได้ดำริต่อไปว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้แล เป็นผู้ประพฤ-

* ธรรม ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวแต่คำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม หากเราจะพึงบวชในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ด้วยวิธีเช่นนี้ เราก็จะพ้นจากกำเนิดนาค และกลับได้อัตภาพเป็นมนุษย์เร็วพลัน ครั้นแล้วนาคนั้นจึงแปลงกายเป็นชายหนุ่ม แล้วเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายขอบรรพชา . ภิกษุทั้งหลายจึงให้เขาบรรพชาอุปสมบท . สมัยต่อมา พระนาคนั้นอาศัยอยู่ในวิหารสุดเขตกับภิกษุรูปหนึ่ง . ครั้นปัจจุสมัยแห่งราตรี ภิกษุรูปนั้น ตื่นนอนแล้วออกไปเดินจงกรมอยู่ในที่แจ้ง . ครั้นภิกษุรูปนั้นออกไปแล้ว . พระนาคนั้นก็วางใจจำวัด . วิหารทั้งหลายเต็มไปด้วยงู . ขนดเย็นออกไปทางหน้าต่าง . ครั้นภิกษุรูปนั้นผลกบ้านประตุด้วยตั้งใจจักเข้าวิหาร ได้เห็นวิหารทั้งหลายเต็มไปด้วยงู เห็นขนดเย็นออกไปทางหน้าต่าง ก็ตกใจ จึงร้อง

อะอะขึ้น .

ภิกษุทั้งหลายพากันวิ่งเข้าไปแล้วได้ถามภิกษุรูปนั้นว่า อาวุโส ท่านร้องอะอะไปทำไม?

ภิกษุรูปนั้นบอกว่า อาวุโสทั้งหลาย วิหารนี้ทิ้งหลังเติมไปด้วยงู ชนิดยื่นออกไปทาง

หน้าต่าง .

ขณะนั้น พระนาคนั้น ได้ตื่นขึ้นเพราะเสียงนั้น แล้วนั่งอยู่บนอาสนะของตน .

ภิกษุทั้งหลายถามว่า อาวุโส ท่านเป็นใคร?

น . ผมเป็นนาค ขอรับ .

ภ . อาวุโส ท่านได้ทำเช่นนี้เพื่อประสงค์อะไร?

พระนาคนั้นจึงแจ้งเนื้อความนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาค .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ใน
เพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วได้ทรงประทานพระพุทธรูปไว้แก่ท่านนั้นว่า พวกเจ้าเป็นนาค
มีความไม่มองงามในธรรมวินัยนี้เป็นธรรมดา ไปเกิดเจ้านาค จงไปรักษาอุโบสถในวันที่ ๑๕
ที่ ๑๕ และที่ ๘ แห่งปีภิกษุนั้นแหละ ด้วยวิธีนี้เจ้าจักพ้นจากกำเนิดนาค และจักกลับได้อัตภาพ
เป็นมนุษย์เร็วพลัน . ครั้นนาคนั้นได้ทราบว่าเป็นความไม่มองงามในพระธรรมวินัยนี้เป็นธรรมดา
ก็เสียใจหลังน้ำตา สงเสียงดังแล้วหลีกไป .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งความ
ปรากฏตามสภาพของนาค มีสองประการนี้ คือ เวลาเสพเมถุนธรรมกับนางนาค ผู้มีชาติเสมอกัน
๑ เวลาวางใจนอนหลับ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุแห่งความปรากฏตามสภาพของนาค ๒
ประการนี้แล

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปลัมบัน คือ สัตว์ดิรัจฉาน ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบท
แล้ว ต้องให้สึกเสีย .

เรื่องห้ามคนฆ่ามารดาให้อุปสมบท

[๑๒๘] ก็โดยสมัยนั้นแล มาณพผู้หนึ่งปลงชีวิตมารดาเสีย . เขาอิตถัต ระอา รังเกียจ
บาปกรรมอันนั้น และได้มีความดำริว่า ด้วยวิธีอะไรหนอ เราจึงจะทำการออกจากบาปกรรม
อันนี้ได้ จึงหวนระลึกนึกขึ้นได้ว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ เป็นผู้ประพฤติธรรม
ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวแต่คำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม ถ้าเราจะพึงบวช
ในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ด้วยวิธีเช่นนี้ เราก็จะทำการออกจากบาปกรรมอันนี้
ได้ . ต่อมา เขาเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายขอบวช . ภิกษุทั้งหลายได้แจ้งความนี้ต่อท่านพระอุบาลีว่า
อาวุโส อุบาลี เมื่อครั้งก่อนแล นาคแปลงกายเป็นชายหนุ่มเข้ามาบวชในสำนักภิกษุ อาวุโส
อุบาลี นิมนต์ท่านไต่สวนมาณพคนนี้ . ครั้นมาณพนั้น ถูกท่านพระอุบาลีไต่สวนอยู่ จึงแจ้ง
เรื่องนั้น . ท่านพระอุบาลีได้แจ้งให้พวกภิกษุทราบแล้ว . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปลัมบัน คือ คนฆ่า
มารดา ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย .

เรื่องห้ามคนฆ่าบิดาให้อุปสมบท

[๑๒๙] ก็โดยสมัยนั้นแล มาณพผู้หนึ่งปลงชีวิตบิดาเสีย . เขาอิตถัต ระอา รังเกียจ
บาปกรรมอันนั้น และได้มีความดำริว่า ด้วยวิธีอะไรหนอ เราจึงจะทำการออกจากบาปกรรม
อันนี้ได้ จึงหวนระลึกนึกขึ้นได้ว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ เป็นผู้ประพฤติธรรม
ประพฤติสงบ ประพฤติพรหมจรรย์ กล่าวแต่คำสัตย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม ถ้าเราจะพึงบวช
ในสำนักพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร ด้วยวิธีเช่นนี้ เราก็จะทำการออกจากบาปกรรมอันนี้
ได้ . ต่อมา เขาเข้าไปหาภิกษุทั้งหลายแล้วขอบวช . ภิกษุทั้งหลายได้แจ้งความนี้ต่อท่านพระอุบาลี
ว่า อาวุโสอุบาลี เมื่อครั้งก่อนแล นาคแปลงกายเป็นชายหนุ่มเข้ามาบวชในสำนักภิกษุ อาวุโส
อุบาลี นิมนต์ท่านไต่สวนมาณพคนนี้ . ครั้นมาณพนั้น ถูกท่านพระอุบาลีไต่สวนอยู่ จึงแจ้ง
เรื่องนั้น . ท่านพระอุบาลีได้แจ้งให้พวกภิกษุทราบแล้ว . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่
พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปลัมบัน คือ คนฆ่าบิดา
ภิกษุไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย .

เรื่องห้ามคนฆ่าพระอรหันต์ให้อุปสมบท

[๑๓๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุมารูปด้วยกัน เดินทางไกล จากเมืองสาเกตไป
พระนครสาวัตถี . ในระหว่างทาง พวกโจรพากันยกพวกออกมา แย่งชิงภิกษุบางพวก ฆ่าภิกษุ
บางพวก . เจ้าหน้าที่ยกออกไปจากพระนครสาวัตถี แล้วจับโจรได้เป็นบางพวก . บางพวกหลบหนี
ไปได้ . พวกที่หลบหนีไปได้บวชในสำนักภิกษุ . พวกที่ถูกจับได้ เจ้าหน้าที่กำลังนำไปฆ่า .
พวกโจรที่บวชแล้วเหล่านั้น ได้เห็นโจรพวกนั้นกำลังถูกนำไปฆ่า ครั้นแล้วจึงพูดอย่างนี้ว่า เคาระหตี
พวกเรากันหนีรอดมาได้ ถ้านั้นนั้นถูกจับ จะต้องถูกเขาฆ่าเช่นนี้เหมือนกัน . ภิกษุทั้งหลาย
พากันถามว่า อาวุโสทั้งหลาย ก็พวกท่านได้ทำอะไรไว้? จึงบรรพชิตเหล่านั้น ได้แจ้งเรื่องนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
แก่ภิกษุทั้งหลาย . ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่ง
กะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพวกนั้นเป็นอรหันต์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปัสมบัน
คือคนฆ่าพระอรหันต์ ภิกษุ ไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย .

เรื่องห้ามอุปสมบทคนประทุษร้ายภิกษุณีเป็นต้น

[๑๓๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุณีหลายรูป เดินทางไกลจากเมืองสาเกตไปพระนคร
สาวัตถี . ในระหว่างทาง พวกโจรพากันยกออกมา แย่งชิงภิกษุณีบางพวก ทำร้ายภิกษุณีบางพวก .
เจ้าหน้าที่ยกออกไปจากพระนครสาวัตถี แล้วจับโจรได้เป็นบางพวก . บางพวกหลบหนีไปได้ . พวก
ที่หลบหนีไป ได้บวชในสำนักภิกษุ . พวกที่ถูกจับได้เจ้าหน้าที่กำลังนำไปฆ่า . พวกโจรที่บวชแล้ว
เหล่านั้น ได้เห็นโจรพวกนั้นกำลังถูกนำไปฆ่า ครั้นแล้วจึงพูดอย่างนี้ว่า เคะระหัด พวกเรา
พากันหนีรอดมาได้ ถ้าวันนั้นถูกจับ จะต้องถูกเขามาเช่นนี้เหมือนกัน . ภิกษุทั้งหลายพากันถามว่า
อาวโสทั้งหลาย ก็พวกท่านได้ทำอะไรไว้ . จึงบรรพชิตเหล่านั้นได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย .
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปัสมบัน คือคน
ประทุษร้ายภิกษุณี ภิกษุ ไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปัสมบัน คือคนผู้ทำสังฆเภท ภิกษุ ไม่พึงให้อุปสมบท ที่อุปสมบท
แล้วต้องให้สึกเสีย .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปัสมบัน คือคนทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงห้อพระโลหิต ภิกษุ ไม่พึง
ให้อุปสมบท ที่อุปสมบทแล้ว ต้องให้สึกเสีย .

เรื่องห้ามอุปสมบทอกโตพยัญชนก

[๑๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล อกโตพยัญชนกคนหนึ่งได้บวชในสำนักภิกษุ . เธอเสพ
เมถุนธรรมในสตรีทั้งหลาย ด้วยปริสนิมิตของตนบ้าง ให้บุรุษอื่นเสพเมถุนธรรมในอิตถินิมิต
ของตนบ้าง . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปัสมบัน คือ อกโตพยัญชนก ภิกษุ ไม่พึงให้อุปสมบท
ที่อุปสมบทแล้วต้องให้สึกเสีย .

บุคคลไม่ควรให้อุปสมบท ๒๐ จำพวก

[๑๓๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทกัลบุตรผู้ไม่มีอุปัชฌาย์ . ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กัลบุตรผู้ไม่มีอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ รูปใดอุปสมบทให้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทกัลบุตรมีสงฆ์เป็นอุปัชฌาย์ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้น แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กัลบุตรมีสงฆ์เป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ รูปใดอุปสมบทให้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทกัลบุตรมีคณะเป็นอุปัชฌาย์ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กัลบุตร
มีคณะเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ รูปใดอุปสมบทให้ ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทกัลบุตรมีบิดนาคะเป็นอุปัชฌาย์ .

- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีบุคคลลักเพศเป็นอุปัชฌาย์ .
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีภิกษุ ไปเข้ารีตเดียรถีย์เป็นอุปัชฌาย์ .
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีสัตว์ดิรัจฉานเป็นอุปัชฌาย์ .
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีคนฆ่ามารดาเป็นอุปัชฌาย์ .
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีคนฆ่าบิดาเป็นอุปัชฌาย์ .
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีคนฆ่าพระอรหันต์เป็นอุปัชฌาย์ .
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีคนประทุษร้ายภิกษุณีเป็นอุปัชฌาย์ .
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีคนทำสังฆเภทเป็นอุปัชฌาย์
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีคนทำร้ายพระศาสดาจนห้อพระโลหิตเป็นอุปัชฌาย์
- . . . อุปสมบทกัลบุตรมีอกโตพยัญชนกเป็นอุปัชฌาย์ .

ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย กัลบุตรมีบิดนาคะเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีบุคคลลักเพศเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีภิกษุ ไปเข้ารีตเดียรถีย์เป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีสัตว์ดิรัจฉานเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีคนฆ่ามารดาเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีคนฆ่าบิดาเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีคนฆ่าพระอรหันต์เป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีคนประทุษร้ายภิกษุณีเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีคนทำสังฆเภทเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

กัลบุตรมีคนทำร้ายพระศาสดาจนห้อพระโลหิตเป็นอุปัชฌาย์ ภิกษุ ไม่พึงอุปสมบทให้ . . .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
คนทั้งบอดและใบ้ . . . ไม่พึงบรรพชาคนทั้งบอดและหนวก . . . ไม่พึงบรรพชาคนทั้งใบ้และหนวก . . .
ไม่พึงบรรพชาคนทั้งบอดใบ้และหนวก รูปใดบรรพชาให้ ต้องอาบัติทุกกฏ .
บุคคลไม่ควรให้บรรพชา ๓๒ จำพวก จบ .
ท้ายชกภาณวารที่ ๙ จบ .

ทรงห้ามให้นิสสัยแก่อลัชชี

[๑๓๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ให้นิสสัยแก่ภิกษุพวกอลัชชี . ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุ ไม่พึงให้นิสสัยแก่ภิกษุพวกอลัชชี รูปใดให้ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายอยู่อาศัยภิกษุพวกอลัชชี . ไม่ช้าไม่นานเท่าไรนัก แม่พวกเธอ
ก็กลายเป็นพวกอลัชชี เป็นภิกษุเลวทราม . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงอยู่อาศัยภิกษุ
พวกอลัชชี รูปใดอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความดำริว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ไม่พึงให้
นิสสัยแก่ภิกษุพวกอลัชชี และ ไม่พึงอยู่อาศัยภิกษุพวกอลัชชี ทำอย่างไรหนอพวกเราจึงจะรู้ว่า
เป็นภิกษุอลัชชี หรืออลัชชี แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้รอ ๔-๕ วัน พอจะสืบสวนรู้ว่า
ภิกษุผู้ให้นิสสัยเป็นสภาคกัน .

ภิกษุผู้ไม่ต้องถือนิสสัย

[๑๓๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเดินทางไกลไปโกศลชนบท . คราวนั้นเธอได้
มีความดำริว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุจะไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ ดังนี้ ก็เรามีหน้าที่
ต้องถือนิสสัยแต่จำต้องเดินทางไกล จะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอแล . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาตให้ภิกษุผู้เดินทางไกล เมื่อไม่ได้ผู้ให้นิสสัย ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ .

[๑๓๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุ ๒ รูปเดินทางไกลไปโกศลชนบท . เธอทั้งสองพักอยู่
ณ อาวาสแห่งหนึ่ง . ในภิกษุ ๒ รูปนั้น รูปหนึ่งอาพาธ จึงรูปที่อาพาธนั้น ได้มีความดำริว่า
พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุจะไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ ก็เรามีหน้าที่ต้องถือนิสสัย แต่กำลัง
อาพาธ จะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอแล . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุอาพาธ
เมื่อ ไม่ได้ผู้ให้นิสสัย ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ .

ครั้งนั้น ภิกษุผู้พยาบาล ใช้นั้น ได้มีความดำริว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุ
จะไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ไม่ได้ ก็เรามีหน้าที่ต้องถือนิสสัย แต่ภิกษุรูปนี้ยังอาพาธ เราจะพึงปฏิบัติ
อย่างไรหนอแล . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้พยาบาล ไข้ เมื่อ ไม่ได้ผู้ให้
นิสสัยถูกภิกษุอาพาธขอร้อง ไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ .

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอยู่วัดป่า และเธอก็มีความผาสุกในเสนาสนะนั้น .

คราวนั้นเธอได้มีความดำริว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุจะไม่ต้องถือนิสสัยอยู่ไม่ได้
ก็เรามีหน้าที่ต้องถือนิสสัย แต่ยังอยู่วัดป่า และเราก็มีความผาสุกในเสนาสนะนั้น จะพึงปฏิบัติ
อย่างไรหนอแล . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาต
แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร กำหนดการอยู่เป็น
ผาสุก เมื่อ ไม่ได้ผู้ให้นิสสัย ไม่ต้องถือนิสสัย ด้วยผู้ใจว่า เมื่อใดมีภิกษุผู้ให้นิสสัยที่สมควร
มาอยู่ จักอาศัยภิกษุนั้นอยู่ .

อุปสมบทกรรม

สวดอุปสมบทาเปกขะระบโคตร

[๑๓๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระมหากัสสปมีอุปสมบทาเปกขะ และท่านสงทูตไป
ในสำนักท่านพระอานนท์ว่า ท่านอานนท์จงมาสวดอุปสมบทาเปกขะนี้ . ท่านพระอานนท์ตอบไป
อย่างนี้ว่า เกลักรัชม ไม่สามารถจะระบุนามของพระเถระได้ เพราะพระเถระเป็นที่เคารพของ
เกลักรัชม . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาต
แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สวดระบโคตรได้ .

อุปสมบทคู่

[๑๔๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระมหากัสสปมีอุปสมบทาเปกขะอยู่ ๒ คน . เธอ
ทั้งสองแก่งแย่งกันว่า เราจักอุปสมบทก่อน เราจักอุปสมบทก่อน . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาตให้ทำอุปสมบทาเปกขะ ๒ รูปในอนุสาวนาเดียวกัน .

อุปสมบทคราวละ ๓ คน

สมัยต่อมา พระเถระหลายรูปต่างมีอุปสมบทาเปกขะหลายคนด้วยกัน . พวกเธอต่างแก่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
แย่งกันว่า เราจักอุปสมบทก่อน เราจักอุปสมบทก่อน . พระเถระทั้งหลายจึงตัดสินว่า เขาเถอะ
พวกเราจะทำอุปสมบทพาเปกษะทุกคนในอนสาวนาเดียวกัน . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาต
ให้ทำอุปสมบทพาเปกษะ ในอนสาวนาเดียวกันคราวละ ๒ รูป ๓ รูป แต่การสวดนั้นแล ต้องมี
อุปัชฌาย์รูปเดียวกัน จะมีอุปัชฌาย์ต่างกันไม่ได้เป็นอันขาด .

นับอายุ ๒๐ ปีทั้งอยู่ในครรรค์

พระกุมารกัสสปเป็นตัวอย่าง

[๑๔๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระกุมารกัสสปมีอายุครบ ๒๐ ปีทั้งอยู่ในครรรค์ จึงได้
อุปสมบท . ต่อมาท่าน ได้มีความดำริว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า บุคคลมีอายุหย่อน
๒๐ ปี ภิกษุไม่พึงอุปสมบทให้ ก็เรามีอายุครบ ๒๐ ปีทั้งอยู่ในครรรค์ จึงได้อุปสมบท จะเป็นอัน
อุปสมบทหรือไม่หนอ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย จิตดวงแรกใดเกิดแล้วในอุทรมารดา วิญญาณ
ดวงแรกปรากฏแล้ว อาศัยจิตดวงแรก วิญญาณดวงแรกนั้นนั้นแหละเป็นความเกิดของสัตว์นั้น
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้อุปสมบททุกบุตรมีอายุครบ ๒๐ ปี ทั้งอยู่ในครรรค์ .

สวดถามอินทราภิกษุธรรม ๑๓ ข้อ

[๑๔๒] ก็โดยสมัยนั้นแล พวกกุลบุตรที่อุปสมบทแล้วปรากฏเป็นโรคเรื้อนก็มี เป็นฝี
ก็มี เป็นโรคกลากก็มี เป็นโรคมองคร้อก็มี เป็นโรคลมบ้าหมูก็มี . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาตให้ภิกษุผู้ให้อุปสมบท ถามอินทราภิกษุธรรม ๑๓ ข้อ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงถามอุปสมบทพาเปกษะอย่างนี้ :-

อินทราภิกษุธรรม

อาพารเห็นปานนี้ของเจ้ามีหรือ? คือ โรคเรื้อน ฝี โรคกลาก โรคมองคร้อ ลมบ้าหมู?
เจ้าเป็นมนุษย์หรือ เป็นชายหรือ เป็นไทหรือ ไม่มีหนี่นลินหรือ มีไชราชกัญหรือ มารดา
บิดาอนุญาตแล้วหรือ มีปีครบ ๒๐ แล้วหรือ บาดรจิวรของเจ้ามีครบแล้วหรือ เจ้าชื่ออะไร
อุปัชฌาย์ของเจ้าชื่ออะไร?

สอนซ่อมก่อนถามอินทราภิกษุธรรม

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายถามอินทราภิกษุธรรมกะพวกอุปสมบทพาเปกษะ ที่ยังมีได้
สอนซ่อม . พวกอุปสมบทพาเปกษะย่อมสะทกสะท้าน เก้อเขิน ไม่อาจจะตอบได้ . ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตให้สอนซ่อมก่อน แล้วจึงถามอินทราภิกษุธรรมทีหลัง .

ภิกษุทั้งหลายสอนซ่อมในท่ามกลางสงฆ์นั้นนั้นแหละ . พวกอุปสมบทพาเปกษะย่อมสะทก
สะท้าน เก้อเขิน ไม่อาจจะตอบได้เหมือนอย่างเดิม . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มี
พระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้
สอนซ่อม ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แล้วจึงถามอินทราภิกษุธรรมในท่ามกลางสงฆ์ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลพึงสอนซ่อมอุปสมบทพาเปกษะอย่างนี้ :-

คำบอกบาดรจิวร

พึงให้อุปสมบทพาเปกษะคืออุปัชฌาย์ก่อน ครั้นแล้วพึงบอกบาดรจิวรว่า นี่บาดรของเจ้า
นี่ผ้าทาบของเจ้า นี่ผ้าห่มของเจ้า นี่ผ้าถุงของเจ้า เจ้าจงไปยื่น ณ โอกาสโน้น .

ภิกษุทั้งหลายที่เขลา ไม่ฉลาด ย่อมสอนซ่อม เหล่าอุปสมบทพาเปกษะที่ถูกสอนซ่อมไม่ได้
ย่อมสะทกสะท้าน เก้อเขิน ไม่อาจจะตอบได้ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่พึง
สอนซ่อม รูปใดสอนซ่อม ต้องอาบัติทุกกฏ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้ฉลาด
ผู้สามารถ สอนซ่อม .

บรรดาภิกษุผู้ที่ยังไม่ได้รับสมมติ ย่อมสอนซ่อม . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่ยังไม่ได้
รับสมมติ ไม่พึงสอนซ่อม รูปใดสอนซ่อม ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุที่ได้รับสมมติแล้วสอนซ่อม .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลพึงสมมติ ดังต่อไปนี้ :-

วิธีสมมติภิกษุเป็นผู้สอนซ่อม

ตนเองพึงสมมติตนก็ได้ หรือภิกษุรูปอื่น พึงสมมติภิกษุอื่นก็ได้ .

อย่างไรเล่า ตนเองพึงสมมติตนเอง? คือ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์
ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เป็นอุปสมบทพาเปกษะของท่านผู้มีชื่อนี้ .

ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้าพึงสอนซ่อมผู้มีชื่อนี้ .

อย่างนี้ ชื่อว่าตนเองสมมติตนเอง .

อย่างไรเล่า ภิกษุรูปอื่น พึงสมมติภิกษุรูปอื่น? คือ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว ท่านผู้มีชื่อนี้พึงสอนช่อมผู้มีชื่อนี้ .

อย่างนี้ ชื่อว่าภิกษุรูปอื่นสมมติภิกษุรูปอื่น .

ภิกษุผู้ได้รับสมมติแล้วนั้น พึงเข้าไปหาอุปสัมปทาเปกขะ แล้วกล่าวอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

คำสอนช่อมอันตราภิกษุธรรม

แนะผู้มีชื่อนี้ เจ้าฟังนะ นี่เป็นกาลสัตย์ กาลจริงของเจ้า เมื่อท่านถามในท่ามกลางสงฆ์ ถึงสิ่งอันเกิดแล้ว มีอยู่ พึงบอกว่ามี ไม่มี พึงบอกว่ามี ไม่มี เจ้าอย่าสะทกสะท้านแล้วแล เจ้าอย่าได้เป็นผู้เก้อแล้วแล ภิกษุทั้งหลายจักถามเจ้าอย่างนี้ อาพารเห็นปานนี้ของเจ้ามีหรือ? คือ โรคเรื้อน ฝี โรคกลาก โรคมอกรอ ลมบ้าหมู? เจ้าเป็นมนุษย์หรือ เป็นชายหรือ เป็นไทหรือ ไม่มีหนี้สินหรือ มีไชราชกัญหรือ มารดาบิดาคอนญาติแล้วหรือ มีปีครบ ๒๐ แล้วหรือ บาตรจิวรของเจ้ามีครบแล้วหรือ เจ้าชื่ออะไร อุปัชฌาย์ของเจ้าชื่ออะไร?

ภิกษุผู้สอนช่อมกับอุปสัมปทาเปกขะเดินมาด้วยกัน แต่ทั้งสองไม่พึงเดินมาพร้อมกัน คือ ภิกษุผู้สอนช่อมต้องมาก่อน แล้วประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

คำเรียกอุปสัมปทาเปกขะเข้ามา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ . ข้าพเจ้าสอนช่อมเขาแล้ว . ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว . ขอผู้มีชื่อนี้พึงมา .

พึงเรียกอุปสัมปทาเปกขะว่า เจ้าจงมา .

พึงให้อุปสัมปทาเปกขะนั้นหม่มผ้าเจริยงบา ให้กราบเท้าภิกษุทั้งหลาย ให้นั่งกระหย่ง ให้ประคองอัญชลีแล้ว พึงให้ขออุปสมบทดังนี้ :-

คำขออุปสมบท

ข้าพเจ้าขออุปสมบทต่อสงฆ์ เจ้าข้า ขอสงฆ์โปรดยกข้าพเจ้าขึ้นเถิด เจ้าข้า .

ข้าพเจ้าขออุปสมบทต่อสงฆ์ เป็นครั้งที่สอง เจ้าข้า ขอสงฆ์โปรดยกข้าพเจ้าขึ้นเถิด เจ้าข้า .

ข้าพเจ้าขออุปสมบทต่อสงฆ์ เป็นครั้งที่สาม เจ้าข้า ขอสงฆ์โปรดยกข้าพเจ้าขึ้นเถิด เจ้าข้า .

คำสมมติตนเพื่อถามอันตราภิกษุธรรม

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ . ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว . ข้าพเจ้าจะพึงถามอันตราภิกษุธรรมต่อผู้มีชื่อนี้ ดังนี้ :-

คำถามอันตราภิกษุธรรม

แนะ ผู้มีชื่อนี้ เจ้าฟังนะ นี่เป็นกาลสัตย์ กาลจริงของเจ้า เราจะถามสิ่งที่เกิดแล้ว มีอยู่ พึงบอกว่ามี ไม่มี พึงบอกว่ามี ไม่มี อาพารเห็นปานนี้ของเจ้ามีหรือ? คือ โรคเรื้อน ฝี โรคกลาก โรคมอกรอ ลมบ้าหมู? เจ้าเป็นมนุษย์หรือ เป็นชายหรือ เป็นไทหรือ ไม่มีหนี้สินหรือ มีไชราชกัญหรือ มารดาบิดาคอนญาติแล้วหรือ มีปีครบ ๒๐ แล้วหรือ บาตรจิวรของเจ้ามีครบแล้วหรือ เจ้าชื่ออะไร อุปัชฌาย์ของเจ้าชื่ออะไร?

กรรมวาจาอุปสมบท

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ บริสุทธิแล้วจากอันตราภิกษุธรรมทั้งหลาย . บาตรจิวรของเขารับแล้ว . ผู้มีชื่อนี้ขออุปสมบทต่อสงฆ์ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว . สงฆ์พึงอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . นี่เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ บริสุทธิแล้วจากอันตราภิกษุธรรมทั้งหลาย . บาตรจิวรของเขารับแล้ว . ผู้มีชื่อนี้ขออุปสมบทต่อสงฆ์ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . สงฆ์อุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . การอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สอง . ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ บริสุทธิแล้วจากอันตราภิกษุธรรมทั้งหลาย . บาตรจิวรของเขารับแล้ว . ผู้มีชื่อนี้ขออุปสมบทต่อสงฆ์ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . สงฆ์อุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . การอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

ข้าพเจ้ากล่าวความนี้เป็นครั้งที่สาม . ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ผู้มีชื่อนี้ผู้นี้ เป็นอุปสัมปทาเปกขะของท่านผู้มีชื่อนี้ บริสุทธิแล้วจากอันตราภิกษุธรรมทั้งหลาย . บาตรจิวรของเขารับแล้ว . ผู้มีชื่อนี้ขออุปสมบทต่อสงฆ์ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . สงฆ์อุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ . การอุปสมบทผู้มีชื่อนี้ มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .
ผู้มีชื่อนี้สงฆ์อุปสมบทแล้ว มีท่านผู้มีชื่อนี้เป็นอุปัชฌายะ ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .
อุปสมบทกรรม จบ .

พระพุทธานุญาตให้บอกนิสสัย ๔

[๑๔๓] ทนโดนินแหละ พึงวัดเงา พึงบอกประมาณแห่งฤดู พึงบอกสวนแห่งวัน
พึงบอกสังคิตี พึงบอกนิสสัย ๔ ว่าดังนี้ :-

๑. บรรพชาก็อภิชณะ คือคำข่าวนหาได้ด้วยกำลังปลีแข้ง เธอพึงทำอุตสาหะ
ในชื่อนั้นจนตลอดชีวิต . อติเรกลาก คือกัถถวายสงฆ์ กัถเฉพาะสงฆ์ การนิมนต์ กัถถวายตาม
สลาก กัถถวายในปิกษ กัถถวายในวันอุโบสถ กัถถวายในวันปาฏิบ .

๒. บรรพชาก็อภิชณะ พึงทำอุตสาหะในชื่อนั้นจนตลอดชีวิต . อติเรกลาก
คือ ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ผ้าขนสัตว์ ผ้าปาน ผ้าแกมกัน .

๓. บรรพชาก็อภิชณะ โคนต้นไม้เป็นเสนาสนะ เธอพึงอุตสาหะในชื่อนั้นจนตลอดชีวิต .
อติเรกลาก คือวิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือนโล้น ถ้า .

๔. บรรพชาก็อภิชณะ เนาเป็นยา เธอพึงทำอุตสาหะในชื่อนั้นจนตลอดชีวิต . อติเรกลาก
คือเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย .

นิสสัย ๔ จบ .

อภิชณิกกิจ ๔

[๑๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทภิกษุรูปหนึ่งแล้ว ทิ้งไว้แต่ลำพังแล้ว
หลีกไป . เธอเดินมาที่หลังเตารูปเดียว ได้พบภรรยาเก่าเข้า ณ ระหว่างทาง . นางได้ถามว่า
เวลานี้ท่านบวชแล้วหรือ?

ภิกษุนั้นตอบว่า จะ ฉันบวชแล้ว .

นางจึงพูดชวนว่า เมถุนธรรมพวกบรรพชิตหาได้ยาก นิมนต์ท่านมาเสพเมถุนธรรม .

ภิกษุนั้นได้เสพเมถุนธรรมในนางแล้ว ได้ไปถึงที่หลังเข้าไป . ภิกษุทั้งหลายถามว่า
อาวโส ท่านมีท่าอะไรชักช้าเช่นนี้ ? เธอได้แจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย . ภิกษุทั้งหลายจึง
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระพุทธานุญาตให้บอกอภิชณิกกิจ ๔

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้ให้
อุปสมบทแล้วให้ภิกษุอยู่เป็นเพื่อน และให้บอกอภิชณิกกิจ ๔ ดังต่อไปนี้ :-

๑. อันภิกษุผู้อุปสมบทแล้ว ไม่พึงเสพเมถุนธรรม โดยที่สุดแม้ในสัตว์ดิรัจฉานตัวเมีย .
ภิกษุใดเสพเมถุนธรรม ไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร . เปรียบเหมือนบุรุษ
ถูกตัดศีรษะแล้ว ไม่อาจจะมีส่วนร่วมกันนั้นเป็นอยู่ ภิกษุก็เหมือนกัน เสพเมถุนธรรมแล้ว
ไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร . การนั้น เธอไม่พึงทำตลอดชีวิต .

๒. อันภิกษุผู้อุปสมบทแล้ว ไม่พึงถือเอาของอันหาไม่ได้ให้ เป็นส่วนขโมย โดยที่
สุดหมายเอาถึงเส้นหญ้า . ภิกษุใดถือเอาของอันหาไม่ได้ให้ เป็นส่วนขโมย ได้ราคาบาทหนึ่งก็
ควรแก่ราคาบาทหนึ่งก็เกิดบาตหนึ่งก็เกิด เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร .
เปรียบเหมือนใบไม้เหลือจากขั้วแล้ว ไม่อาจจะเป็นของเขียวสด . ภิกษุก็เหมือนกัน ถือเอา
ของอันหาไม่ได้ให้ เป็นส่วนขโมย ได้ราคาบาทหนึ่งก็ควรแก่ราคาบาทหนึ่งก็เกิดบาตหนึ่ง
ก็เกิด ไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร . การนั้น เธอไม่พึงทำตลอดชีวิต .

๓. อันภิกษุผู้อุปสมบทแล้ว ไม่พึงแก่งพรากสัตว์จากชีวิต โดยที่สุดหมายเอาถึง
มดตำมดแดง . ภิกษุใดแก่งพรากกายมนุษย์จากชีวิต โดยที่สุดหมายเอาถึงยังครรภีให้ตก
ไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร . เปรียบเหมือนศิลาหนาแตกสองเสี่ยงแล้ว
เป็นของงกกลับต่อกันไม่ได้ . ภิกษุก็เหมือนกัน แก่งพรากกายมนุษย์จากชีวิตแล้ว ไม่เป็นสมณะ
ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร . การนั้น เธอไม่พึงทำตลอดชีวิต .

๔. อันภิกษุผู้อุปสมบทแล้ว ไม่พึงพูดอวดอุตตริมนุสสรธรรม โดยที่สุดว่า เรายินดียิ่ง
ในเรือนว่างเปล่า . ภิกษุใดมีความปรารถนาลามก อันความปรารถนาลามกครอบงำแล้ว พูดอวด
อุตตริมนุสสรธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่จริง คืออามนิกิตี วิโมกษกิตี สมาริกิตี สมบัติกิตี
มรรคกิตี ผลกิตี ไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศากยบุตร . เปรียบเหมือนต้นตาลมียอดด้วน
แล้ว ไม่อาจจะงอกอีก ภิกษุก็เหมือนกัน มีความปรารถนาลามก อันความปรารถนาลามกครอบงำ
แล้ว พูดอวดอุตตริมนุสสรธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่จริง ไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสาย
พระศากยบุตร . การนั้น เธอไม่พึงทำตลอดชีวิต .

อภิชณิกกิจ ๔ จบ .

เรื่องภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียเป็นต้น

[๑๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งถูกสงฆ์ยกเสีย ฐานไม่เห็นอาบัติ ได้สึกแล้ว .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
เขากล้ามาขออุปสมบทต่อภิกษุทั้งหลายอีก . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาค ทรงแสดงวิธีปฏิบัติ ดังนี้ :-

วิธีปฏิบัติในภิกษุผู้ถูกยกเสีย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติ สึกไป .
เธอกลับมาขออุปสมบทต่อภิกษุทั้งหลายอีก . ฟังสอบถามเขาเช่นนี้ว่า เจ้าจักเห็นอาบัตินั้นหรือ?
ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักเห็นขอรับ ฟังให้บรรพชา ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักไม่เห็นขอรับ
ไม่ฟังให้บรรพชา . ครั้นให้บรรพชาแล้ว ฟังถามว่า เจ้าจักเห็นอาบัตินั้นหรือ? ถ้าเขาตอบว่า
กระผมจักเห็นขอรับ ฟังให้อุปสมบท , ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักไม่เห็นขอรับ ไม่ฟังให้อุปสมบท .
ครั้นให้อุปสมบทแล้ว ฟังถามว่า ท่านจักเห็นอาบัตินั้นหรือ? ถ้าเธอตอบว่า กระผมจักเห็น
ขอรับ ฟังเรียกเข้าหมู่ ถ้าเธอตอบว่า กระผมจักไม่เห็นขอรับ ไม่ฟังเรียกเข้าหมู่ . ครั้นเรียก
เข้าหมู่แล้ว ฟังถามว่า ท่านเห็นอาบัตินั้นหรือ? ถ้าเห็น การเห็นได้ดังนี้ นั้นเป็นการดี
หากไม่เห็น เมื่อได้สามัคคี ฟังยกเสียอีก เมื่อไม่ได้สามัคคี ไม่เป็นอาบัติในเพราะสมโภค
และอยู่ร่วมกัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่ยอมทำคืนอาบัติ
สึกไป . เธอกลับมาขออุปสมบทต่อภิกษุทั้งหลายอีก . ฟังสอบถามเขาเช่นนี้ว่า เจ้าจักทำคืนอาบัติ
นั้นหรือ? ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักทำคืนขอรับ ฟังให้บรรพชา , ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักไม่
ทำคืน ไม่ฟังให้บรรพชา . ครั้นให้บรรพชาแล้ว ฟังถามว่า เจ้าจักทำคืนอาบัตินั้นหรือ?
ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักทำคืนขอรับ ฟังให้อุปสมบท , ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักไม่ทำคืนขอรับ
ไม่ฟังให้อุปสมบท . ครั้นให้อุปสมบทแล้ว ฟังถามว่าท่านจักทำคืนอาบัตินั้นหรือ? ถ้าเธอตอบว่า
กระผมจักทำคืนขอรับ ฟังเรียกเข้าหมู่ , ถ้าเธอตอบว่า กระผมจักไม่ทำคืนขอรับ ไม่ฟังเรียกเข้าหมู่ .
ครั้นเรียกเข้าหมู่แล้ว ฟังกล่าวว่า จงยอมทำคืนอาบัตินั้นเสีย . ถ้าเธอยอมทำคืน การทำคืนได้
อย่างนี้ นั้นเป็นการดี หากไม่ยอมทำคืน เมื่อได้สามัคคี ฟังยกเสียอีก เมื่อไม่ได้สามัคคี
ไม่เป็นอาบัติในเพราะสมโภคและอยู่ร่วมกัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่ยอมสละทิวฐิยาบ
สึกไป . เธอกลับมาขออุปสมบทต่อภิกษุทั้งหลายอีก . ฟังสอบถามเขาเช่นนี้ว่า เจ้าจักยอม
สละคืนทิวฐิยาบนั้นหรือ? ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักยอมสละคืนขอรับ ฟังให้บรรพชา , ถ้าเขา
ตอบว่า กระผมจักไม่ยอมสละคืนขอรับ ไม่ฟังให้บรรพชา . ครั้นให้บรรพชาแล้ว ฟังถามว่า
เจ้าจักยอมสละคืนทิวฐิยาบนั้นหรือ? ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักยอมสละคืนขอรับ ฟังให้อุปสมบท ,
ถ้าเขาตอบว่า กระผมจักไม่ยอมสละคืนขอรับ ไม่ฟังให้อุปสมบท . ครั้นให้อุปสมบทแล้ว
ฟังถามว่า ท่านยอมสละคืนทิวฐิยาบนั้นหรือ? ถ้าเธอตอบว่า กระผมจักยอมสละคืนขอรับ
ฟังเรียกเข้าหมู่ , ถ้าเธอตอบว่า กระผมจักไม่ยอมสละคืนขอรับ ไม่ฟังเรียกเข้าหมู่ . ครั้นเรียก
เข้าหมู่แล้ว ฟังกล่าวว่า จงยอมสละคืนทิวฐิยาบนั้น . ถ้าเธอยอมสละคืน การยอมสละคืน
ได้ดังนี้ นั้นเป็นการดี ถ้าไม่ยอมสละคืน เมื่อได้สามัคคี ฟังยกเสียอีก เมื่อไม่ได้สามัคคี
ไม่เป็นอาบัติในเพราะสมโภคและอยู่ร่วมกัน .

วิธีปฏิบัติในภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสีย จบ .

มหาขันธกะที่ ๑ จบ .

อุทานคาถา

[๑๔๖] พระวินัยมีประโยชน์มาก คือนำมาซึ่งความสุขแก่พวกภิกษุ
ผู้มีศีลเป็นที่รัก ชมพวาก็มีความปรารถนาลามก ยกย่อง
พวกที่มีความละเอียดและทรงไว้ซึ่งพระศาสนา เป็นอารมณ์
ของพระสัพพัญญูชินเจ้า ไม่เป็นวิสัยของพวกอื่น เป็นแดน
เกษม อันพระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ดีแล้ว ไม่มีข้อที่น่า
สงสัย ภิกษุผู้ฉลาดในชั้นธกะ วินัย บรวาร และมาติกา
ปฏิบัติด้วยปัญญาอันหลักแหลม ชื่อว่าผู้ทำประโยชน์อันควร .
ชนใดไม่รู้จักโค ชนนั้นย่อมรักษาฝูงโคไม่ได้ฉันใด ภิกษุก็
ฉันนั้น เมื่อไม่รู้จักศีล ใจนเธอจะพึงรักษาสังวรไว้ได้ .
เมื่อพระสวดตันตะ และพระอภิธรรมเลอะเลือนไปก่อน
แต่พระวินัยยังไม่เสื่อมสูญ พระศาสนาชื่อว่า ยังตั้งอยู่ต่อไป .
เพราะเหตุแห่งการสังคายนานั้น ข้าพเจ้าจักประมวลกล่าว
โดยลำดับตามความรู้ ขอท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้ากล่าวเพื่อ
จะมีให้ข้อที่ทำได้ยาก คือวัตร นิตาน อาบัติ นัยและเปยยาล
เหลือลง ขอท่านทั้งหลาย จงทราบข้อนั้นโดยนัยเกิด
เรื่องประทับอยู่ ณ ควางไม้โพธิ์ เรื่องประทับอยู่ ณ ควาง ไม้
อชปาลนิโครธ เรื่องประทับอยู่ ณ ควาง ไม้ราชายตนพฤกษ์
เรื่องท้าวสหัมบดีพรหม เรื่องฤาษีอาฬาระ เรื่องฤาษีอุทกะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

เรื่องอุปกาชิวก เรื่องภิกษุบัญญัติคือ โภกทัณฺณญะ วัปะ
ภัททียะ มหานามะ อัสสชชี เรื่องยสกุลบุตร เรื่องสหาย
๔ คน เรื่องสหาย ๕๐ คน เรื่องสงพระอรหันต์ทั้งหมดไป
ในทิศต่างๆ เรื่องมาร ๒ เรื่อง เรื่องภิกษุทศกัณฐ์กุมาร ๓๐
เรื่องชฎิล ๓ พี่น้อง มีอรุเวลกัสนสปเป็นต้น เรื่อง
โรงบูชาไฟ เรื่องท้าวมหาราช เรื่องท้าวสักกะ เรื่องท้าว
มหาพรหม เรื่องประชาชนชาวอังคะ มคธะทั้งหมด เรื่อง
ทรงชกผ้าบังสกุล เรื่องสระโบกขรณี เรื่องศิลา เรื่อง
ต้นกุ่ม เรื่องผิงผ้าบังสกุลที่แผ่นดิน เรื่องไม้หว่า เรื่อง
ไม้มะม่วง เรื่องไม้มะขามป้อม เรื่องทรงเก็บดอกไม้
ปาริฉิตตะกะ เรื่องชฎิลพวกอรุเวลกัสนสปผ้าพื้น เรื่องติดไฟ
เรื่องดับไฟ เรื่องดำน้ำ เรื่องกองไฟ เรื่องฝนตก เรื่อง
แม่น้ำคยา เรื่องสวนตาลหนุ่ม เรื่องพระเจ้าแผ่นดินมคธ
เรื่องอุปติสสะและโกสิตตะ เรื่องกุลบุตรที่มีชื่อเสียงบวช
เรื่องภิกษุหนุ่มไม่เรียบร้อย เรื่องประณาม เรื่องพราหมณ์
ชบผอมหม่นหมอง เรื่องประพุดตออาจารย์ เรื่องบวชเห็น
แก่ท้อง เรื่องมาณพ เรื่องให้อุปสมบทด้วยคณะ เรื่อง
อุปชฌายะมีพรราชาเดียวให้กุลบุตรบวช เรื่องอุปชฌายะ
เขลา เรื่องอุปชฌายะหลีกไป เรื่องถือนิสสัยกะอาจารย์
มีพรราชา ๑๐ เรื่องอันเตवासิก ไม่ประพุดติชอบ เรื่องทรง
อนุญาตให้ประณาม เรื่องอาจารย์เขลาให้นิสสัย เรื่องนิสสัย
ระงับ เรื่องภิกษุประกอบด้วยองค์ ๕ เรื่องภิกษุประกอบ
ด้วยองค์ ๖ เรื่องภิกษุเคยเป็นอัญญเดียรถีย์ เรื่องซีเปลือย
เรื่องไม้โกนผม เรื่องชฎิลบูชาไฟ เรื่องอัญญเดียรถีย์ที่เป็น
ศากยะบวช เรื่องอาพาธ ๕ อย่าง ในมคธรัฐ เรื่องราชภัก
-บวช เรื่ององคฺลิมาลโจร เรื่องพระเจ้าแผ่นดินมคธมีพระ
บรมราชานุญาตไว้ เรื่องห้ามบวชนักโทษหนีเรือนจำ เรื่อง
ห้ามบวชนักโทษที่ออกหมายสั่งจับ เรื่องห้ามบวชคนถูก
เขียนมีรอยหวายติดตัว เรื่องห้ามบวชคนถูกอาญาสักหมาย
โทษ เรื่องห้ามบวชคนมีหนี้สิน เรื่องห้ามบวชทาส เรื่องบุตร
ชายช่างทอง เรื่องเด็กชายอุบาลี เรื่องอหิวาตกโรค เรื่อง
ตระกูลมีศรัทธา เรื่องสามเณรกัณฐกะ เรื่องทิศดับแคบ เรื่อง
ถือนิสสัย เรื่องเด็กบรรพชา เรื่องสักขาบของสามเณร เรื่อง
สามเณร ไม่เคารพภิกษุ เรื่องค่านึงว่าจะลงทัณฑ์กรรมอย่างไร
หนอ เรื่องลงทัณฑ์กรรม คือห้ามสังฆารามทุกแห่ง เรื่อง
ห้ามปาก เรื่องไม่บอกพระอุปชฌายะ เรื่องเกลี้ยกล่อม
สามเณร ไว้ใช้ เรื่องสามเณรกัณฐกะ เรื่องห้ามอุปสมบท
บ้นเฑาะก์ คนลักเพศ เรื่องห้ามอุปสมบทคนเข้ารีตเดียรถีย์
เรื่องห้ามอุปสมบทขนาด คนฆ่ามารดา คนฆ่าบิดา คนฆ่า
พระอรหันต์ คนทำร้ายภิกษุณี ภิกษุผู้ทำสังฆเภท คนทำร้าย
พระพุทธรเจ้าจนถึงห่อพระโลหิต อุภโตพยัญชนก เรื่อง
ห้ามอุปสมบทคน ไม่มีอุปชฌายะ คนมีสงฆ์เป็นอุปชฌายะ
คนมีคณะเป็นอุปชฌายะ คนมีบ้นเฑาะก์เป็นอุปชฌายะ
เรื่องห้ามอุปสมบทคน ไม่มีบาตร คน ไม่มีจีวร คน ไม่มีบาตร
จีวรทั้งสองอย่าง เรื่องห้ามอุปสมบทคนยืมบาตรยืมจีวร
ยืมทั้งบาตรจีวร รวม ๓ เรื่อง เรื่องห้ามบรรพชาคนมือด้วน
ห้ามบรรพชาคนเท้าด้วน ห้ามบรรพชาคนมือเท้าด้วน ห้าม
บรรพชาคนหูขาด ห้ามบรรพชาคนจมูกขาด ห้ามบรรพชา
คนทั้งหูและจมูกขาด ห้ามบรรพชาคนนิ้วมือนิ้วเท้าขาด
ห้ามบรรพชาคนง่ามมือง่ามเท้าขาด ห้ามบรรพชาคนเอ็นขาด
ห้ามบรรพชาคนมือเป็นแผ่น ห้ามบรรพชาคนค่อม ห้าม
บรรพชาคนเตี้ย ห้ามบรรพชาคนคอพอก ห้ามบรรพชาคนถูก
ลงอาญาสักหมายโทษ ห้ามบรรพชาคนถูกเขียนมีรอยหวาย
ติดตัว ห้ามบรรพชาคนมีหมายประกาศจับ ห้ามบรรพชาคน
เท้าปก ห้ามบรรพชาคนมีโรคเรื้อรัง ห้ามบรรพชาคนมีรูปร่าง
ไม่สมประกอบ ห้ามบรรพชาคนตาบอดข้างเดียว ห้าม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

บรรพชาคนถ้อย ห้ามบรรพชาคนกระจอก ห้ามบรรพชาคน
เป็นโรคอัมพาต ห้ามบรรพชาคนมีอิริยาบถขาด ห้ามบรรพชา
คนแก่ ห้ามบรรพชาคนตาบอด ๒ ข้าง ห้ามบรรพชาคนใบ้
ห้ามบรรพชาคนหนนวก ห้ามบรรพชาคนทั้งบอดและใบ้
ห้ามบรรพชาคนทั้งบอดและหนนวก ห้ามบรรพชาคนทั้งใบ้
และหนนวก ห้ามบรรพชาคนทั้งบอดใบ้และหนนวก เรื่อง
ให้หนีสลัยแกอลัชชี เรื่องหนีสลัยต่ออลัชชี เรื่องเดินทาง
ไกล เรื่องขอร้อง เรื่องพิจารณา เรื่องจงมาสด เรื่องแย่งกัน
อุปสมบทก่อน เรื่องอุปสมบทมีอุปชฌายะองค์เดียว เรื่อง
พระกุมารกิสสป เรื่องอุปสมบับันปรากฏถูกโรคเบียดเบียน
เรื่องอุปสมบททาเปกขะยังมี ได้สอนซ่อมสะทกสะท้าน เรื่อง
สอนซ่อมในท่ามกลางสงฆ์นั้นแหละ เรื่องห้ามภิกษุเขลา
สอนซ่อม เรื่องห้ามภิกษุยังไม่ได้รับสมมติสอนซ่อม
เรื่องผู้สอนซ่อมกับอุปสมบททาเปกขะมาพร้อมกัน เรื่อง
ของงยกขึ้น เรื่องญัตติจตุตถกรรมอุปสมบททาเปกขะ เรื่องบอก
หนีสลัย เรื่องละอุปสมบับันไว้แต่ลำพัง เรื่องภิกษุถูกสงฆ์ยก
เสีย ๓ เรื่อง .

รวมเรื่องในชั้นรกะนี้ ๑๗๒ เรื่อง .

หัวข้อเรื่องในมหาชินรกะ จบ .

อุโบสถชั้นรกะ

เรื่องปริพาชกอุญญเดียรถีย์

[๑๔๓] ก็โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกุฎ เขต
พระนครราชคฤห์ . ครั้นนั้น พวกปริพาชกอุญญเดียรถีย์ ถึงวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ
แห่งปักษ์ ย่อมประชุมกันกล่าวธรรม . คนทั้งหลายเข้าไปหาปริพาชกอุญญเดียรถีย์เหล่านั้นเพื่อ
ฟังธรรม . พวกเขาได้รับความรัก ได้ความเลื่อมใส ในพวกปริพาชกอุญญเดียรถีย์ ปริพาชกอุญญ-
*เดียรถีย์ย่อมได้พรรคพวก . ครั้นนั้น พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราช เสด็จไปในที่สงัด หลีก
เร้นอยู่ ได้มีพระราชปริวิตกแห่งพระราชหฤทัยเกิดขึ้น อย่างนี้ว่า เตียวนี้ถึงวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ
และ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์ พวกปริพาชกอุญญเดียรถีย์ย่อมประชุมกันกล่าวธรรม คนทั้งหลายเข้าไป
หาปริพาชกอุญญเดียรถีย์เหล่านั้นเพื่อฟังธรรม พวกเขาได้รับความรัก ได้ความเลื่อมใส ในพวก
ปริพาชกอุญญเดียรถีย์ ปริพาชกอุญญเดียรถีย์ย่อมได้พรรคพวก โฉนหนอพระคุณเจ้าทั้งหลาย
พึงประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์บ้าง จึงท้าวเธอเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาค ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง . ท้าวเธอประทับ
นั่งเรียบร้อยแล้ว ได้ทูลขอปริวิตกนั้นต่อพระผู้มีพระภาคว่า พระพุทธเจ้าข้า หม่อมฉันไปในที่
สงัด หลีกเร้นอยู่ ณ ตำบลนี้ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เตียวนี้พวกปริพาชก
อุญญเดียรถีย์ ถึงวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์ย่อมประชุมกันกล่าวธรรม คน
ทั้งหลายเข้าไปหาปริพาชกอุญญเดียรถีย์เหล่านั้นเพื่อฟังธรรม พวกเขาได้รับความรัก ได้ความ
เลื่อมใส ในพวกปริพาชกอุญญเดียรถีย์ ปริพาชกอุญญเดียรถีย์ย่อมได้พรรคพวก โฉนหนอ
พระคุณเจ้าทั้งหลาย พึงประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์บ้าง หม่อมฉัน
ขอประทานพระวโรกาส ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายพึงประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ
แห่งปักษ์บ้างเถิด พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงแสดงธรรมีกถา

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้พระเจ้าพิมพิสารจอมเสนามาคธราชทรงเห็นแจ้ง
สมათาน อาจหาญ ว่าเรื่องด้วยธรรมีกถาแล้ว . ครั้นท้าวเธออันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจง ให้เห็นแจ้ง
สมათาน อาจหาญ ว่าเรื่องด้วยธรรมีกถาแล้ว เสด็จออกจากที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มี
พระภาค ทรงทำประทักษิณเสด็จกลับไป .

พระพุทธานุญาตวันประชุม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมีกถา ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ประชุมกัน ในวัน
๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์ .

ประชุมหนึ่งนั่ง

[๑๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายพูดกันว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้
ประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์ . ภิกษุเหล่านั้นจึงประชุมกันในวัน ๑๔ ค่ำ
๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์ แล้วนั่งหนึ่งเสวย . คนทั้งหลายเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นเพื่อฟังธรรม .
พวกเขาต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรประชุมกัน
ในวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปักษ์ จึงได้นั่งหนึ่งเสวยเหมือนสุกรอ้วนเล่า ธรรมนิยม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ภิกษุผู้ประชุมกัน ควรกล่าวธรรมมิใช่หรือ? ภิกษุทั้งหลาย ได้ยินพวกนั้นฟังโทษ ดีเทียบ
โทษหนายุ่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระพุทธานุญาตให้กล่าวธรรม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถา ในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดขึ้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ประชุมกันกล่าวธรรม
ในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปักษ์ .

พระพุทธานุญาตปาติโมกขเทศ

[๑๔๙] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จไป ณ ที่สงัด หลีกเร้นอยู่ ได้มีพระปริวิตกแห่ง
พระทัยเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า โฉนหนอเราพึงอนุญาตสิกขาบทที่เราบัญญัติแล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ให้
เป็นปาติโมกขเทศของพวกเธอ ปาติโมกขเทศนั้นจักเป็นอุโบสถกรรมของพวกเธอ . ครั้นเวลา
สายณห์ พระองค์เสด็จออกจากที่เร้นแล้ว ทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นค้ำมูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดขึ้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราไปในที่สงัด หลีกเร้นอยู่ ณ
ตำบลนี้ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า โฉนหนอเราพึงอนุญาตสิกขาบทที่เราบัญญัติ
แล้วแก่ภิกษุทั้งหลาย ให้เป็นปาติโมกขเทศของพวกเธอ ปาติโมกขเทศนั้นจักเป็นอุโบสถกรรม
ของพวกเธอ ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สวดปาติโมกข์ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล ภิกษุพึงสวดอย่างนี้ : -

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยอุทยัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ : -

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงทำอุโบสถ
พึงสวดปาติโมกข์ . อะไรเป็นบพพกิจของสงฆ์? ท่านทั้งหลายพึงบอกความบริสุทธิ์ . ข้าพเจ้าจัก
สวดปาติโมกข์ . พวกเราบรรดาที่มีอยู่ทั้งหมดจงฟัง จงใส่ใจซึ่งปาติโมกข์นั้นให้สำเร็จประโยชน์ .
ท่านผู้ใดมีอาบัติ ท่านผู้นั้นพึงเปิดเผย เมื่ออาบัติ ไม่มี พึงนั่งอยู่ . ก็ด้วยความเป็นผู้นั่งแล
ข้าพเจ้าจักทราบท่านทั้งหลายว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ . การสวดประกาศว่าจะครบ ๓ จบ ในบริษัทเห็น
ปานนี้ย่อมเป็นเหมือนการกล่าวแก่เฉพาะรูป ที่ถูกถามผู้เดียวจะนั้น . ก็ภิกษุรูปใด เมื่อสวด
ประกาศว่าจะครบ ๓ จบ ระลึกได้ ไม่ยอมเปิดเผยอาบัติที่มีอยู่ สัมปชานมสาวาทย่อมมีแก่
ภิกษุรูปนั้น . ท่านทั้งหลาย ก็สัมปชานมสาวาท พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นธรรมทำอันตราย
เพราะฉะนั้น ภิกษุต้องอาบัติแล้วระลึกได้ หวังความบริสุทธิ์ พึงเปิดเผยอาบัติที่มีอยู่ . เพราะ
เปิดเผยอาบัติแล้ว ความผาสุกย่อมมีแก่เธอ .

นี่ท่านเทศวิภังค์

[๑๕๐] คำว่า ปาติโมกข์ นี้ เป็นเบื้องต้น เป็นประธาน เป็นประมุขแห่งกุตลธรรม
ทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ จึงตรัสเรียกว่า ปาติโมกข์

คำว่า ท่านทั้งหลาย นี้ เป็นคำกล่าวที่อ่อนหวาน เป็นคำแสดงความเคารพ .

คำว่า ท่านทั้งหลาย นี้ เป็นชื่อของถ้อยคำที่ประกอบด้วยความเคารพและประกอบด้วย
ความยำเกรง .

คำว่า จักสวด คือจักบอก จักแสดง จักทำให้ปรากฏ จักริเริ่ม จักเปิดเผย จักจำแนก
จักทำให้ตื่น จักประกาศ .

บทว่า นั้น ตรัสเรียกปาติโมกข์ .

คำว่า ที่มีอยู่ทั้งหมด ความว่า ภิกษุในบริษัทนั้นมีจำนวนเท่าไร เป็นเถระก็ตาม นวกะ
ก็ตาม มัชฌิมะก็ตาม เหล่านี้เรียกว่า ที่มีอยู่ทั้งหมด .

คำว่า จงฟังให้สำเร็จประโยชน์ ความว่า จงตั้งใจ มนสิการ ประมวลเรื่องทั้งหมด
ด้วยใจ .

คำว่า จงใส่ใจ ความว่า จงเป็นผู้มีจิตแน่วแน่ มีจิตไม่ฟุ้งซ่าน มีจิตไม่ซัดส่าย
ตั้งใจฟัง .

คำว่า ท่านผู้ใดมีอาบัติ ความว่า ภิกษุเถระก็ตาม นวกะก็ตาม มัชฌิมะก็ตาม มีอาบัติ
๕ กอง ตัวใดตัวหนึ่ง มีอาบัติ ๗ กอง ตัวใดตัวหนึ่ง .

คำว่า ท่านผู้นั้นพึงเปิดเผย ความว่า ภิกษุนั้นพึงแสดง พึงเปิดเผย พึงทำให้ตื่น
พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ ท่ามกลางคณะ หรือในบุคคลผู้หนึ่ง .

อาบัติชื่อว่า ไม่มี คือ ภิกษุไม่ต้องอาบัติ หรือว่าต้อง แต่ออกแล้ว .

คำว่า พึงนั่งอยู่ คือพึงนั่ง ไม่ต้องพูด .

คำว่า ข้าพเจ้าจักทราบว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ คือจักรู้ จักทรงจำไว้ .

คำว่า ย่อมเป็นเหมือนการกล่าวแก่ เฉพาะรูปที่ถูกถามผู้เดียว ความว่า พึงรู้ใน
บริษัทนั้นว่า ถ้ามารดา ดังนี้ เหมือนภิกษุรูปหนึ่งถูกภิกษุอีกรูปหนึ่งถาม พึงแก้จะนั้น .

บริษัทที่ชื่อว่า เห็นปานนี้ ตรัสเรียกภิกษุบริษัท .

คำว่า การสวดประกาศว่าจะครบ ๓ จบ ความว่า สวดประกาศแม้ครั้งที่หนึ่ง สวด
ประกาศแม้ครั้งที่สอง สวดประกาศแม้ครั้งที่สาม .

บทว่า ระลึกได้ คือรู้ จำได้ .

อาบัติที่ชื่อว่า มีอยู่ คือภิกษุต้องอาบัติแล้ว หรือต้องแล้วยังมิได้ออก .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
คำว่า ไม่ยอมเปิดเผย ความว่า ไม่ยอมแสดง ไม่ยอมเปิดเผย ไม่ยอมทำให้ตื่น ไม่
ยอมประกาศในท่ามกลางสงฆ์ ท่ามกลางคณะ หรือในบุคคลผู้หนึ่ง .

คำว่า สัมปชานนุสาวาท ย่อมมีแก่ภิกษุรูปนั้น คือ สัมปชานนุสาวาท เป็นอะไร?
เป็นอาบัติทุกกฏ .

คำว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เป็นธรรมอันตราย ความว่าเป็นธรรมทำอันตรายแก่
อะไร? เป็นธรรมทำอันตรายแก่การบรรลุปฐมฌาน เป็นธรรมทำอันตรายแก่การบรรลุทุติยฌาน เป็น
ธรรมทำอันตรายแก่การบรรลุตติยฌาน เป็นธรรมทำอันตรายแก่การบรรลุจตุตถฌาน เป็นธรรม
ทำอันตรายแก่การบรรลุฉาน วิโมกข์ สมာธิ สมابัตติ เนกขัมมะ นิสสรณะ ปวิเวก กุศลธรรม .

บทว่า เพราะฉะนั้น คือ เพราะเหตุดังนี้ .

บทว่า ระลึกได้ คือรู้ จำได้ .

บทว่า หวังความบริสุทธิ์ คือประสงค์เพื่อออกจากอาบัติ ประสงค์เพื่อความหมดจด .

อาบัติที่ชื่อว่า มีอยู่ คือภิกษุต้องอาบัติแล้ว หรือต้องแล้วยังมิได้ออก .

คำว่า ฟังเปิดเผย ความว่า ฟังทำให้แจ้งในท่ามกลางสงฆ์ ท่ามกลางคณะ หรือใน
บุคคลผู้หนึ่ง .

คำว่า เพราะเปิดเผยอาบัติแล้ว ความผาสุกย่อมมีแก่เธอ ความว่า ความผาสุกมี
เพื่ออะไร? ความผาสุกมีเพื่อบรรลุปฐมฌาน ความผาสุกมีเพื่อบรรลุทุติยฌาน ความผาสุกมีเพื่อ
บรรลุตติยฌาน ความผาสุกมีเพื่อบรรลุจตุตถฌาน ความผาสุกมีเพื่อบรรลุฉาน วิโมกข์ สมာธิ
สมابัตติ เนกขัมมะ นิสสรณะ ปวิเวก กุศลธรรม .

สวดปาติโมกข์ในวันอุโบสถ

[๑๕๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตการสวด
ปาติโมกข์แล้ว จึงสวดปาติโมกข์ทุกวัน . ภิกษุทั้งหลายพากันกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวดปาติโมกข์ทุกวัน
รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สวดปาติโมกข์ในวันอุโบสถ .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตการสวดปาติโมกข์ในวัน
อุโบสถแล้ว จึงสวดปาติโมกข์ปีละ ๓ ครั้ง คือ ในวัน ๑๕ คำ วัน ๑๕ คำ และวัน ๘ คำ ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวดปาติโมกข์ปีละ ๓ ครั้ง รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สวดปาติโมกข์ ปีละ ๑ ครั้ง คือ ในวัน ๑๕ คำ หรือ
วัน ๑๕ คำ

เรื่องพระจฬัพคตย์สวดปาติโมกข์

[๑๕๒] ก็โดยสมัยนั้นแล พระจฬัพคตย์สวดปาติโมกข์แก่บริษัทเท่าที่มีอยู่ คือเฉพาะ
บริษัทของตนๆ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะ
ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวดปาติโมกข์แก่บริษัทเท่าที่มีอยู่ คือเฉพาะ
บริษัทของตนๆ รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตอุโบสถกรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้พร้อมเพรียงกัน .

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติอุโบสถกรรมแก่
ภิกษุทั้งหลายผู้พร้อมเพรียงกัน ดังนี้ แล้วมีความดำริต่อไปว่า ความพร้อมเพรียงมีเพียงเท่าไร
หนอแล มีเพียงอวาสนหนึ่ง หรือทั่วทั้งแผ่นดิน แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตความพร้อมเพรียง เพียง
ชั่วอวาสนเดียวเท่านั้น .

เรื่องพระมหากัปปินเถระดำริจะไม่ทำอุโบสถ

[๑๕๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระมหากัปปินะพักอยู่ ณ มัททกัจฉิมฤตทายวัน เขต
พระนครราชคฤห์ . คราวหนึ่ง ท่านไปในที่สงัด หลีกเร้นอยู่ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้น
อย่างนี้ว่า เราควรไปทำอุโบสถ หรือ ไม่ควรไป ควรไปทำสังฆกรรม หรือ ไม่ควรไป โดยที่แท้
เราเป็นผู้หมดจดแล้วด้วยความหมดจดอย่างยิ่ง . ที่นั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกแห่ง
จิตของท่านพระมหากัปปินะด้วยพระทัยของพระองค์ แล้วได้ทรงหายพระองค์ไปในคิณฑกุฎบรรพต
มาปรากฏอยู่ตรงหน้าท่านพระมหากัปปินะ ณ มัททกัจฉิมฤตทายวัน เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลัง
เหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียดฉะนั้น แล้วพระองค์ประทับนั่งเหนือพุทธอาสนะที่เขาจัด
ถวาย . ฝ่ายท่านพระมหากัปปินะถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง .
พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสคำนี้แก่ท่านพระมหากัปปินะผู้หนึ่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งว่า ดูกร
กัปปินะ เธอไปในที่สงัด หลีกเร้นอยู่ ได้มีความปริวิตกแห่งจิตเกิดขึ้นอย่างนี้ว่า เราควรไปทำ
อุโบสถ หรือ ไม่ควรไป ควรไปทำสังฆกรรม หรือ ไม่ควรไป โดยที่แท้ เราเป็นผู้หมดจดแล้ว
ด้วยความหมดจดอย่างยิ่ง ดังนี้มีไชหรือ?

ท่านพระมหากัปปินะทูลรับว่า เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ทั้งหลาย ถ้าพวกเธอไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
นับถือ ไม่บูชา ซึ่งอุโบสถ เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครเล่าจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ซึ่งอุโบสถ
ดูกรพราหมณ์ เธอจงไปทำอุโบสถ จะไม่ไปไม่ได้ จงไปทำสังฆกรรม จะไม่ไปไม่ได้ .

ท่านพระมหากัปปิณะรับสนองพระพุทธรพจน์ว่า อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้ท่านพระมหากัปปิณะเห็นแจ้ง สมทาน อาจหาญ
ว่าเรียดด้วยธรรมิกถา แล้วได้ทรงหายพระองค์ไปในที่ตรงหน้าท่านพระมหากัปปิณะ ณ มีททกัจฉิ-
*มฤคทายวัน มาปรากฏ ณ ฉิมภกฏฐบรรพต โดยรวดเร็ว เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลัง เขียดแขน
ที่คู้ หรือคู้แขนที่เขียด ฉะนั้น .

สมมติสี่มาและนิมิตแห่งสี่มา

[๑๕๔] ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลาย ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติว่า ความ
พร้อมเพียงมีเพียงชั่วอวาสดิ์เท่านั้น แล้วได้มีความปริวิตกต่อไปว่า อวาสนหนึ่งกำหนดเพียง
เท่าไร จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติสี่มา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลพึงสมมติสี่มาอย่างนี้ :-

วิธีสมมติสี่มา

ขึ้นต้นพึงทักนิมิต คือ ปัพพตนิมิต ปาสาณนิมิต วนนิมิต รุกขนิมิต มัตถนิมิต
วรมิกนิมิต นทีนิมิต อุทกนิมิต ครั้นทักนิมิตแล้ว ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์
ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติสี่มา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นิมิตระบไว้โดยรอบแล้วเพียงไร ถ้าความ
พร้อมเพียงของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติสี่มาให้มีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกัน ด้วย
นิมิตเหล่านั้น . นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นิมิตระบไว้โดยรอบแล้วเพียงไร สงฆ์สมมติ
อยู่บัดนี้ซึ่งสี่มา ให้มีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกัน ด้วยนิมิตเหล่านั้น . การสมมติสี่มา
ให้มีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกัน ด้วยนิมิตเหล่านั้น ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

สี่มาอันสงฆ์สมมติให้มีสังวาสเสมอกัน มีอุโบสถเดียวกันแล้ว ด้วยนิมิตเหล่านั้น
ขอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนี้ . ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้ .

เรื่องสมมติสี่มาใหญ่เกินขนาด

[๑๕๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์คิดว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตการสมมติ
สี่มาแล้ว จึงสมมติสี่มาใหญ่เกินถึง ๔ โยชน์บ้าง ๕ โยชน์บ้าง ๖ โยชน์บ้าง . ภิกษุทั้งหลาย
จะมาทำอุโบสถ ย่อมมาถึงต่อเมื่อกำลังสวดปาติโมกข์บ้าง . มาถึงต่อเมื่อสวดจบบ้าง แรมคืน
อยู่ในระหว่างทางบ้าง จึงพากันกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่ง
กะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงสมมติสี่มาใหญ่เกินถึง ๔ โยชน์ ๕ โยชน์
หรือ ๖ โยชน์ รูปใดสมมติ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติสี่มามีประมาณ ๓ โยชน์เป็นอย่างยิ่ง .

เรื่องสมมติสี่มาคร่อมแม่น้ำ

[๑๕๖] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์สมมติสี่มาคร่อมแม่น้ำ . ภิกษุทั้งหลายจะมาทำ
อุโบสถ ถูกน้ำพัด ไปก็มี ๒ ๓ บาดถูกน้ำพัด ไปก็มี ๔ ๕ บาดถูกน้ำพัด ไปก็มี จึงพากันกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึง
สมมติสี่มาคร่อมแม่น้ำ รูปใดสมมติ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติสี่มาคร่อมแม่น้ำที่มีเรือจอดประจำหรือมีสะพาน
ถาวร .

เรื่องสมมติโรงอุโบสถ

[๑๕๗] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายสวดปาติโมกข์ตามบริเวณวิหาร โดยมีได้
กำหนดที่ . พระอาคันตุกะทั้งหลายไม่รู้ว่ วันนี้พระสงฆ์จักทำอุโบสถที่ไหน จึงพากันกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ไม่พึงสวดปาติโมกข์ตามบริเวณวิหาร โดยมีได้กำหนดที่ รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้สมมติวิหาร เรือนมุงแถบเดียว เรือนชั้น เรือนไลน์
หรือถ้ำ ที่สงฆ์จำนงให้เป็นโรงอุโบสถแล้วทำอุโบสถ .

วิธีสมมติโรงอุโบสถ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงสมมติโรงอุโบสถอย่างนี้ .

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติโรงอุโบสถ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมเพียงของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
สมมติวิหารมีชื่อนี้ให้เป็นโรงอุโบสถ . นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์สมมติอยู่บัดนี้ ซึ่งวิหารมีชื่อนี้ ให้เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
โรงอุโบสถ . การสมมติวิหารมีชื่อนี้ให้เป็นโรงอุโบสถ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้
ผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

วิหารมีชื่ออื่นสงฆ์สมมติให้เป็นโรงอุโบสถแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้ .

กรรมวาจาสมมติโรงอุโบสถ จบ .

เรื่องสมมติโรงอุโบสถ ๒ แห่งในอาวาสเดียวกัน

[๑๔๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง สงฆ์สมมติโรงอุโบสถ ๒ แห่ง . ภิษ
ทั้งหลายประชุมกันในโรงอุโบสถทั้งสองด้วยตั้งใจว่า สงฆ์จักทำอุโบสถที่นี้ สงฆ์จักทำอุโบสถ
ที่นี้ จึงพากันกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามแก่ภิษทั้งหลายว่า
ดูกรภิษทั้งหลาย ในอาวาสแห่งหนึ่ง สงฆ์ไม่พึงสมมติโรงอุโบสถ ๒ แห่ง รูปใดสมมติ
ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิษทั้งหลาย เรานุญาตให้ถอนโรงอุโบสถแห่งหนึ่งแล้วทำอุโบสถ ในโรงอุโบสถ
แห่งหนึ่ง .

วิธีถอนโรงอุโบสถ

ดูกรภิษทั้งหลาย ก็แล พึงถอนโรงอุโบสถอย่างนี้ .

ภิษผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหตุยกรรมวาจา ว่าดังนี้ : -
กรรมวาจาถอนโรงอุโบสถ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง
ถอนโรงอุโบสถมีชื่อนี้ . นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ถอนอยู่บัดนี้ ซึ่งโรงอุโบสถมีชื่อนี้ . การ
ถอนโรงอุโบสถมีชื่อนี้ ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด
ท่านผู้นั้นพึงพูด .

โรงอุโบสถมีชื่ออื่นสงฆ์ถอนแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้
ไว้ ด้วยอย่างนี้ .

สมมติโรงอุโบสถเล็กเกินขนาด

[๑๔๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง สงฆ์สมมติโรงอุโบสถเล็กเกินขนาด .
ถึงวันอุโบสถ ภิษสงฆ์ลงประชุมกันมาก . ภิษทั้งหลายต้องนั่งฟังปาติโมกข์ในพื้นที่ซึ่งมิได้สมมติ
ภิษเหล่านั้นจึงได้หาหรือกันว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า พึงสมมติโรงอุโบสถแล้ว
จึงทำอุโบสถ ดังนี้ ก็พวกเรานั่งฟังปาติโมกข์ในพื้นที่ซึ่งมิได้สมมติ อุโบสถเป็นอันพวกเรา
ทำแล้ว หรือไม่เป็นอันทำหนอ จึงพากันกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
รับสั่งแก่ภิษทั้งหลายว่า ดูกรภิษทั้งหลาย ภิษหนึ่งในพื้นที่ซึ่งสมมติแล้วก็ตาม มิได้สมมติ
ก็ตาม เพราะได้ฟังปาติโมกข์ ฉะนั้นอุโบสถย่อมเป็นอันเธอได้ทำแล้วเหมือนกัน ดูกรภิษ
ทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล สงฆ์จงสมมติพื้นที่ด้านหน้าโรงอุโบสถให้ใหญ่เท่าที่จำนาง .

วิธีสมมติพื้นที่ด้านหน้าโรงอุโบสถ

ดูกรภิษทั้งหลาย ก็แล พึงสมมติพื้นที่ด้านหน้าโรงอุโบสถอย่างนี้ .

พึงทักนิมิตก่อน ครั้นทักนิมิตแล้ว ภิษผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ
ด้วยญัตติหตุยกรรมวาจา ว่าดังนี้ : -

กรรมวาจาสมมติพื้นที่ด้านหน้าโรงอุโบสถ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นิมิตระบไว้แล้วโดยรอบเพียงไร ถ้าความ
พร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติพื้นที่ด้านหน้าโรงอุโบสถ ด้วยนิมิตเหล่านั้น .
นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า นิมิตระบไว้แล้วโดยรอบเพียงไร สงฆ์สมมติ
อยู่บัดนี้ ซึ่งพื้นที่ด้านหน้าโรงอุโบสถ ด้วยนิมิตเหล่านั้น . การสมมติพื้นที่ด้านหน้าโรงอุโบสถ
ด้วยนิมิตเหล่านั้น ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงพูด .

พื้นที่ด้านหน้าโรงอุโบสถอันสงฆ์สมมติแล้ว ด้วยนิมิตเหล่านั้น ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้น
จึงนั่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้ .

พระเถระลงประชุมก่อน

[๑๖๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ในวันอุโบสถ นวกภิษทั้งหลายในอาวาสแห่งหนึ่ง
ลงประชุมกันก่อนแล้วหลีกไป ด้วยนึกว่าพระเถระทั้งหลายยังไม่มาก่อน . ต่อเวลาพลบค่ำ
จึงทำอุโบสถได้ . ภิษทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งแก่ภิษ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิษทั้งหลาย ในวันอุโบสถ เรานุญาตให้ภิษผู้เถระทั้งหลายลงประชุมก่อน .

ภิษหลายวัดทำอุโบสถร่วมกัน

[๑๖๑] ก็โดยสมัยนั้นแล อาวาสในพระนครราชคฤห์หลายแห่ง มีสีมาอันเดียวกัน .
ภิษทั้งหลายในอาวาสเหล่านั้น วิวาทกันว่า ขอสงฆ์จงทำอุโบสถในอาวาสของพวกเรา ขอสงฆ์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
จงทำโบสถ์ในอาวาสของพวกเขา. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มี
พระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาวาสในพระนครราชคฤห์นี้ก็หลายแห่ง
มีสีมานั้นเดียวกัน ภิกษุทั้งหลายในอาวาสเหล่านั้นวิวาทกันว่า ขอสงฆ์จงทำโบสถ์ในอาวาส
ของพวกเขา ขอสงฆ์จงทำโบสถ์ในอาวาสของพวกเขา ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทุกๆ รูป
พึงประชุมทำโบสถ์แห่งเดียวกัน ก็หรือภิกษุผู้เฝ้าอยู่ในอาวาสใด พึงประชุมทำโบสถ์ใน
อาวาสนั้น แต่สงฆ์เป็นวรรคไม่พึงทำโบสถ์ รูปใดทำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

พระมหากัสสปเถระเดินทางไปที่ทำโบสถ์

[๑๖๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระมหากัสสปมาจากอันธกรินทวิหาร สู่พระนครราชคฤห์
เพื่อทำโบสถ์ ในระหว่างทางข้ามแม่น้ำ เกือบถูกน้ำพัดไป จีวรของท่านเปียก. ภิกษุ
ทั้งหลายได้ถามท่านพระมหากัสสปว่า อาวุโส เพราะเหตุไร จีวรของท่านจึงเปียก? ท่านตอบว่า
อาวุโสทั้งหลาย ผมมาจากอันธกรินทวิหารสู่พระนครราชคฤห์ เพื่อทำโบสถ์ ณ ที่นี้ ได้ข้าม
แม่น้ำ ในระหว่างทาง เกือบถูกน้ำพัดไป เพราะเหตุนั้น จีวรของผมจึงเปียก. ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สีมานั้นได้อันสงฆ์สมมติไว้แล้วให้มีสังวาสเสมอกัน มีโบสถ์เดียวกัน สงฆ์จงสมมติสีมานั้น
ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร.

วิธีสมมติตติจิวรวิปวาสน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงสมมติตติจิวรวิปวาสนี้อย่างนี้.

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติตติจิวรวิปวาสน

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สีมานั้นได้อันสงฆ์สมมติไว้แล้วให้มีสังวาส
มีโบสถ์เดียวกัน. ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติสีมานั้น ให้เป็นแดน
ไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร. นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สีมานั้นได้อันสงฆ์สมมติไว้แล้วให้มีสังวาส
เสมอกัน มีโบสถ์เดียวกัน สงฆ์สมมติอยู่บัดนี้ซึ่งสีมานั้น ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจาก
ไตรจีวร. การสมมติสีมานี้ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้น
พึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สีมานั้นสงฆ์สมมติให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวรแล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้น
จึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตการสมมติตติจิวรวิปวาสน
แล้ว จึงเก็บจีวรไว้ในละแวกบ้าน. จีวรเหล่านั้นหายบ้าง ถูกไฟไหม้บ้าง ถูกหนูกัดบ้าง. ภิกษุ
ทั้งหลายมีแต่ผ้าไม่ตี มีจีวรเศร้าหมอง.

ภิกษุทั้งหลายจึงถามกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เพราะเหตุไร พวกท่านจึงมีแต่ผ้าไม่ตี
มีจีวรเศร้าหมองเล่า?

ภิกษุเหล่านั้นตอบว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกผมทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตการ
สมมติตติจิวรวิปวาสนแล้ว จึงเก็บจีวรไว้ในละแวกบ้าน ณ ตำบลนี้ จีวรเหล่านั้นหายเสียบ้าง
ถูกไฟไหม้บ้าง ถูกหนูกัดบ้าง เพราะเหตุนั้น พวกผมจึงมีแต่ผ้าไม่ตี มีจีวรเศร้าหมอง.

ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สีมานั้นได้อันสงฆ์สมมติไว้แล้วให้มีสังวาสเสมอกัน มีโบสถ์
เดียวกัน สงฆ์จงสมมติสีมานั้นให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร เว้นบ้านและอุปัฏฐากแห่งบ้าน.

วิธีสมมติตติจิวรวิปวาสน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงสมมติตติจิวรวิปวาสนี้อย่างนี้.

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติตติจิวรวิปวาสน

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สีมานั้นได้อันสงฆ์สมมติไว้แล้วให้มีสังวาส
เสมอกัน มีโบสถ์เดียวกัน ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงสมมติสีมานั้น
ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร เว้นบ้านและอุปัฏฐากแห่งบ้าน. นี้เป็นญัตติ.

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สีมานั้นได้อันสงฆ์สมมติไว้แล้วให้มีสังวาส
เสมอกัน มีโบสถ์เดียวกัน สงฆ์สมมติอยู่บัดนี้ซึ่งสีมานั้น ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจาก
ไตรจีวร เว้นบ้านและอุปัฏฐากแห่งบ้าน. การสมมติสีมานี้ให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตร-
*จีวร เว้นบ้านและอุปัฏฐากแห่งบ้าน ชอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ชอบแก่
ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด.

สีมานั้นสงฆ์สมมติให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร เว้นบ้านและอุปัฏฐากแห่งบ้าน
แล้ว ชอบแก่สงฆ์ เหตุนั้นจึงนี้ ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้.

[๑๖๓] พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุจะ
สมมติสีมานั้น พึงสมมติสีมานั้นสังวาสสีมาก่อน ภายหลังจึงสมมติตติจิวรวิปวาสน. เมื่อจะถอนสีมา
พึงถอนตติจิวรวิปวาสนก่อน ภายหลังจึงถอนสีมานั้นสังวาสสีมา.

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

วิธีถอนติจิวราวิปวาส

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงถอนติจิวราวิปวาสอย่างนี้ .

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-
กรรมวาจาถอนติจิวราวิปวาส

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า แดนไม่อยู่ปราศจากไตรจิวรนั้นใด อันสงฆ์สมมติไว้แล้ว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงถอนแดน ไม่อยู่ปราศจากไตรจิวรนั้น .
นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า แดนไม่อยู่ปราศจากไตรจิวรนั้นใด อันสงฆ์สมมติไว้แล้ว สงฆ์ถอนอยู่บัดนี้ซึ่งแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจิวรนั้น การถอนแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจิวรนั้น ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

แดนไม่อยู่ปราศจากไตรจิวรนั้น สงฆ์ถอนแล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้ .

วิธีถอนสมานสังวาสสีมา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงถอนสมานสังวาสสีมาอย่างนี้ .

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติทุติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-
กรรมวาจาถอนสมานสังวาสสีมา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สีมานั้นใดอันสงฆ์สมมติไว้แล้ว ให้มีสังวาสเสมอกัน ให้มือโบสถ์เดียวกัน ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงถอนสีมานั้น .
นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สีมานั้นใดอันสงฆ์สมมติไว้แล้ว ให้มีสังวาสเสมอกัน ให้มือโบสถ์เดียวกัน สงฆ์ถอนอยู่บัดนี้ซึ่งสีมานั้น การถอนสีมามีสังวาสเสมอกัน มือโบสถ์เดียวกันนี้ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

สีมามีสังวาสเสมอกัน มือโบสถ์เดียวกันนั้น อันสงฆ์ถอนแล้ว ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนึ่ง ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้ .

อพัทธสีมา

[๑๖๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสงฆ์ยังไม่ได้สมมติ ยังไม่ได้กำหนดสีมา ภิกษุเข้าอาศัยบ้านหรือนิคมใดอยู่ เขตของบ้านนั้น เป็นคามสีมาบ้าง เขตของนิคมนั้น เป็นนิคมสีมาบ้าง สีมานี้มีสังวาสเสมอกัน มือโบสถ์เดียวกัน ในบ้านหรือนิคมนั้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าในป่าหาคนตั้งบ้านเรือนมิได้ ชั่ว ๗ อัปกันตรโดยรอบ เป็นสัตตพักันตรสีมา สีมานี้มีสังวาสเสมอกัน มือโบสถ์เดียวกันในป่านั้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม่น้ำทั้งหมด สมมติเป็นสีมาไม่ได้ สมุทรทั้งหมด สมมติเป็นสีมาไม่ได้ ชาติสระทั้งหมด สมมติเป็นสีมาไม่ได้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในแม่น้ำ ในสมุทร หรือในชาติสระ ชั่ววกน้ำสาต โดยรอบแห่งมัชฌิมบุรุษ เป็นอุทกทุกขสีมา สีมานี้มีสังวาสเสมอกัน มือโบสถ์เดียวกัน ในน่านน้ำนั้น .

สีมาสังกระ

[๑๖๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์สมมติสีมาคากเกี่ยวสีมา . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สีมาอันภิกษุเหล่าใดสมมติไว้ก่อนแล้ว กรรมนั้นของภิกษุเหล่านั้นเป็นธรรม ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ สีมาอันภิกษุเหล่าใดสมมติแล้วในภายหลัง กรรมนั้นของภิกษุเหล่านั้นไม่เป็นธรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสมมติสีมาคากเกี่ยวสีมา รูปใดสมมติคากเกี่ยว ต้องอาบัติทุกกฏ .

สีมาทับสีมา

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์สมมติสีมาทับสีมา . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สีมาอันภิกษุเหล่าใดสมมติไว้ก่อนแล้ว กรรมนั้นของภิกษุเหล่านั้นเป็นธรรม ไม่กำเริบ ควรแก่ฐานะ สีมาอันภิกษุเหล่าใดสมมติแล้วในภายหลัง กรรมนั้นของภิกษุเหล่านั้นไม่เป็นธรรม กำเริบ ไม่ควรแก่ฐานะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสมมติสีมาทับสีมา รูปใดสมมติทับ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้จะสมมติสีมา เว้นสีมันตริกไว้ แล้วสมมติสีมา .

วันอุโบสถ ๒

[๑๖๖] ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า วันอุโบสถมีเท่าไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันอุโบสถนี้มี ๒ คือ อุโบสถมีในวัน ๑๔ คำ อุโบสถมีในวัน ๑๕ คำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันอุโบสถ ๒ นี้แล .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

การทำอุโบสถ ๔ อย่าง

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า การทำอุโบสถมีเท่าไรหนอแล แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การทำอุโบสถนี้มี ๔ คือ การทำอุโบสถเป็นวัตรโดยไม่เป็นธรรม ๑ การทำอุโบสถพร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม ๑ การทำอุโบสถเป็นวัตรโดยธรรม ๑ การทำอุโบสถพร้อมเพรียงโดยธรรม ๑ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในการทำอุโบสถ ๔ อย่างนั้น การทำอุโบสถนี้ใดเป็นวัตรโดยไม่เป็นธรรม การทำอุโบสถเห็นปานนั้น ไม่ควรทำ และเราก็มิอนุญาต .

ในการทำอุโบสถ ๔ อย่างนั้น การทำอุโบสถนี้ใด ที่พร้อมเพรียงโดยไม่เป็นธรรม การทำอุโบสถเห็นปานนั้น ไม่ควรทำ และเราก็มิอนุญาต .

ในการทำอุโบสถ ๔ อย่างนั้น การทำอุโบสถนี้ใด เป็นวัตรโดยธรรม การทำอุโบสถเห็นปานนั้น ไม่ควรทำ และเราก็มิอนุญาต .

ในการทำอุโบสถ ๔ อย่างนั้น การทำอุโบสถนี้ใดที่พร้อมเพรียงโดยธรรม การทำอุโบสถเห็นปานนั้น ควรทำ และเราก็มิอนุญาต .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละพวกเธอพึงทำในใจว่า จักทำอุโบสถกรรมชนิดที่พร้อมเพรียงโดยธรรม ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้แล .

ปาติโมกขเทศ ๕

[๑๖๗] ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลาย ได้มีความปริวิตกว่า ปาติโมกขเทศมีเท่าไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปาติโมกขเทศนี้มี ๕ คือ ภิกษุสวดนันทานจบแล้ว พึงสวดอุเทศที่เหลือด้วยสุดบท นี้เป็นปาติโมกขเทศที่ ๑ .

สวดนันทาน สวดปาราชิก ๔ จบแล้ว พึงสวดอุเทศที่เหลือด้วยสุดบท นี้เป็นปาติโมกขเทศที่ ๒ .

สวดนันทาน สวดปาราชิก ๔ สวดสังฆาติเสส ๑๓ จบแล้ว พึงสวดอุเทศที่เหลือด้วยสุดบท นี้เป็นปาติโมกขเทศที่ ๓ .

สวดนันทาน สวดปาราชิก ๔ สวดสังฆาติเสส ๑๓ สวดอนิยต ๒ จบแล้ว พึงสวดอุเทศที่เหลือด้วยสุดบท นี้เป็นปาติโมกขเทศที่ ๔ .

สวดโดยพิสดารหมด เป็นปาติโมกขเทศที่ ๕ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปาติโมกขเทศ ๕ นี้แล .

ทรงห้ามสวดปาติโมกข์ย่อ

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายทราบข่าวว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตการสวดปาติโมกข์ย่อ ดังนี้ จึงสวดปาติโมกข์ย่อทุกครั้ง . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ มิพึงสวดปาติโมกข์ย่อ รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ทรงอนุญาตให้สวดปาติโมกข์ย่อเมื่อมีอันตราย

สมัยต่อมา ณ อาวาสแห่งหนึ่งในโกศลชนบท คนชาวดงได้มาพลกพลาณในวันอุโบสถ . ภิกษุทั้งหลายไม่อาจสวดปาติโมกข์โดยพิสดาร จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อมีอันตราย เราอนุญาตให้สวดปาติโมกข์ย่อ .

อันตราย ๑๐ ประการ

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ แม่เมื่ออันตราย ไม่มี ก็สวดปาติโมกข์ย่อ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อไม่มีอันตราย ภิกษุ มิพึงสวดปาติโมกข์ย่อ รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

เมื่อมีอันตราย เราอนุญาตให้สวดปาติโมกข์ย่อ .

อันตรายในเรื่องนั้นเหล่านี้ คือ

๑. พระราชาเสด็จมา
๒. โจรมาปล้น
๓. ไฟไหม้
๔. น้ำหลากมา
๕. คนมามาก
๖. ฝูงเข้าภิกษุ
๗. สัตว์ร้ายเข้ามา
๘. งูร้ายเลื้อยเข้ามา
๙. ภิกษุอาพาธหนักจะถึงเสียชีวิต
๑๐. มีอันตรายแก่พรหมจรรย์

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สวดปาติโมกข์ย่อในเพราะอันตรายเห็นปานนี้ เมื่อไม่มีอันตราย ให้สวดโดยพิสดาร .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
จะแสดงธรรมท่ามกลางสงฆ์ต้องได้รับอาราธนาก่อน

[๑๖๘] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ไม่ได้รับอาราธนา แสดงธรรมในท่ามกลางสงฆ์ .
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งห้ามภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ได้รับอาราธนา ไม่พึงแสดงธรรมในท่ามกลางสงฆ์ รูปใดแสดง ต้อง
อาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้กระแสดงธรรมเอง หรือให้อาราธนาผู้อื่นแสดง .

ถามพระวินัยท่ามกลางสงฆ์ต้องได้รับสมมติก่อน

[๑๖๙] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ยัง ไม่ได้รับสมมติ ถามพระวินัยในท่ามกลางสงฆ์ .
ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยัง ไม่ได้รับสมมติ ไม่พึงถามวินัยในท่ามกลางสงฆ์ รูปใดถาม ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้ได้รับสมมติแล้ว ถามวินัยในท่ามกลางสงฆ์ได้ .

วิธีสมมติเป็นผู้ถาม

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุพึงสมมติอย่างนี้ . ตนเองสมมติตนก็ได้ ภิกษุอื่นสมมติ
ภิกษุอื่นก็ได้ .

อย่างไรเล่า ชื่อว่าตนเองสมมติตน?

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติตน

พระสงฆ์เจ้าข้า ของงพึงข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้า
ขอถามพระวินัยต่อผู้มีชื่อนี้ .

อย่างนี้ ชื่อว่าตนเองสมมติตน .

อย่างไรเล่า ชื่อว่าภิกษุอื่นสมมติภิกษุอื่น?

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติผู้อื่น

พระสงฆ์เจ้าข้า ของงพึงข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว ขอผู้มีชื่อนี้
ถามพระวินัยต่อผู้มีชื่อนี้ .

อย่างนี้ ชื่อว่าภิกษุอื่นสมมติภิกษุอื่น .

ถามพระวินัยต้องตรวจดูบริษัตก่อน

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก ได้รับสมมติแล้ว ถามพระวินัยในท่ามกลางสงฆ์ .
พระฉัพพัคคีย์ได้อาฆาต เคืองแค้น คฤคามจะฆ่าเสีย . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุ
แม่ที่ ได้รับสมมติแล้ว ตรวจดูบริษัท พิจารณาบุคคลแล้วจึงถามวินัยในท่ามกลางสงฆ์ .

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ยัง ไม่ได้รับสมมติ วิสัชนาพระวินัยในท่ามกลางสงฆ์ .

ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ยังไม่ได้รับสมมติ ไม่พึงวิสัชนาวินัยในท่ามกลางสงฆ์ รูปใดวิสัชนา
ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุที่ได้รับสมมติแล้ว วิสัชนาวินัยในท่ามกลางสงฆ์ .

วิธีสมมติเป็นผู้วิสัชนา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล ภิกษุพึงสมมติอย่างนี้ . ตนเองสมมติตนก็ได้ ภิกษุอื่นสมมติ
ภิกษุอื่นก็ได้ .

อย่างไรเล่า ชื่อว่าตนเองสมมติตน?

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติตน

พระสงฆ์เจ้าข้า ของงพึงข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว ข้าพเจ้า
อันผู้มีชื่อนี้ถามถึงพระวินัยแล้ว ขอวิสัชนา .

อย่างนี้ ชื่อว่าตนเองสมมติตน .

อย่างไรเล่า ชื่อว่าภิกษุอื่นสมมติภิกษุอื่น?

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมวาจาสมมติผู้อื่น

พระสงฆ์เจ้าข้า ของงพึงข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว ผู้มีชื่อนี้
อันผู้มีชื่อนี้ถามถึงพระวินัยแล้ว ขอวิสัชนา .

อย่างนี้ ชื่อว่าภิกษุอื่นสมมติภิกษุอื่น .

วิสัชนาพระวินัยต้องตรวจดูบริษัตก่อน

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก ได้รับสมมติแล้ว วิสัชนาพระวินัยในท่า
กลางสงฆ์ . พระฉัพพัคคีย์ได้อาฆาต เคืองแค้น คฤคามจะฆ่าเสีย . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้ภิกษุแม่ที่ ได้รับสมมติแล้ว ตรวจดูบริษัท พิจารณาบุคคลก่อน จึงวิสัชนาวินัย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ในท่ามกลางสงฆ์ .

โจทก์ต้องขอโอกาสต่อจำเลย

[๑๓๐] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์โจทก์ภิกษุผู้มีได้ทำโอกาสด้วยอาบัติ . ภิกษุ-

* ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ-

* ทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงโจทก์ภิกษุผู้มีได้ทำโอกาสด้วยอาบัติ รูปใดโจท ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้โจทก์ขอให้จำเลยทำโอกาส ด้วยคำว่า ขอท่านจงทำ

โอกาส ผมใครจะกล่าวกะท่าน ดังนี้ แล้วจึงโจทด้วยอาบัติ .

ก่อนโจทต้องพิจารณาอุบคค

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก ขอให้พระฉัพพัคคีย์ทำโอกาสแล้ว โจทด้วยอาบัติ . พระฉัพพัคคีย์ได้อาฆาต เคืองแค้น อุคคามจะฆ่าเสีย . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้โจทแม่เมื่อจำเลยทำโอกาสแล้ว พิจารณาอุบคคก่อน จึงโจทด้วยอาบัติ .

ก่อนขอโอกาสต้องพิจารณาอุบคค

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์คิดว่า ภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก ขอให้พวกเราทำโอกาสก่อนดังนี้ จึงรีบขอให้ภิกษุทั้งหลายที่บริสุทธิไม่มีอาบัติ ทำโอกาสในอริกถที่ไม่เป็นเรื่องไม่มีเหตุ . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุ-

* ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงขอให้ภิกษุทั้งหลายผู้บริสุทธิ ไม่มีอาบัติ ทำโอกาสในอริกถที่ไม่เป็นเรื่อง ไม่มีเหตุ รูปใดขอให้ทำ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้พิจารณาอุบคคก่อน จึงขอให้ทำโอกาส .

เรื่องห้ามทำกรรมไม่เป็นธรรม

[๑๓๑] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ทำกรรมไม่เป็นธรรมในท่ามกลางสงฆ์ . ภิกษุ-

* ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงทำกรรมไม่เป็นธรรมในท่ามกลางสงฆ์ รูปใดทำต้องอาบัติทุกกฏ .

พระฉัพพัคคีย์ยังชินทำกรรมไม่เป็นธรรมอยู่ตามเดิม . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้คัดค้าน ในเมื่อภิกษุทำกรรมไม่เป็นธรรม .

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก พากันคัดค้าน ในเมื่อพระฉัพพัคคีย์ทำกรรมไม่เป็นธรรม . พระฉัพพัคคีย์ได้อาฆาต เคืองแค้น อุคคามจะฆ่าเสีย . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ทำความเห็นแย้งได้ .

ภิกษุทั้งหลายทำความเห็นแย้งในสำนักพระฉัพพัคคีย์เหล่านั้นนั้นแหละ . พระฉัพพัคคีย์ได้อาฆาต เคืองแค้น อุคคามจะฆ่าเสีย . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุ ๔-๔ รูปคัดค้านให้ภิกษุ ๒-๓ รูป ทำความเห็นแย้ง ให้ภิกษุรูปเดียวนึกในใจว่า กรรมนั้น ไม่ควรแก่เรา .

แก่งสวดปาติโมกข์ไม่ให้ไต่ยืน

[๑๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์แก่งสวดปาติโมกข์ในท่ามกลางสงฆ์ไม่ให้ไต่ยืน . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อันภิกษุผู้สวดปาติโมกข์ไม่พึงแก่งสวดไม่ให้ไต่ยืน รูปใดสวดไม่ให้ไต่ยืน ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ท่านพระอหทัยเป็นผู้สวดปาติโมกข์แก่สงฆ์ แต่มีเสียงเครือจเสียงกา . ครั้งนั้น ท่านพระอหทัยได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แล้วว่า ภิกษุสวดปาติโมกข์ต้องสวดให้ไต่ยืนทั่วกัน ก็อาตวามีเสียงเครือจเสียงกา อาตมาจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ จึงแจ้งเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลายๆ กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุที่สวดปาติโมกข์ พยายามสวดด้วยตั้งใจว่าจะสวดให้ไต่ยืนถ้อยคำทั่วกัน เมื่อพยายาม ไม่ต้องอาบัติ .

ห้ามสวดปาติโมกข์ในบริษัทที่มีคฤหัสถ์

[๑๓๓] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเทวทัตสวดปาติโมกข์ในบริษัทที่มีคฤหัสถ์ปณอยู่ด้วย . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงสวดปาติโมกข์ในบริษัทที่มีคฤหัสถ์ปณอยู่ด้วย รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ต้องได้รับอาราธนาจึงสวดปาติโมกข์ได้

[๑๓๔] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ไม่ได้รับอาราธนาสวดปาติโมกข์ในท่ามกลางสงฆ์ . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่ได้รับอาราธนา ไม่พึงสวดปาติโมกข์ในท่ามกลางสงฆ์ รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตปาติโมกข์ให้เป็นหน้าที่ของพระเถระ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
อัญญาตติยภณวารที่ ๑๑ จบ .

หน้าที่สวดปาติโมกข์

[๑๓๕] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระนครราชคฤห์ตามพระพุทธานุญาตแล้ว เสด็จจาริกโดยมรรคาอันจะไปเมืองโจทनावัตถุ เสด็จจาริกโดยลำดับ ลถึงเมืองโจทनावัตถุแล้ว . ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง มีภิกษุอยู่ด้วยกันมากรูป . บรรดาภิกษุเหล่านั้น พระเถระเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด . ท่านไม่รู้อุโบสถ หรือวิธีทำอุโบสถ ไม่รู้ปาติโมกข์ หรือวิธีสวดปาติโมกข์ จึงภิกษุเหล่านั้นคิดกันว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แล้วว่า ปาติโมกข์ เป็นหน้าที่ของพระเถระ ก็พระเถระของพวกเราอุปเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด ไม่รู้อุโบสถ หรือวิธีทำอุโบสถ ไม่รู้ปาติโมกข์หรือวิธีสวดปาติโมกข์ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุเหล่านั้น ภิกษุรูปใดเป็นผู้ฉลาด สามารถ เราอนุญาตปาติโมกข์ให้เป็นหน้าที่ของภิกษุรูปนั้น .

ทรงให้ส่งภิกษุไปศึกษาปาติโมกข์

[๑๓๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุอยู่ด้วยกันมากรูป ล้วนเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด . พวกเขารู้จักอุโบสถ หรือวิธีทำอุโบสถ ไม่รู้ปาติโมกข์ หรือวิธีสวดปาติโมกข์ . พวกเขोजิงอาราธนาพระเถระว่า ขอพระเถระจงสวดปาติโมกข์ ขอรับ . ท่านตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เราสวดปาติโมกข์ไม่ได้ . ภิกษุทั้งหลายจึงอาราธนาพระเถระรูปที่ ๒ ว่า ขอพระเถระจงสวดปาติโมกข์ ขอรับ . แม้ท่านก็ตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เราสวดปาติโมกข์ไม่ได้ . ภิกษุทั้งหลายจึงอาราธนาพระเถระรูปที่ ๓ ว่า ขอพระเถระจงสวดปาติโมกข์ ขอรับ . แม้ท่านก็ตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เราสวดปาติโมกข์ไม่ได้ . ภิกษุเหล่านั้นได้อาราธนาจนถึงพระสังฆนวกะ โดยวิธีนี้แหละว่า ขอคุณจงสวดปาติโมกข์ . แม้เธอก็ตอบอย่างนี้ว่า ผมสวดปาติโมกข์ไม่ได้ ขอรับ . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่งถึงวันอุโบสถ ภิกษุในศาสนาที่อยู่ด้วยกันมาก ล้วนเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด . พวกเขารู้จักอุโบสถ หรือวิธีทำอุโบสถ ไม่รู้ปาติโมกข์ หรือวิธีสวดปาติโมกข์ . พวกเขोजิงอาราธนาพระเถระว่า ขอพระเถระจงสวดปาติโมกข์ ขอรับ . ท่านตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เราสวดปาติโมกข์ไม่ได้ . พวกเขोजิงอาราธนาพระเถระรูปที่ ๒ ว่า ขอพระเถระจงสวดปาติโมกข์ ขอรับ . แม้ท่านก็ตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เราสวดปาติโมกข์ไม่ได้ . พวกเขोजิงอาราธนาพระเถระรูปที่ ๓ ว่า ขอพระเถระจงสวดปาติโมกข์ ขอรับ . แม้ท่านก็ตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย เราสวดปาติโมกข์ไม่ได้ . พวกเขोजิงอาราธนาจนถึงพระสังฆนวกะ โดยวิธีนี้แหละว่า ขอคุณจงสวดปาติโมกข์ . แม้เธอรูปร่างนั้นก็ตอบอย่างนี้ว่า ผมสวดปาติโมกข์ไม่ได้ ขอรับ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพึงส่งภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่อาวาสใกล้เคียง พอจะกลับมาทันในวันนั้น ด้วยสิ่งว่า ดูกรอาวุโส เธอจงไปเรียนปาติโมกข์โดยย่อหรือโดยพิสดารมา .

ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า จะพึงส่งภิกษุรูปไหนหนอไป แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุผู้เถระบัญญัติภิกษุนวกะไป .

ภิกษุนวกะทั้งหลายอันพระเถระบัญญัติแล้วไม่ยอมไป . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่อาพาธอันพระเถระบัญญัติแล้วจะไม่ยอมไปไม่ได้ รูปใดไม่ยอมไป ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธานุญาตให้เรียนปิกขณณา

[๑๓๗] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่เมืองโจทनावัตถุตามพระพุทธานุญาตแล้ว เสด็จกลับมายังพระนครราชคฤห์อีก . ก็โดยสมัยนั้นแล ชาวบ้านถามภิกษุทั้งหลายที่กำลังเที่ยวบิณฑบาตว่า ดิถีที่เท่าไรแห่งปิกข์ เจ้าข้า? ภิกษุทั้งหลายตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกเราอาตมาไม่รู้เลย . ชาวบ้านจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า แม่เพียงนับปิกข์ พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ก็ยังไม่รู้ โจนจะรู้คุณความดีอะไรอย่างอื่นเล่า . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เรียนปิกขณณา .

ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุรูปไหนหนอพึงเรียนปิกขณณา แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุทุกๆ รูปเรียนปิกขณณา .

ก็โดยสมัยนั้นแล ชาวบ้านถามภิกษุทั้งหลายที่กำลังเที่ยวบิณฑบาตว่า ภิกษุมีจำนวนเท่าไร เจ้าข้า? ภิกษุทั้งหลายตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกเราอาตมาไม่รู้เลย . ชาวบ้านจึงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า แม่พวกกันเอง พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้ก็ยังไม่รู้ โจนจะรู้คุณความดีอะไรอย่างอื่นเล่า . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้นับภิกษุ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า เมื่อไรหนอเราพึงนับภิกษุ แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า เรานุญาตให้นับ
ภิกษุด้วยเรียกชื่อหรือให้จับสลากในวันอุโบสถ.

พระพุทธานุญาตให้บอกวันอุโบสถ

[๑๓๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายไม่รู้ว่าเป็นวันอุโบสถ ไปบิณฑบาต
ณ หมู่บ้านที่ไกล. พวกเธอมาถึงเมื่อกำลังสวดปาติโมกข์ก็มี มาถึงเมื่อสวดจบแล้วก็มี. ภิกษุ-
* ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้บอกว่าเป็นวันอุโบสถ.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุรูปไหนหนอพึงบอก แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เรานุญาตให้ภิกษุเถระบอกแต่เข้าตรู.

สมัยต่อมา พระเถระรูปหนึ่ง เวลาเข้าตรูระลึกไม่ได้. ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้บอก แม้ในเวลาภิตตกาล. แม้ในเวลาภิตตกาล พระเถระนั้นก็ระลึกไม่ได้. ภิกษุทั้งหลาย
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้บอกในกาลที่ตนระลึกได้.

บุพพกรรมและบุพพกิจในโรงอุโบสถ

[๑๓๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง โรงอุโบสถรก. พวกพระอาคันตุกะ
พากันเพ่งโทษ ตีเตียน โปนทะนาวา ฉนภิกษุทั้งหลายจึงไม่กวาดโรงอุโบสถเลย. ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เรานุญาตให้กวาดโรงอุโบสถ.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุรูปไหนหนอพึงกวาดโรงอุโบสถ แล้ว
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุเถระบัญชาภิกษุนวากะ.

ภิกษุนวากะทั้งหลายอันพระเถระบัญชาแล้ว ไม่ยอมกวาด. ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่อาพาธ
อันพระเถระบัญชาแล้ว จะ ไม่กวาดไม่ได้ รูปใด ไม่กวาด ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ในโรงอุโบสถ ไม่มีใครป้อาสนะไว้. ภิกษุทั้งหลายนั่งที่พื้นดิน. ทั้งตัว
ทั้งจีวร เปื้อนฝุ่น. ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัส
อนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ป้อาสนะในโรงอุโบสถ.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุรูปไหนหนอ พึงป้อาสนะในโรงอุโบสถ
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้เถระบัญชาภิกษุนวากะ.

ภิกษุนวากะทั้งหลายอันพระเถระบัญชาแล้ว ไม่ป้อาสนะ. ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่อาพาธ
อันพระเถระบัญชาแล้ว จะ ไม่ป้อาสนะไม่ได้ รูปใด ไม่ป้อ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ในโรงอุโบสถ ไม่ได้ตามประทีปไว้. เวลาค่ำคืนภิกษุทั้งหลายเหยียบกาย
กันบ้าง เหยียบจีวรกันบ้าง แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาต
แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ตามประทีปในโรงอุโบสถ.

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายได้มีความปริวิตกว่า ภิกษุรูปไหนหนอ พึงตามประทีปในโรงอุโบสถ
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้เถระบัญชาภิกษุนวากะ.

ภิกษุนวากะทั้งหลาย อันพระเถระบัญชาแล้ว ไม่ยอมตามประทีป. ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ไม่อาพาธอันพระเถระบัญชาแล้ว จะ ไม่ตามประทีปไม่ได้ รูปใด ไม่ตามประทีป ต้องอาบัติทุกกฏ.

จะไปไหนต้องอาบัติจากก่อน

[๑๔๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุหลายรูปด้วยกันเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด ไปสูทิต ไม่อ้อลา
พระอุปัชฌาย์ อาจารย์. ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค
รับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้หลายรูปด้วยกันเป็นผู้เขลา
ไม่ฉลาด ไปสูทิต ไม่อ้อลาพระอุปัชฌาย์ อาจารย์. พวกเธออันพระอุปัชฌาย์ อาจารย์พึงถามว่า
ท่านทั้งหลายจักไปไหน? จักไปกับใคร? ถ้าพวกเธอเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด พุดอ้างถึงภิกษุ
เหล่าอื่นที่เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาดด้วยกัน พระอุปัชฌาย์ อาจารย์ ไม่พึงอนุญาต ถ้าอนุญาต
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกเธอเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด อันพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ ไม่อนุญาต
ถ้ายังขึ้นไป ต้องอาบัติทุกกฏ.

พึงสงเคราะห์พระพหูสูต

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ อยู่ในอาวาสแห่งหนึ่งมารูปด้วยกัน ล้วนเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด . พวกเธอไม่รู้อุโบสถหรือวิธีทำอุโบสถ ไม่รู้ปาติโมกข์ หรือวิธีสวดปาติโมกข์ . ภิกษุรูปอื่นมาในอาวาสนั้น เป็นผู้คงแก่เรียน ชำนาญในคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา มีความละเอียด รุ่งเรือง ใครต่อสิกขา . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพึงสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ปราศรัย บำรุงเธอด้วยจถุณดิน ไม้ชำระฟัน น้ำบัวนปาก ถ้าไม่สงเคราะห์ อนุเคราะห์ ปราศรัย บำรุงด้วยจถุณดิน ไม้ชำระฟัน น้ำบัวนปาก ต้องอาบัติทุกกฏ .

ทรงให้ส่งพระไปเรียนปาติโมกข์

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ ภิกษุในศาสนานี้ อยู่ด้วยกัน มารูป ล้วนเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด . พวกเธอไม่รู้อุโบสถ หรือวิธีทำอุโบสถ ไม่รู้ปาติโมกข์ หรือวิธีสวดปาติโมกข์ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพึงส่งภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่อาวาสใกล้เคียง พอลงกลับมาทันในวันนั้น ด้วยสิ่งว่า ดูกรอาวุโส เธอจงไปเรียนปาติโมกข์โดยย่อ หรือโดยพิสดารมา . ถ้าได้ภิกษุเช่นนั้นอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ภิกษุเหล่านั้นทุกๆ รูปพึงพากัน ไปสู่อาวาสที่มีภิกษุรู้อุโบสถ หรือวิธีทำอุโบสถ รู้ปาติโมกข์ หรือวิธีสวดปาติโมกข์ ถ้าไม่พากันไป ต้องอาบัติทุกกฏ .

ทรงอนุญาตให้จำพรรษาในอาวาสที่มีผู้สวดปาติโมกข์ได้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ อยู่จำพรรษาในอาวาสแห่งหนึ่งมารูปด้วยกัน ล้วนเป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด . พวกเธอไม่รู้อุโบสถ หรือวิธีทำอุโบสถ ไม่รู้ปาติโมกข์ หรือวิธีสวดปาติโมกข์ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นพึงส่งภิกษุรูปหนึ่ง ไปสู่อาวาสใกล้เคียง พอลงกลับมาทันในวันนั้น ด้วยสิ่งว่า ดูกรอาวุโส เธอจงไปเรียนปาติโมกข์โดยย่อหรือโดยพิสดารมา . ถ้าได้ภิกษุเช่นนั้นอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ พึงส่งภิกษุรูปหนึ่ง ไปชำระระยะกาล ๗ วัน ด้วยสิ่งว่า ดูกรอาวุโส เธอจงไปเรียนปาติโมกข์โดยย่อหรือโดยพิสดารมา . ถ้าได้ภิกษุเช่นนั้นอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ภิกษุเหล่านั้น ไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสนั้น ถ้าขึ้นอยู่ ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธธานุญาตให้มอมปาริสuthิ

[๑๘๑] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงประชุมกัน สงฆ์จักทำอุโบสถ . เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ยังมีภิกษุอาพาธ ท่านมาไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุอาพาธมอมปาริสuthิ .

วิธีมอมปาริสuthิ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงมอมปาริสuthิ อย่างนี้ :-

ภิกษุอาพาธนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มผ้าอุตราสงค์เจวียงบา นุ่งกระโหยง ประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำมอมปาริสuthิอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้าขอมอมปาริสuthิ ขอท่านจงนำปาริสuthิของข้าพเจ้าไป ขอท่านจงบอกปาริสuthิของข้าพเจ้า .

ภิกษุรับด้วยกาย รับด้วยวาจา รับด้วยทั้งกายและวาจาก็ได้ เป็นอันภิกษุอาพาธมอมปาริสuthิแล้ว . ไม่รับด้วยกาย ไม่รับด้วยวาจา ไม่รับด้วยทั้งกายและวาจา ไม่เป็นอันภิกษุอาพาธมอมปาริสuthิ . ถ้าได้ภิกษุเช่นนั้นอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ภิกษุทั้งหลายพึงใช้เตียงหรือตั้ง หามภิกษุอาพาธนั้นมาในท่ามกลางสงฆ์ แล้วทำอุโบสถ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกภิกษุผู้พยาบาล ใช้คิดอย่างนี้ว่า ถ้าพวกเราจักย้ายภิกษุอาพาธอาพาธจักกำเริบหนัก หรือมีจะนั้นก็จักถึงมรณภาพ ดังนี้ ไม่พึงย้ายภิกษุอาพาธ สงฆ์พึงไปทำอุโบสถในสำนักภิกษุอาพาธนั้น แต่สงฆ์เป็นวรรค ไม่พึงทำอุโบสถเลย ถ้าขึ้นทำ ต้องอาบัติ-ทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอมปาริสuthิแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำปาริสuthิ หลบไปจากที่นั้น ภิกษุอาพาธพึงมอมปาริสuthิแก่รูปอื่น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอมปาริสuthิแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำปาริสuthิ สึกเสียในที่นั้นแหละ ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณเป็นผู้ต้องอันตมวัตถุ ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริต ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่าย เพราะเวทนา ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่ทำคืนอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละคืนปฏิญจน์อันลามก ปฏิญาณเป็นบัณฑิตเพาะก่ ปฏิญาณเป็นไทยสังวาส ปฏิญาณเป็นผู้เข้าริตเตยรถีย์ ปฏิญาณเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ปฏิญาณเป็นผู้ขามารดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าบิดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ ปฏิญาณเป็นผู้ประทุษร้ายภิกษุณี ปฏิญาณเป็นผู้ทำลายสงฆ์ ปฏิญาณเป็นผู้ทำร้ายพระศาสดาจนถึงห่อพระ โลหิต ปฏิญาณเป็นอุกโต-
* พยัญชนก ภิกษุอาพาธพึงมอมปาริสuthิแก่รูปอื่น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอมปาริสuthิแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำปาริสuthิ หลบไปเสียในระหว่างทาง . ปาริสuthิไม่เป็นอันนำมา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอมปาริสuthิแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำปาริสuthิ สึกเสียใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ระหว่างทาง ถึงมรณภาพ . . . ปฏิญาณเป็นอุกโตพยัญชนก ปาโรสุทธีไม่เป็นอันนำมา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปาโรสุทธีแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำปาโรสุทธีเข้าประชุมสงฆ์
แล้วหลบไปเสีย ปาโรสุทธีเป็นอันนำมาแล้ว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปาโรสุทธีแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำปาโรสุทธีเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว ลึกลับเสีย ถึงมรณภาพ . . . ปฏิญาณเป็นอุกโตพยัญชนก ปาโรสุทธีเป็นอันนำมาแล้ว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปาโรสุทธีแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำปาโรสุทธีเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว หลับเสียไม่ได้บอก เผลอไปไม่ได้บอก เข้าสมาบัติไม่ได้บอก ปาโรสุทธีเป็นอันนำ
มาแล้ว . ภิกษุผู้นำปาโรสุทธีไม่ต้องอาบัติ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปาโรสุทธีแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำปาโรสุทธีเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว แกล้งไม่บอก ปาโรสุทธีเป็นอันนำมาแล้ว แต่ภิกษุผู้นำปาโรสุทธี ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธานุญาตให้มอบฉันทะ

[๑๘๒] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวก
เธอจงประชุมกัน สงฆ์จักทำการม . เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ยังมีภิกษุอาพาธ ท่านมาไม่ได้ พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุอาพาธมอบฉันทะ .

วิธีมอบฉันทะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงมอบฉันทะ อย่างนี้ :-

ภิกษุอาพาธนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง หมั่นเอาตราสงค์เจริญภา นังกระโหยง ประคอง
อัญชลี แล้วกล่าวคำมอบฉันทะอย่างนี้ว่า

ข้าพเจ้าขอมอบฉันทะ ขอท่านจงนำฉันทะของข้าพเจ้าไป ขอท่านจงบอกฉันทะของ
ข้าพเจ้า .

ภิกษุรับด้วยกาย รับด้วยวาจา รับด้วยทั้งกายและวาจาก็ได้ เป็นอันภิกษุอาพาธมอบ
ฉันทะแล้ว . ไม่รับด้วยกาย ไม่รับด้วยวาจา ไม่รับด้วยทั้งกายและวาจา ไม่เป็นอันภิกษุอาพาธ
มอบฉันทะ . ถ้าได้ภิกษุผู้รับอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ภิกษุทั้งหลายพึงใช้เตียงหรือตั้ง
หามภิกษุอาพาธนั้นมาในท่ามกลางสงฆ์แล้วทำการม .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าพวกภิกษุผู้พยาบาล ใช้คิดอย่างนี้ว่า ถ้าพวกเราจักย้ายภิกษุอาพาธ
อาพาธจักกำเริบหนัก หรือมิฉะนั้นก็จักถึงมรณะภาพ ดังนี้ ไม่พึงย้ายภิกษุอาพาธ สงฆ์พึงไป
ทำการมในสำนักภิกษุอาพาธนั้น แต่สงฆ์เป็นวรรค ไม่พึงทำการมเลย ถ้าขึ้นทำ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบฉันทะแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำฉันทะหลบไปเสียจากที่
นั้น ภิกษุอาพาธพึงมอบฉันทะแก่รูปอื่น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบฉันทะแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำฉันทะลึกลับในที่
นั้นแหละ ถึงมรณภาพเสีย ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณเป็นผู้
ต้องอันตมวัตถุ ปฏิญาณเป็นผู้รักมลจิต ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่าย
เพราะเวทนา ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐาน ไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐาน
ไม่ทำคืนอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียดฐาน ไม่สละคืนทิฏฐิอันลามก ปฏิญาณเป็นบัณฑิต
ปฏิญาณเป็นไทยสังวาส ปฏิญาณเป็นผู้เข้าริศเดียดริศ ปฏิญาณเป็นสัตว์ดิรัจฉาน ปฏิญาณเป็นผู้
ฆ่ามารดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าบิดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ ปฏิญาณเป็นผู้ประทุษร้ายภิกษุณี
ปฏิญาณเป็นผู้ทำลายสงฆ์ ปฏิญาณเป็นผู้ทำร้ายพระศาสดาจนถึงห่อพระ โลหิต ปฏิญาณเป็น
อุกโตพยัญชนก ภิกษุอาพาธพึงมอบฉันทะแก่รูปอื่น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบฉันทะแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำฉันทะหลบไปเสีย
ในระหว่างทาง ฉันทะไม่เป็นอันนำมา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบฉันทะแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำฉันทะลึกลับในระหว่าง
ทาง ถึงมรณะภาพ . . . ปฏิญาณเป็นอุกโตพยัญชนก ฉันทะไม่เป็นอันนำมา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบฉันทะแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำฉันทะเข้าประชุมสงฆ์
แล้วหลบไปเสีย ฉันทะอันเป็นนำมาแล้ว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบฉันทะแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำฉันทะเข้าประชุมสงฆ์
แล้วลึกลับเสีย ถึงมรณภาพ . . . ปฏิญาณเป็นอุกโตพยัญชนก ฉันทะเป็นอันนำมาแล้ว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบฉันทะแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำฉันทะเข้าประชุมสงฆ์
แล้วหลับเสียไม่ได้บอก เผลอไปไม่ได้บอก เข้าสมาบัติไม่ได้บอก ฉันทะเป็นอันนำมาแล้ว .
ภิกษุผู้นำฉันทะ ไม่ต้องอาบัติ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบฉันทะแล้ว ถ้าภิกษุผู้นำฉันทะเข้าประชุมสงฆ์
แล้วแกล้งไม่บอก ฉันทะเป็นอันนำมาแล้ว . แต่ภิกษุผู้นำฉันทะ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในวันอุโบสถ เรานุญาตให้ภิกษุผู้มอบปาโรสุทธีมอบฉันทะด้วย
เมื่อสงฆ์จะมีกรรมกิจ .

พวกญาติเป็นต้นจับภิกษุ

[๑๘๓] ก็โดยสมัยนั้นแล ถึงวันอุโบสถ หมัญญาติได้จับภิกษุรูปหนึ่งไว้ . ภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย
ก็ในวันอุโบสถ หมูญาติจับภิกษุในศาสนานี้ไว้ . หมูญาติเหล่านั้นอันภิกษุทั้งหลายฟังว่ากล่าว
อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอท่านกรณาลปล่อยภิกษุรูปนี้สักครู่หนึ่ง พอภิกษุรูปนี้ทำอุโบสถเสร็จ .
ถ้าได้ตามขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ หมูญาติเหล่านั้นอันภิกษุทั้งหลายฟังว่ากล่าว
อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอท่านกรณารออยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งสักครู่ก่อน พอภิกษุนี้มอบ
ปาริสุทธิเสร็จ . ถ้าได้ตามขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ หมูญาติเหล่านั้น อันภิกษุ
ทั้งหลายฟังว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอท่านกรณานำภิกษุนี้ไปนอกสีมาสักครู่หนึ่ง พอ
พระสงฆ์ทำอุโบสถเสร็จ . ถ้าได้ตามขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ สงฆ์เป็นวรรค
ไม่ฟังทำอุโบสถ ถ้าขึ้นทำ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูภิกษุทั้งหลาย อนึ่งในวันอุโบสถ พระราชาทั้งหลายได้จับภิกษุในศาสนานี้ไว้ . . .
พวกโจรได้จับ . . . พวกนักเลงได้จับ . . . พวกภิกษุที่เป็นข้าศึกได้จับภิกษุในศาสนานี้ไว้ พวกนั้น
อันภิกษุทั้งหลายฟังว่ากล่าว อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอท่านกรณาลปล่อยภิกษุรูปนี้สักครู่หนึ่ง
พอภิกษุรูปนี้ทำอุโบสถเสร็จ . ถ้าได้ตามขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ พวกนั้นอันภิกษุ
ทั้งหลายฟังว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอท่านกรณารออยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งสักครู่ก่อน
พอภิกษุรูปนี้มอบปาริสุทธิเสร็จ . ถ้าได้ตามขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ พวกนั้น
อันภิกษุทั้งหลายฟังว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอท่านกรณานำภิกษุรูปนี้ไปนอกสีมาสักครู่
หนึ่ง พอพระสงฆ์ทำอุโบสถเสร็จ . ถ้าได้ตามขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ สงฆ์เป็น
วรรค ไม่ฟังทำอุโบสถเลย ถ้าขึ้นทำ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ภิกษุวิกลจริต

[๑๘๔] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย พวกเธอ
จงประชุมกัน กรณีกิจของสงฆ์มีอยู่ . เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ยังมีภิกษุชื่อคัคคะ เป็นผู้วิกลจริต ท่านไม่มา พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ภิกษุวิกลจริตนี้มี ๒ จำพวก คือ ภิกษุที่
วิกลจริตระลึกอุโบสถได้บ้าง ระลึกไม่ได้บ้าง ระลึกสังฆกรรมได้บ้าง ระลึกไม่ได้บ้าง ระลึก
ไม่ได้เสียเลยทีเดียวก็มี มาสู่อุโบสถบ้าง ไม่มาบ้าง มาสู่สังฆกรรมบ้าง ไม่มาบ้าง ไม่มา
เสียเลยทีเดียวก็มี .

ดูภิกษุทั้งหลาย บรรดาภิกษุวิกลจริตเหล่านั้น รูปใดที่ยังระลึกอุโบสถได้บ้าง ระลึก
ไม่ได้บ้าง ระลึกสังฆกรรมได้บ้าง ระลึกไม่ได้บ้าง มาสู่อุโบสถบ้าง ไม่มาบ้าง มาสู่สังฆกรรม
บ้าง ไม่มาบ้าง . เราอนุญาตให้อมมัตตกสมมติแก่ภิกษุวิกลจริตเห็นปานนั้น .

วิธีให้ออมมัตตกสมมติ

ดูภิกษุทั้งหลาย ก็แลพึงให้ออมมัตตกสมมติอย่างนี้ .

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหุตติยกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-
กรรมวาจาให้ออมมัตตกสมมติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อคัคคะเป็นผู้วิกลจริต ระลึกอุโบสถได้บ้าง
ระลึกไม่ได้บ้าง ระลึกสังฆกรรมได้บ้าง ระลึกไม่ได้บ้าง มาสู่อุโบสถบ้าง ไม่มาบ้าง
มาสู่สังฆกรรมบ้าง ไม่มาบ้าง . ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงให้ออมมัตตก
สมมติ แก่คัคคะภิกษุผู้วิกลจริต คือ คัคคะภิกษุระลึกอุโบสถได้ก็ตาม ระลึกไม่ได้ก็ตาม
ระลึกสังฆกรรมได้ก็ตาม ระลึกไม่ได้ก็ตาม มาสู่อุโบสถก็ตาม ไม่มาก็ตาม มาสู่สังฆกรรม
ก็ตาม ไม่มาก็ตาม สงฆ์พร้อมทั้งคัคคะภิกษุ หรือเว้นจากคัคคะภิกษุ พึงทำอุโบสถได้
พึงทำสังฆกรรมได้ . นี้เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุชื่อคัคคะเป็นผู้วิกลจริต ระลึกอุโบสถได้บ้าง
ระลึกไม่ได้บ้าง ระลึกสังฆกรรมได้บ้าง ระลึกไม่ได้บ้าง มาสู่อุโบสถบ้าง ไม่มาบ้าง
มาสู่สังฆกรรมบ้าง ไม่มาบ้าง . สงฆ์ให้ยัตตินี้ซึ่งอมมัตตกสมมติแก่คัคคะภิกษุผู้วิกลจริต
คือคัคคะภิกษุระลึกอุโบสถได้ก็ตาม ระลึกไม่ได้ก็ตาม ระลึกสังฆกรรมได้ก็ตาม ระลึก
ไม่ได้ก็ตาม มาสู่อุโบสถก็ตาม ไม่มาก็ตาม มาสู่สังฆกรรมก็ตาม ไม่มาก็ตาม สงฆ์
พร้อมทั้งคัคคะภิกษุ หรือเว้นจากคัคคะภิกษุ จักทำอุโบสถก็ได้ จักทำสังฆกรรมก็ได้ .
การให้ออมมัตตกสมมติแก่คัคคะภิกษุผู้วิกลจริต คือ คัคคะภิกษุระลึกอุโบสถได้ก็ตาม ระลึก
ไม่ได้ก็ตาม ระลึกสังฆกรรมได้ก็ตาม ระลึกไม่ได้ก็ตาม มาสู่อุโบสถก็ตาม ไม่มาก็ตาม
มาสู่สังฆกรรมก็ตาม ไม่มาก็ตาม สงฆ์พร้อมทั้งคัคคะภิกษุ หรือเว้นจากคัคคะภิกษุ จักทำ
อุโบสถก็ได้ จักทำสังฆกรรมก็ได้ ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่าน
ผู้ใด ท่านผู้นั้นพึงพูด .

อมมัตตกสมมติอันสงฆ์ให้แล้ว แก่คัคคะภิกษุผู้วิกลจริต คือคัคคะภิกษุระลึกอุโบสถ
ได้ก็ตาม ระลึกไม่ได้ก็ตาม ระลึกสังฆกรรมได้ก็ตาม ระลึกไม่ได้ก็ตาม มาสู่อุโบสถก็ตาม
ไม่มาก็ตาม มาสู่สังฆกรรมก็ตาม ไม่มาก็ตาม สงฆ์พร้อมทั้งคัคคะภิกษุ หรือเว้นจาก
คัคคะภิกษุ จักทำอุโบสถก็ได้ จักทำสังฆกรรมก็ได้ ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึงนั่ง ข้าพเจ้า
ทรงความนี้ไว้ ด้วยอย่างนี้ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

วิธีทำอุโบสถ ๓ อย่าง

๑. สวดปาติโมกข์

[๑๘๕] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่งถึงวันอุโบสถ มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๔ รูป จึงภิกษุเหล่านั้น ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุต้องทำอุโบสถ ดังนี้ ก็พวกเรา มีอยู่เพียง ๔ รูป จะพึงทำอุโบสถอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุ ๔ รูป สวดปาติโมกข์ .

๒. ทำปาริสuthิอุโบสถ

สมัยต่อมา ในอาวาสแห่งหนึ่งถึงวันอุโบสถ มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๓ รูป จึงภิกษุเหล่านั้น ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุ ๔ รูป สวดปาติโมกข์ ก็พวกเรา มีอยู่เพียง ๓ รูป จะพึงทำอุโบสถอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุ ๓ รูป ทำปาริสuthิอุโบสถแก่กัน .

วิธีทำปาริสuthิอุโบสถสำหรับภิกษุ ๓ รูป

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงทำปาริสuthิอุโบสถ อย่างนี้ .

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้ภิกษุเหล่านั้น ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-
ญัตติกรรมวาจา

ท่านทั้งหลายเจ้าข้า ขอจงฟังข้าพเจ้า อุโบสถวันนี้ที่ ๑๕ ถ้าความพร้อมพรั่งของท่านทั้งหลายถึงที่แล้ว เราทั้งหลายพึงทำปาริสuthิอุโบสถแก่กันเถิด .

ภิกษุผู้เถระพึงห่มผ้าอุตราสงค์เจวียงป่า นั่งกระโหยง ประคองอัญชลี แล้วบอกความบริสuthิของตน ต่อภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า :-

คำบอกความบริสuthิ

ฉันบริสuthิแล้ว เธอ ขอเธอจำฉันว่า ผู้บริสuthิแล้ว

ฉันบริสuthิแล้ว เธอ ขอเธอจำฉันว่า ผู้บริสuthิแล้ว

ฉันบริสuthิแล้ว เธอ ขอเธอจำฉันว่า ผู้บริสuthิแล้ว .

ภิกษุผู้นวกะพึงห่มผ้าอุตราสงค์เจวียงป่า นั่งกระโหยง ประคองอัญชลี แล้วบอกความบริสuthิของตน ต่อภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า :-

ผมบริสuthิแล้ว ขอรับ ขอท่านทั้งหลายจำผมว่า ผู้บริสuthิแล้ว

ผมบริสuthิแล้ว ขอรับ ขอท่านทั้งหลายจำผมว่า ผู้บริสuthิแล้ว

ผมบริสuthิแล้ว ขอรับ ขอท่านทั้งหลายจำผมว่า ผู้บริสuthิแล้ว .

สมัยต่อมา ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๒ รูป จึงภิกษุเหล่านั้น ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุ ๔ รูป สวดปาติโมกข์ ให้ภิกษุ ๓ รูป ทำปาริสuthิอุโบสถแก่กัน ก็พวกเรา มีเพียง ๒ รูป จะพึงทำอุโบสถอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุ ๒ รูป ทำปาริสuthิอุโบสถ .

วิธีทำปาริสuthิอุโบสถสำหรับภิกษุ ๒ รูป

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงทำปาริสuthิอุโบสถอย่างนี้ :-

ภิกษุผู้เถระพึงห่มผ้าอุตราสงค์เจวียงป่า นั่งกระโหยง ประคองอัญชลีแล้ว บอกความบริสuthิของตน ต่อภิกษุผู้นวกะอย่างนี้ว่า :-

คำบอกความบริสuthิ

ฉันบริสuthิแล้ว เธอ ขอเธอจำฉันว่า ผู้บริสuthิแล้ว

ฉันบริสuthิแล้ว เธอ ขอเธอจำฉันว่า ผู้บริสuthิแล้ว

ฉันบริสuthิแล้ว เธอ ขอเธอจำฉันว่า ผู้บริสuthิแล้ว .

ภิกษุผู้นวกะพึงห่มผ้าอุตราสงค์เจวียงป่า นั่งกระโหยง ประคองอัญชลีแล้ว บอกความบริสuthิของตน ต่อภิกษุผู้เถระอย่างนี้ว่า :-

คำบอกความบริสuthิ

ผมบริสuthิแล้ว ขอรับ ขอท่านจำผมว่า ผู้บริสuthิแล้ว

ผมบริสuthิแล้ว ขอรับ ขอท่านจำผมว่า ผู้บริสuthิแล้ว

ผมบริสuthิแล้ว ขอรับ ขอท่านจำผมว่า ผู้บริสuthิแล้ว .

๓. อธิษฐานอุโบสถ

สมัยต่อมา ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุอยู่รูปเดียว จึงภิกษุนั้น ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุ ๔ รูป สวดปาติโมกข์ ให้ภิกษุ ๓ รูป ทำปาริสuthิ-

*อุโบสถแก่กัน ให้ภิกษุ ๒ รูป ทำปาริสuthิอุโบสถ ก็เรามีอยู่เพียงรูปเดียว จะพึงทำอุโบสถอย่างไรหนอ . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุในศาสนาผู้น้อยรูปเดียว . ภิกษุนั้นพึงกวาดสถานที่เป็นที่ไปมาแห่งภิกษุทั้งหลาย คือจะเป็นโรงฉัน มณฑป หรือโคนต้นไม้ก็ตาม แล้วตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ ปูอาสนะ ตามประทีปไว้ แล้วนั่งรออยู่ . ถ้ามีภิกษุเหล่าอื่นมา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ฟังทำอุโบสถร่วมกับพวกเธอ ถ้าไม่มีมา ฟังอธิษฐานว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถของเรา ถ้าไม่
อธิษฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๔ รูป จะนำปาริสุทธิของภิกษุรูปหนึ่ง
มาแล้ว ๓ รูปสวดปาติโมกข์ไม่ได้ ถ้าขึ้นสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๓ รูป จะนำปาริสุทธิของภิกษุรูปหนึ่ง
มาแล้ว ๒ รูปทำปาริสุทธิอุโบสถไม่ได้ ถ้าขึ้นทำ ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๒ รูป จะนำปาริสุทธิของภิกษุรูปหนึ่ง
มาแล้วอีกรูปหนึ่งอธิษฐานไม่ได้ ถ้าขึ้นอธิษฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ .

แสดงอาบัติก่อนทำอุโบสถ

[๑๘๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติในวันอุโบสถ . เธอได้มีความปริวิตก
ในขณะนั้นว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุมิอาบัติติดตัว ไม่ฟังทำอุโบสถ ดังนี้ ก็เรา
เป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว จะฟังปฏิบัติอย่างไรหนอ จึงบอกเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็ภิกษุในศาสนานี้ต้องอาบัติในวันอุโบสถ . ภิกษุนั้นฟังเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง หม่นฝ้าอุตราสงค์
เจริญภา นังกระโหยง ประคองอัญชลิ แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า เนาะเธอ ผมต้องอาบัติมีชื่อนี้ ผม
แสดงคืนอาบัตินั้น .

ภิกษุผู้รับฟังถามว่า ท่านเห็นหรือ?

ภิกษุผู้แสดงฟังตอบว่า ครับ ผมเห็น .

ภิกษุผู้รับฟังบอกว่า ท่านฟังสำรวมต่อไป .

สงฆ์ในอาบัติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้มีความสงฆ์ในอาบัติ ในวันอุโบสถ . ภิกษุนั้น
ฟังเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง หม่นฝ้าอุตราสงค์เจริญภา นังกระโหยง ประคองอัญชลิแล้ว กล่าวอย่างนี้
ว่า เนาะเธอ ผมมีความสงฆ์ในอาบัติมีชื่อนี้ จักหมดสงฆ์เมื่อใด จักทำคืนอาบัตินั้นเมื่อนั้น
ครั้นแล้วฟังทำอุโบสถ ฟังปาติโมกข์ แต่ไม่ฟังทำอันตรายแก่อุโบสถ เพราะข้อที่สงฆ์นั้นเป็น
ปัจฉัย .

แสดงสภาคาบาติไม่ตก

[๑๘๗] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์แสดงสภาคาบาติ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ไม่ฟังแสดงสภาคาบาติ รูปใดแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา ภิกษุฉัพพัคคีย์รับแสดงสภาคาบาติ . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่ฟังรับ
แสดงสภาคาบาติ รูปใดรับแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ .

ระลึกอาบัติได้เมื่อกำลังสวดปาติโมกข์

[๑๘๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเมื่อกำลังสวดปาติโมกข์ ระลึกอาบัติได้ จึง
ภิกษุนั้นได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุมิอาบัติติดตัว ไม่ฟังทำอุโบสถ
ก็เราเป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว จะฟังปฏิบัติอย่างไรหนอ . จึงบอกเรื่องนั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อกำลังสวดปาติโมกข์อยู่ ภิกษุในศาสนานี้ระลึกอาบัติได้ . ภิกษุนั้นฟังบอกภิกษุ
ใกล้เคียงอย่างนี้ว่า อาวุโส ผมต้องอาบัติมีชื่อนี้ ลุกจากที่นี้แล้วจักทำคืนอาบัตินั้น ครั้นแล้วฟัง
ทำอุโบสถ ฟังปาติโมกข์ แต่ไม่ฟังทำอันตรายแก่อุโบสถ เพราะข้อที่ระลึกอาบัติได้นั้นเป็นปัจฉัย .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อกำลังสวดปาติโมกข์อยู่ ภิกษุในศาสนานี้มีความสงฆ์ในอาบัติ .
ภิกษุนั้นฟังบอกกะภิกษุใกล้เคียงอย่างนี้ว่า เนาะเธอ ผมมีความสงฆ์ในอาบัติมีชื่อนี้ จักหมด
สงฆ์เมื่อใด จักทำคืนอาบัตินั้น เมื่อนั้น ครั้นแล้วฟังทำอุโบสถ ฟังปาติโมกข์ แต่ไม่ฟังทำ
อันตรายแก่อุโบสถ เพราะข้อที่สงฆ์นั้นเป็นปัจฉัย .

สงฆ์ต้องสภาคาบาติ

[๑๘๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ สงฆ์ทั้งหมดต้องสภาคาบาติ
จึงภิกษุเหล่านั้นได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุจะแสดงสภาคาบาติ
ไม่ได้ จะรับแสดงสภาคาบาติไม่ได้ ดังนี้ ก็สงฆ์หมู่หนึ่ง ล้วนต้องสภาคาบาติแล้ว พวกเราจะฟัง
ปฏิบัติอย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุ
ทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ สงฆ์ทั้งหมดในศาสนานี้
ต้องสภาคาบาติ . ภิกษุเหล่านั้นฟังส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่อาวาสใกล้เคียง พอจะกลับมาทันในวันนั้น
ด้วยสั่งว่า อาวุโส เธอจงไปทำคืนอาบัตินั้นแล้วมา พวกเราจักทำคืนอาบัติในสำนักเธอ ถ้าได้
ภิกษุเช่นนั้นอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ ฟังประกาศให้สงฆ์ทราบ
ด้วยอุตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

อุตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ทั้งหมดนี้ต้องสภาคาบาติ เห็นภิกษุรูปอื่น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ผู้บริษทรี ไม่มีอาบัติเมื่อใด จักทำคืนอาบัตินั้นในสำนักเธอเมื่อนั้น ครั้นแล้วพึงทำอุโบสถ
สวดปาติโมกข์ แต่ไม่พึงทำอันตรายแก่อุโบสถ เพราะข้อที่ต้องสภาคาบัตินั้นเป็นปัจจัย .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ สงฆ์ทั้งหมดในศาสนานี้มีความ
สงสัยในสภาคาบัติ . ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่าดังนี้ :-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ทั้งหมดนี้มีความสงสัยในสภาคาบัติ หมดความ
สงสัยเมื่อใด จักทำคืนอาบัตินั้น เมื่อนั้น ครั้นแล้วพึงทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์ แต่ไม่พึง
ทำอันตรายแก่อุโบสถ เพราะข้อที่มีความสงสัยนั้นเป็นปัจจัย .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สงฆ์ในศาสนานี้จำพรรษาอยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง เป็นผู้ต้อง
สภาคาบัติ . ภิกษุเหล่านั้นสงฆ์รูปหนึ่ง ไปสู่อาวาสใกล้เคียงพอจะกลับมาทันในวันนั้น ด้วยสั่งว่า
อาวุโส เธอจงไปทำคืนอาบัตินั้นแล้วมา พวกเราจักทำคืนอาบัตินั้นในสำนักเธอ . ถ้าได้ภิกษุ
เช่นนั้นอย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าไม่ได้ พึงสงฆ์รูปหนึ่งไปชั่วระยะเวลา ๓ วัน ด้วยสั่งว่า อาวุโส
เธอจงไปทำคืนอาบัตินั้นแล้วมา พวกเราจักทำคืนอาบัตินั้น ในสำนักเธอ .

[๑๙๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง สงฆ์ทั้งหมด ต้องสภาคาบัติ . สงฆ์
หมุ่หนึ่งไม่รู้จักชื่อ ไม่รู้จักโคตรของอาบัตินั้น . มีภิกษุรูปอื่นมาในอาวาสนั้น เธอเป็นพหูสูต
ชานาญในคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมัทธกา เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา ละอาย รังเกียจ
ผู้ใคร่ต่อสิกขา . ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปหาภิกษุนั้น แล้วได้เรียนถามข้อความนี้กะภิกษุนั้นว่า ภิกษุ-

*รูปใด ทำอย่างนี้ด้วย อย่างนี้ด้วย ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติชื่ออะไร ขอรับ?

พระพหูสูตตอบอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปใด ทำอย่างนี้ด้วย อย่างนี้ด้วย ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติ-

*ชื่อนี้ ขอรับ ท่านต้องอาบัติชื่อนี้แล้ว จงทำคืนอาบัตินั้นเสีย .

ภิกษุรูปนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า มิใช่ผมแต่ผู้เดียวที่ต้องอาบัตินี้ ขอรับ สงฆ์หมุ่หนึ่งล้วนต้อง
อาบัตินี้ทั้งนั้น .

พระพหูสูตกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปอื่นที่ต้องอาบัติแล้ว หรือมิได้ต้อง จักช่วยอะไร-

*ท่านได้ ขอรับ นิมนต์ท่านออกจากอาบัติของตนเสียเถิด ขอรับ .

จึงภิกษุนั้นได้ทำคืนอาบัตินั้นตามคำของพระพหูสูต แล้วเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น ครั้นแล้ว
ได้แจ้งความข้อนี้กะภิกษุเหล่านั้นว่า อาวุโสทั้งหลาย ได้ทราบมาว่า ภิกษุรูปใดทำอย่างนี้ด้วย
อย่างนี้ด้วย ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติชื่อนี้ พวกท่านต้องอาบัติชื่อนี้แล้ว ขอรับ จงทำคืนอาบัติ-

*นั้นเสีย . แต่ภิกษุเหล่านั้นไม่ปรารถนาจะทำคืนอาบัตินั้น ตามคำของพระผู้บอก . ภิกษุทั้งหลาย

จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง สงฆ์ทั้งหมดในศาสนานี้ต้องสภาคาบัติ . สงฆ์หมุ่หนึ่งไม่รู้จักชื่อ ไม่รู้จักโคตร
ของอาบัตินั้น . มีภิกษุรูปอื่นมาในอาวาสนั้น เธอเป็นพหูสูต ชานาญในคัมภีร์ ทรงธรรม
ทรงวินัย ทรงมัทธกา เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา ละอาย รังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขา . ภิกษุ-

*รูปหนึ่งเข้าไปหาภิกษุนั้น แล้วได้เรียนถามภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปใดทำอย่างนี้ด้วย อย่างนี้ด้วย
ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติชื่ออะไร ขอรับ?

พระพหูสูตตอบอย่างนี้ ว่าภิกษุรูปใดทำอย่างนี้ด้วย อย่างนี้ด้วย ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติ
ชื่อนี้ ขอรับ ท่านต้องอาบัติชื่อนี้แล้ว จงทำคืนอาบัตินั้นเสีย .

ภิกษุรูปนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า มิใช่ผมแต่ผู้เดียวที่ต้องอาบัตินี้ ขอรับ สงฆ์หมุ่หนึ่งล้วนต้อง
อาบัตินี้ทั้งนั้น .

พระพหูสูตกล่าวอย่างนี้ว่า ภิกษุรูปอื่นที่ต้องอาบัติแล้วหรือมิได้ต้อง จักช่วยอะไรท่านได้
ขอรับ นิมนต์ท่านออกจากอาบัติของตนเสียเถิด ขอรับ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุนั้นทำคืนอาบัตินั้น ตามคำของพระพหูสูต แล้วเข้าไปหา
ภิกษุเหล่านั้น ครั้นแล้วบอกภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ได้ทราบมาว่า ภิกษุรูปใด
ทำอย่างนี้ด้วย อย่างนี้ด้วย ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติชื่อนี้ พวกท่านต้องอาบัติชื่อนี้แล้ว ขอรับ
จงทำคืนอาบัตินั้นเสีย . ถ้าภิกษุเหล่านั้น จะพึงทำคืนอาบัตินั้น ตามคำของภิกษุผู้บอก
ทำได้อย่างนี้ นั่นเป็นการดี ถ้าจะไม่พึงทำคืน ภิกษุนั้นไม่ปรารถนา ก็ไม่พึงว่ากล่าวภิกษุ
เหล่านั้น .

โจทनावตฤฎาณวาร จบ .

ทำอุโบสถไม่ต้องอาบัติ ๑๕ ข้อ

[๑๙๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุเจ้าถิ่นมากรูป
ด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๔ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง . พวกเขาไม่รู้ว่ายังมีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นที่ยังไม่มา .
พวกเขามีความสำคัญว่าเป็นธรรม มีความสำคัญว่าเป็นวินัย เป็นหมู่ มีความสำคัญว่าพร้อมกัน
ได้ทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์ . เมื่อพวกเขากำลังสวดปาติโมกข์ . ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่น
มาถึงมีจำนวนมากกว่า . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค
รับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

[๑๙๓] ๑. ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนาเน่ากรูไปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๔ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้อยู่ ว่า ยังมีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นที่ยัง ไม่มา และมีความสงสัยว่า พวกเราควรทำอุโบสถหรือไม่ควรหนอ ดังนี้ แล้ว ยังขึ้นทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์. เมื่อพวกเธอกำลังสวดปาติโมกข์ ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่น พวกอื่นมาถึงมีจำนวนมากกว่า ภิกษุเหล่านั้นต้องสวดปาติโมกข์ใหม่. พวกภิกษุผู้สวด ต้อง อาบัติทุกกฏ.

๒. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน

๓. มีจำนวนน้อยกว่า ปาติโมกข์ที่สวดแล้วก็ป็นอันสวดดีแล้ว พวกภิกษุผู้มา ที่หลัง ฟังฟังส่วนที่เหลือต่อไป. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ดุรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนาเน่ากรูไปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๔ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้อยู่ ว่า ยังมีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นที่ยัง ไม่มา และมีความสงสัยว่า พวกเราควรทำอุโบสถหรือไม่ควรหนอ ดังนี้ แล้ว ยังขึ้นทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์. พอพวกเธอสวดปาติโมกข์จบ ขณะนั้นภิกษุ มีจำนวนมากกว่า

๕. มีจำนวนเท่ากัน

๖. มีจำนวนน้อยกว่า

๗. บริษัทยังไม่ทันลุกไป มีจำนวนมากกว่า

๘. มีจำนวนเท่ากัน

๙. มีจำนวนน้อยกว่า

๑๐. บริษัทบางพวกลุกไปแล้ว มีจำนวนมากกว่า

๑๑. มีจำนวนเท่ากัน

๑๒. มีจำนวนน้อยกว่า

๑๓. บริษัทลุกไปหมดแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า. ภิกษุเหล่านั้นต้องสวดปาติโมกข์ใหม่. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑๔. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน

๑๕. มีจำนวนน้อยกว่า ปาติโมกข์ที่สวดแล้วก็ป็นอันสวดดีแล้ว. พวกภิกษุผู้มา ที่หลัง ฟังบอกปารีสัทธาในสำนักพวกเธอ. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติทุกกฏ.

มีความสงสัยทำอุโบสถ ๑๕ ข้อ จบ.

ฝันใจทำอุโบสถ ๑๕ ข้อ

[๑๙๔] ๑. ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็อาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุเจ้าถิ่นเน่ากรูไปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๔ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้อยู่ ว่า ยังมีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นที่ยัง ไม่มา. แต่ฝันใจทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์ด้วยเข้าใจว่า พวกเราควรทำอุโบสถแท้ มิใช่ไม่ควร. เมื่อพวกเธอกำลังสวดปาติโมกข์ ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า. ภิกษุเหล่านั้น ต้องสวดปาติโมกข์ใหม่. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน

๓. มีจำนวนน้อยกว่า ปาติโมกข์ที่สวดแล้ว ก็ป็นอันสวดดีแล้ว. พวกภิกษุที่มา ที่หลัง ฟังฟังส่วนที่เหลือต่อไป. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติทุกกฏ.

๔. ดุรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนาเน่ากรูไปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๔ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้อยู่ ว่า ยังมีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นที่ยัง ไม่มา. แต่ฝันใจทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์ด้วยเข้าใจว่า พวกเราควรทำอุโบสถแท้ มิใช่ไม่ควร. พอพวกเธอสวดปาติโมกข์จบ ขณะนั้นภิกษุ มีจำนวนมากกว่า

๕. มีจำนวนเท่ากัน

๖. มีจำนวนน้อยกว่า

๗. บริษัทยังไม่ทันลุกไป มีจำนวนมากกว่า

๘. มีจำนวนเท่ากัน

๙. มีจำนวนน้อยกว่า

๑๐. บริษัทบางพวกลุกไปแล้ว มีจำนวนมากกว่า

๑๑. มีจำนวนเท่ากัน

๑๒. มีจำนวนน้อยกว่า

๑๓. บริษัทลุกไปหมดแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า. ภิกษุเหล่านั้นต้องสวดปาติโมกข์ใหม่. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติทุกกฏ.

๑๔. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน

๑๕. มีจำนวนน้อยกว่า ปาติโมกข์ที่สวดแล้วก็ป็นอันสวดดีแล้ว. พวกภิกษุผู้มา ที่หลัง ฟังบอกปารีสัทธาในสำนักพวกเธอ. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติทุกกฏ.

ฝันใจทำอุโบสถ ๑๕ ข้อ จบ.

มุ่งความแตกร้างทำอุโบสถ ๑๕ ข้อ

[๑๙๕] ๑. ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุเจ้าถิ่น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ในศาสนานี้มารูปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๔ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้ว่า ยังมีภิกษุเจ้าถิ่น
พวกอื่นที่ยัง ไม่มาและมุ่งความแตกร้างว่า ขอภิกษุเหล่านั้นเสื่อมสมุญ ขอภิกษุเหล่านั้นจงพินาศ
จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์. เมื่อพวกเธอกำลัง
สวดปาติโมกข์ ขณะนั้นมีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า ภิกษุเหล่านั้นต้องสวด
ปาติโมกข์ใหม่. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๒. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน

๓. มีจำนวนน้อยกว่า ปาติโมกข์ที่สวดแล้ว ก็เป็นอันสวดดีแล้ว. พวกภิกษุ
ที่มาทีหลัง ฟังฟังส่วนที่เหลือต่อไป. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ดุรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุเจ้าถิ่นใน
ศาสนานี้มารูปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๔ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้ว่า ยังมีภิกษุเจ้าถิ่น
พวกอื่นที่ยัง ไม่มาและมุ่งความแตกร้างว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสมุญ ขอภิกษุเหล่านั้นจงพินาศ
จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์. พอพวกเธอสวด
ปาติโมกข์จบ ขณะนั้น มีภิกษุ มีจำนวนมากกว่า

๕. มีจำนวนเท่ากัน

๖. มีจำนวนน้อยกว่า

๗. บริษัทยังไม่ทันลุกไป มีจำนวนมากกว่า

๘. มีจำนวนเท่ากัน

๙. มีจำนวนน้อยกว่า

๑๐. บริษัทบางพวกลุกไปแล้ว มีจำนวนมากกว่า

๑๑. มีจำนวนเท่ากัน

๑๒. มีจำนวนน้อยกว่า

๑๓. บริษัทลุกไปหมดแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า.
ภิกษุเหล่านั้นต้องสวดปาติโมกข์ใหม่. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๔. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน

๑๕. มีจำนวนน้อยกว่า ปาติโมกข์ที่สวดแล้ว ก็เป็นอันสวดดีแล้ว. พวกภิกษุ
ผู้มาทีหลัง ฟังบอกปารีสทรีในสำนักของเธอ. พวกภิกษุผู้สวด ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

มุ่งความแตกร้างทำอุโบสถ ๑๕ ข้อ จบ.

การทำอุโบสถ ๒๕ ตีระ จบ

เปยยาลมฺข ๓๐๐ ตีระ

[๑๙๖] ดุรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันอุโบสถ มีภิกษุเจ้าถิ่น
ในศาสนานี้มารูปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๔ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอไม่รู้ว่ามีภิกษุเจ้าถิ่น
พวกอื่นกำลังเข้ามาภายในสีมา

. พวกเธอไม่รู้ว่ามีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นเข้ามาภายในสีมาแล้ว

. พวกเธอไม่เห็นภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นที่กำลังเข้ามาภายในสีมา

. พวกเธอไม่เห็นภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นที่เข้ามาภายในสีมาแล้ว

. พวกเธอไม่ได้ยินว่ามีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นกำลังเข้ามาภายในสีมา

. พวกเธอไม่ได้ยินว่ามีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นเข้ามาภายในสีมาแล้ว

โดยนัย ๑๓๕ ตีระ ภิกษุเจ้าถิ่นกับภิกษุเจ้าถิ่น ภิกษุอาคันตุกะกับภิกษุเจ้าถิ่น ภิกษุ
เจ้าถิ่นกับภิกษุอาคันตุกะ ภิกษุอาคันตุกะกับภิกษุอาคันตุกะ รวมเป็น ๓๐๐ ตีระ โดยเปยยาลมฺข .

วันอุโบสถต่างกัน

[๑๙๗] ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็วันอุโบสถของพวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้ เป็นวัน ๑๔ คำ
ของพวกภิกษุอาคันตุกะ เป็นวัน ๑๕ คำ. ถ้าพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุอาคันตุกะ
ฟังอุวัตรตามพวกภิกษุเจ้าถิ่น. ถ้ามีจำนวนเท่ากัน พวกภิกษุอาคันตุกะฟังอุวัตรตามพวกภิกษุ
เจ้าถิ่น. ถ้าพวกภิกษุอาคันตุกะมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นฟังอุวัตรตามพวกภิกษุอาคันตุกะ.

ดุรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง วันอุโบสถของพวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้ เป็นวัน ๑๕ คำ
ของพวกภิกษุอาคันตุกะ เป็นวัน ๑๔ คำ. ถ้าพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุอาคันตุกะ
ฟังอุวัตรตามพวกภิกษุเจ้าถิ่น. ถ้ามีจำนวนเท่ากัน พวกภิกษุอาคันตุกะฟังอุวัตรตามพวกภิกษุ
เจ้าถิ่น. ถ้าพวกภิกษุอาคันตุกะมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นฟังอุวัตรตามพวกภิกษุอาคันตุกะ.

ดุรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง วันอุโบสถของพวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้ เป็นวัน ๑ คำ
ของพวกภิกษุอาคันตุกะ เป็นวัน ๑๕ คำ. ถ้าพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่น
ไม่ปรารถนาไม่ต้องให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ พวกภิกษุอาคันตุกะฟังไปนอกสีมา
แล้วทำอุโบสถเถิด. ถ้ามีจำนวนเท่ากัน พวกภิกษุเจ้าถิ่นไม่ปรารถนา ก็ไม่ต้องให้ความสามัคคี
แก่พวกภิกษุอาคันตุกะ พวกภิกษุอาคันตุกะฟังไปนอกสีมา แล้วทำอุโบสถเถิด. ถ้าพวกภิกษุ
อาคันตุกะมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นฟังให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ หรือฟังไป
นอกสีมา .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง วันอุโบสถของพวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้ เป็นวัน ๑๔ คำ ของพวกภิกษุอาคันตกะเป็น ๑ คำ. ถ้าพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุอาคันตกะ พึงให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุเจ้าถิ่น หรือไปนอกสีมา. ถ้ามีจำนวนเท่ากัน พวกภิกษุอาคันตกะ พึงให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุเจ้าถิ่น หรือพึงไปนอกสีมา. ถ้าพวกภิกษุอาคันตกะมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุอาคันตกะไม่ปรารภณา ก็ไม่ต้องให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุเจ้าถิ่น พวกภิกษุเจ้าถิ่น พึงไปนอกสีมาแล้ว ทำอุโบสถเถิด.

มุ่งความแตกร้าง

[๑๔๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็พวกภิกษุอาคันตกะในพระศาสนานี้ ได้เห็นอาการเจ้าถิ่น ลักษณะเจ้าถิ่น เครื่องหมายเจ้าถิ่น สิ่งที่แสดงเจ้าถิ่น ของภิกษุเจ้าถิ่น เตียง ตัง ฟูก หมอน ปลูกัด จัดไว้เรียบร้อย น้ำจั้น น้ำใช้ แต่งตั้งไว้เป็นระเบียบ บริเวณกวาดสะอาดสะอาด ครั้นแล้วมีความสงสัยว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นยังมีหรือไม่มีหนอ. พวกเธอมีความสงสัยแต่ไม่เที่ยว ค้นหา ครั้นแล้วขึ้นทำอุโบสถ ต้องอาบัติทุกกฏ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหาแล้ว แต่ไม่พบ จึงทำอุโบสถ ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหาแล้วพบจึงทำอุโบสถร่วมกัน ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหาแล้วพบ ครั้นแล้วแยกกันทำอุโบสถ ต้องอาบัติทุกกฏ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหาแล้วพบ ครั้นแล้วมุ่งความแตกร้างว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสฤษฎ ขอภิกษุเหล่านั้นจงพินาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงทำอุโบสถ ต้องอาบัติ-
* ฤทธัจจยิ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พวกภิกษุอาคันตกะในศาสนานี้ ได้ยินอาการเจ้าถิ่น ลักษณะเจ้าถิ่น เครื่องหมายเจ้าถิ่น สิ่งที่แสดงเจ้าถิ่นของพวกภิกษุเจ้าถิ่น ได้ยินเสียงเท้าของภิกษุเจ้าถิ่น กำลังเดินจงกรม ได้ยินสารถย เสียงโอ เสียงจาม ครั้นแล้ว มีความสงสัยว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นยังมีหรือไม่มีหนอ. พวกเธอมีความสงสัย แต่ไม่ค้นหา ครั้นแล้วขึ้นทำอุโบสถ ต้องอาบัติ-
* ทุกกฏ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาไม่พบ ครั้นแล้วจึงทำอุโบสถ ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วจึงทำอุโบสถร่วมกัน ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วจึงแยกกันทำอุโบสถ ต้องอาบัติทุกกฏ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วมุ่งความแตกร้างว่า ขอภิกษุเหล่านั้น จงเสื่อมสฤษฎ ขอภิกษุเหล่านั้นจงพินาศ จะประโยชน์อะไรด้วย ภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงทำอุโบสถ ต้องอาบัติฤทธัจจยิ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้ ได้เห็นอาการอาคันตกะ ลักษณะอาคันตกะ เครื่องหมายอาคันตกะ สิ่งที่แสดงอาคันตกะของภิกษุอาคันตกะ ได้เห็นบาตร จีวร ผ้าสีหะ อันเป็นของภิกษุพวกอื่น ได้เห็นรอยน้ำล้างเท้า ครั้นแล้วมีความสงสัยว่า พวกภิกษุอาคันตกะยังมีหรือไม่มีหนอ. พวกเธอมีความสงสัย แต่ไม่ค้นหา ครั้นแล้วขึ้นทำอุโบสถ ต้องอาบัติทุกกฏ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วไม่พบ ครั้นแล้วทำอุโบสถ ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วจึงทำอุโบสถร่วมกัน ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้ว ได้แยกกันทำอุโบสถ ต้องอาบัติทุกกฏ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้ว มุ่งความแตกร้างว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสฤษฎ ขอภิกษุเหล่านั้นจงพินาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงทำอุโบสถ ต้องอาบัติฤทธัจจยิ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้ ได้ยินอาการอาคันตกะ ลักษณะอาคันตกะ เครื่องหมายอาคันตกะ สิ่งที่แสดงอาคันตกะ ของพวกภิกษุอาคันตกะ ได้ยินเสียงเท้าของพวกภิกษุอาคันตกะกำลังเดินมา ได้ยินเสียงรองเท้ากระทบพื้น ได้ยินเสียงโอ เสียงจาม ครั้นแล้วมีความสงสัยว่า พวกภิกษุอาคันตกะยังมีหรือไม่มีหนอ. พวกเธอมีความสงสัย แต่ไม่ค้นหา ครั้นแล้วขึ้นทำอุโบสถ ต้องอาบัติทุกกฏ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วไม่พบ ครั้นแล้วจึงทำอุโบสถ ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วจึงได้ทำอุโบสถร่วมกัน ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วแยกกันทำอุโบสถ ต้องอาบัติทุกกฏ. พวกเธอมีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วมุ่งความแตกร้างว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสฤษฎ ขอภิกษุเหล่านั้นจงพินาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงทำอุโบสถ ต้องอาบัติฤทธัจจยิ.

ภิกษุณานาสังवासและสมานสังवास

[๑๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็พวกภิกษุอาคันตกะในศาสนานี้ได้เห็นภิกษุเจ้าถิ่นมีสังवासต่างกัน พวกเธอกลับได้ความเห็นว่าสังवासเสมอกัน ครั้นแล้วก็ไม่ไต่ถามจึงทำอุโบสถร่วมกัน ไม่ต้องอาบัติ. พวกเธอได้ไต่ถาม ครั้นไต่ถามแล้วไม่รังเกียจ ทำอุโบสถร่วมกัน ต้องอาบัติทุกกฏ พวกเธอได้ไต่ถาม ครั้นไต่ถามแล้วไม่รังเกียจ แยกกันทำอุโบสถ ไม่ต้องอาบัติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พวกภิกษุอาคันตกะในศาสนานี้ ได้เห็นพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีสังवासเสมอกัน พวกเธอกลับได้ความเห็นว่าสังवासต่างกัน ครั้นแล้วก็ไม่ไต่ถาม ทำอุโบสถร่วมกัน ต้องอาบัติทุกกฏ. พวกเธอได้ไต่ถาม ครั้นไต่ถามแล้วรังเกียจ แยกกันทำอุโบสถ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อถึงวันอุโบสถ พึง ไปจากอาวาสหรือถิ่นที่มีชื้ออาวาส ซึ่งมีภิกษุ
ครบจำนวน สู้อาวาสที่มีภิกษุครบจำนวน

. . . . สูถิ่นที่มีชื้ออาวาส ซึ่งมีภิกษุครบจำนวน

. . . . สูอาวาสหรือถิ่นที่มีชื้ออาวาส ซึ่งมีภิกษุครบจำนวน อันเป็นที่อยู่ของพวกภิกษุผู้มี
สังวาสเสมอกัน ที่รู้ว่า เราสามารถจะ ไปถึงในวันนี้ทีเดียว .

วิซชนียบบุคคล ในอุโบสถ

[๒๐๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวดปาติโมกข์ในบริษัทที่มีภิกษุณีนั่งอยู่ด้วย รูปใด
สวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสวดปาติโมกข์ ในบริษัทที่มีสิกขมานา นั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่สามเณรนั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่สามเณรีนั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่ภิกษุผู้บอกลาสิกขานั่งอยู่ด้วย

ไม่พึงสวดปาติโมกข์ในบริษัทที่ภิกษุผู้ต้องอินติมวัตถุ นั่งอยู่ด้วย รูปใดสวด ต้อง
อาบัติทุกกฏ .

ไม่พึงสวดปาติโมกข์ ในบริษัทที่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัตินั่งอยู่ด้วย รูปใด
สวด พึงปรับอาบัติตามธรรม .

. . . . ในบริษัทที่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสีย ฐานไม่กระทำคืนอาบัติ นั่งอยู่ด้วย

ไม่พึงสวดปาติโมกข์ ในบริษัทที่ภิกษุผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละคืนทิฎฐิอันลามกนั่ง
อยู่ด้วย รูปใดสวด พึงปรับอาบัติตามธรรม .

ไม่พึงสวดปาติโมกข์ในบริษัทที่บัณฑิตนั่งอยู่ด้วย รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

ไม่พึงสวดปาติโมกข์ ในบริษัทที่คนลักเพศนั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่ภิกษุเข้ารีตเดียรถีย์นั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่คนคล้ายสัตว์ดิรัจฉานนั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่คนฆ่ามารดานั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่คนฆ่าบิดานั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่คนฆ่าพระอรหันต์นั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่คนประทุษร้ายภิกษุณีนั่งอยู่ด้วย

. . . . ภิกษุผู้ทำลายสงฆ์นั่งอยู่ด้วย

. . . . ที่คนผู้ทำร้ายพระศาสดาจนถึงหื้อพระโลหิตนั่งอยู่ด้วย

ไม่พึงสวดปาติโมกข์ ในบริษัทที่ถูกโทษยกขณกนั่งอยู่ด้วย รูปใดสวด ต้องอาบัติทุกกฏ .

[๒๐๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ไม่พึงทำอุโบสถ ด้วยการให้ปาริสุทธิค้างคราว เว้นแต่
บริษัทยังไม่เลิกไป .

[๒๐๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ไม่พึงทำอุโบสถ ในกาลมิใช่วันอุโบสถ เว้นแต่
วันสังฆสามัคคี .

อุโบสถชั้นระกะ จบ ภาณวารที่ ๓ จบ .

เรื่องในชั้นระกะนี้มี ๘๖ เรื่อง

หัวข้อประจำชั้นระกะ

[๒๐๔] เรื่องพวกเดียรถีย์ ๒ . เรื่องพระเจ้าพิมพิสาร ๓ . เรื่องประชุมกันนั่งนิ่ง ๔ . เรื่อง
ประชุมกล่าวธรรม ๕ . เรื่องประทับในที่สงัด ๖ . เรื่องสวดปาติโมกข์ครั้งนั้นทวัน ๗ . เรื่อง
ทรงอนุญาตให้สวดปาติโมกข์ปีละครั้ง ๘ . เรื่องสวดปาติโมกข์ในบริษัทเท่าที่มีอยู่ ๙ . เรื่อง
สวดปาติโมกข์แก่ภิกษุผู้พร้อมเพรียงกัน ๑๐ . เรื่องทรงอนุญาตสามัคคี ๑๑ . เรื่องมัททกัจฉิ-

*มฤคทายวัน ๑๒ . เรื่องสมมติสีมา ๑๓ . เรื่องสมมติสีมาใหญ่เกินขนาด ๑๔ . เรื่องสมมติดินที่ปารสีมา
๑๕ . เรื่องสวดปาติโมกข์ที่อนุบริเวณ ๑๖ . เรื่องสมมติโรงอุโบสถ ๒ โรง ๑๗ . เรื่องสมมติ
โรงอุโบสถเล็กเกินขนาด ๑๘ . เรื่องพวกนวกะภิกษุ ๑๙ . เรื่องพระนครราชคฤห์ ๒๐ . เรื่อง
สมมติสีมาให้เป็นแดนไม่อยู่ปราศจากไตรจีวร ๒๑ . เรื่องสมมติสมานสังวาสสีมาก่อน
๒๒ . เรื่องถอนสมานสังวาสสีมาที่หลัง ๒๓ . เรื่องคามสีมาที่ไม่ได้สมมติ ๒๔ . เรื่องอุทกขเป
ในแม่น้ำ ๒๕ . เรื่องอุทกขเปในสมุทร ๒๖ . เรื่องอุทกขเปในชาติสระ ๒๗ . เรื่องสีมา
คาบเกี่ยว ๒๘ . เรื่องสมมติสีมาทับสีมา ๒๙ . เรื่องวันอุโบสถมีเท่าไร ๓๐ . เรื่องอาการทำ
อุโบสถมีเท่าไร ๓๑ . เรื่องปาติโมกข์เทศมีเท่าไร ๓๒ . เรื่องคนชาวคงมาพลกพล้าน
๓๓ . เรื่องไม่มีอินทราย ๓๔ . เรื่องแสดงธรรม ๓๕ . เรื่องถามวินัย ๓๖ . เรื่องกล่าวคุกคาม
๓๗ . เรื่องวิสัยขาววินัย ๓๘ . เรื่องกล่าวคุกคามอีกเรื่องหนึ่ง ๓๙ . เรื่องโจทด้วยอาบัติ
๔๐ . เรื่องทำโอกาส ๔๑ . เรื่องค่านกรรมที่ไม่เป็นธรรม ๔๒ . เรื่องภิกษุ ๔-๕ รูปทำความเห็นแย้ง
๔๓ . เรื่องแก่งสวดปาติโมกข์ไม่ให้ได้ยิน ๔๔ . เรื่องทรงอนุญาตให้พยายามสวด ๔๕ . เรื่อง
สวดปาติโมกข์ในบริษัทที่มีคฤหัสถ์ปณอยู่ด้วย ๔๖ . เรื่องไม่ได้รับอาราธนาสวดปาติโมกข์
๔๗ . เรื่องภิกษุไม่รู้ในโจทหน้าวัตถุณคร ๔๘ . เรื่องภิกษุมารูปด้วยกันไม่รู้จักอุโบสถเป็นต้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
๔๙. เรื่องส่งไปพอจะกลับมาทันในวันนั้น ๕๐. เรื่องไม่ยอมไป ๕๑. เรื่องดิถีที่เท่าไรแห่งปีภ
๕๒. เรื่องภิกษุมีเท่าไร ๕๓. เรื่องไปบิณฑบาตบ้าน ไกลทรงอนุญาตให้บอก ๕๔. เรื่องไม่ระลึก
ไม่ได้ ๕๕. เรื่องโรงอุโบสถกร ๕๖. เรื่องอาสนะและประทีป ๕๗. เรื่องภิกษุไปสูทิต
๕๘. เรื่องภิกษุรูปอื่นเป็นพหูสูต ๕๙. เรื่องส่งภิกษุไปพอจะกลับมาทันในวันนั้น ๖๐. เรื่องจำ
พรรษา ๖๑. เรื่องทำอุโบสถ ๖๒. เรื่องให้ปาริสทริ ๖๓. เรื่องทำกรรม ๖๔. เรื่องพวกญาติ
๖๕. เรื่องภิกษุชื่อคัคคะ ๖๖. เรื่องภิกษุ ๔ รูป ๓ รูป ๒ รูป และรูปเดียว ๖๗. เรื่องต้อง
อาบัติ ๖๘. เรื่องแสดงสภาคาบัตติ ๖๙. เรื่องภิกษุรูปหนึ่งระลึกอาบัติได้ ๗๐. เรื่องสงฆ์ทั้งหมด
ต้องสภาคาบัตติและสงฆ์ ๗๑. เรื่องไม่รู้ชื่อและโคตรอาบัติ ๗๒. เรื่องภิกษุพหูสูต
๗๓. เรื่องภิกษุมากกว่า มาเท่ากัน และมาน้อยกว่า ๗๔. เรื่องบริษัทยังไม่ทันลุกไปและ
บางพวกลุกไปแล้ว ๗๕. เรื่องบริษัทลุกไปหมดแล้ว ๗๖. เรื่องภิกษุรู้ ๗๗. เรื่องภิกษุสงฆ์
๗๘. เรื่องภิกษุฝันใจทำด้วยเข้าใจว่าควร ๗๙. เรื่องภิกษุรู้ ได้เห็นและได้ยิน ๘๐. เรื่องภิกษุ
อาคันตุกะกับภิกษุเจ้าถิ่น ๘๑. เรื่องวันจาตพทสี วันป้อนธรีสี ๘๒. เรื่องวันปาฏิบกับวัน
ป้อนธรีสี ๘๓. เรื่องสังฆ ๘๔. เรื่องสังฆ ๘๕. เรื่องให้ปาริสทริค่างคราว ๘๖. เรื่องทำ
อุโบสถในกาลมิใช่วันอุโบสถ นอกจากวันสังฆสามัคคี อุทานที่จำแนกแล้วเหล่านี้ เป็นหัวข้อ
บอกเรื่อง .

หัวข้อประจำชั้นระกะ จบ .

วัสสุปนาสิกขันธกะ

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๒๐๕] โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน อันเป็นสถานที่
พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ . ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคยังมีได้ทรงบัญญัติ
การจำพรรษาแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นเที่ยวจาริกไปตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน .
คนทั้งหลายจึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร จึงได้เที่ยว
จาริกไปตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน เหยียบย่ำดิณชาติอันเขียวสด เบียดเบียนอินทรีย์
อย่างหนึ่งซึ่งมีชิวะ ยังสัตว์เล็กๆ จำนวนมากให้ถึงความวอดวายเล่า ก็พวกอัญญเดียรฉัตร
เหล่านี้เป็นผู้กล่าวธรรมอันต่ำทราม ยังพิก ยังอาศัยอยู่ประจำตลอดฤดูฝน อนึ่ง ฝูงนกเหล่านี้เล่า
ก็ยังทำรังบนยอดไม้ และพิกอาศัยอยู่ประจำตลอดฤดูฝน ส่วนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
เหล่านี้ เที่ยวจาริกไปตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน เหยียบย่ำดิณชาติอันเขียวสด
เบียดเบียนอินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชิวะ ยังสัตว์เล็กๆ จำนวนมากให้ถึงความวอดวาย . ภิกษุทั้งหลาย
ได้ยินคนพวกนั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนา จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะเหตุ
แรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้จำพรรษา .

การจำพรรษา ๒ อย่าง

[๒๐๖] ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดกันว่า พวกเราพึงจำพรรษาเมื่อไรหนอ แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้จำพรรษา
ในฤดูฝน .

ครั้นนั้น ภิกษุทั้งหลายคิดกันว่า วันเข้าพรรษามีกี่วันหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่
พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันเข้าพรรษามี ๒ คือ ปริมิกา
วันเข้าพรรษาต้น ๑ ปิจฉิมิกา วันเข้าพรรษาหลัง ๑ เมื่อพระจันทร์เพ็ญเสวยฤกษ์อาสาฬหะล่วง
ไปแล้ววันหนึ่ง พึงเข้าพรรษาต้น เมื่อพระจันทร์เพ็ญเสวยฤกษ์อาสาฬหะล่วงไปแล้วเดือนหนึ่ง
พึงเข้าพรรษาหลัง ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันเข้าพรรษามี ๒ วันเท่านั้นแล .

พระฉัพพัคคีย์เที่ยวจาริกทุกเวลา

[๒๐๗] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์จำพรรษาแล้ว ยังเที่ยวจาริกในระหว่างพรรษา .
คนทั้งหลายจึงฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนาเช่นนั้นแหละว่า โฉนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
จึงได้เที่ยวจาริกตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน เหยียบย่ำดิณชาติอันเขียวสด เบียดเบียน
อินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชิวะยังสัตว์เล็กๆ มีจำนวนมากให้ถึงความวอดวายเล่า ก็พวกอัญญเดียรฉัตร
เหล่านี้ เป็นผู้กล่าวธรรมอันต่ำทราม ยังพิกอาศัยอยู่ประจำตลอดฤดูฝน อนึ่ง ฝูงนกเหล่านี้เล่า
ก็ยังทำรังบนยอดไม้แล้วพิกอาศัยอยู่ประจำตลอดฤดูฝน ส่วนพระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตร
เหล่านี้ เที่ยวจาริกตลอดฤดูหนาว ฤดูร้อน และฤดูฝน เหยียบย่ำดิณชาติอันเขียวสด เบียดเบียน
อินทรีย์อย่างหนึ่งซึ่งมีชิวะ ยังสัตว์เล็กๆ ซึ่งมีจำนวนมากให้ถึงความวอดวาย . ภิกษุทั้งหลาย
ได้ยินคนพวกนั้นฟังโทษ ตีเตียน โพนทะนา . บรรดาที่เป็นผู้มักน้อยต่างก็ฟังโทษ ตีเตียน
โพนทะนาว่า โฉนพระฉัพพัคคีย์จำพรรษาแล้ว จึงได้เที่ยวจาริกระหว่างพรรษาแล้ว จึงภิกษุเหล่านั้น
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น ในเพราะ
เหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจำพรรษา ไม่อยู่ในให้
ตลอด ๓ เดือนต้น หรือ ๓ เดือนหลัง ไม่พึงหลีกไปสู่อาริก รูปใดหลีกไป ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

พระฉัพพัคคีย์ไม่จำพรรษา

[๒๐๘] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์ไม่ประสงค์จะจำพรรษา ภิกษุทั้งหลาย จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุจะไม่จำพรรษาไม่ได้ รูปใด ไม่จำพรรษา ต้องอาบัติทุกกฏ .

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์ ไม่ประสงค์จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา แกล้งลวงเลยอาวาสไปเสีย . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่ประสงค์จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา ไม่พึงแกล้งลวงเลยอาวาสไปเสีย รูปใดลวงเลยไปเสีย ต้องอาบัติทุกกฏ .

เลื่อนกาลฝน

[๒๐๙] ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าพิมพิสาร จอมเสนามาคธราช มีพระราชประสงค์ จะทรงเลื่อนกาลฝนออกไป จึงทรงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ถ้ากระไร ขอพระคุณเจ้าทั้งหลายพึงจำพรรษาในชนบทอีกอันจะมาถึง . ภิกษุทั้งหลายจึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้เคลื่อนตามพระเจ้าแผ่นดิน .

เรื่องทรงอนุญาตสัตตทากรณียะ

ทายกสร้างวิหารเป็นต้นถวาย

[๒๑๐] ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครราชคฤห์ ตามพระพุทธานุญาตแล้ว เสด็จจาริกไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จจาริกไปโดยลำดับ ลถึงพระนครสาวัตถี . ทราบว่า พระองค์ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น .

ก็โดยสมัยนั้นแล อุบาสกชื่ออุเทน ได้ให้สร้างวิหารอุทิศต่อสงฆ์ไว้ในโกศลชนบท . เขาได้ส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายจงมา ข้าพเจ้าปรารถนา จะถวายทาน ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย .

ภิกษุทั้งหลายตอบไปอย่างนี้ว่า ท่านอุบาสก พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุจำพรรษา ไม่อยู่ให้ตลอด ๓ เดือนต้น หรือ ๓ เดือนหลัง ไม่พึงหลีกไปสู่อาราม ออกจากอุเทนจงรอชั่วยาระเวลาที่ภิกษุทั้งหลายจำพรรษา ออกพรรษาแล้วจึงจักไปได้ แต่ถ้าท่านจะมีกรณียกิจรีบด่วน จงให้ประดิษฐานวิหารไว้ในสำนักภิกษุเจ้าถิ่น ในโกศลชนบทนั้นนั่นแหละ .

อุบาสกอุเทนจึงฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวว่า โฉนเมื่อเราส่งทูตไปแล้ว พระคุณเจ้าทั้งหลายจึงได้ไม่มาเล่า เราก็คือทายก เป็นผู้ก่อสร้าง เป็นผู้บำรุงสงฆ์ .

ภิกษุทั้งหลายได้ยินอุบาสกอุเทนฟังโทษ ตีเตียน โปนทะนาวอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทำธรรมิกถาในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคล ๗ จำพวกส่งทูตมา เราอนุญาตให้ไปด้วยสัตตทากรณียะได้ แม้เมื่อเขาไม่ส่งมา เราไม่อนุญาต บุคคล ๗ จำพวก คือ ภิกษุ ภิกษุณี ลิกขมานา สามเณร สามเณรี อุบาสก อุบาสิกา ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคล ๗ จำพวกนี้ส่งทูตมา เราอนุญาตให้ไปด้วยสัตตทากรณียะได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่งมา เราไม่อนุญาต ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างวิหารอุทิศสงฆ์ . ถ้าเขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ข้าพเจ้าปรารถนาจะถวายทาน ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย . เมื่อเขาส่งทูตมา ฟังไปด้วยสัตตทากรณียะได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่งมาก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างเรือนมุงแถบเดียวอุทิศสงฆ์

- ได้ให้สร้างเรือนชั้น
- ได้ให้สร้างเรือนโล้น
- ได้ให้สร้างถ้ำ
- ได้ให้สร้างบริเวณ
- ได้ให้สร้างซุ้ม
- ได้ให้สร้างโรงฉัน
- ได้ให้สร้างโรงไฟ
- ได้ให้สร้างกัปปียกฏี
- ได้ให้สร้างวัจจกฏี
- ได้ให้สร้างที่จงกรม
- ได้ให้สร้างโรงจงกรม
- ได้ให้สร้างบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างโรงน้ำ
- ได้ให้สร้างเรือนไฟ
- ได้ให้สร้างโรงเรือนไฟ
- ได้ให้สร้างสระโบกขรณี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

- ได้ให้สร้างมณฑป
- ได้ให้สร้างอาราม
- ได้ให้สร้างอารามวัดถ

ถ้าเขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ข้าพเจ้าปรารถนาจะถวายทาน ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย . เมื่อเขาส่งทูตมา ฟังไปด้วยสัตตาคหณียะได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่งมาก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างวิหารอุทิศภิกษุมารูปด้วยกัน

- ได้ให้สร้างวิหารอุทิศภิกษุรูปหนึ่ง
- ได้ให้สร้างเรือนมุงแถบเดียว
- ได้ให้สร้างเรือนชั้น
- ได้ให้สร้างเรือนโล้น
- ได้ให้สร้างถ้ำ
- ได้ให้สร้างบริเวณ
- ได้ให้สร้างซุ้ม
- ได้ให้สร้างโรงฉันท
- ได้ให้สร้างโรงไฟ
- ได้ให้สร้างกัปปียกฐิ
- ได้ให้สร้างวัจจกฐิ
- ได้ให้สร้างที่จงกรม
- ได้ให้สร้างโรงจงกรม
- ได้ให้สร้างบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างโรงน้ำ
- ได้ให้สร้างเรือนไฟ
- ได้ให้สร้างโรงเรือนไฟ
- ได้ให้สร้างสระโบกขรณี
- ได้ให้สร้างมณฑป
- ได้ให้สร้างอาราม
- ได้ให้สร้างอารามวัดถ

ถ้าเขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ข้าพเจ้าปรารถนาจะถวายทาน ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย . เมื่อเขาส่งทูตมา ฟังไปด้วยสัตตาคหณียะได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่งมา ก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูภิกษุทั้งหลาย ก็อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างวิหารอุทิศภิกษุณีสงฆ์

- อุทิศภิกษุณีสมากรูปด้วยกัน
- อุทิศภิกษุณีสรูปหนึ่ง
- อุทิศสิกขมานามากรูปด้วยกัน
- อุทิศสิกขมานารูปหนึ่ง
- อุทิศสามเณรมากรูปด้วยกัน
- อุทิศสามเณรรูปหนึ่ง
- อุทิศสามเณริมากรูปด้วยกัน
- อุทิศสามเณริรูปหนึ่ง
- ได้ให้สร้างเรือนมุงแถบเดียว
- ได้ให้สร้างเรือนชั้น
- ได้ให้สร้างเรือนโล้น
- ได้ให้สร้างถ้ำ
- ได้ให้สร้างบริเวณ
- ได้ให้สร้างซุ้ม
- ได้ให้สร้างโรงฉันท
- ได้ให้สร้างโรงไฟ
- ได้ให้สร้างกัปปียกฐิ
- ได้ให้สร้างวัจจกฐิ
- ได้ให้สร้างที่จงกรม
- ได้ให้สร้างโรงจงกรม
- ได้ให้สร้างบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างโรงบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างสระโบกขรณี
- ได้ให้สร้างมณฑป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

..... ได้ให้สร้างอาราม

..... ได้ให้สร้างอารามวัดถุ. ถ้าเขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนา
พระคุณเจ้าทั้งหลายมา ข้าพเจ้าปรารถนาจะถวายทาน ฟังธรรม และพบภิกษุทั้งหลาย เมื่อเขา
ส่งทูตมา ฟังไปด้วยสัตตาทหณียะได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่งมา ก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างนิเวศน์เพื่อประโยชน์ตน

..... ได้ให้สร้างเรือนนอน

..... ได้ให้สร้างโรงเก็บของ

..... ได้ให้สร้างร้าน

..... ได้ให้สร้างโรงกลม

..... ได้ให้สร้างร้านค้า

..... ได้ให้สร้างโรงร้านค้า

..... ได้ให้สร้างเรือนชั้น

..... ได้ให้สร้างเรือนโล้น

..... ได้ให้สร้างถ้ำ

..... ได้ให้สร้างบริเวณ

..... ได้ให้สร้างซุ้ม

..... ได้ให้สร้างโรงฉันท

..... ได้ให้สร้างโรงไฟ

..... ได้ให้สร้างโรงครัว

..... ได้ให้สร้างวิจจกฐิ

..... ได้ให้สร้างที่จงกรม

..... ได้ให้สร้างบ่อน้ำ

..... ได้ให้สร้างโรงบ่อน้ำ

..... ได้ให้สร้างเรือนไฟ

..... ได้ให้สร้างโรงเรือนไฟ

..... ได้ให้สร้างสระโบกขรณี

..... ได้ให้สร้างมณฑป

..... ได้ให้สร้างอาราม

..... ได้ให้สร้างอารามวัดถุ. อนึ่ง จะมีการมงคลแก่บุตรก็ดี จะมีการมงคลแก่ธิดาก็ดี

เขาเจ็บไข้ก็ดี จะกล่าวพระสูตรต้นตะที่รู้เฉพาะก็ดี. ถ้าเขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า
ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา จักได้เรียนพระสูตรต้นตะนี้ไว้ โดยวิธีที่พระสูตรต้นตะนี้
จะไม่เสื่อมสูญไปเสีย หรือว่าเขามีกิจหรือภณียะ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี. ถ้าเขาส่งทูตไป
ในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ข้าพเจ้าปรารถนาจะถวายทาน
ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย. เมื่อเขาส่งทูตมา ฟังไปด้วยสัตตาทหณียะได้ แต่เมื่อ
เขาไม่ส่งมา ก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างวิหารอุทิศสงฆ์. ถ้าเขาส่งทูต
ไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายมา ดิฉันปรารถนาจะถวายทาน
ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย. เมื่อนางส่งทูตมา ฟังไปด้วยสัตตาทหณียะได้ แต่เมื่อนาง
ไม่ส่งมา ก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างเรือนมุงแถบเตียวอุทิศสงฆ์

..... ได้ให้สร้างเรือนชั้น

..... ได้ให้สร้างเรือนโล้น

..... ได้ให้สร้างถ้ำ

..... ได้ให้สร้างบริเวณ

..... ได้ให้สร้างซุ้ม

..... ได้ให้สร้างโรงฉันท

..... ได้ให้สร้างโรงไฟ

..... ได้ให้สร้างกัปปียกฐิ

..... ได้ให้สร้างวิจจกฐิ

..... ได้ให้สร้างที่จงกรม

..... ได้ให้สร้างโรงจงกรม

..... ได้ให้สร้างบ่อน้ำ

..... ได้ให้สร้างโรงบ่อน้ำ

..... ได้ให้สร้างเรือนไฟ

..... ได้ให้สร้างโรงเรือนไฟ

..... ได้ให้สร้างสระโบกขรณี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

..... ได้ให้สร้างมณฑป
..... ได้ให้สร้างอาราม
..... ได้ให้สร้างอารามวัดถุ ถ้าเขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนา
พระคุณเจ้าทั้งหลายมา ข้าพเจ้าปรารถนาจะถวายทาน ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย เมื่อนางส่ง
ทูตมา ฟังไปด้วยสัตตตาทหรรณยะได้ แต่เมื่อนางไม่ส่งมา ก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างวิหารอุทิศภิกษุมารูปด้วยกัน

- อุทิศภิกษุรูปหนึ่ง
- อุทิศภิกษุณีสงฆ์
- อุทิศภิกษุณีมารูปด้วยกัน
- อุทิศภิกษุณีรูปหนึ่ง
- อุทิศสิกขมานามารูปด้วยกัน
- อุทิศสิกขมานารูปหนึ่ง
- อุทิศสามเณรมารูปด้วยกัน
- อุทิศสามเณรรูปหนึ่ง
- อุทิศสามเณรีมารูปด้วยกัน
- อุทิศสามเณรีรูปหนึ่ง
- ได้ให้สร้างเรือนมุงแถบเดียว
- ได้ให้สร้างเรือนชั้น
- ได้ให้สร้างเรือนโล้น
- ได้ให้สร้างถ้ำ
- ได้ให้สร้างบริเวณ
- ได้ให้สร้างซุ้ม
- ได้ให้สร้างโรงฉันทน์
- ได้ให้สร้างโรงไฟ
- ได้ให้สร้างกัปปียกฐิ
- ได้ให้สร้างวัจจกฐิ
- ได้ให้สร้างที่จงกรม
- ได้ให้สร้างโรงจงกรม
- ได้ให้สร้างบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างโรงบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างเรือนไฟ
- ได้ให้สร้างโรงเรือนไฟ
- ได้ให้สร้างสระโบกขรณี
- ได้ให้สร้างมณฑป
- ได้ให้สร้างอาราม
- ได้ให้สร้างอารามวัดถุ

* คุณเจ้าทั้งหลายมา ดิฉันปรารถนาจะถวายทาน ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย เมื่อนางส่ง
ทูตมา ฟังไปด้วยสัตตตาทหรรณยะได้ แต่เมื่อนางไม่ส่งมา ก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง อุบาสกในศาสนานี้ได้ให้สร้างนิเวศน์ เพื่อประโยชน์ตน

- ได้ให้สร้างเรือนนอน
- ได้ให้สร้างโรงเก็บของ
- ได้ให้สร้างร้าน
- ได้ให้สร้างโรงกลม
- ได้ให้สร้างร้านค้า
- ได้ให้สร้างโรงร้านค้า
- ได้ให้สร้างเรือนชั้น
- ได้ให้สร้างเรือนโล้น
- ได้ให้สร้างถ้ำ
- ได้ให้สร้างบริเวณ
- ได้ให้สร้างซุ้ม
- ได้ให้สร้างโรงฉันทน์
- ได้ให้สร้างโรงไฟ
- ได้ให้สร้างกัปปียกฐิ
- ได้ให้สร้างวัจจกฐิ
- ได้ให้สร้างที่จงกรม
- ได้ให้สร้างโรงจงกรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

- ได้ให้สร้างบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างโรงน้ำ
- ได้ให้สร้างเรือนไฟ
- ได้ให้สร้างโรงเรือนไฟ
- ได้ให้สร้างสระโบกขรณี
- ได้ให้สร้างมณฑป
- ได้ให้สร้างอาราม
- ได้ให้สร้างอารามวัดถุ อนึ่ง จะมีการมงคลแก่บุตรก็ดี จะมีการมงคลแก่ธิดาก็ดี

เขาเจ็บไข้ก็ดี จะกล่าวพระสวดตันตะที่รู้เฉพาะก็ดี ถ้าเขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา จักได้เรียนพระสวดตันตะนี้ไว้ โดยวิธีที่พระสวดตันตะนี้จะไม่เสื่อมสูญไปเสีย หรือว่า เขามีกิจ หรือกรณียะอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ถ้าเขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ดิฉันปรารถนาจะถวายทาน ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย เมื่อนางส่งทูตมา ฟังไปด้วยสัตตาทกณียะได้ แต่เมื่อนางไม่สงมา ก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ได้ให้สร้างวิหารอุทิศสงฆ์

- ภิกษุณีได้ให้สร้างวิหารอุทิศสงฆ์
- สิกขมานาได้ให้สร้างวิหารอุทิศสงฆ์
- สามเณรได้ให้สร้างวิหารอุทิศสงฆ์
- สามเณรีได้ให้สร้างวิหารอุทิศสงฆ์
- อุทิศภิกษุมารูปด้วยกัน
- อุทิศภิกษุรูปหนึ่ง
- อุทิศภิกษุณีสงฆ์
- อุทิศภิกษุณีมารูปด้วยกัน
- อุทิศภิกษุณีรูปหนึ่ง
- อุทิศสิกขมานามารูปด้วยกัน
- อุทิศสิกขมานารูปหนึ่ง
- อุทิศสามเณรมารูปด้วยกัน
- อุทิศสามเณรรูปหนึ่ง
- อุทิศสามเณรีมารูปด้วยกัน
- อุทิศสามเณรีรูปหนึ่ง

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง สามเณรีในศาสนานี้ได้ให้สร้างวิหารเพื่อประโยชน์ตน

- ได้ให้สร้างเรือนมงแถบเดียว
- ได้ให้สร้างเรือนชั้น
- ได้ให้สร้างเรือนโล้น
- ได้ให้สร้างถ้ำ
- ได้ให้สร้างบริเวณ
- ได้ให้สร้างซุ้ม
- ได้ให้สร้างโรงฉัน
- ได้ให้สร้างโรงไฟ
- ได้ให้สร้างกัปปยกุฎี
- ได้ให้สร้างวัจจกุฎี
- ได้ให้สร้างที่จงกรม
- ได้ให้สร้างโรงจงกรม
- ได้ให้สร้างบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างโรงบ่อน้ำ
- ได้ให้สร้างสระโบกขรณี
- ได้ให้สร้างมณฑป
- ได้ให้สร้างอาราม
- ได้ให้สร้างอารามวัดถุ . ถ้านางส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ขออาราธนาพระ-

* คุณเจ้าทั้งหลายมา ดิฉันปรารถนาจะถวายทาน ฟังธรรม และพบเห็นภิกษุทั้งหลาย . เมื่อนางส่งทูตมา ฟังไปด้วยสัตตาทกณียะได้ แต่เมื่อนางไม่สงมา ก็ไม่ฟังไป ฟังกลับใน ๗ วัน .

ทรงอนุญาตสัตตาทกณียะเพราะสหธรรมิก ๕

[๒๑๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งอาพาธ . เธอได้ส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลาย

ว่า กระผมเองอาพาธ ขออาราธนาภิกษุทั้งหลายมา กระผมปรารถนาจะมาของภิกษุทั้งหลาย . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสหธรรมิก ๕ แม้มิได้ส่งทูตมา เราอนุญาตให้ไปด้วยสัตตาทกณียะได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

. . . . ความเห็นผิดบังเกิด

. . . . สิกขาของสิกขมานานี้ในศาสนานี้ถ้าเรียบ . ถ้าเธอจะพึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า สิกขาของดิฉันถ้าเรียบแล้ว ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ดิฉันปรารถนาการมาของพระคุณเจ้า . ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม่เมื่อเธอมิได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเธอส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักทำการชวนชวายเป็นสมათานสิกขา แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง สิกขมานานี้ในศาสนานี้เป็นผู้ใคร่จะอุปสมบท . ถ้าเธอจะพึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ดิฉันเองใคร่จะอุปสมบท ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ดิฉันปรารถนาการมาของพระคุณเจ้า . ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม่เมื่อเธอมิได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเธอส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักทำการชวนชวายให้อุปสมบท จักช่วยสวดหรือจักเป็นคณะปุรกะ แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

สัตตาหกรณียะเนื่องด้วยสามเณร

๔ . ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็สามเณรในศาสนานี้อาพาธ . ถ้าเธอจะพึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า กระผมเองอาพาธ ขออาราธนาภิกษุทั้งหลายมา กระผมปรารถนาการมาของภิกษุทั้งหลาย . ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม่เมื่อเธอมิได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเธอส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักแสวงหาศิลาณภัต ศิลาณุปฐากภัต ศิลาณเภสัช จักถามอาการ หรือจักพยาบาล แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ความกระสันบังเกิดแก่สามเณรในศาสนานี้

. . . . ความรำคาญบังเกิด

. . . . ความเห็นผิดบังเกิด

สามเณรเป็นผู้ใคร่จะถามปี . ถ้าเธอจะพึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า กระผมเองใคร่จะถามปี ขออาราธนาภิกษุทั้งหลายมา กระผมปรารถนาการมาของภิกษุทั้งหลาย ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม่เมื่อเธอมิได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเธอส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักถาม หรือจักบอก แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง สามเณรในศาสนานี้เป็นผู้ใคร่จะอุปสมบท . ถ้าเธอจะพึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า กระผมเองใคร่จะอุปสมบท ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา กระผมปรารถนาการมาของภิกษุทั้งหลาย . ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม่เมื่อเธอมิได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเธอส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักทำการชวนชวายให้อุปสมบท จักช่วยสวด หรือจักเป็นคณะปุรกะ แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

สัตตาหกรณียะเนื่องด้วยสามเณร

๕ . ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็สามเณรในศาสนานี้อาพาธ . ถ้าเธอจะพึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ดิฉันเองอาพาธ ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ดิฉันปรารถนาการมาของพระคุณเจ้า . ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม่เมื่อเธอมิได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเธอส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักแสวงหาศิลาณภัต ศิลาณุปฐากภัต ศิลาณเภสัช จักถามอาการ หรือจักพยาบาล แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ความกระสันบังเกิดแก่สามเณรในศาสนานี้

. . . . ความรำคาญบังเกิด

. . . . ความเห็นผิดบังเกิด

. . . . สามเณรเป็นผู้ใคร่จะถามปี

สามเณรเป็นผู้ใคร่จะสมათานสิกขา . ถ้าเธอจะพึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ดิฉันเองใคร่จะสมათานสิกขา ขออาราธนาพระคุณเจ้าทั้งหลายมา ดิฉันปรารถนาการมาของพระ-
*คุณเจ้า . ดุกรภิกษุทั้งหลาย แม่เมื่อเธอมิได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเธอส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักทำการชวนชวายเป็นสมათานสิกขา แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

[๒๑๒] ก็โดยสมัยนั้นแล มารดาของภิกษุรูปหนึ่งได้ป่วยไข้ . นางส่งทูตไปในสำนักภิกษุผู้เป็นบุตรว่า ดิฉันเองป่วยไข้ ดิฉันปรารถนาการมาของบุตร จึงภิกษุนั้นได้ดำริว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า เมื่อบุคคล ๗ จำพวกส่งทูตมา ไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่งทูตมา จะ ไปไม่ได้ สำหรับสหธรรมิก ๕ แม้มิได้ส่งทูตมาก็ไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเขาส่งทูตมา ก็นี้มารดาของเรากำลังป่วยไข้ และท่านก็มีไข้อบาสิกา เราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ . ภิกษุทั้งหลายทราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคล ๗ จำพวก แม้มิได้ส่งทูตมา เราอนุญาตให้ไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเขาส่งทูตมา บุคคล ๗ จำพวก คือ ภิกษุ ภิกษุณี สิกขมานา สามเณร สามเณรี มารดาและบิดา ดุกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุคคล ๗ จำพวกนี้ แม้มิได้ส่งทูตมา เราอนุญาตให้ไปด้วยสัตตาหกรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโยเมื่อเขาส่งทูตมา แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุกรภิกษุทั้งหลาย ก็มารดาของภิกษุในศาสนานี้ป่วยไข้ . ถ้าเขาจะพึงส่งทูตไปในสำนักภิกษุ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ผู้เป็นบุตรว่า ดิฉันเองป่วยไข้ ขอบุตรของดิฉันจงมา ดิฉันปรารถนาการมาของบุตร . ดุริภิกษุ
ทั้งหลาย แม่เมื่อนางมิได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตทากรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโย เมื่อนาง
ส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักแสวงหาทิลานภักดี ทิลานปฐากภักดี ทิลานเภสัช จักถามอาการ
หรือจักพยาบาล แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง บิดาของภิกษุในศาสนานี้ป่วยไข้ . ถ้าเขาจะพึงส่งทูตไปในสำนัก
ภิกษุผู้เป็นบุตรว่า จินเองป่วยไข้ ขอบุตรของดิฉันจงมา จินปรารถนาการมาของบุตร . ดุริภิกษุ
ทั้งหลาย แม่เมื่อเขามีได้ส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตทากรณียะได้ จะต้องกล่าวไปโย เมื่อเขา
ส่งทูตมา พึงไปด้วยตั้งใจว่า จักแสวงหาทิลานภักดี ทิลานปฐากภักดี ทิลานเภสัช จักถามอาการ
หรือจักพยาบาล แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พี่ชายน้องชายของภิกษุในศาสนานี้ป่วยไข้ . ถ้าเขาจะพึงส่งทูต
ไปในสำนักภิกษุผู้พี่ชายน้องชายว่า กระผมเองป่วยไข้ ขอพี่ชายน้องชายของกระผมจงมา กระผม
ปรารถนาการมาของพี่ชายน้องชาย . ดุริภิกษุทั้งหลาย เมื่อเขาส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตทากรณียะ
ได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่งทูตมา ก็ไม่พึงไป แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พี่หญิงน้องหญิงของภิกษุในศาสนานี้ป่วยไข้ . ถ้าเขาจะพึงส่ง
ทูตไปในสำนักภิกษุว่า ดิฉันเองป่วยไข้ ขอพี่ชายน้องชายของดิฉันจงมา ดิฉันปรารถนาการมา
ของพี่ชายน้องชาย . ดุริภิกษุทั้งหลาย เมื่อเขาส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตทากรณียะได้ แต่เมื่อ
เขาไม่ส่งทูตมา ก็ไม่พึงไป แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ญาติของภิกษุในศาสนานี้ป่วยไข้ . ถ้าเขาจะพึงส่งทูตไปสำนัก
ภิกษุว่า กระผมเองป่วยไข้ ขอพระคุณเจ้าจงมา กระผมปรารถนาการมาของพระคุณเจ้า . ดุริภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อเขาส่งทูตมา ก็พึงไปด้วยสัตตทากรณียะได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่งทูตมา ก็ไม่พึงไป
แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง บุรุษผู้กตัตตอกษิณในศาสนานี้ป่วยไข้ . ถ้าเขาจะพึงส่งทูตไปใน
สำนักภิกษุว่า กระผมเองป่วยไข้ ขออาราธนาภิกษุทั้งหลายมา กระผมปรารถนาการมาของภิกษุ
ทั้งหลาย . ดุริภิกษุทั้งหลาย เมื่อเขาส่งทูตมาก็พึงไปด้วยสัตตทากรณียะได้ แต่เมื่อเขาไม่ส่ง
ทูตมา ก็ไม่พึงไป แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

ทรงอนุญาตสัตตทากรณียะเพราะกิจของสงฆ์

[๒๑๓] ก็โดยสมัยนั้นแล มหาวิหารของสงฆ์ชำรุดลง อุบาสกคนหนึ่งได้ให้ตัดเครื่อง
ทัพพสัมภาระไว้ในป่า . เขาส่งทูตไปในสำนักภิกษุทั้งหลายว่า ถ้าพระคุณเจ้าทั้งหลาย จะพึงชน
เครื่องทัพพสัมภาระนั้น ไปได้ กระผมขอถวายเครื่องทัพพสัมภาระนั้น . ภิกษุทั้งหลายกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดุริภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ไปได้เพราะกรณียะของสงฆ์ แต่ต้องกลับใน ๗ วัน .

เรื่องทรงอนุญาตสัตตทากรณียะ จบ .

วัสสวาสนาภาณวารที่ ๑ จบ

อันตรรายของภิกษุเจ้าพรรษา

ถูกสัตว์ร้ายเบียดเบียนเป็นต้น

[๒๑๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายเจ้าพรรษาในอาวาสแห่งหนึ่งในโกศลชนบท ถูก
เหล่าสัตว์ร้ายเบียดเบียน มันจับเอาไปได้บ้าง หนีมันรอดมาได้บ้าง . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่อง
นั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งแก่ภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

ดุริภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้เจ้าพรรษาแล้วถูกสัตว์ร้ายเบียดเบียน มัน
จับเอาไปได้บ้าง หนีมันรอดมาได้บ้าง . พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยความสำคัญว่า หนีแล้วอันตราย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรรษาขาด .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้เจ้าพรรษาแล้ว ถูกเบียดเบียน มัน
ขบกัดเอาบ้าง หนีมันรอดมาได้บ้าง . พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยความสำคัญว่า หนีแล้วอันตราย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรรษาขาด .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้เจ้าพรรษาแล้ว พวกโจรเบียดเบียน มัน
ปล้นบ้าง รุมตีบ้าง . พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยความสำคัญว่า หนีแล้วอันตราย ไม่ต้องอาบัติ แต่พรรษาขาด .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้เจ้าพรรษาแล้ว ถูกพวกปีศาจรบกวน
มันเข้าสิงบ้าง พาเอาไปบ้าง . พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยความสำคัญว่า หนีแล้วอันตราย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรรษาขาด .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้เจ้าพรรษาแล้ว หมู่บ้านประสบ
อัคคีภัย . ภิกษุทั้งหลายลำบากด้วยบิณฑบาต . พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยความสำคัญว่า หนีแล้วอันตราย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรรษาขาด .

ดุริภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้เจ้าพรรษาแล้ว เสนาสนะถูกไฟไหม้ .
ภิกษุทั้งหลายเดือดร้อนด้วยเสนาสนะ . พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยความสำคัญว่า หนีแล้วอันตราย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรรษาขาด .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว หมู่บ้านประสม
ออกภิกษุ. ภิกษุทั้งหลายลำบากด้วยบิณฑบาต. พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยสำคัญว่า นั้นแลอันตราย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว เสนาสนะถูก
น้ำท่วม. ภิกษุทั้งหลายเดือดร้อนด้วยเสนาสนะ. พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยสำคัญว่า นั้นแลอันตราย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรราชาชาติ.

[๒๑๕] ก็โดยสมัยนั้นแล เมื่อภิกษุทั้งหลายจำพรรษาในอาวาสแห่งหนึ่ง ชาวบ้าน
อพยพไปเพราะพวกโจรภัย. ภิกษุทั้งหลายทราบเหตุเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค
รับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ไปตามชาวบ้าน. ชาวบ้านแยกกันเป็นสองพวก.
ภิกษุทั้งหลายทราบเหตุเรื่องนั้นแต่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ไปตามชาวบ้านที่มากกว่า. ชาวบ้านที่มากกว่าเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ไม่เลื่อมใส.
ภิกษุทั้งหลายทราบเหตุเรื่องนั้นแต่พระพุทธเจ้า. พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ไปตามชาวบ้านที่มีศรัทธาเลื่อมใส.

[๒๑๖] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายจำพรรษาในอาวาสแห่งหนึ่งในโกศลชนบท
ไม่ได้โภชนาหารอันเต้าหมองหรือประณีต บริบูรณ์ตามต้องการ จึงทราบเหตุเรื่องนั้นแต่พระผู้มี
พระภาค. พระผู้มีพระภาครับสั่งภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว ไม่ได้โภชนาหารอัน
เต้าหมองหรือประณีต บริบูรณ์ตามต้องการ. พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยสำคัญว่า นั้นแลอันตราย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว ได้โภชนาหารอัน
เต้าหมองหรือประณีต บริบูรณ์ตามต้องการ แต่ไม่ได้โภชนาหารอันเป็นที่สบาย พวกเธอ
พึงหลีกเลี่ยงไปด้วยสำคัญว่า นั้นแลอันตราย ไม่ต้องอาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว ได้โภชนาหารอัน
เต้าหมองหรือประณีต บริบูรณ์ตามต้องการ และได้โภชนาหารอันเป็นที่สบาย แต่ไม่ได้เกสัช
อันเป็นที่สบาย พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยสำคัญว่า นั้นแลอันตราย ไม่ต้องอาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุทั้งหลายในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว ได้โภชนาหารอัน
เต้าหมองหรือประณีต บริบูรณ์ตามต้องการ ได้โภชนาหารอันเป็นที่สบาย ได้เกสัชอันเป็นที่สบาย
แต่ไม่ได้อุปัฏฐากที่สมควร พวกเธอพึงหลีกเลี่ยงไปด้วยสำคัญว่า นั้นแลอันตราย ไม่ต้องอาบัติ
แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว สตรีนิมนต์ว่า ขอท่านจงมา
เกิดเจ้าข้า ดิฉันจะถวาย เงิน ทอง นา สวน พ่อโค แม่โค ทาส ทาสี แก่ท่าน จะยกลูกสาวให้
เป็นภรรยาของท่าน ดิฉันจะยอมเป็นภรรยาของท่าน หรือมิฉะนั้น จะนำสตรีอื่นมาให้เป็น
ภรรยาของท่าน. ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุจะคิดอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จิตเป็นธรรมชาติ
กลับกลอกเร็วนัก สักหน่อยจะเป็นอันตรายแก่พรหมจรรย์ของเราได้ พึงหลีกเลี่ยงไปเสีย ไม่ต้อง
อาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว หญิงแพศยานิมนต์ หญิงสาว
เพื่อนิมนต์ บิณฑบาตนิมนต์ พวกญาตินิมนต์ พระราชาทั้งหลายนิมนต์ พวกโจรนิมนต์
. . . .

พวกนักเลงนิมนต์ว่า ขอท่านมาเกิด ขอรับ พวกข้าพเจ้าจักถวาย เงิน ทอง นา สวน พ่อโค
แม่โค ทาส ทาสี แก่ท่าน จะยกลูกสาวให้เป็นภรรยาท่าน หรือจะนำสตรีอื่นมาให้เป็นภรรยา
ของท่าน. ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุจะคิดอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จิตเป็นธรรมชาติ
กลับกลอกเร็วนัก สักหน่อยจะเป็นอันตรายแก่พรหมจรรย์ของเราได้ พึงหลีกเลี่ยงไปเสีย ไม่ต้อง
อาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว พบทรัพย์ไม่มีเจ้าของ.
ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุจะคิดอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จิตเป็นธรรมชาติกลับกลอกเร็วนัก
สักหน่อยจะเป็นอันตรายแก่พรหมจรรย์ของเราได้ พึงหลีกเลี่ยงไปเสีย ไม่ต้องอาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว เห็นภิกษุมารูปด้วยกัน
กำลังตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์. ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุจะคิดอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
การทำลายสงฆ์เป็นกรรมหนักนัก เมื่อเราอยู่พร้อมหน้า สงฆ์อย่าแตกกันเลย พึงหลีกเลี่ยงไปเสีย
ไม่ต้องอาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว ได้สติบข่าว่า ภิกษุมารูป
ด้วยกัน กำลังตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์. ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุจะคิดอย่างนี้ว่า พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า การทำลายสงฆ์เป็นกรรมหนักนัก เมื่อเรายังอยู่พร้อมหน้า สงฆ์อย่าแตกกันเลย
พึงหลีกเลี่ยงไปเสีย ไม่ต้องอาบัติ แต่พรราชาชาติ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้จำพรรษาแล้ว ได้สติบข่าว่า ในอาวาสชื่อโน้น
ภิกษุมารูปด้วยกัน กำลังตะเกียกตะกายเพื่อทำลายสงฆ์. ในเรื่องนั้น ถ้าภิกษุจะคิดอย่างนี้ว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

สมัยต่อมา ภิกษุรูปหนึ่ง เมื่อจวนถึงวันเข้าพรรษา ใครจะเดินทางไปกับเรือ ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค รับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ จำพรรษาในเรือได้.

จำพรรษาในสถานที่ไม่สมควร

[๒๑๘] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งจำพรรษาในโพรงไม้. คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกปีศาจ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงจำพรรษาในโพรงไม้ รูปใดจำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายจำพรรษานาคาคบไม้. คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพรวนเนื้อ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงจำพรรษานาคาคบไม้ รูปใดจำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

[๒๑๙] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายจำพรรษาในที่แจ้ง. เมื่อฝนตกก็พากันวิ่งเข้าไป สู่โพรงไม้บ้าง สู่ชายคาบ้าง. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงจำพรรษาในที่แจ้ง รูปใดจำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายหาเสนาสนะไม่ได้ จำพรรษา เตือตรอนด้วยความหนาวบ้าง ด้วยความร้อนบ้าง จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่มีเสนาสนะไม่พึงจำพรรษา รูปใดจำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายจำพรรษาในกระท่อมผี. คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกสปีหรือ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจำพรรษาในกระท่อมผี รูปใดจำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายจำพรรษาในร่ม. คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกคนเลี้ยงวัว. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจำพรรษาในร่ม รูปใดจำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

สมัยต่อมา ภิกษุทั้งหลายจำพรรษาในตุ่ม. คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า เหมือนพวกเตี้ยรถีย์. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงจำพรรษาในตุ่ม รูปใดจำ ต้องอาบัติทุกกฏ.

ตั้งกติกาไม่เป็นธรรมในระหว่างพรรษา

[๒๒๐] ก็โดยสมัยนั้นแล พระสงฆ์ในพระนครสาวัตถีได้ตั้งกติกาไว้ว่า ในระหว่างพรรษา ห้ามไม่ให้บรรพชา.

หลานชายของนางวิสาขา มีคารมาตา ได้เข้าไปหาภิกษุทั้งหลายแล้วขอบรรพชา. ภิกษุทั้งหลายบอกอย่างนี้ว่า คุณ พระสงฆ์ได้ตั้งกติกาไว้แล้วว่า ในระหว่างพรรษาห้ามไม่ให้บรรพชา คุณ จงรออยู่จนกว่าภิกษุทั้งหลายผู้จำพรรษาเสร็จแล้ว จึงจะบวชให้. ครั้นภิกษุเหล่านั้นจำพรรษาแล้ว ได้บอกหลานชายของนางวิสาขา มีคารมาตาว่า อาวโส บัดนี้ ท่านจงมาบวชเถิด. เขาจึงเรียนอย่างนี้ว่า ท่านขอรับ ถ้ากระผมจักได้บวชแล้ว ไชริ จะพึงยินดียิ่ง แต่เดี๋ยวนี้กระผม ยังไม่บวชละ

นางวิสาขา มีคารมาตาจึงได้เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า โฉนพระคุณเจ้าทั้งหลาย จึงได้ตั้งกติกาไว้เช่นนี้ว่า ในระหว่างพรรษาห้ามไม่ให้บรรพชา กาลเช่นไรเล่า จึงไม่ควรถระพฤติธรรม.

ภิกษุทั้งหลายได้ยินนางเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่ พระผู้มีพระภาค. พระผู้มีพระภาค ตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ไม่พึงตั้งกติกา เช่นนี้ว่า ในระหว่างพรรษา ห้ามไม่ให้บรรพชา รูปใดตั้ง ต้องอาบัติทุกกฏ.

จำพรรษาในอवास ๒ แห่ง

[๒๒๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระอุปลนตคากยบุตร ถวายปฏิญาณแก่พระเจ้าปเสนทิ-

* โกศลว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษาต้น. ท่านไปสู่อาวาสนั้น ในระหว่างทาง ได้พบอาวาส ๒ แห่ง มีจีวรมาก จึงคิดว่า โฉนหนอ เราจะพึงจำพรรษาในอาวาส ๒ แห่งนี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ จีวร เป็นอันมากก็จักบังเกิดแก่เรา ดังนี้ เราจึงจำพรรษาในอาวาส ๒ แห่งนั้น. พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระคุณเจ้าอุปลนตคากยบุตร ให้ปฏิญาณแก่เราว่าจำพรรษา โฉนจึงได้ทำให้คลาดเสียแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงตีเตียนการพูดเท็จ ทรงสรรเสริญกิริยาที่เว้นจากการพูดเท็จ โดยอเนกปริยายมิใช่หรือ? ภิกษุทั้งหลายได้ยินท้าวเธอทรงเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่. บรรดาที่เป็นผู้มกน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ท่านพระอุปลนต-

* ศากยบุตรถวายปฏิญาณแก่พระเจ้าปเสนทิโกศลว่า จะจำพรรษา โฉนจึงได้ทำให้คลาดเสียแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงตีเตียนการพูดเท็จ ทรงสรรเสริญกิริยาที่เว้นจากการพูดเท็จ โดยอเนกปริยาย มิใช่หรือ? ดังนี้ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์. ในเพราะเหตุเป็นคำมูลนั้น แล้วทรงสอบถามท่านพระอุปลนตคากยบุตรว่า ดูกรอุปลนต ข้าว่าเธอถวายปฏิญาณแก่พระเจ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ปเสนทิโกศลว่า จะอยู่จำพรรษา แล้วทำให้คลาดจริงหรือ?

ท่านอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า ดูกรโมฆบุรุษ เธอถวายปฏิญาณแก่พระเจ้า

ปเสนทิโกศลว่า จะจำพรรษา โฉนจึงได้ทำให้คลาดเสียเล่า? เราติเตียนการพูดเท็จ สรรเสริญกิริยา
ที่เว้นจากการพูดเท็จ โดยอเนกปริยายแล้วมิใช่หรือ? การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความ
เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ครั้นแล้วทรงทำธรรมิกถา รับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษาดังนี้ .

เธอไปสู่อาวาสนั้น พบอาวาส ๒ แห่งมีจีวรมาก ในระหว่างทางจึงคิดอย่างนี้ว่า โฉนหนอ
เราจะพึงจำพรรษาในอาวาส ๒ แห่งนี้ เมื่อเป็นเช่นนั้น จีวรเป็นอันมากก็จักยังเกิดแก่เรา ดังนี้ .
เธอจึงจำพรรษาในอาวาส ๒ แห่งนั้น . ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นไม่ปรากฏ
และเธอต้องอาบัติทุกกฏ . เพราะรับคำ

ปฏิญาณจำพรรษาดังนี้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
ต้น . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอุโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัดเสนาสนะ
ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอไม่มีกิจจำเป็น หลีกไปเสียในวันนั้นทีเดียว . ดูกรภิกษุทั้งหลาย
วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้า
พรรษาดังนี้ . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอุโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัดหา
เสนาสนะ ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอไม่มีกิจจำเป็น หลีกไปเสียในวันนั้นทีเดียว .
ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้า
พรรษาดังนี้ . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอุโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร
จัดหาเสนาสนะ ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน ไม่มีกิจจำเป็น หลีก
ไปเสีย . ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ
เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
ต้น . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอุโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัดเสนาสนะ
ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน มีกิจจำเป็น หลีกไปเสีย . ดูกรภิกษุทั้งหลาย
วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
ต้น . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอุโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัดเสนาสนะ
ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วหลีกไปด้วยสัตตาคาหรณียะ .
เธออยู่ภายนอกพื้น ๗ วัน . ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นไม่ปรากฏ และเธอ
ต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
ต้น . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วหลีกไปด้วยสัตตาคาหรณียะ . เธอกลับมาภายใน ๗ วัน .
ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นปรากฏ และเธอไม่ต้องอาบัติ เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้า
พรรษาดังนี้ . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอุโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหารจัดเสนาสนะ
ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . ยังอีก ๗ วัน จะถึงวันปวารณา เธอมีกิจจำเป็น หลีกไปเสีย .
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้นจะมาสู่อาวาสนั้นก็ตาม ไม่มากก็ตาม . วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นปรากฏ
และเธอไม่ต้องอาบัติ เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษาดังนี้ .
เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอุโบสถ ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัดเสนาสนะ ตั้งน้ำฉัน น้ำใช้
กวาดบริเวณ . เธอไม่มีกิจจำเป็น หลีกไปเสียในวันนั้นทีเดียว . ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันจำพรรษา
ต้นของภิกษุนั้นไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
ต้น เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอุโบสถถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหารจัดหาเสนาสนะ ตั้งน้ำฉัน
น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอมีกิจจำเป็น หลีกไปเสียในวันนั้นทีเดียว

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน ไม่มีกิจจำเป็น หลีกไปเสีย

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน มีกิจจำเป็น หลีกไปเสีย

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วหลีกไปด้วยสัตตาคาหรณียะ . เธออยู่ภายนอกพื้น ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วหลีกไปด้วยสัตตาคาหรณียะ . เธอกลับมาภายใน ๗ วัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาดังของภิกษุนั้นปรากฏ และเธอไม่ต้องอาบัติ เพราะรับคำ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
พรรษาดั้น . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอโบสถถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหารจัดเสนาสนะ ตั้งน้ำจัน
น้ำใช้ กวาดบริเวณ . ยังอีก ๗ วัน จะถึงวันปาวรณา เธอมีกิจจำเป็นหลีกไป . ดุกริกษุทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นจะมาสู่อาวาสนั้นก็ตาม ไม่มาก็ตาม . วันจำพรรษาดั้นของภิกษุเหล่านั้นปรากฏ และเธอไม่
ต้องอาบัติ เพราะรับคำ .

ปฏิญาณจำพรรษาหลัง

[๒๒๒] ดุกริกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้า
พรรษาหลัง . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัด
เสนาสนะ ตั้งน้ำจัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอไม่มีกิจจำเป็น หลีกไปเสียในวันนั้นทีเดียว .
ดุกริกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาหลังของภิกษุเหล่านั้น ไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

ดุกริกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ได้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
หลัง . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัดเสนาสนะ
ตั้งน้ำจัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอมีกิจจำเป็น หลีกไปเสียในวันนั้นทีเดียว

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน ไม่มีกิจจำเป็นหลีกไปเสีย

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน มีกิจจำเป็นหลีกไปเสีย

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วหลีกไปด้วยสัตตาคหณียะ . เธออยู่ภายนอกพื้น ๗ วัน .

ดุกริกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาหลังของภิกษุเหล่านั้น ไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

ดุกริกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้า
พรรษาหลัง . เธอไปสู่อาวาสนั้น ทำอโบสถภายนอกวิหาร ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัด
เสนาสนะ ตั้งน้ำจัน น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วหลีกไปด้วยสัตตาคห-
*ณียะ . เธอกลับมาภายใน ๗ วัน . ดุกริกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาหลังของภิกษุเหล่านั้นปรากฏ
และเธอไม่ต้องอาบัติ เพราะรับคำ .

ดุกริกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
หลัง

. . . . ยังอีก ๗ วัน จะครบ ๔ เดือน อันเป็นที่บานแห่งดอกโกมุท เธอมีกิจจำเป็นหลีก
ไปเสีย . ดุกริกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นจะมาสู่อาวาสนั้นก็ตาม ไม่มาก็ตาม . วันจำพรรษาหลังของ
ภิกษุเหล่านั้นปรากฏ และเธอไม่ต้องอาบัติ เพราะรับคำ .

ดุกริกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
หลัง . เธอเข้าไปสู่อาวาสนั้น ทำอโบสถ ถึงวันแรม ๑ ค่ำ จึงเข้าวิหาร จัดเสนาสนะ ตั้งน้ำจัน
น้ำใช้ กวาดบริเวณ . เธอไม่มีกิจจำเป็น หลีกไปเสียในวันนั้นทีเดียว

. . . . เธอมีกิจจำเป็น หลีกไปเสียในวันนั้นทีเดียว

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน ไม่มีกิจจำเป็นหลีกไปเสีย

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน มีกิจจำเป็นหลีกไปเสีย

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วหลีกไปด้วยสัตตาคหณียะ . เธออยู่ภายนอกพื้น ๗ วัน .

ดุกริกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาหลังของเธอ ไม่ปรากฏ และเธอต้องอาบัติทุกกฏ เพราะรับคำ .

. . . . เธอพักอยู่ ๒-๓ วัน แล้วหลีกไปด้วยสัตตาคหณียะ . เธอกลับมาภายใน ๗ วัน .

ดุกริกษุทั้งหลาย วันจำพรรษาหลังของภิกษุเหล่านั้นปรากฏ และเธอไม่ต้องอาบัติ เพราะรับคำ .

ดุกริกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ให้ปฏิญาณไว้ว่า จะจำพรรษาในวันเข้าพรรษา
หลัง

. . . . ยังอีก ๗ วันจะครบ ๔ เดือน อันเป็นที่บานแห่งดอกโกมุท เธอมีกิจจำเป็นหลีก
ไปเสีย . ดุกริกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นจักมาสู่อาวาสนั้นก็ตาม ไม่มาก็ตาม . วันจำพรรษาหลังของ
ภิกษุเหล่านั้นปรากฏ และเธอไม่ต้องอาบัติ เพราะรับคำ .

วิสสุภณายิกขันธกะ ที่ ๓ จบ .

หัวข้อประจำขันธกะ

[๒๒๓] ๑. เรื่องจำพรรษา ๒. เรื่องจำพรรษาในเวลาไหน ๓. เรื่องวันเข้าพรรษามี
เท่าไร ๔. เรื่องเที่ยวจาริกในระหว่างพรรษา ๕. เรื่องไม่ประสงค์จำพรรษา ๖. เรื่องแก่งไม่
จำพรรษา ๗. เรื่องทรงเลื่อนกาลฝน ๘. เรื่องอุบาสกสร้างวิหาร ๙. เรื่องภิกษุอาพาธ ๑๐. เรื่อง
มารดา บิดา พี่ชาย น้องชาย พี่หญิง น้องหญิง ญาติและบุรุษผู้กตัญญูต่อภิกษุป่วยไข้ ๑๑. เรื่องวิหาร
ชำรุด ๑๒. เรื่องสัตว์ร้ายเบียดเบียน ๑๓. เรื่องงูเบียดเบียน ๑๔. เรื่องพวกโจรเบียดเบียน
๑๕. เรื่องปีศาจรบกวน ๑๖. เรื่องหมู่บ้านประสพอัคคีภัย ๑๗. เรื่องเสนาสนะถูกไฟไหม้
๑๘. เรื่องหมู่บ้านประสพอุทกภัย ๑๙. เรื่องเสนาสนะถูกน้ำท่วม ๒๐. เรื่องชาวบ้านพากันอพยพ
๒๑. เรื่องผู้ที่เป็นทายกมีจำนวนมากกว่า ๒๒. เรื่องไม่ได้โภชนะอันคร่ำหมองหรือประณีต ไม่ได้
โภชนะและเภสัชอันสบาย ไม่ได้อุปัฏฐากที่สมควร ๒๓. เรื่องถูกสตรีนิมนต์ ๒๔. เรื่องถูก
หญิงแพศยานิมนต์ ๒๕. เรื่องถูกหญิงสาวเทือนิมนต์ ๒๖. เรื่องถูกบัณฑิตนิมนต์ ๒๗. เรื่อง
ถูกพวกญาตินิมนต์ ๒๘. เรื่องถูกพระราชานิมนต์ ๒๙. เรื่องถูกพวกโจรนิมนต์ ๓๐. เรื่องถูก
พวกนักเลงนิมนต์ ๓๑. เรื่องพบขมทรัพย์ ๓๒. เรื่องทำลายสงฆ์ ๘ วิธี ๓๓. เรื่องจำพรรษา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ในหมุโคตม ๓๔. เรื่องจำพรรษาในหมุเกวียน ๓๕. เรื่องจำพรรษาในเรือ ๓๖. เรื่องจำพรรษา
ในโพรงไม้ ๓๗. เรื่องจำพรรษามนาคคยไม้ ๓๘. เรื่องจำพรรษาในที่แจ้ง ๓๙. เรื่องภิกษุไม่มี
เสนาสนะจำพรรษา ๔๐. เรื่องจำพรรษาในกระท่อมผี ๔๑. เรื่องจำพรรษาในร่ม ๔๒. เรื่อง
จำพรรษาในตุ่ม ๔๓. เรื่องตั้งกติกา ๔๔. เรื่องให้ปฏิญาณ ๔๕. เรื่องทำอุโบสถนอกวิหาร
๔๖. เรื่องวันจำพรรษาต้น ๔๗. เรื่องวันจำพรรษาหลัง ๔๘. เรื่องไม่มีกิจจำเป็นหลักไป ๔๙. เรื่อง
มีกิจจำเป็นหลักไป ๕๐. เรื่องพักอยู่ ๒-๓ วัน ๕๑. เรื่องหลักไปด้วยสัตตทากรณียะ ๕๒. เรื่อง
ยังอีก ๗ วันจะถึงวันปวารณา จะมากก็ตาม ไม่มากก็ตาม.

พึงพิจารณาแนวฉบับ ตามลำดับหัวข้อเรื่อง.

ในชั้นภะนี้มี ๕๒ เรื่อง

ปวารณาชั้นภะ

เรื่องภิกษุหลายรูป

[๒๒๔] โดยสมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า ประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของ
อนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถี. ครั้นนั้น ภิกษุมารูปด้วยกัน ซึ่งเคยเห็นร่วมคบหา
กันมา จำพรรษาอยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง ในโกศลชนบท จึงภิกษุเหล่านั้นได้ปรึกษากันว่า ด้วยวิธี
อย่างไรหนอ พวกเราจึงพร้อมเพรียงกัน ประรองกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสก และ
จะไม่ต้องลำบากด้วยบิณฑบาต ครั้นแล้วได้ปรึกษากันต่อไปว่า หากพวกเราจะไม่พึงทักทาย
จะไม่พึงปราศรัยซึ่งกันและกัน รูปใดบิณฑบาตกลับบ้านก่อน รูปนั้นพึงป้อาสนะ จัดหาน้ำ
ล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ ล้างภาชนะสำหรับถ่ายบิณฑบาตเตรียมตั้งไว้ จัดตั้งน้ำฉัน
น้ำใช้ไว้ รูปใดบิณฑบาตกลับบ้านที่หลัง หากอาหารที่รูปก่อนฉันแล้วยังมีเหลือ ถ้าต้องการ
พึงฉัน ถ้าไม่ต้องการ ก็พึงเททิ้งเสียในสถานอันปราศจากของสี่เขี้ยวสด หรือเทล้างเสียในน้ำที่
ปราศจากตัวสัตว์ รูปนั้นพึงร้อาสนะ พึงเก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ล้าง
ภาชนะสำหรับถ่ายบิณฑบาตเก็บไว้ เก็บน้ำฉัน น้ำใช้ กวาดหอฉัน รูปใดเห็นหม้อน้ำฉัน หม้อ
น้ำใช้ หม้อน้ำชำระ วางเปล่า รูปนั้นพึงจัดหาไว้ หากภิกษุนั้นไม่สามารถ พึงกวักมือเรียกเพื่อน
มาช่วยเหลือกัน แต่ไม่พึงเปล่งวาจาเพราะเหตุนี้เลย ด้วยวิธีอย่างนี้แล พวกเราจึงจะพร้อมเพรียง
กัน ประรองกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสก และจะไม่ต้องลำบากด้วยบิณฑบาต.
ครั้นแล้วภิกษุเหล่านั้น ไม่ทักทาย ไม่ปราศรัยต่อกันและกัน ภิกษุรูปใดบิณฑบาตกลับบ้าน
ก่อน ภิกษุรูปนั้นป้อาสนะ จัดหาน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ ล้างภาชนะสำหรับ
ถ่ายบิณฑบาต เตรียมตั้งไว้ จัดตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ไว้ ภิกษุรูปใดบิณฑบาตกลับบ้านที่หลัง หาก
อาหารที่รูปก่อนฉันแล้วยังมีเหลือ ถ้าต้องการ ก็ฉัน ถ้าไม่ต้องการก็เททิ้งเสียในสถานอัน
ปราศจากของสี่เขี้ยวสด หรือเทล้างเสียในน้ำอันปราศจากตัวสัตว์ ภิกษุรูปนั้นร้อาสนะ เก็บน้ำ
ล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ล้างภาชนะสำหรับถ่ายบิณฑบาตเก็บไว้ เก็บน้ำฉันน้ำใช้
กวาดหอฉัน ภิกษุรูปใดเห็นหม้อน้ำฉัน หม้อน้ำใช้ หรือหม้อน้ำชำระวางเปล่า ภิกษุรูปนั้นก็
จัดหาไว้ หากภิกษุนั้นไม่สามารถ ก็กวักมือเรียกเพื่อนภิกษุมาร่วมช่วยเหลือกัน แต่ไม่เปล่งวาจา
เพราะเหตุนี้เลย.

ธรรมนิยมเข้าเฝ้าพระพุทธองค์

[๒๒๕] ก็การที่ภิกษุทั้งหลายออกพรรษาแล้ว เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค นั้นเป็นประเพณี.
ครั้นภิกษุเหล่านั้นจำพรรษาโดยล่วง ไตรมาสแล้วเก็บงำเสนาสนะถือบาตรจีวร หลีกไปโดยมรรคา
อันจะไปสู่พระนครสาวัตถี ถึงพระนครสาวัตถีและพระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกคหบดี
โดยลำดับแล้ว เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง.

อนึ่ง การที่พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงปราศรัยกับพระอัครนาคะทั้งหลาย
นั้นเป็นพุทธประเพณี.

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ร่างกายของ
พวกเธอยังพอทนได้หรือ ยังพอให้เป็นไปได้หรือ พวกเธอเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ประรองกัน
ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต หรือ?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ยังพอทนได้ พระพุทธเจ้าข้า ยังพอให้เป็นไปได้ พระพุทธเจ้าข้า
อนึ่ง พวกข้าพระพุทธเจ้าเป็นผู้พร้อมเพรียงกัน ประรองกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษา
เป็นผาสก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต พระพุทธเจ้าข้า.

พุทธประเพณี

พระตถาคตทั้งหลาย ทรงทราบอยู่ ย่อมตรัสถามก็มี ทรงทราบอยู่ ย่อมไม่ตรัสถามก็มี
ทรงทราบกาลแล้วตรัสถาม ทรงทราบกาลแล้วไม่ตรัสถาม พระตถาคตทั้งหลาย ย่อมตรัสถามสิ่ง
ที่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่ตรัสถามสิ่งที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ในสิ่งที่ไม่ประกอบด้วย
ประโยชน์ พระองค์ทรงกำจัดด้วยข้อปฏิบัติ. พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมทรงสอบถาม
ภิกษุทั้งหลายด้วยอาการ ๒ อย่าง คือ จักทรงแสดงธรรมอย่างหนึ่ง จักทรงบัญญัติสิกขาบทแก่
พระสาวกทั้งหลายอย่างหนึ่ง.

ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเป็นผู้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
พร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสก และไม่ลำบากด้วยบิณฑบาต
ด้วยวิธีการอย่างไร?

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า พระพุทธเจ้าข้า พวกข้าพระพุทธเจ้า บรรดาที่นิ่งเฝ้า ณ ที่นี้
เป็นภิกษุซึ่งเคยเห็นคบหากันมา จำนวนมากด้วยกัน ได้จำพรรษาอยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง ใน
โกศลชนบท พวกข้าพระพุทธเจ้าเหล่านั้นได้ปรึกษากันว่า ด้วยวิธีอย่างไรหนอ พวกเราจึงจะ
พร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสก และจะไม่ต้องลำบากด้วย
บิณฑบาต พวกข้าพระพุทธเจ้าเหล่านั้นได้ปรึกษากันต่อไปว่า หากพวกเราจะไม่พึงทักทาย จะไม่พึง
ปราศรัยซึ่งกันและกัน รูปใดบิณฑบาตกลับบ้านก่อน รูปนั้นพึงป้อาสนะ จัดหาน้ำล้างเท้า
ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ ล้างภาชนะสำหรับถ่ายบิณฑบาต เตรียมตั้งไว้ จัดตั้งน้ำฉัน
น้ำใช้ไว้ รูปใดบิณฑบาตกลับบ้านทีหลัง หากอาหารที่รูปก่อนฉันแล้วยังมีเหลือ ถ้าต้องการ
พึงฉัน ถ้าไม่ต้องการ ก็พึงเททิ้งเสียในสถานอันปราศจากของเขียวสด หรือเทล้างเสียในน้ำ
ที่ปราศจากตัวสัตว์ รูปนั้นพึงป้อาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ล้างภาชนะ
สำหรับถ่ายบิณฑบาตเก็บไว้ เก็บน้ำฉันน้ำใช้ กวาดหอนฉัน รูปใดเห็นหมอน้ำฉัน หมอน้ำใช้
หมอน้ำชำระล้างเปลา รูปนั้นพึงจัดหาไว้ หากภิกษุนั้นไม่สามารถ พึงกวักมือเรียกเพื่อนมา
ช่วยเหลือกัน แต่ไม่พึงเปล่งวาจาเพราะเหตุนี้เลย ด้วยวิธีอย่างนี้แล พวกเราจึงจะพร้อมเพรียง
กัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสก และจะไม่ต้องลำบากด้วยบิณฑบาต
พระพุทธเจ้าข้า ครั้นแล้วพวกข้าพระพุทธเจ้าจึงไม่ทักทาย ไม่ปราศรัยต่อกันและกัน ภิกษุรูปใด
บิณฑบาตกลับบ้านก่อน ภิกษุรูปนั้นยอมป้อาสนะไว้ จัดหาน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้อง
เช็ดเท้าไว้ ล้างภาชนะสำหรับถ่ายบิณฑบาต เตรียมตั้งไว้ จัดตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ไว้ ภิกษุรูปใด
บิณฑบาตกลับบ้านทีหลัง หากอาหารที่รูปก่อนฉันแล้วยังมีเหลือ ถ้าต้องการก็ฉัน ถ้าไม่
ต้องการ ก็เททิ้งเสียในสถานอันปราศจากของเขียวสด หรือเทล้างเสียในน้ำอันปราศจากตัวสัตว์
ภิกษุรูปนั้นยอมป้อาสนะ เก็บน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้า ล้างภาชนะสำหรับ
ถ่ายบิณฑบาตเก็บไว้ เก็บน้ำฉันน้ำใช้ กวาดหอนฉัน ภิกษุรูปใดเห็นหมอน้ำฉัน หมอน้ำใช้
หรือหมอน้ำชำระล้างเปลา ภิกษุรูปนั้นก็จัดหาไว้ หากภิกษุรูปนั้นไม่สามารถก็กวักมือเรียกเพื่อน
มาช่วยเหลือกัน แต่ไม่พึงเปล่งวาจาเพราะเหตุนี้เลย ด้วยวิธีอย่างนี้แล พวกข้าพระพุทธเจ้าจึงเป็น
ผู้พร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกัน อยู่จำพรรษาเป็นผาสก และไม่ต้องลำบากด้วย
บิณฑบาต พระพุทธเจ้าข้า .

ทรงติเตียน

[๒๒๖] ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชาวว่า
โมฆบุรุษพวกนี้เป็นผู้จำพรรษาไม่ผาสกเลย ยังยืนยันว่าอยู่จำพรรษาเป็นผาสก ชาวว่า โมฆบุรุษ
พวกนี้เป็นผู้จำพรรษาอย่างปศุสัตว์อยู่ร่วมกันแท้ๆ ยังยืนยันว่าอยู่จำพรรษาเป็นผาสก ชาวว่า
โมฆบุรุษพวกนี้เป็นผู้จำพรรษา อย่างแพะอยู่ร่วมกันแท้ๆ ยังยืนยันว่าอยู่จำพรรษาเป็นผาสก
ชาวว่า โมฆบุรุษพวกนี้เป็นผู้จำพรรษาอย่างคนประมาทอยู่ร่วมกันแท้ๆ ยังยืนยันว่าอยู่จำพรรษา
เป็นผาสก .

ทรงห้ามมุควัตร ติตถิยสมาทาน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุไฉน โมฆบุรุษพวกนี้จึงได้ถือมุควัตร ซึ่งพวกเดียรถียถือกัน
การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้น นั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสมาทานมุควัตร
ที่พวกเดียรถียสมาทานกัน รูปใดสมาทาน ต้องอาบัติทุกกฏ .

พระพุทธชานุญาตปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุทั้งหลายอยู่จำพรรษา แล้วปวารณาด้วยเหตุ ๓ สถาน
คือ ด้วยได้เห็น ๑ ด้วยได้ฟัง ๑ ด้วยสงสัย ๑ การปวารณานั้นจักเป็นวิธีเหมาะสมเพื่อว่ากล่าว
กันและกัน เป็นวิธีออกจากอาบัติ เป็นวิธีเคารพพระวินัยของพวกเขา .

วิธีปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงปวารณา อย่างนี้ :-

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

สัพพสังคาหิกายัตติ

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วันนี้เป็นวันปวารณา ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์
ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงปวารณา .

ภิกษุผู้เถระพึงหม่อมอตราสงค์เจริญภา นังกระโหยง ประคองอัญชลีแล้วกล่าวปวารณา
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

เตวาจิกปวารณา

เธอทั้งหลาย ฉันปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ
ขอเธอทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

เธอทั้งหลาย แม้ครั้งที่สอง ฉันปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ
ด้วยสงสัยกิติ ขอเธอทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
เธอทั้งหลาย แม้ครั้งที่สาม จันปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ
ด้วยสงสัยกิติ ขอเธอทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำกินเสีย .
ภิกษุผู้ نگاهฟังหม้ออุตราสงค์เจวียงบา นิ่งกระโหย่ง ประคองอัญชิลแล้วกล่าวปวารณา
อย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ
ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นอยู่จักทำกินเสีย

ท่านเจ้าข้า แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ
ด้วยสงสัยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นอยู่จักทำ
กินเสีย

ท่านเจ้าข้า แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าปวารณาต่อสงฆ์ ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ
ด้วยสงสัยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นอยู่จักทำ
กินเสีย .

พระพุทธานุญาตให้นึ่งกระโหย่งปวารณา

[๒๒๓] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายนึ่งกระโหย่งปวารณาอยู่
ยังนั่งอยู่บนอาสนะ . บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มีก้นน้อย ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาวา
โจนพระฉัพพัคคีย์ เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายนึ่งกระโหย่งปวารณาอยู่ จึงได้นั่งอยู่บนอาสนะเล่า
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชาวว่าพระฉัพพัคคีย์
เมื่อภิกษุผู้เถระทั้งหลายนึ่งกระโหย่งปวารณาอยู่ ยังนั่งบนอาสนะ จริงหรือ?

ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า จริง พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย โจนโมฆบุรุษพวกนั้น เมื่อภิกษุ
ผู้เถระทั้งหลายนึ่งกระโหย่งปวารณาอยู่ จึงได้นั่งอยู่บนอาสนะเล่า การกระทำของโมฆบุรุษเหล่านั้น
นั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส . . . ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถา รับสั่งกะ
ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อบรรดาภิกษุผู้เถระนึ่งกระโหย่งปวารณาอยู่ ภิกษุไม่พึงนั่ง
บนอาสนะ รูปใดนั่งต้องอาบัติทุกกฏ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุทุกรูปนึ่งกระโหย่ง
ปวารณา .

สมัยต่อมา พระเถระรูปหนึ่งชรา ทูพพลภาพ นึ่งกระโหย่งรอคอยอยู่ จนกว่าภิกษุทั้งหลาย
จะปวารณาเสร็จทุกรูป ได้เป็นลมล้มลง . ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้
นึ่งกระโหย่งในระหว่างที่ยังปวารณา และอนุญาตให้ภิกษุปวารณาแล้วนั่งบนอาสนะ .

วันปวารณามี ๒

[๒๒๔] ครั้งนั้นแล ภิกษุทั้งหลายสงสัยว่า วันปวารณามีกี่วัน? จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันปวารณามี ๒ คือ วัน ๑๔ คำ
วัน ๑๔ คำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย วันปวารณามี ๒ เท่านั้นแล .

อาการที่ทำปวารณามี ๔

ครั้งนั้น ภิกษุทั้งหลายสงสัยว่า อาการที่ทำปวารณามีเท่าไรหนอ? จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาการที่ทำ
ปวารณามี ๔ คือ การทำปวารณาเป็นวรรคโดยธรรม ๑ การทำปวารณาพร้อมเพรียงกันโดย
ธรรม ๑ การทำปวารณาเป็นวรรคโดยธรรม ๑ การทำปวารณาพร้อมเพรียงกันโดยธรรม ๑ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในการทำปวารณา ๔ นั้น การทำปวารณานี้ใดเป็นวรรคโดยธรรม
การทำปวารณาเห็นปานนั้น ไม่ควรทำ และเราก็ไม่อนุญาต .

การทำปวารณานี้ใดที่พร้อมเพรียงกันโดยธรรม การทำปวารณาเห็นปานนั้น ไม่ควรทำ
และเราก็ไม่อนุญาต .

การทำปวารณานี้ใดที่เป็นวรรคโดยธรรม การทำปวารณาเห็นปานนั้น ไม่ควรทำ และ
เราก็ไม่อนุญาต .

การทำปวารณานี้ใดที่พร้อมเพรียงกันโดยธรรม การทำปวารณาเห็นปานนั้น ควรทำ
และเราก็อนุญาต .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล พวกเธอพึงทำในใจว่า จักทำปวารณากรรม
ชนิดที่พร้อมเพรียงกันโดยธรรม ดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้แล .

พระพุทธานุญาตให้มอบปวารณา

[๒๒๕] ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
พวกเธอจงประชุมกัน สงฆ์จักปวารณา . เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่ง
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ยังมีภิกษุอาพาธอยู่ เธอมาไม่ได้พระพุทธเจ้าข้า .

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุอาพาธมอบปวารณา .

วิธีมอบปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล พึงมอบอย่างนี้ :-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ภิกษุอาพาธนั้น พึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง ห่มผ้าอุตราสงค์เจวียงป่า นั่งกระโหียงประคอง
อัญชลีแล้วกล่าวคำมอบปวารณาอย่างนี้ว่า :-

ข้าพเจ้าขอมอบปวารณา ขอท่านจงนำปวารณาของข้าพเจ้าไป ขอท่านจงปวารณา
แทนข้าพเจ้า

ภิกษุรับด้วยกาย รับด้วยวาจา รับด้วยกายด้วยวาจาก็ได้ เป็นอันภิกษุอาพาธมอบปวารณา
แล้ว . ไม่รับด้วยกาย ไม่รับด้วยวาจา ไม่รับด้วยกายด้วยวาจา ไม่เป็นอันภิกษุอาพาธมอบ
ปวารณา . หากได้ภิกษุผู้รับอย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่ได้ ภิกษุทั้งหลาย พึงใช้เตียงหรือตั้ง
หามภิกษุอาพาธนั้นมาในท่ามกลางสงฆ์แล้วปวารณา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากพวกภิกษุผู้พยาบาลไข้ มีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า หากพวกเรา
จักย้ายภิกษุอาพาธ อาพาธจักกำเริบหนัก หรือมิฉะนั้นจักถึงมรณภาพ ดังนี้ ไม่พึงย้ายภิกษุอาพาธ
สงฆ์พึงไปปวารณาในสำนักภิกษุอาพาธนั้น แต่สงฆ์เป็นวรรคไม่พึงปวารณา หากขึ้นปวารณา
ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาหลบไป
เสียจากที่นั้นแล ภิกษุอาพาธพึงมอบปวารณาแก่รูปอื่น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาสึกเสีย ณ
ที่นั้นแหละ ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นสามเณร ปฏิญาณเป็นผู้บอกลาสิกขา ปฏิญาณเป็นผู้ต้อง
อันติมัตถุ ปฏิญาณเป็นผู้วิกลจริต ปฏิญาณเป็นผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ปฏิญาณเป็นผู้กระสับกระส่าย
เพราะเวทนา ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่เห็นอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐาน
ไม่ทำคืนอาบัติ ปฏิญาณเป็นผู้ถูกสงฆ์ยกเสียฐานไม่สละคืนทิฎฐิอันลามก ปฏิญาณเป็นบิณฑุฑฑ
ปฏิญาณเป็นไทยสังวาส ปฏิญาณเป็นผู้เข้ารีตเดียดริย ปฏิญาณเป็นดิรัจฉาน ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่า
มารดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าบิดา ปฏิญาณเป็นผู้ฆ่าพระอรหันต์ ปฏิญาณเป็นผู้ประทุษร้ายภิกษุณี
ปฏิญาณเป็นผู้ทำลายสงฆ์ ปฏิญาณเป็นผู้ทำร้ายพระศาสดาจนถึงห่อพระโลหิต ปฏิญาณเป็น
อุกโตพยัญชนก ภิกษุอาพาธจึงมอบปวารณาแก่รูปอื่น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาหลบไปเสีย
ในระหว่างทาง ปวารณาไม่เป็นอันนำมา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาสึกเสีย
ในระหว่างทาง ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นอุกโตพยัญชนก ปวารณาไม่เป็นอันนำมา .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว หลบไปเสีย ปวารณาเป็นอันนำมาแล้ว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว สึกเสีย ถึงมรณภาพ ปฏิญาณเป็นอุกโตพยัญชนก ปวารณาเป็นอันนำมาแล้ว .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว หลบไปเสียมิได้บอก ปวารณาเป็นอันนำมาแล้ว ภิกษุผู้นำปวารณา ไม่ต้องอาบัติ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว เข้าสมาบัติ มิได้บอก ปวารณาเป็นอันนำมาแล้ว ภิกษุผู้นำปวารณา ไม่ต้องอาบัติ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว เผลอไปไม่ได้บอก ปวารณาเป็นอันนำมาแล้ว ภิกษุผู้นำปวารณา ไม่ต้องอาบัติ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุอาพาธมอบปวารณาแล้ว หากภิกษุผู้นำปวารณาเข้าประชุมสงฆ์
แล้ว แกล้งไม่บอก ปวารณาเป็นอันนำมาแล้ว แต่ภิกษุผู้นำปวารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในวันปวารณา เรานุญาตให้ภิกษุผู้มอบปวารณา มอบจันทะด้วย
เมื่อสงฆ์จะมีกรรมกิจ .

อนุญาตเป็นต้นจับภิกษุ

[๒๓๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ถึงวันปวารณา อนุญาตได้จับภิกษุรูปหนึ่งไว้ . ภิกษุทั้งหลาย
กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็ในวันปวารณา พวกญาติจับภิกษุในศาสนานี้ไว้ . อนุญาตเหล่านั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าว
อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอพวกท่านกรุณาปล่อยภิกษุรูปนี้สักครู่หนึ่ง พอภิกษุรูปนี้ปวารณาเสร็จ .
หากได้การขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่ได้ อนุญาตเหล่านั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าว
อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายขอพวกท่านกรุณาอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งสักครู่ก่อน พอภิกษุรูปนี้
มอบปวารณาเสร็จ . หากได้การขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่ได้ พึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า
ท่านทั้งหลาย ขอพวกท่านกรุณานำภิกษุนี้ไปนอกสีมาสักครู่หนึ่ง พอสงฆ์ปวารณาเสร็จ . ถ้าได้
การขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่ได้ สงฆ์เป็นวรรค ไม่พึงปวารณา หากขึ้นปวารณา
ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในวันปวารณา พระราชาทั้งหลายได้จับภิกษุในศาสนานี้ไว้
พวกโจรได้จับ พวกนักเลงได้จับ พวกภิกษุที่เป็นข้าศึกได้จับภิกษุในศาสนานี้ไว้ . พวกนั้น
อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าว อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอพวกท่านกรุณาปล่อยภิกษุนี้สักครู่หนึ่ง
พอภิกษุรูปนี้ปวารณาเสร็จ . หากได้การขอร้องอย่างนี้ นั่นเป็นการดี หากไม่ได้ พวกนั้นอัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าว อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอพวกท่านกรณารออยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
สักครู่ก่อน พอภิกษุนั้นมอบปวารณาเสร็จ . หากได้การขอร้องอย่างนี้ นั้นเป็นการดี หากไม่ได้
พวกนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าว อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลาย ขอพวกท่านกรณาพากษุรูปนี้
ไปนอกสีมาสักครู่หนึ่ง พอสงฆ์ปวารณาเสร็จ . หากได้การขอร้องอย่างนี้ นั้นเป็นการดี หากไม่ได้
สงฆ์เป็นวรรคไม่พึงปวารณา หากขึ้นปวารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

ปวารณาเป็นการสงฆ์

[๒๓๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๕ รูป
จึงภิกษุเหล่านั้น ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า พึ่งปวารณาเป็นการสงฆ์
ก็พวกเรา มีอยู่เพียง ๕ รูป จะพึ่งปวารณากันอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุ ๕ รูป
ปวารณาเป็นการสงฆ์ .

ปวารณาเป็นการคณะ

สมัยต่อมา ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๔ รูป จึงภิกษุเหล่านั้น
ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุ ๕ รูป ปวารณาเป็นการสงฆ์ ก็พวกเรา
มีอยู่เพียง ๔ รูป จะพึ่งปวารณากันอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มี
พระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุ ๔ รูป ปวารณา
ต่อกัน .

วิธีทำคณะปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุทั้งหลายพึงปวารณาอย่างนี้ :-

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้ภิกษุเหล่านั้นทราบด้วยญัตติกรรมวาจาว่า
ญัตติกรรมวาจา

ขอท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า วันนี้เป็นวันปวารณา ถ้าความพร้อมพรั่งของท่าน
ทั้งหลายถึงที่แล้ว เราทั้งหลายพึงปวารณากันเถิด .

ภิกษุผู้เถระพึงห่มผ้าอุตราสงค์เจริยงบา นังกระโหยง ประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำปวารณา
ต่อภิกษุเหล่านั้น อย่างนี้ว่า

คำปวารณา

เธอ ฉันปวารณาต่อท่านทั้งหลาย ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสยกิติ
ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

เธอ ฉันปวารณาต่อท่านทั้งหลาย แม้ครั้งที่สอง ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ
ด้วยสงสยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

เธอ ฉันปวารณาต่อท่านทั้งหลาย แม้ครั้งที่สาม ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ
ด้วยสงสยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

ภิกษุผู้นวกะพึงห่มผ้าอุตราสงค์เจริยงบา นังกระโหยง ประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำ
ปวารณาต่อภิกษุเหล่านั้น อย่างนี้ว่า

ท่านเจ้าข้า ผมปวารณาต่อท่านทั้งหลาย ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสย
กิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวผม ผมเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

ท่านเจ้าข้า ผมปวารณาต่อท่านทั้งหลาย แม้ครั้งที่สอง ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟัง
กิติ ด้วยสงสยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวผม ผมเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

ท่านเจ้าข้า ผมปวารณาต่อท่านทั้งหลาย แม้ครั้งที่สาม ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟัง
กิติ ด้วยสงสยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวผม ผมเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

คณะปวารณา (พระ ๓ รูป)

สมัยต่อมา ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๓ รูป จึงภิกษุเหล่านั้น
ได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุ ๕ รูป ปวารณาเป็นการสงฆ์ ให้ภิกษุ
๔ รูป ปวารณาต่อกัน ก็พวกเรา มีอยู่ด้วยกัน ๓ รูป จะพึ่งปวารณากันอย่างไรหนอ แล้วกราบทูล
เรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เราอนุญาตให้ภิกษุ ๓ รูป ปวารณาต่อกัน

วิธีทำคณะปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุทั้งหลายพึงปวารณาอย่างนี้ :-

ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้ภิกษุเหล่านั้นทราบด้วยญัตติกรรมวาจาว่า
ญัตติกรรมวาจา

ขอท่านทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า วันนี้เป็นวันปวารณา ถ้าความพร้อมพรั่งของท่าน
ทั้งหลายถึงที่แล้ว เราทั้งหลายพึงปวารณากันเถิด .

ภิกษุผู้เถระพึงห่มผ้าอุตราสงค์เจริยงบา นังกระโหยง ประคองอัญชลีแล้ว กล่าวคำ
ปวารณาต่อภิกษุเหล่านั้นอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

คำปวารณา

เธอ ฉันปวารณาต่อเธอทั้งหลาย ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสยกิติ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ขอเธอทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

เธอ ฉันปวารณาต่อเธอทั้งหลาย แม้ครั้งที่สอง ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอเธอทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

เธอ ฉันปวารณาต่อเธอทั้งหลาย แม้ครั้งที่สาม ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอเธอทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

ภิกษุผู้นวกะพึงห่มผ้าอตราสงค์เจวียงป่า นั่งกระโหยง ประคองอัญชลีแล้ว กล่าวคำปวารณาต่อภิกษุเหล่านั้น อย่างนี้ว่า

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าปวารณาต่อท่านทั้งหลาย ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าปวารณาต่อท่านทั้งหลาย แม้ครั้งที่สอง ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

ท่านเจ้าข้า ข้าพเจ้าปวารณาต่อท่านทั้งหลาย แม้ครั้งที่สาม ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอท่านทั้งหลายจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

คณะปวารณา (พระ ๒ รูป)

สมัยต่อมา ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๒ รูป จึงภิกษุทั้งสองนั้นได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุ ๕ รูป ปวารณาเป็นการสงฆ์ให้ภิกษุ ๔ รูป ปวารณาต่อกัน ให้ภิกษุ ๓ รูป ปวารณาต่อกัน ก็เรามีอยู่ด้วยกันสองรูป จะพึงปวารณาได้อย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นพระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุ ๒ รูป ปวารณาต่อกัน .

วิธีทำคณะปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แลภิกษุทั้งสองพึงปวารณาอย่างนี้ :-

ภิกษุผู้เถระพึงห่มผ้าอตราสงค์เจวียงป่า นั่งกระโหยง ประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำปวารณาต่อภิกษุผู้นวกอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

เธอ ฉันปวารณาต่อเธอ ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอเธอจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

เธอ ฉันปวารณาต่อเธอ แม้ครั้งที่สอง ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอเธอจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

เธอ ฉันปวารณาต่อเธอ แม้ครั้งที่สาม ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอเธอจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวฉัน ฉันเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

ภิกษุผู้นวกะพึงห่มผ้าอตราสงค์เจวียงป่า นั่งกระโหยง ประคองอัญชลี แล้วกล่าวคำปวารณาต่อภิกษุผู้เถระอย่างนี้ ว่าดังนี้ :-

ท่าน ผมปวารณาต่อท่าน ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอท่านจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวผม ผมเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

ท่าน ผมปวารณาต่อท่าน แม้ครั้งที่สอง ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอท่านจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวผม ผมเห็นอยู่จักทำคืนเสีย

ท่าน ผมปวารณาต่อท่าน แม้ครั้งที่สาม ด้วยได้เห็นกิติ ด้วยได้ฟังกิติ ด้วยสงสัยกิติ ขอท่านจงอาศัยความกรุณาว่ากล่าวผม ผมเห็นอยู่จักทำคืนเสีย .

อธิษฐานปวารณา

สมัยต่อมา ในอาวาสแห่งหนึ่งถึงวันปวารณา มีภิกษุอยู่รูปเดียว จึงภิกษุนั้นได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงอนุญาตให้ภิกษุ ๕ รูป ปวารณาเป็นการสงฆ์ให้ภิกษุ ๔ รูป ปวารณาต่อกัน ให้ภิกษุ ๓ รูป ปวารณาต่อกัน ให้ภิกษุ ๒ รูป ปวารณาต่อกัน ก็เรามีอยู่รูปเดียว จะพึงปวารณาได้อย่างไรหนอ . ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุในศาสนาเนื้ออยู่รูปเดียว . ภิกษุนั้นพึงกวาดสถานที่เป็นที่ไปมาแห่งภิกษุทั้งหลาย คือ จะเป็นโรงฉัน มณฑปหรือโคนต้นไม้ ก็ตาม แล้วจัดตั้งน้ำฉัน น้ำใช้ไว้ ปูอาสนะ ตามประทีป แล้วนั่งรออยู่ . หากมีภิกษุเหล่าอื่นมา พึงปวารณาพร้อมกับพวกเธอ หากไม่มีมา พึงอธิษฐานว่า ปวารณาของเรารุ่งนี้ หากไม่อธิษฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๕ รูป จะนำปวารณาของภิกษุรูปหนึ่งมาแล้ว ๔ รูปปวารณาเป็นการสงฆ์ไม่ได้ หากขึ้นปวารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๔ รูป จะนำปวารณาของภิกษุรูปหนึ่งมาแล้ว ๓ รูปปวารณาต่อกันไม่ได้ หากขึ้นปวารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๓ รูป จะนำปวารณาของภิกษุรูปหนึ่งมาแล้ว ๒ รูปปวารณาต่อกันไม่ได้ หากขึ้นปวารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสที่มีภิกษุอยู่ด้วยกัน ๒ รูป จะนำปวารณาของภิกษุรูปหนึ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
มาแล้ว อีกรูปหนึ่งอธิฐานไม่ได้ หากขึ้นอธิฐาน ต้องอาบัติทุกกฏ.

แสดงอาบัติก่อนปวารณา

[๒๓๒] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งต้องอาบัติ ในวันปวารณา. เธอได้คิดสงสัย
ในขณะนั้นว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุผู้มีอาบัติติดตัวไม่พึงปวารณา ดังนี้ ก็เรา
เป็นผู้ต้องอาบัติแล้ว จะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค.
พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้ ต้องอาบัติในวัน
ปวารณา. ภิกษุนั้นพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง หมำ้อุตตราสงค์เจริยงบา นังกระโหยง ประคอง
อัญชลี แล้วกล่าวอย่างนี้ว่า

ท่าน ผมต้องอาบัติมีชื่อนี้ ผมแสดงคืนอาบัตินั้น

ภิกษุผู้รับฟังถามว่า ท่านเห็นหรือ?

ภิกษุผู้แสดงฟังตอบว่า ครับ ผมเห็น.

ภิกษุผู้รับฟังบอกว่า ท่านพึงสำรวมต่อไป.

สงฆ์ในอาบัติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ถึงวันปวารณา ภิกษุในศาสนานี้มีความสงสัยในอาบัติ.
เธอพึงเข้าไปหาภิกษุรูปหนึ่ง หมำ้อุตตราสงค์เจริยงบา นังกระโหยง ประคองอัญชลี แล้วกล่าว
อย่างนี้ว่า

ท่าน ผมมีความสงสัยในอาบัติมีชื่อนี้ จักหมดสงสัยเมื่อใด จักทำคืนอาบัตินั้น
เมื่อนั้น ครั้นแล้วพึงปวารณา แต่ไม่พึงทำอันตรายแก่ปวารณา เพราะข้อที่สงสัยนั้นเป็นปัจจัย

กำลังปวารณาระลึกอาบัติได้

ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งกำลังปวารณา ระลึกอาบัติได้ จึงภิกษุนั้นได้มีความ
ปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุผู้มีอาบัติติดตัว ไม่พึงปวารณา ดังนี้ ก็เราเป็น
ผู้ต้องอาบัติแล้ว จะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค
พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้ กำลังปวารณา
ระลึกอาบัติได้. เธอพึงบอกภิกษุใกล้เคียงอย่างนี้ว่า

อาวุโส ผมต้องอาบัติมีชื่อนี้ ลุกจากที่นี่แล้ว จักทำคืนอาบัตินั้น ครั้นแล้วพึงปวารณา
แต่ไม่พึงทำอันตรายแก่ปวารณา เพราะข้อที่ระลึกอาบัติได้นั้นเป็นปัจจัย.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ กำลังปวารณา มีความสงสัยในอาบัติ.

เธอพึงบอกภิกษุใกล้เคียงอย่างนี้ว่า

อาวุโส ผมมีความสงสัยในอาบัติมีชื่อนี้ จักหมดสงสัยเมื่อใด จักทำคืนอาบัตินั้นเมื่อนั้น
ครั้นแล้ว พึงปวารณา แต่ไม่พึงทำอันตรายแก่ปวารณา เพราะข้อที่มีความสงสัยนั้นเป็นปัจจัย.

สงฆ์ต้องสภาคาบัติ

ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่งถึงวันปวารณา สงฆ์ทั้งหมดต้องสภาคาบัติ จึงภิกษุ
เหล่านั้นได้มีความปริวิตกว่า พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้ว่า ภิกษุจะแสดงสภาคาบัติไม่ได้ จะรับ
แสดงสภาคาบัติก็ไม่ได้ ก็สงฆ์หมู่หนึ่งทั้งหมดต้องสภาคาบัติ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา สงฆ์ทั้งหมดในศาสนานี้ต้องสภาคาบัติ. พวกเธอ
พึงส่งภิกษุรูปหนึ่งไปสู่อาวาสใกล้เคียงพอจะกลับมาทัน ในวันนั้น ด้วยสิ่งว่า ออาวุโส คุณจงไป
ทำคืนอาบัตินั้นแล้วมา พวกเราจักทำคืนอาบัตินั้นในสำนักคุณ. ถ้าได้ภิกษุเช่นนั้น อย่างนี้
นั้นเป็นการดี หากไม่ได้ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่าดังนี้ :-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ทั้งหมดนี้ต้องสภาคาบัติ เมื่อใดพบภิกษุ
รูปอื่นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีอาบัติ เมื่อนั้นสงฆ์จักทำคืนอาบัตินั้นในสำนักภิกษุรูปนั้น
ครั้นแล้วพึงปวารณา แต่ไม่พึงทำอันตรายแก่ปวารณา เพราะข้อที่ต้องสภาคาบัตินั้น
เป็นปัจจัย.

สงฆ์ในสภาคาบัติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่งถึงวันปวารณา สงฆ์ทั้งหมดในศาสนานี้
มีความสงสัยในสภาคาบัติ ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา
ว่าดังนี้ :-

ญัตติกรรมวาจา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า สงฆ์ทั้งหมดนี้มีความสงสัยในสภาคาบัติ จักหมด
ความสงสัยเมื่อใด จักทำคืนอาบัตินั้นเมื่อนั้น.

ครั้นแล้วพึงปวารณา แต่ไม่พึงทำอันตรายแก่ปวารณา เพราะข้อที่มีความสงสัยนั้น
เป็นปัจจัย.

ปฐมภาณวาร จบ.

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
พวกอื่นที่ยังไม่มา. พวกเธอมีความสงสัยว่า พวกเราปวารณากันจะสมควรหรือไม่สมควรหนอ
ดังนี้ แล้วยังขึ้นปวารณา. พอพวกเธอปวารณาเสร็จ ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง
มีจำนวนมากกว่า

๕. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๖. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๗. บริษัทยังไม่ทันลุลไป ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า
๘. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๙. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๑๐. บริษัทบางพวกลุลไปแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวน
มากกว่า
๑๑. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๑๒. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๑๓. บริษัทลุลไปหมดแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า
๑๔. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๑๕. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า ภิกษุพวกที่ปวารณาแล้ว
เป็นอันปวารณาดีแล้ว. พวกที่มาทีหลังพึงปวารณาในสำนักพวกเธอ. พวกที่ปวารณาแล้ว
ต้องอาบัติทุกกฏ.

มีความสงสัยปวารณา ๑๕ ข้อ จบ.

ฝืนใจทำปวารณา ๑๕ ข้อ

[๒๓๖] ๑. ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุเจ้าถิ่น
ในศาสนานี้มากรูปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๕ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้ถือว่า ยังมีภิกษุ
เจ้าถิ่นพวกอื่นที่ยังไม่มา แต่ฝืนใจทำปวารณา ด้วยเข้าใจว่า พวกเราปวารณากัน สมควรแท้
จะไม่สมควรก็หาไม่ได้. เมื่อพวกเธอกำลังปวารณา ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวน
มากกว่า ภิกษุเหล่านั้นต้องปวารณาใหม่. พวกที่ปวารณาแล้ว ต้องอาบัติทุกกฏ.

๒. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๓. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า ภิกษุพวกที่ปวารณาแล้ว
เป็นอันปวารณาดีแล้ว. พวกที่เหลือพึงปวารณาต่อไป. พวกที่ปวารณาแล้ว ต้องอาบัติทุกกฏ.
๔. ดุรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้
มากรูปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๕ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้ถือว่า ยังมีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่น
ที่ยังไม่มา แต่ฝืนใจทำปวารณา ด้วยเข้าใจว่าพวกเราปวารณากันสมควรแท้ จะไม่สมควรก็หาไม่ได้.
พอพวกเธอปวารณาเสร็จ ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึงมีจำนวนมากกว่า
๕. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๖. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๗. บริษัทยังไม่ทันลุลไป ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า
๘. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๙. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๑๐. บริษัทบางพวกลุลไปแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า
๑๑. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๑๒. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๑๓. บริษัทลุลไปหมดแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า
๑๔. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๑๕. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า ภิกษุพวกที่ปวารณา
แล้ว เป็นอันปวารณาดีแล้ว. พวกที่มาทีหลังพึงปวารณาในสำนักพวกเธอ. พวกที่ปวารณาแล้ว
ต้องอาบัติทุกกฏ.

ฝืนใจทำปวารณา ๑๕ ข้อ จบ.

มุ่งความแตกร้าปวารณา ๑๕ ข้อ

[๒๓๗] ๑. ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุเจ้าถิ่น
ในศาสนานี้มากรูปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๕ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้ถือว่า ยังมีภิกษุ
เจ้าถิ่นพวกอื่นที่ยังไม่มา และมุ่งความแตกร้าว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสญฺญ ขอภิกษุ
เหล่านั้นจงพินาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงปวารณา. เมื่อพวกเธอกำลัง
ปวารณา ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า. ภิกษุเหล่านั้นต้องปวารณา
ใหม่. พวกที่ปวารณาแล้ว ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๒. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า
๓. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า ภิกษุพวกที่ปวารณาแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
เป็นอันปวารณาดีแล้ว. พวกที่เหลือฟังปวารณาต่อไป. พวกที่ปวารณาแล้ว ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๔. ดุริการิกษทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้
มากรูปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๕ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอรู้ว่า ยังมีภิกษุเจ้าถิ่น
พวกอื่นที่ยังไม่มา และมุ่งความแตกร้างว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสญ ขอภิกษุเหล่านั้น
จงพินาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงปวารณา. พวกเธอปวารณาเสร็จ
ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึงมีจำนวนมากกว่า

๕. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๖. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๗. บริษัทยังไม่ทันเลิกไป ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า
๘. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๙. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๑๐. บริษัทบางพวกเลิกไปแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวน
มากกว่า

๑๑. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๑๒. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า
๑๓. บริษัทเลิกไปหมดแล้ว ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนมากกว่า.
ภิกษุเหล่านั้นต้องปวารณาใหม่. พวกที่ปวารณาแล้ว ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

๑๔. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนเท่ากัน
๑๕. ขณะนั้น มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาถึง มีจำนวนน้อยกว่า ภิกษุพวกที่ปวารณา
แล้วเป็นอันปวารณาดีแล้ว. พวกที่มาทีหลังฟังปวารณาในสำนักของเธอ. พวกที่ปวารณาแล้ว
ต้องอาบัติถุลลัจจัย.

มุ่งความแตกร้างปวารณา ๑๕ ข้อ จบ .

เปยยาลมฺข ๓๐๐ ติกะ

[๒๓๘] ดุริการิกษทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา มีภิกษุเจ้าถิ่นใน
ศาสนานี้มากรูปด้วยกัน แต่ประชุมกัน ๕ รูปบ้าง เกินกว่าบ้าง. พวกเธอไม่ทราบว่ามีภิกษุ
เจ้าถิ่นพวกอื่นกำลังเข้ามาภายในสีมา

- พวกเธอไม่ทราบว่า มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นเข้ามาในสีมาแล้ว
- พวกเธอไม่เห็นภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นที่กำลังเข้ามาในสีมา
- พวกเธอไม่เห็นภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่น เข้ามาภายในสีมาแล้ว
- พวกเธอไม่ได้ยินว่า มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นกำลังเข้ามาภายในสีมา
- พวกเธอไม่ได้ยินว่า มีภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นเข้ามาภายในสีมาแล้ว

โดยนัย ๑๓๕ ติกะ ภิกษุเจ้าถิ่นกับภิกษุเจ้าถิ่น ภิกษุอาคันตุกะกับภิกษุเจ้าถิ่น ภิกษุ
เจ้าถิ่นกับภิกษุอาคันตุกะ ภิกษุอาคันตุกะกับภิกษุอาคันตุกะ รวมเป็น ๓๐๐ ติกะ โดยเปยยาลมฺข .
เปยยาลมฺข ๓๐๐ ติกะ จบ .

ภิกษุเจ้าถิ่นกับภิกษุอาคันตุกะนับวันปวารณาต่างกัน

[๒๓๙] ดุริการิกษทั้งหลาย กิวันปวารณาของพวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้เป็น ๑๔ คำ
ของพวกภิกษุอาคันตุกะเป็น ๑๕ คำ. ถ้าพวกเจ้าถิ่นมีจำนวนมากกว่าพวกภิกษุอาคันตุกะพึงอนุวัตร
พวกภิกษุเจ้าถิ่น. ถ้ามีจำนวนเท่ากัน พวกภิกษุอาคันตุกะพึงอนุวัตรพวกภิกษุเจ้าถิ่น. ถ้าพวกภิกษุ
อาคันตุกะมีจำนวนมากกว่า. พวกภิกษุเจ้าถิ่นพึงอนุวัตรพวกภิกษุอาคันตุกะ.

ดุริการิกษทั้งหลาย กิวันปวารณาของพวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้เป็น ๑๕ คำ ของ
พวกภิกษุอาคันตุกะเป็น ๑๔ คำ. ถ้าพวกเจ้าถิ่นมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุอาคันตุกะพึง
อนุวัตรพวกภิกษุเจ้าถิ่น. ถ้ามีจำนวนเท่ากัน พวกภิกษุอาคันตุกะพึงอนุวัตรพวกภิกษุเจ้าถิ่น. ถ้า
พวกภิกษุอาคันตุกะมีจำนวนมากกว่า. พวกภิกษุเจ้าถิ่นพึงอนุวัตรพวกภิกษุอาคันตุกะ.

ดุริการิกษทั้งหลาย อนึ่ง วันปวารณาของพวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้เป็นวัน ๑ คำ ของ
พวกภิกษุอาคันตุกะเป็น ๑๕ คำ. ถ้าพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีจำนวนมากกว่า. พวกภิกษุเจ้าถิ่นไม่ปรารถนา
ก็ไม่ให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ. พวกภิกษุอาคันตุกะพึงไปปวารณานอกสีมาเถิด.
ถ้ามีจำนวนเท่ากัน พวกภิกษุเจ้าถิ่นไม่ปรารถนา ก็ไม่ต้องให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ
พวกภิกษุอาคันตุกะพึงไปปวารณานอกสีมาเถิด. ถ้าพวกภิกษุอาคันตุกะมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุ
เจ้าถิ่นพึงให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุอาคันตุกะ หรือพึงไปเสียนอกสีมา.

ดุริการิกษทั้งหลาย อนึ่ง วันปวารณาของพวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้เป็น ๑๕ คำ ของ
พวกภิกษุอาคันตุกะเป็น ๑ คำ. ถ้าพวกภิกษุเจ้าถิ่นมีจำนวนมากกว่า พวกภิกษุอาคันตุกะพึงให้
ความสามัคคีแก่พวกภิกษุเจ้าถิ่น หรือพึงไปเสียนอกสีมา. ถ้ามีจำนวนเท่ากัน. พวกภิกษุอาคันตุกะ
พึงให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุเจ้าถิ่น หรือพึงไปเสียนอกสีมา. ถ้าพวกภิกษุอาคันตุกะมีจำนวน
มากกว่า พวกภิกษุอาคันตุกะไม่ปรารถนา ก็ไม่ต้องให้ความสามัคคีแก่พวกภิกษุเจ้าถิ่น พวกภิกษุ

เจ้าถิ่นพึงไปพิจารณาออกสีมาเถิด .

พิจารณาของภิกษุที่สงสัยเป็นต้น

[๒๕๐] ดูรภิกษุทั้งหลาย ก็พวกภิกษุอาศัยตักในศาสนานี้ได้เห็นอาการเจ้าถิ่น ลักษณะเจ้าถิ่น เครื่องหมายเจ้าถิ่น สิ่งที่แสดงเจ้าถิ่น ของพวกภิกษุเจ้าถิ่น เตียง ตัง ฟูก หมอน จัดไว้ได้ระเบียบ น่าน้ำ น้ำใช้ จัดหาไว้เป็นอันดี บริเวณกวาดสะอาดสะอาด ครั้นแล้ว มีความสงสัยว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นมีหรือไม่มีหนอ? พวกเรามีความสงสัยแต่ไม่เทียบค้นหา ครั้นแล้วขึ้นพิจารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหาแล้วแต่ไม่พบ จึงพิจารณา ไม่ต้องอาบัติ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหาแล้วพบ จึงพิจารณาร่วมกัน ไม่ต้องอาบัติ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหาแล้วพบ ครั้นแล้วแยกกันพิจารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหาแล้วพบ ครั้นแล้วมุ่งความแตกร้าว่า ขอภิกษุพวก

นั้นจงเสื่อมสฤง จงพิณาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุพวกนั้น ดังนี้จึงพิจารณา ต้องอาบัติ
กฏลัจจัย .

ดูรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พวกภิกษุอาศัยตักในศาสนานี้ได้ยินอาการเจ้าถิ่น ลักษณะเจ้าถิ่น เครื่องหมายเจ้าถิ่น สิ่งที่แสดงเจ้าถิ่น ของพวกภิกษุเจ้าถิ่น ได้ยินเสียงเท้าของพวกภิกษุเจ้าถิ่นกำลังเดินจงกรม ได้ยินเสียงทอสงาราย เสียง ไอ เสียงจาม ครั้นแล้วมีความสงสัยว่า พวกภิกษุเจ้าถิ่นยังมีหรือไม่มีหนอ? พวกเรามีความสงสัยแต่ไม่ค้นหา ครั้นแล้วขึ้นพิจารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วไม่พบ ครั้นแล้วจึงพิจารณา ไม่
ต้องอาบัติ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วจึงพิจารณาร่วมกัน
ไม่ต้องอาบัติ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วจึงแยกกันพิจารณา
ต้องอาบัติทุกกฏ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้วมุ่งความแตกร้า
ว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสฤง จงพิณาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงพิจารณา
ต้องอาบัติกฏลัจจัย .

ดูรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้ได้เห็นอาการอาศัยตัก ลักษณะ
อาศัยตัก เครื่องหมายอาศัยตัก สิ่งที่แสดงอาศัยตัก ของพวกภิกษุอาศัยตัก ได้เห็น บาทร
จิวร ผ้าสีหะ อันเป็นของภิกษุพวกอื่น ได้เห็นร่อนน้ำล้างเท้า ครั้นแล้วมีความสงสัยว่า
พวกภิกษุอาศัยตักยังมีหรือไม่มีหนอ?

. . . . พวกเรามีความสงสัยแต่ไม่ค้นหา ครั้นแล้วขึ้นพิจารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้ว ไม่พบ ครั้นแล้วจึงพิจารณา ไม่
ต้องอาบัติ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้ว จึงพบ ครั้นพบแล้ว จึงพิจารณาร่วมกัน
ไม่ต้องอาบัติ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้ว จึงพบ ครั้นพบแล้ว ได้แยกกัน
พิจารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้ว มุ่งความแตกร้า
ว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสฤง จงพิณาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้ จึงพิจารณา
ต้องอาบัติกฏลัจจัย .

ดูรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง พวกภิกษุเจ้าถิ่นในศาสนานี้ได้ยินอาการอาศัยตัก ลักษณะ
อาศัยตัก เครื่องหมายอาศัยตัก สิ่งที่แสดงอาศัยตัก ของพวกภิกษุอาศัยตัก ได้ยิน
เสียงเท้าของพวกภิกษุอาศัยตักกำลังเดินมา ได้ยินเสียงรองเท้ากระทบ ได้ยินเสียง ไอ เสียงจาม
ครั้นแล้วมีความสงสัยว่า พวกภิกษุอาศัยตักยังมีหรือไม่มีหนอ? พวกเรามีความสงสัยแต่ไม่
ค้นหา ครั้นแล้วขึ้นพิจารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้ว ไม่พบ ครั้นแล้วจึงพิจารณา ไม่
ต้องอาบัติ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้ว จึงพบ ครั้นพบแล้ว ได้พิจารณาร่วมกัน
ไม่ต้องอาบัติ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้ว จึงพบ ครั้นพบแล้ว ได้แยกกัน
พิจารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .

. . . . พวกเรามีความสงสัยได้ค้นหา ครั้นค้นหาแล้วจึงพบ ครั้นพบแล้ว มุ่งความ
แตกร้าว่า ขอภิกษุเหล่านั้นจงเสื่อมสฤง จงพิณาศ จะประโยชน์อะไรด้วยภิกษุเหล่านั้น ดังนี้
จึงพิจารณา ต้องอาบัติกฏลัจจัย .

ภิกษุสมานสังวาสเป็นต้นพิจารณา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ไม่พึงปวารณาในบริษัทที่มีอุกโตพญชนกนงอยู่ด้วย รูปใดปวารณา ต้องอาบัติทุกกฏ .
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงปวารณา ด้วยการให้ปวารณาค้างคราว นอกจากบริษัท
ยังไม่ลุกไป .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุไม่พึงปวารณาในดิถีมิใช่วันปวารณา นอกจากวัน
สังฆสามัคคี .

ภานวารที่ ๒ จบ .

พระพุทธานุญาตเตวาจกาปวารณา

สัญญาภิกษุในปวารณา

[๒๔๔] ก็โดยสมัยนั้นแล ณ อาวาสแห่งหนึ่งในโกศลชนบท คนชาวดงได้มาพลุกพล่าน
ในวันปวารณา . ภิกษุทั้งหลายไม่อาจปวารณา ๓ วัน จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .
พระผู้มีพระภาค ตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ปวารณา ๒ วัน .
คนชาวดงได้มาพลุกพล่านมากขึ้น ภิกษุทั้งหลายไม่อาจปวารณา ๒ วัน จึงกราบทูลเรื่องนั้น
แด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
ให้ปวารณาหนึ่งวัน . คนชาวดงได้มาพลุกพล่านหนักขึ้นอีก . ภิกษุทั้งหลายไม่อาจปวารณาหนึ่งวัน
จึงกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ปวารณามีพรรษาเท่ากัน .

ราตรีจวนสว่าง

ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา ชาวบ้านมัวให้ทานอยู่จนราตรี
จวนสว่าง จึงภิกษุเหล่านั้น ได้ปรึกษากันว่า คนเหล่านี้มัวให้ทานอยู่จนราตรีจวนสว่าง ถ้าสงฆ์จัก
ปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทัน ได้ปวารณาทั่วกัน ราตรีนี้จักจวนสว่างเสียก่อน พวกเราจะพึงปฏิบัติ
อย่างไรหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในอาวาสแห่งหนึ่งถึงวันปวารณา ชาวบ้านในตำบลนี้มัวให้ทานอยู่ จนราตรี
จวนสว่าง หากภิกษุทั้งหลายในอาวาสนั้น มีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า ชาวบ้านพากันให้ทานอยู่จน
ราตรีจวนสว่าง ถ้าสงฆ์จะปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทัน ได้ปวารณาทั่วกัน ราตรีนี้จักจวนสว่าง
เสียก่อน ดังนี้ . ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบ ด้วยญัตติกรรมวาจาว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ชาวบ้านมัวให้ทานอยู่จนราตรีจวนสว่าง

ถ้าสงฆ์จักปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทัน ได้ปวารณาทั่วกัน ราตรีจักจวนสว่างเสียก่อน .

ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงปวารณา ๒ วัน หนึ่งเดียว มีพรรษาเท่ากัน .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา ภิกษุทั้งหลายกล่าวธรรมกัน

ภิกษุที่เชี่ยวชาญในพระสูตร สังกายนาพระสูตรกัน พระวินัยธรตัดสินพระวินัยกัน

พระธรรมกถึกสนทนาธรรมกัน ภิกษุทั้งหลายทะเลาะกันจนราตรีจวนสว่าง . หากภิกษุทั้งหลาย

ในอาวาสนั้นมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า ภิกษุทั้งหลายทะเลาะกันจนราตรีจวนสว่าง ถ้าสงฆ์จัก

ปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทัน ได้ปวารณาทั่วกัน ราตรีจักจวนสว่างเสียก่อน ดังนี้ . ภิกษุผู้ฉลาด

สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุทั้งหลายทะเลาะกันจนราตรีจวนสว่าง

ถ้าสงฆ์จักปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทันปวารณาทั่วกัน ราตรีจักจวนสว่างเสียก่อน ถ้าความ

พร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงปวารณา ๒ วัน หนึ่งเดียว มีพรรษาเท่ากัน .

ฝนกำลังตั้งเค้า

ก็โดยสมัยนั้นแล ในอาวาสแห่งหนึ่งในโกศลชนบท ถึงวันปวารณาภิกษุสงฆ์มาประชุม
กันมาก . สถานที่ประชุมคับแคบ คุ่มฝนไม่ได้ และฝนกำลังตั้งเค้ามาใหญ่ จึงภิกษุเหล่านั้น ได้
ปรึกษากันว่า ภิกษุสงฆ์นี้มาประชุมกันมาก สถานที่ประชุมคับแคบ คุ่มฝนไม่ได้ และฝนก็กำลัง
ตั้งเค้ามาใหญ่ ถ้าสงฆ์จักปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทัน ได้ปวารณาทั่วกัน ฝนนี้จักตกเสียก่อน
พวกเราจะพึงปฏิบัติสถานใดหนอ แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาค รับสั่ง
กะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ในอาวาสแห่งหนึ่ง ถึงวันปวารณา ภิกษุในศาสนานี้มา
ประชุมกันมาก . สถานที่ประชุมคับแคบคุ่มฝนไม่ได้ และฝนก็กำลังตั้งเค้ามาใหญ่ ถ้าภิกษุ
ทั้งหลายในอาวาสนั้นมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า ภิกษุสงฆ์มาประชุมกันมาก สถานที่ประชุมคับแคบ
คุ่มฝนไม่ได้ และฝนก็กำลังตั้งเค้ามาใหญ่ ถ้าสงฆ์จักปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทัน ได้ปวารณา
ทั่วกัน ฝนนี้จักตกหนักเสียก่อน . ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติ
กรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า ภิกษุสงฆ์นี้ประชุมกันมาก สถานที่ประชุม

คับแคบ คุ่มฝนไม่ได้ และฝนก็กำลังตั้งเค้ามาใหญ่ ถ้าสงฆ์จักปวารณา ๓ วัน สงฆ์จัก

ไม่ทัน ได้ปวารณาทั่วกัน ฝนนี้จักตกเสียก่อน . ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึง

ปวารณา ๒ วัน หนึ่งเดียว มีพรรษาเท่ากัน .

อันตราย ๑๐ ประการ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ในอาวาสแห่งหนึ่งในตำบลนี้ ถึงวันปวารณา มีอันตราย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

เกิดขึ้น คือ

๑. พระราชาเสด็จมา
๒. โจรปล้น
๓. ไฟไหม้
๔. น้ำหลากมา
๕. คนมามาก
๖. ผีเข้าสิงภิกษุ
๗. สัตว์ร้ายเข้ามา
๘. งูร้ายเลื้อยเข้ามา
๙. ภิกษุจะถึงเสียชีวิต
๑๐. มีอันตรายแก่พรหมจรรย์เกิดขึ้น .

ในข้อนั้น หากภิกษุทั้งหลายในอาวาสนั้นมีความคิดเห็นอย่างนี้ว่า เหตุฉุกเฉินนี้แหละ คือ อันตรายแก่พรหมจรรย์ ถ้าสงฆ์จักปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทันได้ปวารณาทั่วถึงกัน อันตรายแก่พรหมจรรย์นี้ก็จักเกิดเสียก่อน . ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้สงฆ์ทราบด้วย ญัตติกรรมวาจา ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เหตุฉุกเฉินนี้คืออันตรายแก่พรหมจรรย์ ถ้าสงฆ์ จักปวารณา ๓ วัน สงฆ์จักไม่ทันได้ปวารณาทั่วถึงกัน อันตรายแก่พรหมจรรย์นี้ก็จักเกิด เสียก่อน . ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงปวารณา ๒ วัน หนึ่งเดียว มีพรษา เท่ากัน .

ภิกษุมืออับติห้ามปวารณา

[๒๔๕] ก็โดยสมัยนั้นแล พระฉัพพัคคีย์มืออับติติดตัวได้ปวารณา . ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ ทั้งหลาย ภิกษุมืออับติติดตัวไม่พึงปวารณา รูปใดปวารณา ต่ออาบัติทุกกฎ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ภิกษุผู้มืออับติติดตัวปวารณา รูปนั้นทำโอกาส โจทด้วยอาบัติ .

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์อันสงฆ์ให้ทำโอกาส ก็ไม่ปรารถนาจะทำโอกาส . ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ ทั้งหลาย เรานุญาตให้งดปวารณาของภิกษุผู้ไม่ยอมทำโอกาส .

วิธีงดปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงงดปวารณาอย่างนี้ :-

เมื่อถึงวันปวารณา ๑๔ คำ หรือ ๑๕ คำ เมื่อบุคคลนั้นอยู่พร้อมหน้า ภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ ว่าดังนี้ :-

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลมีชื่อนี้ มืออับติติดตัวปวารณา ข้าพเจ้า ของงดปวารณาของเธอเสีย เมื่อเธอยังอยู่พร้อมหน้า สงฆ์ไม่พึงปวารณา .

เท่านั้น เป็นอันงดปวารณาแล้ว .

สมัยต่อมา พระฉัพพัคคีย์หารือกันว่า ภิกษุทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก งดปวารณาของ พวกเราก่อน ดังนี้ จึงริบงดปวารณาของภิกษุที่บริสุทธิ ไม่มีอาบัติเสียก่อน เพราะเรื่องอันไม่ สมควร เพราะเหตุอันไม่สมควร แม้ปวารณาของภิกษุที่ปวารณาแล้วก็งดด้วย . ภิกษุทั้งหลาย กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค . พระผู้มีพระภาคตรัสห้ามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงงดปวารณา ของภิกษุผู้บริสุทธิ ไม่มีอาบัติ เพราะเรื่องอันไม่สมควร เพราะเหตุ อันไม่สมควร รูปใดงด ต้องอาบัติทุกกฎ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง แม้ปวารณาของภิกษุ ที่ปวารณาแล้ว ก็ไม่พึงงด รูปใดงด ต้องอาบัติทุกกฎ .

ลักษณะปวารณาที่ไม่เป็นอันงด

[๒๔๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ปวารณาเป็นอันงด อย่างนี้ไม่เป็นอันงด . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปวารณาไม่เป็นอันงดอย่างไรเล่า . ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อปวารณา ๓ วัน อันภิกษุกล่าวว่าจะแล้ว จึงงดปวารณา ปวารณาไม่เป็นอันงด .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อปวารณา ๒ วัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อปวารณาหนึ่งเดียว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อปวารณามีพรษาเท่ากัน อันภิกษุกล่าวว่าจะแล้ว จึงงดปวารณา ปวารณาไม่เป็นอันงด .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ปวารณาไม่เป็นอันงด .

ลักษณะปวารณาเป็นอันงด

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปวารณาเป็นอันงดอย่างไรเล่า?

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อปวารณา ๓ วัน อันภิกษุกล่าวว่าจะยังไม่ทันจบ จึงงดปวารณา ปวารณาเป็นอันงด .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อปวารณา ๒ วัน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อปวารณาหนึ่งเดียว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อปวารณามีพรษาเท่ากันอันภิกษุกล่าวว่าจะไม่ทันจบ จึงงดปวารณา ปวารณาเป็นอันงด.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อย่างนี้แล ปวารณาเป็นอันงด.

ภิกษุผู้งดปวารณา

[๒๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อถึงวันปวารณา ภิกษุในศาสนานี้ งดปวารณาของภิกษุเสีย. ถ้าภิกษุเหล่าอื่นรู้จักภิกษุรูปนั้นว่า ท่านองค์นี้แล มีความประพฤติทางกายไม่บริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ มีอาชีวะไม่บริสุทธิ์ เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด เมื่อถูกซักถามไม่อาจให้คำตอบข้อที่ซักถาม. สงฆ์พึงกล่าวห้ามว่า อย่าเลย ภิกษุ อย่าทุ่มเถียงกัน อย่าทะเลาะกัน อย่าแก่งแย่งกัน อย่าวิวาทกันเลย ดังนี้ แล้วจึงปวารณา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อถึงวันปวารณา ภิกษุในศาสนานี้ งดปวารณาของภิกษุเสีย. ถ้าภิกษุเหล่าอื่นรู้จักภิกษุรูปนั้นว่า ท่านองค์นี้แล มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ แต่มีความประพฤติทางวาจาไม่บริสุทธิ์ มีอาชีวะไม่บริสุทธิ์ เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด เมื่อถูกซักถามก็ไม่อาจให้คำตอบข้อที่ซักถาม. สงฆ์พึงกล่าวห้ามว่า อย่าเลย ภิกษุ อย่าทุ่มเถียงกัน อย่าทะเลาะกัน อย่าแก่งแย่งกัน อย่าวิวาทกันเลย ดังนี้ แล้วจึงปวารณา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อถึงวันปวารณา ภิกษุในศาสนานี้ งดปวารณาของภิกษุเสีย. ถ้าภิกษุเหล่าอื่นรู้จักภิกษุรูปนั้นว่า ท่านองค์นี้แล มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ แต่มีอาชีวะไม่บริสุทธิ์ เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด เมื่อถูกซักถาม ก็ไม่อาจให้คำตอบข้อที่ซักถาม. สงฆ์พึงกล่าวห้ามว่า อย่าเลย ภิกษุ อย่าทุ่มเถียงกัน อย่าทะเลาะกัน อย่าแก่งแย่งกัน อย่าวิวาทกันเลย ดังนี้ แล้วจึงปวารณา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อถึงวันปวารณา ภิกษุในศาสนานี้ งดปวารณาของภิกษุเสีย. ถ้าภิกษุเหล่าอื่นรู้จักภิกษุรูปนั้นว่า ท่านองค์นี้แล มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ มีอาชีวะบริสุทธิ์ แต่เป็นผู้เขลา ไม่ฉลาด เมื่อถูกซักถาม ก็ไม่อาจให้คำตอบข้อที่ซักถาม. สงฆ์พึงกล่าวห้ามว่า อย่าเลย ภิกษุ อย่าทุ่มเถียงกัน อย่าทะเลาะกัน อย่าแก่งแย่งกัน อย่าวิวาทกันเลย ดังนี้ แล้วจึงปวารณา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เมื่อถึงวันปวารณา ภิกษุในศาสนานี้ งดปวารณาของภิกษุเสีย. ถ้าภิกษุเหล่าอื่นรู้จักภิกษุรูปนั้นว่า ท่านองค์นี้แล มีความประพฤติทางกายบริสุทธิ์ มีความประพฤติทางวาจาบริสุทธิ์ มีอาชีวะบริสุทธิ์ เป็นบัณฑิต ฉลาด มีปัญญา เมื่อถูกซักถามสามารถให้คำตอบข้อที่ซักถามได้. ภิกษุนั้นอันสงฆ์พึงกล่าว อย่างนี้ว่า อาวุโส คุณงดปวารณาของภิกษุรูปนี้เพราะอะไร? งดเพราะศีลวิบัติหรือ? งดเพราะอาจารย์วิบัติหรือ? งดเพราะภริยาวิบัติหรือ? หากเธอจะพึงตอบ อย่างนี้ว่า ข้าพเจ้างดเพราะศีลวิบัติ ข้าพเจ้างดเพราะอาจารย์วิบัติ ข้าพเจ้างดเพราะภริยาวิบัติ. เธออันสงฆ์พึงถาม อย่างนี้ว่า คุณรู้จักศีลวิบัติ รู้จักอาจารย์วิบัติ รู้จักภริยาวิบัติหรือ? หากเธอจะพึงตอบ อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ข้าพเจ้ารู้จักศีลวิบัติ รู้จักอาจารย์วิบัติ รู้จักภริยาวิบัติ. เธออันสงฆ์พึงถามอย่างนี้ว่า อาวุโส ก็ศีลวิบัติเป็นอย่างไร? อาจารย์วิบัติเป็นอย่างไร? ภริยาวิบัติเป็นอย่างไร? หากเธอจะพึงตอบ อย่างนี้ว่า ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ นี้ชื่อว่าศีลวิบัติ ฤๅลัจฉัย ปาจิตตियะ ปาฏิเทสนियะ ทุกกฎ ทุพภาสิต นี้ชื่อว่าอาจารย์วิบัติ มัจฉาทิฏฐิ อันตคาหิกทิฏฐิ นี้ชื่อว่าภริยาวิบัติ. เธออันสงฆ์พึงถาม อย่างนี้ว่า อาวุโส คุณงดปวารณาของภิกษุนี้ด้วยเหตุอะไร? งดด้วยได้เห็นหรือ? งดด้วยได้ฟังหรือ? งดด้วยสงสัยหรือ? หากเธอจะพึงตอบอย่างนี้ว่า ข้าพเจ้างดด้วยได้เห็นก็ดี ข้าพเจ้างดด้วยได้ฟังก็ดี ข้าพเจ้างดด้วยสงสัยก็ดี. เธออันสงฆ์พึงถามอย่างนี้ว่า อาวุโส คุณงดปวารณาของภิกษุนี้ด้วยได้เห็นอย่างไร? คุณเห็นอะไร? คุณเห็นว่าอย่างไร? คุณเห็นเมื่อไร? คุณเห็นที่ไหน? ภิกษุนี้ต้องอาบัติปาราชิก คุณเห็นหรือ? ภิกษุนี้ต้องอาบัติสังฆาทิเสส คุณเห็นหรือ? ภิกษุนี้ต้องอาบัติฤๅลัจฉัย อาบัติปาจิตตियะ อาบัติปาฏิเทสนियะ อาบัติทุกกฎ อาบัติทุพภาสิต คุณเห็นหรือ? คุณอยู่ที่ไหน? และภิกษุนี้อยู่ที่ไหน? คุณทำอะไรบ้าง? ภิกษุนี้ทำอะไรบ้าง? หากเธอจะพึงตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ข้าพเจ้ามิได้งดปวารณาของภิกษุนี้ด้วยได้เห็น แต่งดปวารณาด้วยได้ฟังต่างหาก. เธออันสงฆ์พึงถามอย่างนี้ว่า อาวุโส คุณงดปวารณาของภิกษุนี้ด้วยได้ฟังมาอย่างไร? คุณได้ฟังเรื่องอะไร? คุณได้ฟังมาอย่างไร? คุณได้ฟังมาเมื่อไร? คุณได้ฟังที่ไหน? คุณได้ฟังว่า ภิกษุนี้ต้องอาบัติ-
*ปาราชิกหรือ? ได้ฟังว่าภิกษุนี้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือ? ได้ฟังว่าภิกษุนี้ต้องอาบัติฤๅลัจฉัย อาบัติปาจิตตियะ อาบัติปาฏิเทสนियะ อาบัติทุกกฎ อาบัติทุพภาสิตหรือ? ได้ฟังมาจาก

ภิกษุ

หรือ? ได้ฟังมาจากภิกษุอื่นหรือ? ได้ฟังมาจากสิกขมานาหรือ? ได้ฟังมาจากสามเณรหรือ? ได้ฟังมาจากสามเณรีหรือ? ได้ฟังมาจากอุบาสกหรือ? ได้ฟังมาจากอุบาสิกาหรือ? ได้ฟังมาจากพระราชานหรือ? ได้ฟังมาจากราชมหายาอำมาตย์หรือ? ได้ฟังมาจากพวกเดียรฉัยหรือ? ได้ฟังมาจากพวกสาวกเดียรฉัยหรือ? หากเธอจะพึงตอบ อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ข้าพเจ้ามิได้งดปวารณาของภิกษุนี้ด้วยได้ฟัง แต่งดปวารณาด้วยสงสัยต่างหาก. เธออันสงฆ์พึงถามอย่างนี้ว่า อาวุโส คุณงดปวารณาของภิกษุนี้ด้วยสงสัยอย่างไร? คุณสงสัยอะไร? สงสัยว่าอย่างไร?

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

สงฆ์เมื่อไร? สงฆ์ที่ไหน? คุณสงฆ์ว่าภิกษุนี้ต้องอาบัติปาราชิกหรือ? สงฆ์ว่าภิกษุนี้ต้องอาบัติสังฆาทิเสสหรือ? สงฆ์ว่าภิกษุนี้ต้องอาบัติถุลลัจจัย อาบัติปาจิตตियะ อาบัติปาฏิเทสนียะ อาบัติทุกกฏ อาบัติทุพภาสิตหรือ? คุณฟังมาจากภิกษุแล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากภิกษุณีแล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากสิกขมานาแล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากสามเณรแล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากสามเณรีแล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากอุบาสกแล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากอุบาสิกาแล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากพระราชาแล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากราชมหอำมาตย์แล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากพวกเดียรถีย์แล้วสงฆ์หรือ? คุณฟังมาจากพวกสาวกเดียรถีย์แล้วสงฆ์หรือ? หากเธอจะฟังตอบอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ข้าพเจ้ามิได้ตั้งปวารณาของภิกษุนี้ด้วยสงฆ์ ความจริงแม้ข้าพเจ้าเองก็ไม่ทราบ ว่าเรงดบปวารณาของภิกษุนี้เสียด้วยเหตุไรเล่า? .

ฟังคำปฏิญาณของใจทกและจำเลย

คุณภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุใจทกนั้นตอบข้อซักถามไม่เป็นที่พอใจของสพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย สงฆ์ควรบอกว่า คุณไม่ควรฟ้องภิกษุจำเลย .

คุณภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุใจทกนั้นตอบข้อซักถามเป็นที่พอใจของสพรหมจารีผู้รู้ทั้งหลาย สงฆ์ควรบอกว่า คุณควรฟ้องภิกษุจำเลย .

คุณภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุใจทกนั้นปฏิญาณว่า ตนตามกัจจัตถ์ด้วยอาบัติปาราชิกไม่มีมูล สงฆ์พึงปรับอาบัติสังฆาทิเสสแล้วจึงปวารณา .

คุณภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุใจทกนั้นปฏิญาณว่า ตนตามกัจจัตถ์ด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูล สงฆ์พึงปรับอาบัติตามธรรมแล้วจึงปวารณา .

คุณภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุใจทกนั้นปฏิญาณว่า ตนตามกัจจัตถ์ด้วยอาบัติถุลลัจจัย ไม่มีมูล ด้วยอาบัติปาจิตตियะ ด้วยอาบัติปาฏิเทสนียะ ด้วยอาบัติทุกกฏ ด้วยอาบัติทุพภาสิตไม่มีมูล สงฆ์พึงปรับอาบัติตามธรรม แล้วจึงปวารณา .

คุณภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุจำเลยนั้นปฏิญาณว่า ตนต้องอาบัติปาราชิก สงฆ์พึงนสาณะเสีย แล้วจึงปวารณา .

คุณภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุจำเลยนั้นปฏิญาณว่า ตนต้องอาบัติสังฆาทิเสส สงฆ์พึงปรับอาบัติสังฆาทิเสส แล้วจึงปวารณา .

คุณภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุจำเลยนั้นปฏิญาณว่า ตนต้องอาบัติถุลลัจจัย อาบัติปาจิตตियะ อาบัติปาฏิเทสนียะ อาบัติทุกกฏ อาบัติทุพภาสิต สงฆ์พึงปรับอาบัติตามธรรม แล้วปวารณาเถิด .

มีความเห็นไม่ตรงกันในอาบัติที่ต้อง

[๒๔๔] คุณภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้ ต้องอาบัติถุลลัจจัย ในวันปวารณา .

ภิกษุบางพวกมีความเห็นว่า ต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกมีความเห็นว่า ต้องอาบัติสังฆาทิเสส
คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพวกที่มีความเห็นว่า ต้องอาบัติถุลลัจจัย ฟังนำภิกษุรูปนั้นออกไปในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ปรับอาบัติตามธรรม แล้วเข้าไปหาสงฆ์กล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติใดแล อาบัตินั้นเธอทำคืนตามธรรมแล้ว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงปวารณา .

คุณภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ ต้องอาบัติถุลลัจจัย ในวันปวารณา . ภิกษุบางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติปาจิตตियะ บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติทุกกฏ บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติทุพภาสิต .

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุพวกที่มีความเห็นว่า ต้องอาบัติถุลลัจจัย ฟังนำภิกษุรูปนั้นออกไป ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ปรับอาบัติตามธรรมแล้ว เข้าไปหาสงฆ์กล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุนี้ต้องอาบัติใดแล อาบัตินั้นเธอทำคืนตามธรรมแล้ว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงปวารณา .

คุณภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ ต้องอาบัติปาจิตตियะ ต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ ต้องอาบัติทุกกฏ ต้องอาบัติทุพภาสิต ในวันปวารณา . ภิกษุบางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติทุพภาสิต บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติสังฆาทิเสส .

คุณภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่มีความเห็นว่าต้องอาบัติทุพภาสิต ฟังนำภิกษุรูปนั้นออกไปในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ปรับอาบัติตามธรรมแล้ว เข้าไปหาสงฆ์กล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุนี้ต้องอาบัติใดแล อาบัตินั้นเธอทำคืนตามธรรมแล้ว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงปวารณา .

คุณภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ ต้องอาบัติทุพภาสิตในวันปวารณา . ภิกษุบางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติทุพภาสิต บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติถุลลัจจัย บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติทุพภาสิต บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติปาจิตตियะ บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติทุพภาสิต บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติปาฏิเทสนียะ บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติทุพภาสิต บางพวกมีความเห็นว่าต้องอาบัติทุกกฏ .

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุที่มีความเห็นว่าจะอาบัติทุกาเสียด พึงนำภิกษุรูปนั้นออกไปในที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ปรับอาบัติตามธรรมแล้ว เข้าไปหาสงฆ์กล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ภิกษุนั้นต้องอาบัติใดแล อาบัตินั้นเธอทำคืนตามธรรมแล้ว ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงปวารณา .

วัตถุและบุคคลปรากฏ

[๒๔๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้ พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ในวันปวารณาว่า

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุนี้ปรากฏ บุคคลไม่ปรากฏ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงงดวัตถุ แล้วปวารณาเถิด .

ภิกษุนั้นอันสงฆ์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติปวารณาไว้สำหรับภิกษุทั้งหลายผู้บริสุทธิ ถ้าวัตถุปรากฏ บุคคลไม่ปรากฏ เธอจะระบุดุคณินมาเดี๋ยวนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ในวันปวารณาว่า ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า บุคคลนี้ปรากฏ วัตถุไม่ปรากฏ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงงดบุคคล แล้วปวารณาเถิด .

ภิกษุนั้นอันสงฆ์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติปวารณาไว้สำหรับภิกษุทั้งหลายผู้พร้อมเพรียงกัน ถ้าบุคคลปรากฏ วัตถุไม่ปรากฏ เธอจะระบุดุคณินมาเดี๋ยวนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในศาสนานี้ พึงประกาศในท่ามกลางสงฆ์ในวันปวารณาว่า ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า วัตถุและบุคคลนี้ปรากฏ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว สงฆ์พึงงดวัตถุและบุคคลแล้ว ปวารณาเถิด .

ภิกษุนั้นอันสงฆ์พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติปวารณาไว้สำหรับภิกษุทั้งหลายผู้บริสุทธิ และพร้อมเพรียงกัน ถ้าวัตถุและบุคคลปรากฏ เธอจะระบุดุคณินและบุคคลนั้นมาเดี๋ยวนี้ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากวัตถุปรากฏก่อนปวารณา ภายหลังบุคคลจึงปรากฏ ควรพูดขึ้น . หากบุคคลปรากฏก่อนปวารณา ภายหลังวัตถุจึงปรากฏ ก็ควรพูดขึ้น . หากวัตถุและบุคคลปรากฏก่อนปวารณา . ถ้าเมื่อทำปวารณาแล้ว ฟืนเรื่องนั้นขึ้นเป็นปาจิตติยะ เพราะฟืนเรื่องขึ้น .

ภิกษุก่อความบาดหมางเป็นต้น

[๒๕๐] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุมารูปด้วยกันที่เคยเห็นร่วมคบหากันมา จำพรรษาอยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง ในโกศลชนบท ณ สถานที่ใกล้เคียงของภิกษุเหล่านั้น มีภิกษุเหล่าอื่นที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์ จำพรรษาอยู่ด้วยประสงค์ว่า ในวันปวารณา พวกเราจักงดปวารณาของภิกษุที่อยู่จำพรรษาเหล่านั้นเสีย . ภิกษุเหล่านั้นได้ทราบข่าวว่า ณ สถานที่ใกล้เคียงของพวกเรา มีภิกษุเหล่าอื่นที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์ จำพรรษาอยู่ ด้วยมุ่งหมายว่า ในวันปวารณา พวกเราจักงดปวารณาของภิกษุที่อยู่จำพรรษาเหล่านั้นเสีย ดังนี้ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ จึงกราบทูลเรื่องแด่พระผู้มีพระภาค .

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้ มารูปด้วยกัน ซึ่งเคยเห็นร่วมคบหากันมา จำพรรษาอยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง . ณ สถานที่ใกล้เคียงของภิกษุเหล่านั้น มีภิกษุเหล่าอื่นที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์ จำพรรษาอยู่ ด้วยมุ่งหมายว่า ในวันปวารณา พวกเราจักงดปวารณาของภิกษุที่อยู่จำพรรษาเหล่านั้นเสีย ดังนี้ . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้ภิกษุเหล่านั้นทำอุโบสถ ๒ คือ ที่ ๓ ที่ ๔ หรือ ๓ อุโบสถ คือ ที่ ๓ ที่ ๔ ที่ ๕ ให้เป็นอุโบสถ ๑๔ คำ ด้วยประสงค์ว่า ไฉนพวกเราพึงปวารณา ก่อนภิกษุเหล่านั้น .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุพวกที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น มาสู่อาวาส ภิกษุพวกเจ้าถิ่นเหล่านั้น พึงรีบประชุมปวารณาเสียโดยเร็ว ครั้นแล้วพึงแจ้งว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกเราปวารณากันเสร็จแล้ว ท่านทั้งหลายจะสำคัญสถานใด ก็จงทำสถานนั้นเถิด .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุพวกที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น ไม่แจ้งให้ทราบก่อนมาสู่อาวาสนั้น พวกภิกษุเจ้าถิ่นเหล่านั้น พึงปูลงสนะ จัดหนาน้ำล้างเท้า ตั้งรองเท้า กระเบื้องเช็ดเท้าไว้ พึงลุกขึ้นแล้วรับบาตรจิวร พึงต้อนรับด้วยน้ำดื่ม . พึงเสสเร้งกล่าวแก่ภิกษุเหล่านั้น แล้วไปปวารณานอกสีมา . ครั้นแล้วพึงแจ้งว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกเราปวารณากันเสร็จแล้ว ท่านทั้งหลายจะสำคัญสถานใด ก็จงทำสถานนั้นเถิด . ถ้าได้วิธีการนั้นอย่างนี้ การได้อย่างนี้ นั้นเป็นการดี หากไม่ได้ภิกษุเจ้าถิ่นผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้ภิกษุเจ้าถิ่นทั้งหลายทราบว่า

ขอท่านเจ้าถิ่นทั้งหลาย จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของท่านทั้งหลายถึงที่แล้ว พวกเราพึงทำอุโบสถ พึงสวดปาติโมกข์ในบัดนี้ พึงปวารณาในวันกาฬปักข์ที่จะมาถึงเถิด .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุพวกที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น จะพึงกล่าวกะภิกษุเหล่านั้น อย่างนี้ว่า ดีแล้ว
อาวุโสทั้งหลาย ขอพวกท่านจงปวารณาต่อพวกเราในบัดนี้เถิด . พวกเธออันภิกษุทั้งหลาย
พึงกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านไม่เป็นใหญ่ในปวารณาของพวกเรา พวกเราจะ
ยังไม่ปวารณาก่อนละ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท
ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น จะพึงอยู่คอยไปถึงวันกาฬปักขนั้น ภิกษุเจ้าถิ่น
ผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศให้พวกภิกษุเจ้าถิ่นทราบทั่ว

ขอท่านเจ้าถิ่นทั้งหลาย จงฟังข้าพเจ้า ถ้าความพร้อมพรั่งของท่านทั้งหลายถึงที่แล้ว
พวกเราพึงทำอุโบสถ พึงสวดปาติโมกข์ในบัดนี้เถิด พวกเราพึงปวารณาในวันชุลหปักขที่จะ
มาถึงเถิด .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุพวกที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท
ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น จะพึงกล่าวกะภิกษุเหล่านั้น อย่างนี้ว่า ดีแล้ว อาวุโส
ทั้งหลาย ขอพวกท่านจงปวารณาต่อพวกเราในบัดนี้เถิด . พวกเธออันภิกษุทั้งหลายพึงกล่าว
อย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย พวกท่านไม่เป็นใหญ่ในปวารณาของพวกเรา พวกเราจะยังไม่ปวารณา
ก่อนละ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุพวกที่ก่อความบาดหมาง ก่อความทะเลาะ ก่อความวิวาท
ทำความอื้อฉาว ก่ออิกรรมในสงฆ์เหล่านั้น จะพึงอยู่คอยไปถึงวันชุลหปักขเมื่อนั้น ภิกษุ
เหล่านั้นทุกรูปไม่ปวารณา ก็ต้องปวารณาในวันเพ็ญเดือน ๑๒ เป็นที่ครบ ๔ เดือนที่จะมาถึง .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุเหล่านั้นกำลังปวารณากัน ภิกษุอาพาธงดปวารณาของภิกษุ
ผู้ไม่อาพาธ ภิกษุอาพาธนั้นอันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าวอย่างนี้ว่า ท่านกำลังอาพาธ อันผู้อาพาธ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ไม่สู้จะอดทนต่อการซักถาม อาวุโส ขอท่านจงรออยู่นกว่าจะหายอาพาธ
หายอาพาธแล้ว เมื่อจำนงจึงค่อยโจท . หากภิกษุอาพาธถูกว่ากล่าวอย่างนี้ ยังชินโจท เป็นปาจิตตियะ
เพราะไม่เอื้อเฟื้อ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุเหล่านั้นกำลังปวารณากัน ภิกษุผู้ไม่อาพาธงดปวารณา
ของภิกษุผู้อาพาธ ภิกษุผู้ไม่อาพาธนั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าว อย่างนี้ว่า อาวุโส ภิกษุรูปนี้แล
กำลังอาพาธ อันผู้อาพาธ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ไม่สู้จะอดทนต่อการซักถาม อาวุโส ขอท่าน
จงรออยู่นกว่าภิกษุรูปนี้หายอาพาธ ภิกษุนั้นหายอาพาธแล้ว เมื่อจำนงจึงค่อยโจท . หากภิกษุ
ผู้ไม่อาพาธถูกว่ากล่าวอยู่อย่างนี้ ยังชินโจท เป็นปาจิตตियะ เพราะไม่เอื้อเฟื้อ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุเหล่านั้นกำลังปวารณาอยู่ ภิกษุอาพาธงดปวารณาของภิกษุ
อาพาธๆ นั้น อันภิกษุทั้งหลายพึงว่ากล่าว อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายกำลังอาพาธ อันผู้อาพาธ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ไม่สู้จะอดทนต่อการซักถาม โปรดรออยู่ก่อนจนกว่าจะหายอาพาธด้วยกัน
หายอาพาธด้วยกันแล้ว เมื่อจำนงจึงค่อยโจท . หากภิกษุผู้อาพาธนั้นถูกว่ากล่าวอย่างนี้ ยังชินโจท
เป็นปาจิตตियะ เพราะไม่เอื้อเฟื้อ .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุเหล่านั้นกำลังปวารณากัน ภิกษุผู้ไม่อาพาธงดปวารณา
ของภิกษุผู้ไม่อาพาธ . ทั้งสองฝ่าย สงฆ์พึงสงบสนธิสรวนเป็นการสงฆ์ปรับอาบัติตามธรรม
แล้วจึงปวารณาเถิด .

พวกที่พร้อมเพรียงกันเป็นต้นเลื่อนปวารณา

[๒๕๑] ก็โดยสมัยนั้นแล ภิกษุมารูปด้วยกัน ซึ่งเคยเห็นร่วมคบหากันมา จำพรรษา
อยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง ในโกศลชนบท . เมื่อพวกเธอพร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกันอยู่
ย่อมบรรลุมหาสมาธิธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงพวกเธอได้มีความปริวิตกว่า เมื่อพวกเรา
พร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกันอยู่ได้บรรลุมหาสมาธิธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว .
ถ้าพวกเราจักปวารณากันเสียในบัดนี้ บางทีพวกภิกษุปวารณากันแล้วจะพึงหลีกไปสู่จาริกก็จะ
มีบ้าง เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเราก็จักเห็นห่างจากมหาสมาธิธรรมนี้ พวกเราจะพึงปฏิบัติอย่างไรหนอ
แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค .

พระพุทธานุญาตให้เลื่อนปวารณา

พระผู้มีพระภาคตรัสอนุญาตแก่ภิกษุทั้งหลาย ว่าดังนี้ :-

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในศาสนานี้มารูปด้วยกัน ซึ่งเคยเห็นร่วมคบหากันมา
จำพรรษาอยู่ในอาวาสแห่งหนึ่ง . เมื่อพวกเธอพร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกันอยู่
ย่อมบรรลุมหาสมาธิธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง . หากภิกษุทั้งหลายในสังฆสนธิบัตินั้นคิดกันอย่างนี้ว่า
พวกเราพร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน ไม่วิวาทกันอยู่ ได้บรรลุมหาสมาธิธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง
แล้ว ถ้าพวกเราจักปวารณากันเสียในบัดนี้ บางทีพวกภิกษุปวารณากันแล้วจะพึงหลีกไปสู่จาริก
ก็จะมีบ้าง เมื่อเป็นเช่นนั้น พวกเราก็จักเห็นห่างจากมหาสมาธิธรรมนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
อนุญาตให้ภิกษุเหล่านั้นทำการเลื่อนปวารณาออกไป .

วิธีเลื่อนปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็แล สงฆ์พึงทำการเลื่อนปวารณาอย่างนี้ .

ภิกษุทุกๆ รูปต้องประชุมพร้อมกัน . ครั้นแล้วภิกษุผู้ฉลาด ผู้สามารถ พึงประกาศ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
ให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติหตุติกรรมมาจา ว่าดังนี้ :-

กรรมมาจาเลื่อนปวารณา

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เมื่อพวกเราพร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน
ไม่วิวาทกันอยู่ ได้บรรลุผลสมาธิธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว . หากพวกเราจักปวารณา
เสียในบัดนี้ บางที่ภิกษุทั้งหลายปวารณากันแล้ว ฟังหลีก ไปสู่จาริกก็จะมีบ้าง เมื่อเป็น
เช่นนั้น พวกเราก็จักเห็นห่างจากสมาธิธรรมนี้ ถ้าความพร้อมพรั่งของสงฆ์ถึงที่แล้ว
สงฆ์พึงทำการเลื่อนปวารณาออกไป บัดนี้พึงทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์ ฟังปวารณา
ในวันเพ็ญเดือน ๑๒ เป็นที่ครบ ๔ เดือนที่จะมาถึง . นี่เป็นญัตติ .

ท่านเจ้าข้า ขอสงฆ์จงฟังข้าพเจ้า เมื่อพวกเราพร้อมเพรียงกัน ประองตองกัน
ไม่วิวาทกันอยู่ ได้บรรลุผลสมาธิธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว . หากพวกเราจักปวารณาเสีย
ในบัดนี้ บางที่ภิกษุทั้งหลายปวารณากันแล้ว ฟังหลีก ไปสู่จาริกก็จะมีบ้าง เมื่อเป็นเช่นนั้น
พวกเราจักเห็นห่างจากสมาธิธรรมนี้ . สงฆ์ทำการเลื่อนปวารณาออกไป บัดนี้สงฆ์
จักทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์ จักปวารณาในวันเพ็ญเดือน ๑๒ เป็นที่ครบ ๔ เดือนที่จะ
มาถึง การกระทำซึ่งการเลื่อนปวารณาออกไป เดียวนี้สงฆ์จักทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์
จักปวารณาในวันเพ็ญเดือน ๑๒ เป็นที่ครบ ๔ เดือนที่จะมาถึง ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้
นั้นพึงเป็นผู้หนึ่ง ไม่ขอบแก่ท่านผู้ใด ท่านผู้หนึ่งพึงพูด .

การเลื่อนปวารณาอันสงฆ์ทำแล้ว บัดนี้สงฆ์จักทำอุโบสถ สวดปาติโมกข์ จัก
ปวารณาในวันเพ็ญเดือน ๑๒ เป็นที่ครบ ๔ เดือนที่จะมาถึง ขอบแก่สงฆ์ เหตุนี้จึง
ข้าพเจ้าทรงความนี้ไว้ด้วยอย่างนี้ .

ไม่เป็นใหญ่ในปวารณา

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุเหล่านั้นทำการเลื่อนปวารณาออกไปแล้ว หากจะมีภิกษุ
สักรูปหนึ่งพูดอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ผมปรารถนาจะหลีก ไปสู่จาริกตามชนบท เพราะผม
มีกิจจำเป็นที่ชนบท . ภิกษุรูปนั้นอันภิกษุทั้งหลายฟังกล่าวอย่างนี้ว่า ดีแล้ว อาวุโส ท่านปวารณา
แล้วจึงค่อยไป . ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุรูปนั้นอันสงฆ์ปวารณาอยู่ งดปวารณาของภิกษุรูปหนึ่ง
เสีย ภิกษุผู้งดปวารณา อันภิกษุผู้ถูกห้ามปวารณาฟังกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส ท่าน ไม่เป็นใหญ่
ในการปวารณาของพวกเรา จักยังไม่ปวารณาก่อน . ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุเหล่านั้นปวารณาอยู่
ภิกษุรูปหนึ่งห้ามปวารณาของภิกษุรูปนั้น สงฆ์พึงสอบสวนสืบสวนทั้ง ๒ ฝ่าย แล้วปรับอาบัติ
ตามธรรม .

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุรูปนั้นทำกรรมกิจนั้นในชนบทเสร็จแล้วกลับมาสู่อาวาสนั้น
ภายในวันเพ็ญเดือน ๑๒ เป็นที่ครบ ๔ เดือน หากเมื่อภิกษุเหล่านั้นกำลังปวารณา ภิกษุอีกรูปหนึ่ง
งดปวารณาของภิกษุรูปนั้น ภิกษุผู้งดปวารณา อันภิกษุผู้ถูกงดฟังกล่าวอย่างนี้ว่า อาวุโส ท่าน
ไม่เป็นใหญ่ในปวารณาของพวกเรา เพราะผมปวารณาเสร็จแล้ว . ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากเมื่อภิกษุ
เหล่านั้นปวารณาอยู่ ภิกษุหนึ่งงดปวารณาของภิกษุอีกรูปหนึ่ง . ทั้ง ๒ ฝ่ายสงฆ์พึงสอบสวน
สืบสวนเป็นการสงฆ์ ปรับอาบัติตามธรรมแล้วจึงปวารณาเกิด .

ปวารณาชั้นธกะที่ ๔ จบ .

เรื่องในชั้นธกะนี้มี ๔๖ เรื่อง

หัวข้อประจำชั้นธกะ

[๒๕๒] ๑. เรื่องภิกษุจำพรรษาในโกศลชนบทมาเฝ้าพระศาสดา ๒. เรื่องจำพรรษา
ไม่ผาสกเหมือนปศุสัตว์อยู่ร่วมกัน ๓. เรื่องการปวารณาที่เหมาะสมเพื่อว่ากล่าวกัน ๔. เรื่อง
พระฉัพพัคคีย์นั่งรายนอนอาสนะปวารณา ๕. เรื่องวันปวารณามี ๒ วัน ๖. เรื่องอาการที่ทำ
ปวารณา ๗. เรื่องให้ภิกษุอาพาธมอบปวารณา ๘. เรื่องภิกษุถูกพวกญาติคุมตัวไว้ ๙. เรื่อง
ภิกษุถูกพระราชาคุมตัวไว้ ๑๐. เรื่องภิกษุถูกพวกโจรจับไว้ ๑๑. เรื่องภิกษุถูกพวกนักเลง
จับไว้ ๑๒. เรื่องภิกษุถูกภิกษุผู้เป็นข้าศึกจับไว้ ๑๓. เรื่องสงฆ์ปวารณา ๕ รูป ๑๔. เรื่อง
คณะปวารณา ๔ รูป ๑๕. เรื่องคณะปวารณา ๓ รูป ๑๖. เรื่องคณะปวารณา ๒ รูป
๑๗. เรื่องภิกษุรูปเดียวอธิฐานปวารณา ๑๘. เรื่องภิกษุต้องอาบัติปวารณา ๑๙. เรื่องภิกษุ
สงฆ์ในอาบัติปวารณา ๒๐. เรื่องภิกษุระลึกอาบัติ ๒๑. เรื่องสงฆ์ทั้งหมดต้องสภาคาบัติ
๒๒. เรื่องสงฆ์ทั้งหมดสงฆ์ในสภาคาบัติ ๒๓. เรื่องภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมามากกว่า ๒๔. เรื่อง
ภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาเท่ากัน ๒๕. เรื่องภิกษุเจ้าถิ่นพวกอื่นมาน้อยกว่า ๒๖. เรื่องวัน
ปวารณาของเจ้าถิ่นเป็น ๑๔ คำ ๒๗. เรื่องลักษณะเจ้าถิ่น ๒๘. เรื่องภิกษุสองสังวาสปวารณา
๒๙. เรื่องไม่ควรไป ๓๐. เรื่องไม่ควรปวารณาในบริษัทมีภิกษุณีเป็นต้นนั่งอยู่ด้วย ๓๑. เรื่อง
ให้ฉันทะ ๓๒. เรื่องห้ามปวารณาในวันมิใช่วันปวารณา ๓๓. เรื่องคนชาวตม ๓๔. เรื่อง
ราตรีจวนสว่าง ๓๕. เรื่องฝน ๓๖. เรื่องมีอันตราย ๓๗. เรื่องภิกษุมีอาบัติปวารณา
๓๘. เรื่องไม่ยอมทำโอกาส ๓๙. เรื่องงดปวารณาของพวกเรา ๔๐. เรื่องไม่เป็นอันงด
ปวารณา ๔๑. เรื่องงดปวารณาของภิกษุ งดเพราะเรื่องอะไรเป็นต้น เป็นอย่างไร งดด้วย
ได้เห็น ได้ยิน หรือรังเกียจใจทกและจำเลย ๔๒. เรื่องภิกษุต้องอาบัติถุลลัจจัย ๔๓. เรื่อง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๐๔ วินัยปิฎกที่ ๔ มหาวรรค ภาค ๑
วัตถุปรากฏ ๔๔. เรื่องก่อกวามบาดหมาง ๔๕. เรื่องเลือนปวารณา ๔๖. เรื่องไม่เป็นใหญ่
ในปวารณา.
หัวข้อประจำชั้นรกะ จบ.
